Raftul Denisei

Virginia Woolf

Valurile

roman tradus de Petru Creția

NITAS

Traducere din engleză de
ELENA DĂRĂBUȚ
EDITURA HUMANITAS
2012
Colecţia coordonată de DAN MĂNUCĂ și MIHAI DINESCU
Wordsworth Classics, 2000
© HUMANITAS FICTION, 2012 pentru prezenta versiune românească
ISBN 978-973-689-465-7 (pdf)
Editura Humanitas Fiction
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dorneşcu
DTP Corina Roncea

Soarele nu se înălţase încă. Marea nu se desluşea de cer; era doar uşor încreţită, ca un veşmânt în falduri. Încetul cu încetul, pe măsură ce se albea cerul, o linie întunecată se aşeza la orizont, despărţind marea de cer, iar pânza cenuşie se învârsta de dâre groase care se mişcau una după alta sub faţa mării, urmându-se, prigonindu-se fără încetare.

Pe măsură ce se apropia de ţărm, fiecare dâră se înălţa, sporea, se spulbera şi aşternea peste nisip un val subţire de apă albă. Valul se odihnea, apoi revenea, ca răsuflarea omului adormit, care creşte şi scade fără ştirea lui. Încetul cu încetul, dâra întunecată de la orizont se limpezi, ca şi cum drojdia dintr-o sticlă de vin vechi s-ar fi lăsat la fund şi sticla ar fi rămas verzuie. Cerul se limpezi dincolo de linia aceasta, de parcă stratul cel alb ar fi coborât ori braţul unei femei culcate sub orizont ar fi înălţat o faclă şi dâre plate, albe, verzi şi galbene ar fi iradiat pe cer ca lamele unui evantai. Femeia îşi înălţă apoi facla mai sus, şi văzduhul păru că devine fibros şi că se desface de pe suprafaţa verde pâlpâind învăpăiat în fâşii galbene şi roşii, ca flacăra fumegândă a unui foc ce arde, trosnind, pe un câmp. Încetul cu încetul, fibrele focului începură să se topească într-o singură ceaţă, o singură incandescenţă care înălţa pe culmea ei povara cerului sur şi lânos şi o prefăcea într-un milion de atomi de un albastru gingaş. Faţa mării deveni încet străvezie, o întindere mărunt vălurită şi scânteietoare, până când dungile negre se şterseră aproape cu totul. Lin, braţul care ţinea facla se înălţă mai sus, şi apoi şi mai sus, până când se ivi o flacără bogată; un arc de foc ardea pe linia orizontului, şi de jur-îm-prejur marea scapără aur.

Lumina izbi în arborii grădinii, iar frunzele, una după alta, se făcură străvezii. O pasăre, una singură, ciripi în

înaltul cerului, şi alta ciripi mai aproape de pământ. Pereţii casei se desluşiră mai bine în lumina soarelui care zăbovi ca vârful unui evantai asupra unui oblon alb şi desenă o umbră, ca un semn albastru lăsat de un deget, sub frunza din dreptul ferestrei dormitorului. Oblonul fremăta uşor, dar înăuntru totul era obscur şi imaterial. Afară păsările îşi cântau viersul lor curat.

— Văd, spuse Bernard, un cerc aninat deasupra mea. Freamătă, prins într-o cunună de lumină.

— Văd o lespede de un galben şters, spuse Susan, care se tot întinde până întâlneşte o dungă purpurie.

— Aud un sunet, spuse Rhoda, cip, cirip, cip, cirip; urcă şi coboară.

— Văd, spuse Neville, un glob care atârnă ca un strop în dreptul coastei uriaşe a unui deal.

— Văd un ciucure, spuse Jinny, împletit din fire purpurii şi fire de aur.

— Aud un tropăit, spuse Louis. Piciorul înlănţuit al unei sălbăticiuni uriaşe. Tropăie, tropăie, tot tropăie.

— Uite pânza de păianjen din colţul balconului, spuse Bernard. Sunt prinse în ea picături de apă, stropi de lumină albă.

— Stau adunate frunze în jurul ferestrei, ca nişte urechi ciulite, spuse Susan.

— O umbră cade pe cărare, spuse Louis, parc-ar fi un cot îndoit.

— Insule de lumină plutesc în iarbă, spuse Rhoda. Au căzut printre ramurile copacilor.

— Ochii păsărilor scânteiază în adâncul bolţilor printre frunze, spuse Neville.

— Lujerele sunt acoperite cu peri scurţi şi aspri, spuse Jinny, şi în ei s-au prins stropi de apă.

— O omidă stă încovoiată ca un inel verde, şi labele boante par crestate în el, spuse Susan.

— Melcul îşi trage ghiocul cenuşiu peste potecă şi lasă în urma lui firele de iarbă culcate la pământ, spuse Rhoda.

— Lumini de foc joacă pe pajişti, răsfrânte de sticla ferestrelor, spuse Louis.

— Calc pe pietrele reci, spuse Neville. Sub tălpi o simt desluşit pe fiecare, rotundă sau tăioasă.

— Dosul mâinilor mele e fierbinte, spuse Jinny, dar palmele-mi sunt lipicioase, jilave de rouă.

— Auzi cum cântă cocoşul, spuse Bernard, ca o zvâcnire de apă roşie şi dură în alba maree.

— Sus-jos, de o parte şi de alta, cântă păsări, în preajma noastră pretutindeni, spuse Susan.

— Sălbăticiunea bate din picior; elefantul cu piciorul în lanţuri; namila bate din picior pe ţărmul mării, spuse Louis.

— Uite casă, spuse Jinny, cu obloanele albe la toate ferestrele.

— Din robinetul de la bucătărie începe să curgă apă rece peste heringul din castron, spuse Rhoda.

— Pe-ntinderea pereţilor sunt crăpături de aur, spuse Bernard, iar sub ferestre văd, ca nişte degete, umbrele albastre ale frunzelor.

— Doamna Constable îşi trage acuma pe picior ciorapii groşi şi negri, spuse Susan.

— Când se înalţă fumul, somnul se destramă pe acoperiş, ca vârtejuri uşoare de ceaţă, spuse Louis.

— Păsările cântau la început în cor, spuse Rhoda. Se deschide uşa bucătăriei. Îşi iau zborul. Îşi iau zborul, împrăştiindu-se ca un pumn de seminţe. Doar una cântă, singură, lângă fereastra dormitorului.

— Pe fundul cratiţei se alcătuiesc băşici, spuse Jinny. Apoi se înalţă, repede, tot mai repede, într-o înlănţuire argintie, spre faţa apei.

— Pe o scândură de lemn, Biddy curăţă solzii de peşte cu un cuţit ştirb, spuse Neville.

— Fereastra sufrageriei e acum de un albastru întunecat, spuse Bernard, iar aerul tremură deasupra hornurilor.

— O rândunică s-a lăsat pe paratrăsnet, spuse Susan, şi Biddy a trântit găleata pe lespezile din bucătărie.

— Se-aude prima bătaie a clopotului bisericii, spuse Louis. Apoi urmează celelalte; unu, doi; unu, doi; unu, doi.

— Uite faţa de masă fluturând de-a lungul mesei, spuse Rhoda. Acum au apărut discuri de porţelan şi, lângă fiecare, dungi de argint.

— Dintr-odată îmi bâzâie o albină lângă ureche, spuse Neville. Iat-o; ba nu mai e.

— Ard, tremur de frig, spuse Jinny, ies din soare, intru în umbră.

— Au plecat cu toţii acum, spuse Louis. Sunt singur. Au intrat în casă pentru micul dejun şi m-au lăsat aici lângă zid, printre flori. E foarte devreme, lecţiile n-au început încă. Fiecare floare, de cum o privesc, e ca o pată de lumină în adâncurile verzi. Fiecare petală e un arlechin. Tulpinile se înalţă din adâncurile negre. Florile înoată ca nişte peşti de lumină pe apele sumbre şi verzi. Ţin în mână o tulpină. Eu sunt tulpina. Rădăcinile mele se întind în jos către adâncurile lumii, străpungând pământ uscat ca lutul ars şi pământ umed, printre vine de plumb şi de argint. Sunt alcătuit numai din fibre. Toate zguduirile mă pătrund, iar povara pământului îmi apasă coastele. Aici sus, ochii mei sunt frunze verzi şi oarbe. Sunt un băieţel cu pantaloni de flanel cenuşiu, am o curea încătărămată cu un şarpe de alamă, aici sus. Acolo jos ochii mei sunt ochii fără pleoape ai unei figuri de piatră, într-un deşert de lângă Nil. Văd femei care trec cu urcioare roşii spre râu. Văd cămile cu pas legănat şi bărbaţi cu turbane. Aud în preajma mea

paşi apăsaţi, freamăt şi foşnet.

Aici aproape, Bernard, Neville, Jinny şi Susan (dar Rhoda nu) iau spuma răzoarelor de flori cu plasele de fluturi.

Strecoară aerul să prindă fluturii de pe corola florilor clătinătoare. Mătură faţa lumii. Plasele lor sunt pline de aripi care bat. Mă strigă: „Louis! Louis! Louis!” Dar nu mă pot vedea. Mă aflu de cealaltă parte a gardului viu. Doamne, fă-i să treacă! Doamne, fa să-şi aşeze fluturii într-o batistă, pe malul apei! Fă să-şi numere până la unul fluturii galbeni, fluturii roşii, fluturii albi! Dar fa să nu mă vadă! Sunt verde ca o tisă în umbra gardului viu. Părul meu e făcut din frunze. Rădăcinile mele ajung până în miezul pământului. Trupul meu e o tulpină. Strâng tulpina între degete. Din gura ei musteşte un strop vâscos care sporeşte încetul cu încetul. Iată, văd ceva trandafiriu trecând prin faţa frunzişului. Iată, raza unei priviri se strecoară prin el. Raza acestui ochi mă izbeşte. Sunt un băieţel cu pantaloni de flanel cenuşiu. Şi ea m-a găsit. Mă loveşte ceva peste ceafă. Sărutarea ei. Totul zboară în ţăndări.

— După micul dejun alergam prin grădină, spuse Jinny. Am văzut că frunzele gardului viu se mişcă în dreptul unui răriş. Mi-am zis: „E o pasăre în cuibul ei”. Am dat frunzele la o parte şi am privit; dar nu erau nici pasăre, nici cuib. Frunzele se tot mişcau. Mi s-a făcut frică. Am luat-o la fugă, am trecut de Susan, de Rhoda, de Neville şi de Bernard, care stăteau de vorbă în atelierul cu unelte. Fugeam şi strigam, tot mai tare, mereu mai tare. Cine mişcă oare frunzele? Cine-mi mişcă inima, cine-mi mişcă picioarele? Şi m-am năpustit acolo, printre frunze, şi te-am văzut, verde ca un tufiş, ca o creangă, pe tine, Louis, neclintit, cu ochii aţintiţi. „O fi murit?” m-am întrebat şi-am început să te sărut; sub rochia mea roz, inima mi se

zbătea ca frunzele care se mai clatină o vreme chiar dacă nimic nu le mai stârneşte. Acum simt miros de muşcate; simt miros de pământ gunoit. Dansez. Mă înfioară unde mărunte. Sunt ca un năvod de lumină aruncat asupra ta. Un năvod tremurător asupra ta, învăluindu-te.

— Printre frunze, spuse Susan, am văzut-o cum îl sărută. Mi-am ridicat capul din florile din ghiveci şi am privit printre frunze. Am văzut-o cum îl sărută. I-am văzut, pe Jinny şi pe Louis, sărutându-se. Acum am să-mi înfăşor deznădejdea în batistă. O s-o răsucesc strâns, făcând-o ghem. O să mă duc în pădurea de fagi, singură, până nu încep lecţiile. Nu vreau să stau la o masă, făcând adunări. Nu vreau să stau lângă Jinny şi lângă Louis. O să-mi iau durerea cu mine şi o s-o aştern peste rădăcini, sub fagi. O s-o cercetez cu luare-aminte şi o s-o ţin între degete. Nu mă vor găsi. O să mănânc alune, şi o să caut ouă printre mărăcini, şi o să port părul strâns, şi o să dorm sub gardurile vii, şi o să beau apă din şanţuri şi o să mor acolo.

— Susan s-a furişat pe lângă noi, spuse Bernard. Am trecut prin faţa atelierului cu batista făcută ghem. Nu plângea, dar ochii ei, care sunt atât de frumoşi, erau îngustaţi ca ochii pisicii când stă să sară. O să mă iau după ea, Neville. O să mă iau uşurel după ea, să-i fim aproape, eu şi curiozitatea mea, s-o alin când, în mânie dezlănţuită, va gândi: „Sunt singură”.

Iat-o cum străbate câmpul, legănându-se, nepăsătoare, ca să ne-am ăgească. Apoi ajunge la vâlcea; crede că n-o vede nimeni; începe să alerge ţinându-şi pumnii înainte, încleştaţi. Unghiile i se ating strâns, una de alta, în ghemul batistei. Îşi întinde braţele şi se avântă în umbră ca un înotător. Dar a orbit-o lumina, şi se poticneşte şi se trânteşte la pământ, pe rădăcinile de sub copaci, unde lumina creşte şi scade, creşte şi scade ca o răsuflare grea. Ramurile se leagănă în sus şi-n jos. E un loc de

nelinişte şi freamăt. Un loc de întuneric posomorât. Lumină e când şi când. E un loc de chin. Rădăcinile alcătuiesc pe pământ un schelet, cu frunze moarte îngrămădite prin colţuri. Susan şi-a aşternut chinul sub copaci. Batista ei e întinsă peste rădăcinile fagilor. Plânge cu hohote, ghemuită unde a căzut.

— Am văzut-o cum îl săruta, spuse Susan. Am privit printre frunze şi am văzut-o. A pătruns acolo dansând, învăluită într-o pulbere uşoară de diamante. Iar eu sunt bon-doacă, Bernard, sunt scundă. Ochii mei privesc pământul de aproape şi văd insectele din iarbă. Căldura aurie din trupul meu s-a prefăcut în piatră când am văzut-o pe Jinny sărutându-l pe Louis. O să mănânc iarbă şi o să mor într-un şanţ, în apa cafenie în care au putrezit frunzele moarte.

— Te-am văzut plecând, spuse Bernard. Când treceai pe lângă uşa atelierului, te-am auzit gemând: „Sunt tare amărâtă”. Am lăsat cuţitul din mână. Făceam cu Neville corăbii de lemn. Şi părul mi-e ciufulit pentru că, atunci când doamna Constable mi-a spus să-l perii, am zărit o muscă prinsă într-o pânză de păianjen şi m-am întrebat: „S-a scap? S-o las să fie mâncată?” Uite aşa ajung întotdeauna târziu. Sunt nepieptănat şi mi-e părul plin de talaş. Când te-am auzit plângând, m-am luat după tine şi te-am văzut punându-ţi jos batista făcută ghem, având înnodată în ea întreaga ta mânie, toată ura ta. Dar curând are să-ţi treacă. Trupurile noastre sunt cam aproape. Îmi auzi răsuflarea. Şi vezi totodată gândacul care poartă în spate o frunză. Dă fuga când încolo, când încoace, astfel că, în timp ce-l priveşti, până şi dorinţa ta de a fi stăpână pe un lucru unic (acum este Louis) trebuie să pâlpâie, ca lumina care joacă pe frunzele de fag; iar cuvintele, mişcându-se în adâncul minţii tale, au să facă să plesnească ghemul acesta dur, răsucit în batista ta.

— Iubesc, spuse Susan, şi urăsc. Doresc un singur lucru. Privirea îmi e aspră. Ochii lui Jinny scapără în mii de licăriri. Ai Rhodei sunt ca florile palide la care vin fluturii seara. Privirea ta, tot mai plină, creşte mereu strălucitoare şi nu se stinge nicicând. Eu însă am şi pornit pe drumul meu. Văd gângănii în iarbă. Deşi mama îmi mai împleteşte şi acum ciorapi albi şi îmi tiveşte şorţuleţe şi sunt copil încă, iubesc şi urăsc.

— Dar când suntem alături, aproape, spuse Bernard, cuvintele noastre se topesc unul într-altul. Ne împresoară ceaţa. Formăm împreună un ţinut imaterial.

— Văd gândacul, spuse Susan. Văd că e negru, văd că e verde; eu sunt priponită de câteva vorbe rupte una de alta. Tu scapi însă, te furişezi spre larg; te înalţi mereu mai sus, cu ajutorul vorbelor şi-al altor vorbe, ţesute între ele.

— Acuma, spuse Bernard, hai să pornim în cercetare! Iată o casă albă printre arbori! E acolo, departe, mult mai jos decât noi. Ne vom cufunda ca nişte înotători care abia ating fundul cu vârful picioarelor. Ne vom cufunda în văzduhul verde al frunzelor, Susan. Goana noastră e o cufundare. Valurile se închid deasupra noastră, frunzele de fag se unesc deasupra capetelor noastre. Uite ceasornicul grajdului şi strălucirea de aur a arătătoarelor sale! Uite casa mare, podişurile şi piscurile acoperişului ei! Uite-l pe grăjdar bocănind prin curte cu cizmele lui de cauciuc! Ceea ce vedem e Elvedon.

Acum am căzut, printre vârfurile arborilor, pe pământ. Aerul nu-şi mai rostogoleşte pe deasupra capelor noastre valurile lungi, triste, purpurii. Suntem pe pământ, călcăm pe ţărm. Uite gardul viu, tuns scurt, din grădina doamnelor. Aici se plimbă ele la amiază, tăind trandafiri cu foarfecă de grădină. Iată-ne ajunşi în pădurea circulată împrejmuită de un zid. Am sosit în Elvedon. Am văzut la răscruci stâlpii indicatori care arătau ca un braţ: „Spre

Elvedon”. Dar nimeni n-a fost vreodată aici. Sub ferigile cu miros tare cresc ciuperci roşii. Vezi? Trezim stăncuţele adormite care n-au văzut niciodată chip omenesc, călcăm pe ghinde putrede, roşii de bătrâneţe şi alunecoase. Un zid dă ocol pădurii; nu vine nimeni aici. Ascultă! E plescăitul unei broaşte uriaşe, printre tufişuri; e trosnetul unui con preistoric de brad, care a căzut să putrezească printre ferigi.

Saltă-te pe cărămida asta! Priveşte peste zid! E Elvedon. Doamna aceea, aşezată între ferestre înalte, scrie. Grădinarii mătură peluza cu târnuri uriaşe. Noi doi suntem dintre cei care au ajuns aici. Am descoperit un tărâm neştiut. Nu te clinti; dacă ne văd, grădinarii ne împuşcă. Ne bat în cuie, ca pe nişte dihori, pe uşa grajdului. Uite! Nu mişca! Ţine-te bine de ferigile de pe creasta zidului!

— O văd pe doamnă scriind. îi văd pe grădinari măturând, spuse Susan. Dacă murim aici, rămânem neîngropaţi.

— Ia-o la fugă! spuse Bernard. Ia-o la fugă! Grădinarul cu barba neagră ne-a văzut! O să ne împuşte! O să ne împuşte ca pe nişte gaiţe şi-o să ne ţintuiască de zid! Suntem în ţară duşmană. Ca să scăpăm, trebuie să ajungem în pădurea de fagi. Trebuie să ne ascundem printre copaci. Venind încoace, am frânt un lăstar. Avem o potecă secretă. Apleacă-te cât poţi de mult! Ţine-te de mine fără să te uiţi înapoi! Au să creadă că suntem vulpi. Hai, fugi!

Acum suntem în siguranţă. Putem sta iarăşi drepţi. Putem să ne întindem braţele sub bolta înaltă, în pădurea aceasta întinsă. Nu aud nimic. Murmură doar undele văzduhului. E doar un porumbel sălbatic care-şi caută adăpost în vârful fagilor. Porumbelul bate aerul; porumbelul bate aerul cu aripi ţepene.

— Mă uit la tine cum te îndepărtezi făcând fraze, spuse Susan. Cum urci ca sfoara unui balon, tot mai sus printre straturile de frunze, unde nimeni nu te poate ajunge. Cum zăboveşti. Cum mă tragi de fustă, privind înapoi, făcând fraze. Te-ai desprins de mine. Uite grădina! Uite gardul!

Uite-o pe Rhoda, pe cărare, legănând petale în găleata ei cafenie!

— Toate corăbiile mele sunt albe, spuse Rhoda. Nu vreau petale roşii de muşcată sau de nalbă. Doresc petale albe care plutesc când aplec găleata. Am acum o flotă care pluteşte de la un ţărm la altul. O să arunc în apă o crenguţă, să-i fie plută unui marinar care se îneacă. O să arunc în apă o piatră şi-o să privesc cum se înalţă băşici de aer din adâncul mării. Neville a plecat şi Susan a plecat; Jinny e în grădina de zarzavaturi şi culege coacăze, poate cu Louis. Mai am câteva clipe să stau singură, cât întinde domnişoara Hudson caietele noastre pe masa din clasă. Mai am un scurt răstimp de libertate. Am adunat toate petalele căzute şi le-am pus să plutească. În câteva dintre ele am pus stropi de apă. Am să aşez aici un vârf de ferigă, să fie ca un far. Şi-am să înclin găleata cafenie când într-o parte, când în alta, pentru ca navele mele să poată alerga pe valuri. Unele au să se scufunde. Unele au să se zdrobească de ţărmuri de piatră. Una singură străbate marea. Aceea e corabia mea. Pluteşte pe sub peşteri de gheaţă unde latră foci îmblănite şi unde atârnă, ca lanţuri verzi, stalactite. Valurile cresc; crestele lor se încovoaie; uite luminile din vârful catargelor! S-au împrăştiat, s-au scufundat toate, afară de corabia mea, care calcă valul, şi iese în calea furtunii, şi ajunge la insulele unde flecăresc papagalii, iar plantele târâtoare...

— Unde e Bernard? întreabă Neville. Mi-a luat briceagul. Eram împreună în atelier şi făceam corăbii, şi

Susan a trecut prin faţa uşii. Iar Bernard şi-a lăsat corabia baltă şi s-a dus după ea, luând cu el briceagul meu cel ascuţit cu care tăiam chilele. Bernard e ca un fir de sârmă retezat care se leagănă, ca un cordon de sonerie rupt care zbârnâie întruna. E ca iarba-de-mare care atârnă afară la fereastră; când umedă, când uscată. Mă lasă în plata Domnului şi se duce după

Susan; şi dacă Susan va plânge, îi va arăta briceagul meu şi îi va spune poveşti. Lama cea mare e un împărat; lama ruptă e un negru. Nu pot să sufăr lucrurile fără astâmpăr; nu pot să sufăr lucrurile jilave. Nu-mi place hoinăritul şi nu-mi place să amestec lucrurile. Acum o să sune clopoţelul şi o să ajungem cu întârziere. Trebuie să lăsăm jucăriile. Trebuie să intrăm cu toţii împreună. Caietele noastre sunt aşezate unul lângă altul pe postavul verde al mesei.

— N-o să conjug verbul, spuse Louis, până nu-l spune Bernard. Tata e bancher în Brisbane, şi eu vorbesc cu accent australian. O să aştept şi o să-l imit pe Bernard. El e englez. Toţi sunt englezi. Tatăl lui Susan e preot. Rhoda nu are tată. Bernard şi Neville au părinţi de familie bună. Jinny locuieşte la Londra cu bunica ei! Uite-i cum îşi sug tocurile. Uite-i cum îşi sucesc caietele şi cum, privind cu coada ochiului la domnişoara Hudson, numără nasturii violeţi de la corsajul ei! Bernard are o crenguţă în păr. Susan are în ochi o privire plânsă. Amândoi sunt îmbujoraţi. Eu sunt însă palid; sunt îngrijit, iar pantalonii mei bufanţi sunt prinşi cu o curea a cărei cataramă e un şarpe de alamă. Ştiu lecţia ca pe apă. Ştiu mai multe decât o să ştie ei vreodată. Ştiu cazurile şi genurile; dacă vreau, pot să ştiu orice pe lumea asta. Dar nu vreau să mă disting şi să spun lecţia. Rădăcinile mele, ca ale florilor dintr-un ghiveci, se înfăşoară şi se răsucesc împrejurul pământului. Nu vreau să mă înalţ şi să trăiesc în lumina acestui

ceasornic mare, cu chipul lui galben şi cu tic-tacul lui neobosit. Jinny şi Susan, Bernard şi Neville parc-ar fi curele împletite anume ca să mă biciuie. Râd de înfăţişarea mea îngrijită, de accentul meu australian. Am să încerc acum să-l imit pe Bernard, care tot îngaimă ceva, molcom, pe latineşte.

— Sunt albe cuvintele acestea, spuse Susan, ca pietrele pe care le culegi pe ţărmul mării.

— Îşi şfichiuieşte cozile la dreapta şi la stânga în timp ce le rostesc, spuse Bernard. Dau din coadă; bat nervos din coadă; se mişcă prin aer în cete, ba într-o parte, ba în alta, când împreună, când risipite, când laolaltă iar.

— Sunt galbene cuvintele acestea, sunt cuvinte de văpaie, spuse Jinny. Mi-ar plăcea să fiu îmbrăcată în culoarea focului galben, să am o rochie de seară să bată în galben şi în roşu.

— Fiecare timp, spuse Neville, are un alt înţeles. Există o ordine în lume; există distincţii, există diferenţe în lume, iar eu păşesc pe pragul lor. Căci acesta e doar începutul.

— Domnişoara Hudson, spuse Rhoda, şi-a închis cartea. Acum începe groaza. Ia o bucată de cretă şi scrie cifre: şapte, opt, şi apoi o cruce, şi apoi trage o linie pe tablă. Care-i răspunsul? Ceilalţi privesc; privesc înţelegând. Louis scrie; Susan scrie; Neville scrie; Jinny scrie; până şi Bernard începe să scrie. Eu însă nu pot să scriu. Văd doar nişte cifre. Ceilalţi predau rezultatele, unul câte unul. Acum e rândul meu. Dar eu n-am rezultat. Ceilalţi au voie să plece. Ies trântind uşa. Domnişoara Hudson pleacă şi ea. M-au lăsat singură, să găsesc răspunsul. Cifrele nu mai au acum niciun înţeles. Sensul lor s-a evaporat. Ceasornicul ticăie. Cele două arătătoare sunt două caravane străbătând deşertul. Liniile negre de pe cadran sunt oaze verzi. Arătătorul cel lung a luat-o înainte, să

găsească apă. Celălalt se poticneşte, chinuit, printre bolovanii fierbinţi ai deşertului. O să moară în pustiu. Se trânteşte uşa bucătăriei. Câini vagabonzi latră în depărtare. Ia te uită: cercul cifrei acesteia se umple încet-încet cu timp; cuprinde lumea în el. Încep să desenez o cifră, şi lumea e prinsă în cercul ei, dar eu rămân în afară; acum unesc capetele – aşa – şi închid cercul, îl întregesc. Universul e întreg, iar eu sunt în afara lui, plângând: „Doamne, nu mă lăsa azvârlită pe vecie dincolo de inelul timpului!”

— În sala de clasă, Rhoda se uită ţintă la tablă, spuse Louis, iar noi hoinărim pe afară, culegând ici un fir de cimbru, colo o frunză de lămâiţă, în timp ce Bernard ne spune o poveste. Omoplaţii mei se lipsesc unul de altul, ca aripile unui fluturaş. Şi, în timp ce priveşte ţintă cifrele de cretă, spiritul ei îşi găseşte lăcaş în albele lor cercuri; spiritul ei străbate prin aceste curbe albe în vid, singur. Cifrele nu au înţeles pentru ea. Nu le poate găsi nicio soluţie. Rhoda nu are trup asemenea celorlalţi. Iar eu, care vorbesc cu accent australian, şi tatăl meu e bancher în Brisbane, eu nu mă tem de ea cum mă tem de ceilalţi.

— Acum hai să ne furişăm sub baldachinul de coacăz, spuse Bernard, şi să depanăm poveşti. Veniţi să ne mutăm în lumea subpământeană. Să punem stăpânire pe ţinutul nostru secret pe care, ca nişte candelabre, îl luminează ciorchini de coacăze, stacojii pe o parte, negre pe cealaltă. Uite, Jinny, dacă ne ghemuim bine, putem să stăm sub baldachinul frunzelor de coacăz şi să privim legănarea cădelniţelor. Aici e lumea noastră. Ceilalţi merg pe drumul carosabil. Fustele domnişoarei Hudson şi ale domnişoarei Curry trec fluturând, ca nişte stingătoare de lumânări. Iată ciorapii albi ai lui Susan. Iată sandalele de plajă, mereu curate, ale lui Louis întipărindu-se apăsat pe prundiş. Vin către noi calde adieri de frunze putrezite, de

vegetaţie în descompunere. Suntem de fapt într-o mlaştină; într-o junglă plină de friguri. Uite un elefant alb de verbină, ucis de o săgeată care l-a nimerit drept într-un ochi. Se zăresc ochii scânteietori ai unor păsări care sar de ici-colo – acvile, vulturi. Ne iau drept arbori căzuţi. Ciugulesc o târâtoare – o cobră cu glugă –, apoi o părăsesc, brăzdată de o rană supurândă, cafenie, lăsând-o leilor să o calce în picioare. Aceasta este lumea noastră, iluminată de semiluni şi de stele de lumină; şi petale mari, translucide, acoperă deschizăturile ca nişte geamuri violete. Totul este ciudat. Lucrurile sunt enorme sau foarte mărunte. Tulpinile florilor sunt groase ca trunchiurile de stejar. Frunzele sunt înalte ca domurile unor catedrale vaste. Iar noi suntem nişte uriaşi, întinşi aici, şi putem face să se cutremure codrii dintr-un capăt în altul.

— Sunt aici, spuse Jinny, aici şi acum. Dar curând va trebui să plecăm. Curând domnişoara Curry va sufla în fluier. Va trebui să plecăm. Va trebui să ne despărţim. Te vei duce la şcoală. Vei avea profesori care poartă cravate albe şi cruci prinse pe haină. Iar eu, într-o şcoală de pe Coasta de Est, voi avea o profesoară aşezată sub portretul reginei Alexandra. Acolo mă voi duce, ca Susan, ca Rhoda. Sunt doar aici, doar acum. Stăm întinşi sub tufele de coacăz şi, de câte ori adie vântul, suntem acoperiţi de jocul petelor de umbră şi lumină. Mâna îmi este ca o piele de şarpe. Genunchii mei parc-ar fi insule trandafirii şi plutitoare. Chipul tău e ca un măr învăluit într-o plasă.

— Căldura părăseşte jungla, spuse Bernard. Frunzele se zbat deasupra noastră ca nişte aripi negre. Domnişoara Curry a suflat din fluier pe terasă. Trebuie să ne strecurăm afară de sub umbrarul frunzelor de coacăz şi să ne ridicăm în picioare. Ai crenguţe în păr, Jinny. Ai pe gât o omidă verde. Trebuie să ne încolonăm, doi câte doi. Domnişoara Curry ne scoate la plimbare în pas vioi, iar domnişoara

Hudson stă în vremea asta la biroul ei, făcându-şi socotelile.

— E plicticos, spuse Jinny, să tot mergi pe şosea fără să ai vitrine la care să te uiţi, fără să dai peste ochi tulburi de sticlă albastră prinşi în pietrele de pavaj.

— Trebuie să ne încolonăm câte doi, spuse Susan, şi să mergem în ordine, fără să târşâim picioarele, farà să rămânem în urmă, cu Louis în frunte, ca să ne conducă, pentru că Louis e atent, nu e gură-cască.

— De vreme ce trec, spuse Neville, drept prea firav pentru a merge cu ei, pentru că obosesc atât de uşor şi apoi mă îmbolnăvesc, o să profit de ora aceasta de singurătate, de acest răgaz, şi o să dau o raită prin preajma casei să văd dacă pot simţi iarăşi, stând pe aceeaşi treaptă a scării, ce am simţit aseară auzind-o pe bucătăreasă prin uşa batantă: tot umbla la sobă, potrivind tirajul, şi vorbea despre un mort. L-au găsit cu beregata retezată. Frunzele mărului au încremenit pe cer; luna strălucea puternic; nu eram în stare să-mi ridic piciorul pe treapta următoare. A fost găsit în şanţ, lângă drum. Sângele lui gâlgâia în şanţ, lângă drum. Obrajii lui parcă erau carne albă de peşte. Neîndurarea şi înţepenirea aceea se vor chema pentru mine, cât voi trăi, „moarte sub meri”. Deasupra, norii plutitori, de un cenuşiu palid; şi neînduplecatul măr, neînduratul măr cu scoarţa de argint dur. Viaţa mea pulsa în zadar. Eram incapabil să trec dincolo. Mă împiedica un obstacol. „Nu pot să birui acest obstacol fără înţeles”, mi-am spus. Ceilalţi treceau. Dar suntem osândiţi cu toţii; ne osândesc merii, mărul necruţător de care nu puteam să trecem.

Acum, nici neîndurarea, nici înţepenirea nu mai sunt, iar eu o să-mi continui rondul prin împrejurimile casei, în după-amiaza târzie, în amurg, când soarele aşterne pe linoleum pete uleioase şi o dâră de lumină îngenunchează

frântă pe perete, făcând să pară frânte şi picioarele scaunului.

— Am văzut-o pe Florrie în grădina de zarzavat, spuse Susan, când ne-am întors de la plimbare; în jur erau rufe spălate bătute de vânt, pijamale, albituri, cămăşi de noapte, toate întinse, umflate de vânt. Iar Ernest o săruta. Lustruise argintăria, şi avea pe el şorţul de postav verde; şi gura îi era strânsă şi încreţită ca o pungă, şi a luat-o pe Florrie în braţe printre pijamalele bătute de vânt. Era orb ca un taur, iar ea este sfârşită de spaimă, chipul alb îi era împurpurat numai de o reţea de vinişoare. Iar acum, la ceai, deşi nu se dau farfurii cu pâine cu unt şi ceşti cu lapte, văd o crăpătură în pământ din care ies şuierând aburi fierbinţi; iar ceainicul gâfâie cum gâfâia Ernest, şi eu mă simt ca pijamalele fâlfâind în bătaia puternică a vântului; exact în clipa când dinţii mei muşcă din pâinea moale cu unt şi sorb laptele dulce. Nu mă înspăimântă nici arşiţa, nici iarna de gheaţă. Rhoda visează, sugând o coajă de pâine muiată în lapte; Louis priveşte peretele din faţă cu ochii lui verzi puţin bulbucaţi; Bernard face cocoloaşe de pâine şi le zice „oameni”. Neville, cu felul lui îndemânatic şi hotărât, a şi isprăvit. Şi-a făcut sul şervetul şi l-a trecut prin inelul de argint. Jinny îşi roteşte degetele pe faţa de masă, ca şi când ar dansa în soare făcând piruete. Dar pe mine nu mă înspăimântă arşiţa şi nici iarna de gheaţă.

— Acum, spuse Louis, ne ridicăm cu toţii în picioare. Domnişoara Curry deschide larg pe armoniu cartea neagră. E greu să-ţi ţii plânsul în timp ce cântăm, în timp ce ne rugăm Domnului să ne ferească de rele în somn, zicând că suntem copilaşi. Ce dulce e, când suntem trişti şi tremurăm de nelinişti, să cântăm împreună, uşor aplecaţi, eu spre Susan, Susan spre Bernard, cu mâinile încleştate una de alta, înfricoşaţi de atâtea lucruri, eu de accentul

meu, Rhoda de cifre; totuşi hotărâţi să biruim.

— Dăm buzna pe scări în sus ca o herghelie de căluţi, spuse Bernard, tropăim, facem zarvă unul în spatele celuilalt, să ne vină rândul la baie. Ne înghiontim, ne încăieram, sărim când sus, când jos din paturile noastre tari şi albe. Mi-a venit rândul. Iată-mă!

Doamna Constable, încinsă cu un prosop de baie, ia buretele galben ca lămâia şi îl moaie în apă; buretele e acum de culoarea ciocolatei; picură; şi, ţinându-l sus deasupra mea, îl stoarce peste trupul meu înfiorat. Apa curge şiroaie pe jgheabul spinării. Senzaţii ascuţite, ca nişte săgeţi sclipitoare, ţâşnesc de-o parte şi de alta. Trupul mi-e învăluit în propria carne caldă. Apa îmi înmoaie şanurile uscate din piele; trupul meu rece e cuprins de căldură; sub şuvoiul de apă, trupul meu străluceşte. Apa vine de sus şi mă învăluie ca un tipar. Acum prosoape calde mă înfăşoară; mă frec cu ele pe spate, şi, sub atingerea lor aspră, sângele meu toarce. Senzaţii bogate şi grele lunecă sub acoperământul minţii mele; imaginile zilei cad ca o ploaie deasă; pădurea şi domeniul Elvedon; Susan şi porumbelul. Curg pe pereţii minţii mele, şiroiesc împreună, ziua cade ca o cascadă îmbelşugată, grea de lumină. Acuma îmi leg, fără să strâng prea tare, pijamaua şi mă întind sub pătura uşoară, plutind parcă în stratul subţire de lumină: un val care-şi întinde pânză topită asupra ochilor mei. Aud prin ea, de departe, de foarte departe, stinse şi îndepărtate, primele sunete ale cerului; roţi, câini; strigăte omeneşti; clopote de biserică, primele sunete ale corului.

— Aşa cum, când mă culc, îmi împăturesc rochia şi cămaşa, spuse Rhoda, îmi împăturesc acum şi dorul meu fără speranţă de a fi Susan; de a fi Jinny. Dar o să-mi întind degetele de la picioare până o să ating stinghia de fier de la capătul patului. O să mă încredinţez, atingând stinghia,

că există ceva solid. Nu pot să mă scufund; nu pot cădea în adânc prin pânza subţire. Acum îmi întind trupul pe salteaua precară şi plutesc deasupra golului. Mă aflu deasupra pământului. Nu mai stau în picioare, ca să pot fi izbită, vătămată. Totul e moale şi suplu. Pereţii şi dulapurile se albesc şi se apleacă, dreptunghiuri galbene deasupra cărora sclipeşte o pojghiţă de sticlă palidă. Gândul poate acum să se reverse în afară. Mă pot gândi la armadele mele plutind pe valuri înalte. Nu mai sunt aspre atingeri, nu mă mai lovesc de nimic. Plutesc singură la poale de stânci albe. Vai, totuşi cad, mă scufund! Acolo e colţul dulapului; acolo e oglinda camerei noastre; numai că se întind, se lungesc. Mă prăbuşesc în fulgii întunecaţi ai somnului; aripile lui groase îmi apasă ochii. Călătorind prin întuneric; văd straturile lungi de flori, şi doamna Constable soseşte fuga de după tufa de ginerium argintiu ca să-mi spună că a venit mătuşa mea să mă ia cu trăsura. Urc; evadez; botinele mele au tocuri cu arc care mă fac să trec peste vârfurile copacilor. Dar acum am căzut iar în trăsură, la poarta de la intrare; mătuşa mea, aşezată, leagănă un panaş de pene galbene, iar ochii îi sunt duri ca două bucăţi lustruite de marmură. O, vreau să mă trezesc din vis! Ia te uită, e comoda mea. Trebuie să mă smulg din apele acestea. Dar valurile se îngrămădesc deasupra mea. Mă târăsc pe umerii lor mari; mă rostogolesc, mă răstoarnă; zac întinsă printre lumini lungi, printre valuri lungi, pe cărările fără capăt pe care oamenii mă hăituiesc neîncetat.

Soarele urca mai sus. Valuri albastre, valuri verzi se desfăceau pe ţărm în evantaie iuţi, cuprinzând în cercuri de apă spinii mărăcinelui de mare, lăsând ici-colo pe nisip ochiuri de lumină. În urma lor rămâneau, abia văzute, cearcăne întunecate. Stâncile, până atunci ceţoase, în linii nedesluşite, deveneau dure, brăzdate de crăpături roşii.

Dungi ascuţite de umbră se aşterneau pe iarbă, iar

roua, jucând pe marginea corolelor şi a frunzelor, făcea din grădină un mozaic de scântei răzleţe, încă nealcătuite într-un întreg. Păsările, cu piepturile bălţate, galbene şi roz, slobozeau câte o notă sau două împreună, cu patimă, ca nişte patinatori voioşi avântaţi braţ la braţ, apoi tăceau dintr-odată şi se despărţeau, însingurate şi mute.

Soarele aşternea peste casă raze mai late. Lumina atingea ceva verde în colţul ferestrei şi-l prefăcea într-un stei de smarald, o peşteră de un verde curat, ca verdele fructului crud. Lumina ascuţea muchiile scaunelor şi ale meselor şi însăila cu fir subţire de aur feţele de masă albe. Odată cu creşterea luminii, câte un mugure plesnea, şi din el izbucneau flori vârstate cu verde, fremătătoare ca şi când efortul de a se deschide s-ar fi prelungit, vibrant, făcându-le să-şi izbească limbile plăpânde de pereţii lor albi, scoţând un sunet stins de clopoţei. Fiecare lucru devenea lin amorf, ca şi când porţelanul farfuriilor şi lama de oţel a cuţitelor ar fi fost fluide. Şi în vremea aceasta valurile se spărgeau, izbindu-se de ţărm cu zgomot surd de buşteni ce se prăbuşesc.

— A venit vremea, spuse Bernard. A venit ziua. Trăsura aşteaptă la poartă. Geamantanul meu plin arcuieşte şi mai rău picioarele încovoiate ale lui George. Oribila ceremonie s-a sfârşit, bacşişurile, rostirea unui rămas-bun în hol. Acum, cu noduri în gât, ceremonia despărţirii de mama şi cealaltă ceremonie: strângerea de mână cu tata. Acum trebuie să fac semne cu mâna, să tot fac semne cu mâna, până ce trăsura trece de colţ. Gata, ceremonia s-a sfârşit. Cerul fie lăudat, s-au sfârşit toate ceremoniile! Sunt singur; mă duc la şcoală pentru prima oară.

Toată lumea pare să-şi închine fiecare gest doar acestei clipe; şi pentru ultima oară. Pentru ultima oară. Totul e groaznic de presant. Toată lumea ştie că mă duc la

şcoală pentru prima oară. „Băiatul ăsta se duce la şcoală pentru prima oară”, spune, spălând scările, servitoarea. Nu trebuie să plâng. Trebuie să mă uit la ei cu nepăsare. Şi acum iată căscându-se înaintea mea oribilul portal al gării; „ceasornicul cu chip de lună se uită la mine”. Trebuie să fac fraze şi iarăşi fraze şi să aşez astfel ceva rezistent între mine şi căutătura insistentă a servitoarelor, a orologiilor, priviri aţintite, feţe nepăsătoare – altfel o să plâng. Uite-i pe Louis şi pe Neville, îmbrăcaţi în pardesie, ducându-şi valizele, uite-i la casa de bilete! Sunt calmi. Dar arată altfel.

— Uite-l pe Bernard, spuse Louis. E liniştit; nu se simte stânjenit. Merge legănându-şi valiza. O să mă ţin de Bernard, pentru că lui nu-i e teamă. Suntem târâţi de la casa de bilete pe peron, aşa cum un puhoi târăşte crenguţe şi paie, îngrămădindu-le în jurul pilonilor unui pod. Uite locomotiva, puternică, verde-închis, fără gât, numai spinare şi crupă, suflând aburi. Impiegatul fluieră; fanionul se apleacă; fără efort, din propriul nostru imbold, ca o avalanşă declanşată de o împingere uşoară, pornim. Bernard îşi întinde un pled pe genunchi şi joacă arşice. Neville citeşte. Londra se năruie. Londra se înalţă, tălăzuieşte. Se zbârlesc pe întinderea ei hornuri şi turnuri. O biserică albă; un catarg printre clopotniţe. Un canal. Iată spaţii deschise, cu drumuri de asfalt pe care e ciudat să vezi în clipa aceasta mergând oameni. Iată un deal pe care se înşiră case roşii. Un om trece pe un pod, cu un câine pe urmele lui. Băiatul în roşu se pregăteşte să tragă într-un cazan. Băiatul în albastru îl dă la o parte cu cotul. „Unchiul meu e cel mai bun ţintaş din Anglia. Vărul meu este Maestrul Câinilor de Vânătoare”. Încep să se laude care mai de care. Dar eu nu mă pot lăuda cu nimic, tata e bancher în Brisbane, iar eu vorbesc cu accent australian.

— După toată zarva asta, spuse Neville, după toată

harababura şi zarva asta, iată-ne sosiţi. E într-adevăr o clipă... într-adevăr o clipă solemnă. Intru ca un senior în castelul său. Uite-l pe fondatorul nostru: ilustrul nostru ctitor, stând în curte cu un picior ridicat. îl salut pe ctitorul nostru. Un nobil aer roman pluteşte asupra curţilor interioare de aici. Luminile sunt aprinse în odăi. Acolo sunt probabil laboratoare; dincolo, e o bibliotecă unde o să explorez vigoarea limbii latine, o să păşesc cu pas neşovăielnic peste frazele bine aşezate şi-o să rostesc hexametrii expliciţi şi sonori ai lui Virgiliu, ai lui Lucreţiu; şi o să scandez, cu o pasiune care nu e niciodată obscură sau informă, iubirile lui Catul, citind într-o carte mare, un inquarto cu margini late. Şi, pe lângă asta, voi sta întins pe câmp în mângâierea veselă a firelor de iarbă. O să stau întins, împreună cu prietenii mei, la umbra ulmilor falnici.

Uite-l şi pe director. Dar vai, păcat că are darul să-mi stârnească hazul. E slăbănog, e, hotărât lucru, prea lucios şi negru, ca o statuie în parc. Şi pe partea stângă a hainei, a hainei sale, întinsă ca o piele de tobă, e prins un crucifix.

— Bătrânul Crane, spuse Bernard, se ridică acum ca să ne ţină o alocuţiune. Bătrânul Crane, directorul, are un nas ca soarele la asfinţit şi un şanţ în bărbie ca un ponor împădurit căruia un drumeţ i-a dat foc; ca un ponor împădurit pe care-l vezi de la fereastra trenului. Se leagănă niţel, emiţând cuvinte formidabile şi sonore. Îmi plac cuvintele formidabile şi sonore. Doar că vorbele lui sunt prea călduroase pentru a fi sincere. Totuşi, în clipa aceasta, e convins de adevărul lor. Şi când părăseşte sala, bălăbănindu-se cam greoi şi năpustindu-se pe uşa batantă, toţi profesorii, bălăbănindu-se cam greoi, se năpustesc pe uşa batantă. Asta va fi prima noastră noapte la şcoală, departe de surorile noastre.

— Prima mea noapte la şcoală, spuse Susan, departe de tata, departe de casă. Am ochii umflaţi; mă ustură ochii

de lacrimi. Nu pot suferi mirosul de pin şi de linoleum. Nu pot suferi tufărişurile pustiite de vânt şi lespezile de la toaletă. Nu pot suferi voioşia glumelor şi înfăţişarea lustruită a tuturor. Mi-am lăsat veveriţa şi porumbeii în grija grădinarului. Uşa bucătăriei se trânteşte şi alicele ropotesc în frunziş când Percy trage după ciori. Totul e fals, totul e măsluit. În cealaltă parte a odăii, Rhoda şi Jinny, îmbrăcate în serj maro, se uită la domnişoara Lambert care şade sub un portret al reginei Alexandra şi citeşte o carte. Văd şi o fâşie de broderie albastră lucrată de vreo elevă de demult. Dacă nu-mi strâng buzele, dacă nu-mi strâng pumnii pe batista făcută ghem, o să plâng.

— Inelul domnişoarei Lambert, spuse Rhoda, aruncă o lumină violetă şi mobilă peste pata neagră de pe foaia albă a cărţii cu rugăciuni. E o lumină ca a vinului, o lumină pătimaşă. Valizele noastre sunt în dormitoare, despachetate, şi-acuma stăm îngrămădite laolaltă sub hărţile lumii întregi. Iată pupitre cu călimări îngropate. Aici o să ne scriem temele cu cerneală. Dar aici eu sunt un nimeni. Aici nu am chip. Toată lumea asta îmbrăcată uniform în serj maro mi-a răpit identitatea. Suntem toate dure, fără prieteni. O să caut o faţă, o calmă faţă monumentală, şi o s-o înzestrez cu atotştiinţă, şi o s-o port la piept ca pe un talisman, şi apoi (făgăduiesc) o să găsesc în pădure o vâlcea unde să pot aşterne în voie comorile mele ciudate. Acum n-o să mai plâng.

— Femeia asta brună cu pometii ieşiţi, spuse Jinny, are o rochie lucioasă, care face ape ca sideful, o rochie potrivită pentru seară. Vara ar fi bună, dar pentru iarnă mi-ar plăcea o rochie de stofa subţire brodată cu fire roşii, o rochie care să scânteieze în lumina focului. Atunci când luminile ar fi aprinse, mi-aş îmbrăca rochia cu reflexe roşietice, rochia mea subţire ca un voal care mi s-ar înfăşură pe trup şi s-ar umfla ca un val când aş intra, cu o

piruetă, în odaie. S-ar desface ca o floare când m-aş cufunda, în mijlocul camerei, într-un fotoliu aurit. Dar domnişoara Lambert poartă o rochie opacă şi-i cade ca o cascadă începând de la jaboul alb ca neaua, cum stă sub portretul reginei Alexandra apăsând cu un deget alb fila cărţii. Şi ne rugăm.

— Mergem doi câte doi, spuse Louis, în ordine, ca o procesiune, şi intrăm în capelă. Îmi place întunericul care se aşterne asupra noastră când intrăm în sfânta clădire. Îmi place înaintarea aceasta bine orânduită. Ne înşirăm de-a lungul băncilor; ne aşezăm. Intrând aici, ceea ce ne deosebeşte unul de altul se şterge. Îmi place să-l văd pe doctorul Crane cum, legănându-se puţin, dar numai pentru că acesta e ritmul care se naşte din el, urcă în amvon şi citeşte textul zilei dintr-o Biblie deschisă pe spinarea vulturului de bronz. Sunt lin de bucurie. Sufletul meu, dilatându-se, ia forma masivităţii lui, a autorităţii lui. El potoleşte şi aşază norii de praf care se înalţă ca nişte vârtejuri în spiritul meu tremurător, stăpânit de agitaţia aceasta infamă – cum am dansat în jurul pomului de Crăciun când, la împărţirea pachetelor cu daruri, m-au uitat, şi femeia cea grasă a spus: „Băieţelul ăsta nu are cadou”, şi mi-a dat un drapel englez lucios din vârful pomului, iar eu am plâns de furie – amintiri jalnice. Acum totul e statornic datorită autorităţii lui, datorită crucifixului pe care-l poartă. Sunt cuprins încet de simţământul că am pământul sub mine, că rădăcinile mele străbat mereu, mereu mai jos, până se înfăşoară în jurul unui sâmbure tare, în centru. Îmi redobândesc continuitatea, în timp ce el citeşte. Am devenit un personaj al acestei procesiuni, o spiţă a marii roţi care, învârtindu-se, mă înalţă în cele din urmă, aici şi acum. Am fost în întuneric; am fost ascuns; dar când roata se întoarce (în timp ce el citeşte), mă ridic în această penumbră unde zăresc, dar cu greu, băieţi

îngenuncheaţi, coloane de bronzuri memoriale. Aici nu se întâmplă lucruri sălbatice, săruturi din senin.

— Rugăciunile acestei brute, spuse Neville, îmi primejduiesc libertatea. Cuvintele lui, pe care imaginaţia nu le încălzeşte, îmi cad în cap reci, ca nişte pietre de pavaj, în timp ce crucea aurită i se bălăbăne pe jiletcă. Dogmele sunt înjosite de cei care le rostesc. Râd şi-mi bat joc de religia asta tristă, de siluetele astea tremurătoare, chinuite, care înaintează, cadaverice şi rănite, de-a lungul unui drum alb umbrit de smochini în praful căruia se tăvălesc băieţi despuiaţi şi unde burdufuri umflate de vin atârnă în uşa tavernelor. Am fost cu tata la Roma, de Paşte; imaginea tremurătoare a

Maicii Domnului era purtată poticnit pe străzi; trecea Iisus, plin de răni, într-o raclă de sticlă.

Acum o să mă aplec într-o parte, făcându-mă că-mi scarpin coapsa. Aşa o să-l văd pe Percival. Uite-l stând acolo, drept, între cei mici. Răsuflă cam greu. Are nasul drept, iar ochii lui albaştri şi ciudat de inexpresivi stau aţintiţi cu păgână indiferenţă asupra stâlpului din faţa sa. Ar fi un excelent epitrop. Ar trebui să aibă o nuia ca să-i bată pe copiii cu purtări necuviincioase. E aliat cu inscripţiile latine de pe bronzurile funerare. Nu vede nimic; nu aude nimic. E departe de noi, pierdut într-o lume păgână. Dar ia te uită – se plesneşte cu palma peste ceafă. Pentru un gest ca acesta te îndrăgosteşti fără leac de cineva, pentru toată viaţa. Dalton, Jones, Edgar şi Bateman se plesnesc şi ei cu palmele peste ceafă. Numai că lor nu le stă bine.

— În sfârşit, spuse Bernard, gata cu mârâitul. Gata cu predica. Doctorul Crane a izbutit să prefacă în pulbere dansul fluturilor albi din prag. Glasul lui aspru şi păros seamănă cu o bărbie nerasă. Acum se întoarce la locul său împleticindu-se ca un marinar beat. E un mers pe care toţi

ceilalţi profesori vor încerca să-l imite; dar, fiind firavi, fleşcăiţi şi purtând pantaloni gri, vor izbuti doar să se facă de râs. Nu-i dispreţuiesc. În ochii mei maimuţărelile lor apar vrednice de milă. Notez faptul, împreună cu multe altele, în carnetul meu de însemnări, pentru a mă referi la el cândva. Când voi fi mare, voi purta la mine un carnet de însemnări – un carnet gros, cu multe pagini, clasat metodic în ordine alfabetică. Îmi voi înregistra însemnările în această ordine. La P va intra „Pulbere de fluturi”. Dacă, în romanul meu, descriu lumina soarelui pe un pervaz de fereastră, voi căuta la P şi voi găsi pulbere de fluturi. Îmi va fi de folos. Arborii „umbresc fereastra cu degete verzi”. Îmi va fi de folos. Dar, vai, un fleac mă distrage – o şuviţă de păr răsucită ca o acadea, cartea de rugăciuni legată în fildeş a Celiei. Louis e în stare să contemple natura, fără să clipească, ceasuri întregi. Eu mă pierd curând dacă nu mi se vorbeşte sau nu-mi vorbesc. „Spiritul meu, lac nefrământat de vâsle, unduieşte molcom şi amorţeşte curând într-o adormire lunecoasă”. Îmi va fi de folos.

— Acum ieşim din templul acesta răcoros pe terenurile galbene de joc, spuse Louis. Şi, cum astăzi avem o jumătate de zi liberă (e ziua de naştere a ducelui), ne vom întinde în ierburile înalte în timp ce ceilalţi vor juca crichet. De-aş putea fi printre „ceilalţi”, nu m-aş da în lături: mi-aş încheia jambierele şi aş păşi de-a lungul terenului în fruntea echipei. Uite cum îl urmează toţi pe Percival! E greoi. Străbate cu stângăcie terenul, prin iarba înaltă, spre locul unde se înalţă ulmii aceia mari. E măreţ ca o căpetenie medievală. O dâră de lumină pare să se aştearnă în urma lui pe iarbă. Iată: noi toţi mărşăluim după el, noi, slujitorii lui credincioşi, ca să fim nimiciţi ca oile, căci el de bună seamă va risca o expediţie disperată şi va muri în luptă. Inima mi se înăspreşte; îmi roade coşul pieptului ca o pilă cu două muchii; una, că îi ador măreţia

cealaltă, că-i dispreţuiesc rostirea tărăgănată – eu care îi sunt cu atât superior – şi sunt gelos.

— Şi acum, spuse Neville, să înceapă Bernard. Să-şi bolborosească poveştile, în timp ce stăm culcaţi în iarbă. Să descrie ceea ce am văzut cu toţii, în aşa fel încât lucrul acela să devină elementul unei povestiri. Bernard spune că există mereu câte o poveste. Eu sunt o poveste. Louis e o poveste. Există povestea micului lustragiu, povestea omului cu un singur ochi, povestea femeii care vinde melci de mare. Bolborosească-şi înainte povestea în timp ce eu, întins pe spate, privesc prin tremurul ierbii siluetele cu picioare ţepene ale jucătorilor cu jambiere. Parcă lumea întreagă ar curge şi s-ar mlădia – pe pământ arborii, în cer norii. Privesc în sus, printre arbori, privesc cerul. Meciul pare să se desfăşoare acolo. Vag, printre norii moi şi albi, aud strigând: „Hai fugi!” sau: „Cum e asta?” Norii, despieptănaţi de briză, pierd smocuri din substanţa lor albă. De s-ar putea statornici pentru veşnicie albastrul acesta; de-ar putea rămâne pentru totdeauna adâncitura asta în pământ; de-ar putea sta pe loc clipa de acum...

Dar Bernard vorbeşte, vorbeşte mereu. Imagini se înalţă mereu, ca dintr-un clocot. „Ca o cămilă”... „ca un vultur”. Cămila e un vultur; vulturul, o cămilă; căci Bernard e ca un capăt tremurător de sârmă, slobod, dar atrăgător. Da, căci, atunci când vorbeşte, când face comparaţiile lui năstruşnice, parcă te simţi fără pondere. Pluteşti şi tu, ca şi când ai fi o băşică de aer din clocotul lui; te simţi descătuşat; am scăpat, îţi spui. Până şi puştii bucălaţi (Dalton, Lament şi Baker) simt acelaşi abandon. Le place mai mult decât crichetul. Înhaţă frazele pe măsură ce ele ies la suprafaţă. Lasă firele uşoare de iarbă să le gâdile nasul. Şi apoi toţi îl simţim pe Perei val întinzându-se greoi printre noi. Ciudatul său hohot pare să consfinţească râsul nostru. Iată-l însă, acum s-a rostogolit în iarba adâncă.

Cred că mestecă un fir de iarbă între dinţi. Se plictiseşte; mă plictisesc şi eu. Bernard simte imediat că ne plictisim. Surprind în fraza lui un anume efort, o extravaganţă, ca şi când ar spune: „Nu”. Percival este întotdeauna primul care simte ceea ce e contrafăcut; şi este cât se poate de brutal. Propoziţia lui Bernard se pierde, plat, în nisip. Da, a sosit momentul îngrozitor când puterea îl părăseşte şi când nu mai urmează nicio secvenţă, iar el se încovoaie, copleşit, se joacă liniştit cu un capăt de sfoară şi apoi tace brusc, rămânând cu gura deschisă, ca şi când ar sta să izbucnească în plâns. Printre chinurile şi pustiirile vieţii este deci şi asta; prietenii noştri nu sunt în stare să-şi termine poveştile.

— Să încerc, spuse Louis, acum, înainte de a ne ridica, înainte de a merge la ceai, să fixez cu un suprem efort clipa aceasta. Trebuie ca momentul acesta să dăinuie cumva. Ne despărţim; unii se duc la ceai; alţii, pe terenul de tenis; eu mă duc să-i arăt domnului Barker lucrarea mea. Din dezbinare, din ură (îi dispreţuiesc pe amatorii de metafore – detest intens purtarea lui Percival), spiritul meu spulberat în bucăţi este reasamblat de cine ştie ce percepţie subită. Iau arborii, norii drept martori ai completei mele reconstituiri. Eu, Louis, care o să păşesc pe pământ cei şaptezeci de ani ai vieţii mele, sunt născut întreg din ură, din dezbinare. Aici, în acest inel de iarbă, am şezut împreună, uniţi de crâncena putere a unei forţe lăuntrice. Arborii unduiesc, norii trec. Se apropie vremea când aceste solilocvii vor fi împrăştiate. N-o să emitem mereu un sunet ca o bătaie de gong, după cum ne izbeşte o impresie sau alta. Copii, vieţile noastre au fost gonguri care, lovite, răsună; văicăreli şi lăudăroşenii; strigăte de deznădejde; senzaţii de lovituri peste ceafa, în grădini.

Iarbă şi arbori; vântul călător adie şi deschide în frunziş spaţii goale, albastre, care apoi se închid din nou;

vântul suflă şi scutură frunzele care apoi revin la locul lor; şi noi stăm aici, aşezaţi în cerc, fiecare cuprinzându-şi genunchii cu braţele. Toate acestea sugerează o altă ordine, mai bună, a cărei raţiune de a fi este veşnică. Simt asta o clipă, şi voi încerca diseară s-o fixez în cuvinte, să făuresc un inel de oţel, deşi Percival nimiceşte tot când pleacă cu pasul lui împiedicat şi greoi, strivind ierburile, cu plevuşcă supusă călcându-i pe urme. Şi totuşi, de Percival am eu nevoie; pentru că Percival şi nu altul inspiră poezie.

— Câte luni, spuse Susan, câţi ani am urcat scările acestea în goană, în zile posomorâte de iarnă, în zile răcoroase de primăvară? Acum e miez de vară. Urcăm să ne punem costumele albe pentru tenis – eu şi Jinny, şi Rhoda la urmă. Urcând, număr fiecare treaptă, trecând-o la socoteală ca pe ceva pentru totdeauna depăşit. La fel, în fiecare seară smulg din calendar ziua trecută şi mototolesc fila. Fac asta ca să mă răzbun, în timp ce Betty şi Clara stau îngenuncheate. Eu nu mă rog. Mă răzbun pe ziua care a trecut. Îmi vărs ciuda pe imaginea ei. Acum eşti moartă, spun, zi de şcoală, zi nesuferită. Au făcut ca toate zilele de iunie – aceasta e a douăzeci şi cincea – să fie lucioase şi aşezate, cu bătăi de gong, cu lecţii, cu porunci să te speli, să te schimbi, să mănânci. Ascultăm misionari veniţi din China. Gonim în trăsuri de-a lungul aleii asfaltate să asistăm la concerte, prin săli. Trebuie să vizităm galerii de pictură.

Acasă fânul unduieşte pe pajişti. Tata stă rezemat de pârleaz, fumând. În casă se trânteşte întâi o uşă, apoi alta, după cum suflă în coridoarele pustii aerul cald al verii. Vreun tablou vechi se clatină poate pe zid. Trandafirul din vază îşi scutură o petală. Carele de la fermă presară pe garduri smocuri de fân. Toate acestea le văd, le văd mereu când trec pe lângă oglinda de pe palier, cu Jinny înainte şi cu Rhoda zăbovind în urma mea. Jinny dansează. Jinny

dansează de fiecare dată în hol pe dalele urâte frecate cu sodă, face roata pe terenul de joacă; culege pe furiş o floare şi şi-o prinde după ureche, iar ochii de cărbune ai domnişoarei Perry ard mocnit de admiraţie – pentru Jinny, nu pentru mine. Domnişoarei Perry îi e dragă Jinny; şi mie mi-ar fi putut fi dragă, dar acum nu-mi e nimeni drag în afară de tata, de porumbeii mei şi de veveriţa pe care am lăsat-o acasă în cuşcă, să aibă argatul grijă de ea.

— Nu pot să sufăr mica oglindă de pe scări, spuse Jinny. Ne vedem în ea doar până la gât; ne decapitează. Iar buzele mele sunt prea răsfrânte, şi ochii mei, prea apropiaţi unul de altul; mi se văd prea mult gingiile când râd. Capul lui Susan, cu privirea dură, cu ochii ca verdele ierbii, ochi pe care-i vor iubi poeţii, spune Bernard, deoarece cad pe o cusătură deasă şi albă, îl eclipsează pe al meu; până şi chipul Rhodei, lunar şi inexpresiv, îşi ajunge sieşi, ca petalele albe pe care le punea să plutească în găleata ei. Aşa că mă strecor pe lângă ele pe scări până la palierul următor, unde atârnă oglinda cea înaltă, în care mă văd întreagă. Acum îmi văd şi trupul, şi capul, căci chiar în rochia aceasta de serj ele formează un întreg unic, trupul şi capul meu. Uite, când îmi mişc capul, trupul meu subţire unduieşte; chiar picioarele mele gracile unduiesc ca o tulpină în vânt. Pâlpâi între chipul rece al lui Susan şi chipul vag al Rhodei. Sar ca flăcările care aleargă prin crăpăturile pământului; mă mişc, dansez, nu încetez niciodată să mă mişc, să dansez. Mă mişc cum se mişca frunza gardului viu de care m-am speriat când eram fetiţă. Dansul meu se proiectează pe pereţii aceştia văruiţi, vărgaţi, impersonali, aşa cum joacă lumina focului pe ceainice. Iau foc chiar din ochii reci ai femeilor. Când citesc, o dâră roşie aleargă în jurul muchiei negre a manualului. Totuşi, nu pot urmări niciun cuvânt de-a lungul schimbărilor sale. Nu pot urmări niciun gând din

prezent până în trecut. Nu stau pierdută, ca Susan, cu lacrimi în ochi, amintindu-mi de casă; nici culcată, ca Rhoda, ghemuită printre ferigi, să-mi pătez cu verde şorţul de bumbac roz, visând plante care înfloresc în adâncul mării şi stânci printre care peştii se mişcă alene. Eu nu visez.

Acum hai, iute. Să fiu eu cea dintâi care scoate de pe ea veşmintele acestea grosolane. Uite ciorapii albi, curaţi! Uite pantofii cei noi! îmi leg părul cu o panglică albă, astfel că, atunci când voi sări prin curte, panglica va fulgera în urma mea ca un pârâiaş de argint; îmi va undui în jurul cefei, dar îşi va păstra perfect locul. Niciun fir de păr nu-mi va fi răvăşit.

— Uite, spuse Rhoda, chipul meu în oglindă, după umărul lui Susan – chipul acesta este chipul meu. Dar, ca să-l ascund, am să mă furişez în spatele ei, pentru că eu nu sunt aici. Eu nu am chip. Altele au chip. Susan şi Jinny au chip; ele sunt aici. Lumea lor e o lume reală. Lucrurile pe care le ridică au greutate. Ele spun Da, ele spun Nu; în vreme ce eu şovăi, mă schimb şi pot citi în mine într-o clipă tot. Dacă ele întâlnesc o cameristă, ea le priveşte fără să râdă. De mine însă râde. Ele ştiu ce să răspundă când li se adresează cineva. Râd cu adevărat; se înfurie cu adevărat; în timp ce eu sunt silită să mă uit întâi în jur şi să fac ce fac alţii, aşteptându-i să termine.

Uite cu ce siguranţă extraordinară îşi trage Jinny ciorapii, doar ca să joace tenis. E un lucru pe care îl admir. Prefer însă maniera lui Susan, pentru că e mai fermă şi mai puţin dornică de a străluci decât Jinny. Amândouă mă dispreţuiesc pentru că le imit gesturile; dar uneori Susan mă învaţă cum să fac un nod, de exemplu, pe când Jinny ştie foarte bine anumite lucruri, dar le ţine pentru ea. Amândouă au prietene lângă care merg să se aşeze. Au secrete pe care le şuşotesc prin unghere. Eu însă mă

ataşez numai de nume, de feţe; şi le colecţionez ca pe nişte amulete împotriva dezastrelor. Aleg de prin hol un chip necunoscut, şi abia îmi por înghiţi ceaiul, când cea al cărei nume nu-l cunosc şade în faţa mea. Mă înăbuş, violenţa emoţiilor mă aruncă ba ici, ba colo. Mi le închipui pe făpturile acestea fără nume, făpturile acestea imaculate, supraveghindu-mă din spatele vreunei tufe. Sar cât mai sus, ca să le stârnesc admiraţia. Noaptea, în vise, trezesc uimirea lor absolută. Adesea mor străpunsă de săgeţi, ca să primesc darul lor de lacrimi. Dacă li se întâmplă să spună sau dacă văd scris pe o etichetă de valiză că ultima vacanţă au petrecut-o la Scarborough, întregul Scarborough se transmută în aur, întregul lui pavaj scânteiază. Iată de ce urăsc oglinzile care îmi arată faţa adevărată. Singură, adesea mă prăbuşesc în neant. Sunt silită să păşesc cu grijă, ca nu cumva să cad de pe muchia lumii în neant. Sunt silită să mă pocnesc cu capul de porţi dure, ca să mă chem înapoi în propriul trup.

— Suntem în întârziere, spuse Susan. Trebuie să ne aşteptăm rândul la joc. O să ne tolănim aici, în iarba adâncă, şi o să ne prefacem că ne uităm la Jinny şi la Clara, la Betty şi la Mavis. Dar n-o să ne uităm la ele. Nu pot suferi să privesc jocul altora. O să convertesc în imagini toate lucrurile pe care le detest cel mai mult şi o să le îngrop în pământ. Piatra asta sclipitoare este Madam Carlo, şi o s-o îngrop adânc fiindcă se gudură ca să-ţi intre sub piele şi fiindcă mi-a dat o monedă de şase penny ca să nu îndoi încheietura mâinii când fac game. Am îngropat moneda ei de şase penny. Aş îngropa şcoala întreagă; sala de gimnastică, sala de clasă; sala de mese care miroase întotdeauna a carne; şi capela. Aş îngropa dalele roşii-cafenii şi portretele lucioase ale bătrânilor domni – binefăcători, întemeietori de şcoli. Există câţiva arbori care-mi sunt dragi; cireşul, cu bucăţi de răşină limpede pe

scoarţă; şi vederea pe care o ai din pod peste nişte dealuri îndepărtate. Fără acestea, aş îngropa totul, aşa cum îngrop pietrele astea urâte, semănate de-a lungul acestui ţărm sărat, cu digurile şi cu turiştii lui. Acasă, valurile sunt lungi de o milă. În nopţile de iarnă le auzim vuietul. Anul trecut de Crăciun s-a înecat un om care era singur în căruţa lui.

— Când trece domnişoara Lambert vorbind cu pastorul, spuse Rhoda, ceilalţi râd de ea pe ascuns şi îi imită cocoaşa; totuşi, toate se schimbă şi devin luminoase. Chiar Jinny sare mai sus când trece domnişoara Lambert. Să presupunem că a văzut margareta asta; floarea are să se schimbe. Oriunde se duce, lucrurile se schimbă sub ochii ei; şi totuşi, după ce a plecat, lucrul este din nou acelaşi. Domnişoara Lambert intră cu pastorul pe portiţa grădinii ei; şi, când ajunge la heleşteu, vede o broască pe o frunză, şi broasca se schimbă. Acolo unde se opreşte, ca o statuie într-un boschet, totul în preajmă devine solemn şi păleşte. Lasă să-i alunece de pe umeri mantaua de mătase cu franjuri şi nu mai străluceşte decât inelul ei purpuriu, inelul de culoarea vinului roşu şi a ametistului. Asta e ciudat la oameni când ne părăsesc. Când pleacă de la noi, pot să-i însoţesc până la heleşteu şi să-i investesc cu maiestate. Când trece domnişoara Lambert, ea face ca margareta să se schimbe; şi când taie carnea de vacă, totul se transformă în pârâiaşe de foc ce curg la vale. Lună de lună lucrurile îşi pierd duritatea; chiar trupul meu lasă acum să treacă prin el lumina; şira spinării îmi este moale precum ceara lângă flacăra unei lămpi. Visez; visez.

— Am câştigat jocul, spuse Jinny. Acum e rândul vostru. Trebuie să mă arunc la pământ, palpitând. Nu mai am suflu de atâta goană, de atâta triumf. În trupul meu totul pare limpezit de fugă şi de triumf. Sângele meu e, de bună seamă, roşu aprins, biciuit, se zbate, izbindu-se de

coaste. Tălpile mi se înfioară, ca şi când mi-ar trece prin venele picioarelor curenţi electrici. Văd foarte desluşit fiecare fir de iarbă. Dar pulsul îmi e atât de accelerat sub frunte, îndărătul ochilor, încât totul dansează – plasa, iarba; chipurile voastre fâlfâie dintr-odată ca nişte fluturi; copacii par să ţopăie: ba sunt sus, ba sunt jos. Nimic nu e ferm, nimic nu e statornic în lume. Totul e vibraţie, totul e dans; totul e iuţeală şi triumf. Numai că, după ce am zăcut singură pe pământul dur, privindu-vă cum jucaţi, încep să simt dorinţa de a fi aleasă; de a fi convocată, de a fi chemată departe, de cineva care-a venit în căutarea mea, care e atras către mine, care nu stă despărţit de mine, ci vine spre locul unde mă aflu, în jilţul meu aurit, cu rochia înfoiată în juru-mi ca o floare. Ne retragem într-un loc ferit, ne izolăm pe o terasă şi stăm de vorbă.

Acum mareea scade. Iată, arborii sunt din nou prinşi în ţărână; valurile sprintene care îmi izbesc coastele bat mai blând, iar inima mea pluteşte, ancorată ca o corabie ale cărei pânze alunecă lent în jos, până la puntea albă. Jocul s-a terminat. Trebuie să ne ducem la ceai.

— Ceata de băieţi fanfaroni, spuse Louis, s-a dus acum să joace crichet. Au plecat în încăpătoarea lor trăsură cu frână, cântând în cor. Toate capetele se întorc simultan la cotitură, în dreptul tufişului de dafin. Acum se laudă. Fratele lui Lar-pent a jucat fotbal la Oxford; tatăl lui Smith a totalizat o sută de puncte în meciul de la Lords. Archie şi Hugh; Parker şi Dalton; Lament şi Smith; apoi iarăşi Archie şi Hugh; Parker şi Dalton; Lament şi Smith – numele se repetă; numele sunt mereu aceleaşi. Sunt cercetaşii, sunt crichetiştii, sunt membrii Societăţii de Istorie Naturală. Se grupează mereu câte patru şi mărşăluiesc în formaţie, cu insigne la chipiu; salută simultan când trec pe lângă silueta comandantului lor. Ce maiestuoasă e ordinea lor, ce frumoasă le e supunerea!

Dacă i-aş putea urma, dac-aş putea fi cu ei, aş sacrifica tot ce ştiu. Pe de altă parte, lasă în urma lor fluturi care tremură, cu aripile smulse; aruncă în colţuri batiste murdare, făcute ghem şi pline de cheaguri de sânge. îi fac pe băieţii mai mici să plângă pe coridoarele sumbre. Au urechi mari şi roşii, care nu le încap sub caschete. Totuşi, ca ei am vrea să fim, eu şi Neville. îi privesc cu invidie cum pleacă. Ascuns după o perdea, observ cu desfătare cum se mişcă în acelaşi pas. Dacă picioarele lor le-ar întări pe ale mele, cum aş mai alerga! Dacă aş fi fost cu ei, aş fi câştigat meciuri de crichet, şi aş fi vâslit în întreceri importante, şi aş fi galopat ziua întreagă, cu ce glas de tunet aş intona cântece când bate miezul nopţii! Ce torent de cuvinte mi-ar ţâşni din gâtlej!

— Percival a plecat, spuse Neville. Nu-i stă mintea decât la meci. N-a făcut niciun semn cu mâna în clipa când trăsura a cotit, în dreptul tufişului de dafin. Mă dispreţuieşte pentru că sunt prea slab ca să joc (şi totuşi e întotdeauna prevenitor cu mine din cauza şubrezeniei mele). Mă dispreţuieşte pentru că nu-mi pasă dacă ei au să câştige sau nu, decât în măsura în care îi pasă lui. Îmi acceptă devoţiunea; acceptă dăruirea mea tremurândă, de bună seamă slugarnică, amestecată cum este cu dispreţ pentru mintea lui. Căci el nu poate citi. Totuşi, când, întins în iarba înaltă, îi citesc din

Shakespeare sau din Catul, Percival înţelege mai mult decât Louis. Nu cuvintele – dar ce sunt cuvintele? Nu m-am deprins eu oare să fac versuri, să-i imit pe Pope, pe Dryden, chiar pe Shakespeare? în schimb, nu sunt în stare să stau toată ziua în soare cu ochii pe minge; nu pot simţi zborul mingii prin trupul meu şi să mă gândesc numai la mine. Toată viaţa mă voi agăţa de soarta cuvintelor. Totuşi, n-aş putea trăi în preajma lui, nici n-aş fi în stare să-i îndur stupiditatea. Se va îngraşă şi va sforăi. Se va

însura, şi vor avea loc scene de tandreţe la micul dejun. Acum însă e tânăr. Nimic, niciun fir, nicio foaie de hârtie între el şi soare, între el şi ploaie, între el şi lună când e culcat, gol, ghemuit, fierbinte, pe patul lui. Acum, în timp ce ei străbat şoseaua în trăsură, pe chipul lui se ivesc pete galbene şi pete roşii. O să-şi lepede haina şi o să stea cu picioarele depărtate, cu mâinile pregătite, atent la poartă. Şi-o să se roage: „Fă, Doamne, să câştigăm!” Un singur lucru îl va preocupa: victoria echipei lui.

Cum aş putea merge şi eu cu trăsura să joc crichet? Numai Bernard poate merge, dar Bernard întârzie prea mult. El e totdeauna în întârziere. Firea lui incorigibil visătoare îl împiedică să meargă cu ei. În timp ce se spală pe mâini, se opreşte să spună: „E o muscă prinsă în plasa asta de păianjen. S-o fac scăpată? Să-l las pe păianjen s-o mănânce?” îl umbresc nenumărate perplexităţi, altfel ar merge cu ei să joace crichet şi ar zăcea în iarbă, privind cerul, şi ar începe să fugă după ce mingea ar fi de mult lovită. Dar îl vor ierta, pentru că le va spune o poveste.

— Au pornit jocul, spuse Bernard, iar eu am sosit prea târziu ca să-i însoţesc. Puştii ăştia groaznici, care sunt de altfel atât de frumoşi, pe care tu, Neville şi Louis îi invidiaţi atât de mult, au pornit la joc cu capetele întoarse în aceeaşi direcţie. Eu sunt însă insensibil la aceste distincţii profunde. Degetele îmi alunecă peste claviatură fără să deosebească clapele albe de clapele negre. Archie totalizează cu uşurinţă o sută de puncte; eu, din an în Paşte, când am noroc, abia totalizez cincisprezece. Dar care e deosebirea dintre noi? Ai răbdare, Neville; lasă-mă să vorbesc! Imaginile vin la suprafaţă ca băşicile de argint de pe fundul unei cratiţe; imagini peste imagini. Nu pot sta locului cu o carte, ca Louis, cu sălbatică stăruinţă. Trebuie să deschid mica mea trapă şi să las să iasă lanţurile de fraze în care îmbin tot ce se petrece, astfel că sentimentul

incoerenţei e înlocuit cu sentimentul unei legături sinuoase care uneşte uşor lucrurile. O să vă spun povestea doctorului.

Când, după rugăciune, doctorul Crane iese, cu pas legănat, printre aripile uşii batante, pare convins de imensa lui superioritate; şi, în fond, Neville, nu putem tăgădui că plecarea lui ne lasă nu numai cu un sentiment de uşurare, dar şi cu un sentiment de lipsă, ca după extracţia unui dinte. Acum să-l urmăm! Trece greoi prin uşa batantă şi se îndreaptă spre apartamentul său. Să ni-l închipuim dezbrăcându-se în cabina sa, acolo, deasupra grajdurilor. Îşi desface jartierele (să nu ne temem de amănuntul trivial, de amănuntul intim). Apoi, cu un gest caracteristic (expresiile astea gata făcute sunt greu de evitat şi, în cazul lui, par totuşi adecvate), scoate monedele de argint, le scoate pe cele de aramă din buzunarele pantalonilor şi le aşază, în grămăjoare, pe masa de toaletă. Cu mâinile odihnind pe braţele fotoliului, meditează (aceasta e clipa lui de intimitate cu sine; acum trebuie să încercăm să punem mâna pe el): să treacă puntea trandafirie care duce în dormitor sau să n-o treacă? Cele două camere sunt unite printr-o punte de lumină trandafirie, proiectată de lampa de căpătâi a patului în care doamna Crane stă întinsă, cu părul răsfirat pe pernă, şi citeşte un volum franţuzesc de memorii. Citind, îşi trece mâna pe frunte cu un gest deznădăjduit, ca şi cum s-ar lăsa în voia sorţii, şi oftează: „Cum, numai atât?” – comparându-şi viaţa cu a unei ducese franceze. Peste doi ani, îşi spune directorul, o să ies la pensie. O să mă instalez la ţară, în vest, şi-acolo o să tund garduri de tisă. Aş fi putut fi amiral; sau judecător; nu dascăl. „Oare ce forţe, se întreabă el privind ţintă la flacăra de gaz, cu umerii boltiţi mai puternic decât îi ştim noi (e în cămaşă, nu uita), ce forţe m-au adus aici? Ce neiertătoare forţe?”

se gândeşte intrând în cadenţa frazelor lui solemne, în timp ce priveşte peste umăr pe fereastră. E o noapte vijelioasă; crengile castanului se vânzolesc în sus şi în jos. Stele scânteiază printre ele. „Ce vaste forţe ale binelui şi ale răului m-au adus unde sunt?” se întreabă, şi vede cu tristeţe că scaunul a ros o mică gaură în puful purpuriu al covorului. Şi stă aşa, acolo, răsucindu-şi braţele. Dar povestirile care îi urmăresc pe oameni în camerele lor particulare sunt dificile. Nu pot continua povestirea asta. Mă joc cu un capăt de sfoară; zdrăngănesc patru-cinci monede în buzunarul pantalonilor.

— Când le începe, spuse Neville, poveştile lui Bernard mă amuză. Dar când le opreşte într-o poticnire absurdă şi rămâne cu gura căscată, frământând între degete o bucăţică de sfoară, devin conştient de singurătatea mea. Pe toţi îi vede în contururi neprecise. De aceea nu-i pot vorbi despre Percival. Nu pot expune pasiunea mea violentă şi fără sens înţelegătoarei lui simpatii. Ar face şi din asta „o povestire”. Mie îmi trebuie cineva a cărui gândire să lovească, aşa cum loveşte securea în trunchiul gros; cineva pentru care culmea absurdităţii să fie sublimă, iar un şiret de pantof, adorabil. Cui îi pot expune docul patimii mele? Louis e prea rece, prea universal. Nu se află o astfel de făptură – aici, pe sub arcadele acestea cenuşii, printre porumbeii cu viers de jale, printre jocurile voioase şi printre tradiţii şi emulaţii, organizate toate cu atâta pricepere, pentru a preveni sentimentul de singurătate. Totuşi, chiar când mă plimb, mă lovesc pe neaşteptate presimţiri despre ce va fi să fie. Ieri, când treceam pe lângă uşa deschisă care duce în grădina particulară, l-am văzut pe Fenwick cu ciocanul ridicat. Aburul unui ceainic se înălţa din mijlocul pajiştii. Erau acolo straturi de flori albastre. Atunci a coborât deodată asupra mea un simţământ obscur, mistic, de

adoraţie şi deplinătate, care a triumfat asupra haosului. Nimeni nu m-a văzut stând aşa, încordat şi pătimaş, dinaintea uşii deschise. Nimeni nu bănuia nevoia mea de a-mi dărui făptura unui singur zeu; apoi să mă nărui şi să dispar. Ciocanul a lovit; viziunea s-a destrămat.

Să mă duc să caut umbra unui copac? Să părăsesc sălile de clasă, bibliotecile şi pagina mare şi îngălbenită de pe care îl citesc pe Catul, să fug spre pădure şi spre câmpie? Să mă plimb pe sub fagi ori să hoinăresc pe maluri, unde crengile se îmbină strâns, în oglinda apei, ca degetele unor îndrăgostiţi? Dar natura prea e numai verdeaţă, prea e searbădă. E făcută doar din sublim, din vaste întinderi, din apă şi frunze. Încep să doresc foc în vatră, intimitate şi prezenţa unei singure făpturi.

— Încep să doresc, spuse Louis, să coboare noaptea. Aşa cum stau aici, cu mâna pe uşa de stejar lustruit a domnului Wickham, mă cred prietenul lui Richelieu sau ducele de Saint-Simon întinzând regelui o cutie cu tutun de prizat. E privilegiul meu. Cuvintele mele de spirit „aleargă la curte ca flăcări rătăcitoare”. De admiraţie, ducesele îşi smulg pietrele de smarald de la cercei. Dar focurile acestea de artificii se aprind mai bine pe întuneric, în cămăruţa mea de dormit. Acum nu sunt decât un băiat cu accent colonial, cu palma apăsată pe uşa de stejar lustruit a domnului Wickham. Ziua a fost plină de umilinţe şi de triumfuri, pe care le-am tăinuit, de teamă să nu izbucnesc în râs. Sunt cel mai bun elev al şcolii. De când se lasă întunericul, ignor trupul acesta care nu e de invidiat – nas mare, buze subţiri, accent colonial –, şi nemărginirea devine lăcaşul meu. Atunci mă aflu în tovărăşia lui Virgiliu şi a lui Platon. Atunci sunt ultimul descendent al uneia dintre familiile foarte alese din Franţa. Dar sunt şi acela care îşi va impune să părăsească meleagurile acesta bătute de vânturi şi luminate de lună şi

rătăcite în miez de noapte, ca să înfrunte uşi de stejar lustruit. În viaţă – cerul facă să fie lungă – voi realiza o uriaşă îmbinare a celor două nepotriviri atât de evidente, atât de hidoase. Cu preţul suferinţei mele o voi face. Acum voi bate la uşă. Voi intra.

— Am rupt toate foile lunii mai şi lunii iunie, spuse Susan, şi douăzeci de foi din luna iulie. Le-am rupt şi le-am făcut ghem, aşa încât nu-mi mai stăruie decât ca o greutate sub coastă. Au fost zile schiloade, ca fluturi de noapte pe care aripa ofilită nu-i ajută să zboare. N-au mai rămas decât opt zile. După opt zile, voi coborî din tren şi mă voi afla pe peron la ora şase şi douăzeci şi cinci. Libertatea mea îşi va desfăşura pânzele, şi toate îngrădirile de aici, care-mi zbârcesc şi-mi usucă fiinţa – ceasurile de ordine şi disciplină, şi îndatorirea de a fi colo sau dincolo exact în clipa când trebuie –, vor exploda şi se vor risipi. Va răzbi dintr-odată lumina zilei când voi deschide uşa vagonului şi îl voi zări pe tata cu pălăria lui veche şi cu jambiere. O să încep să tremur. O să izbucnesc în lacrimi. Apoi, a doua zi, mă voi trezi în zori. Voi năvăli pe uşa de la bucătărie. Voi umbla prin câmpia pustie. Cai mari, încălecaţi de duhuri, vor trece tropotind pe lângă mine şi se vor opri fără veste. Voi vedea rândunica atingând în zbor iarba, cu aripa. Mă voi arunca în nisip, pe malul râului, şi voi privi peştii care se ţes prin păpuriş. În palme îmi vor rămâne urmele acelor de brad. Îmi voi desfăşura făptura în lumină şi voi lepăda tot ce s-a închegat în mine, aici; ceva dur. Căci a crescut ceva în mine, de-a lungul iernilor şi al verilor, pe scări, în dormitoare. Nu doresc, ca Jinny, să mă placă oamenii. Nu am nevoie de oameni care să se uite la mine cu admiraţie, când intru. Doresc să dau şi să mi se dea şi doresc singurătatea în care să-mi întind tezaurul, bucată cu bucată.

Pe urmă o să mă întorc pe drumuri de ţară care freamătă sub bolţi de frunze de nuc. Voi trece pe lângă o femeie care împinge un cărucior plin cu vreascuri; şi pe lângă un păstor. Dar nu vom sta de vorbă. Mă voi întoarce prin grădina de zarzavat, şi voi vedea foile de varză creaţă, cu ţinte de rouă pe ele, şi voi vedea casă, în mijlocul grădinii, cu pleoapele de perdele lăsate peste geamuri. Voi sui scările până în camera mea şi mă voi apleca asupra comorilor mele, încuiate cu grijă în dulap: scoici, ouă, ierburi rare. Îmi voi hrăni porumbeii şi veveriţa. Mă voi duce la cuştile câinilor şi-mi voi ţesăla prepelicarul. Şi astfel, încetul cu încetul, voi răpune acel ceva dur care mi-a crescut în locul acesta, sub coastă. Dar aici sună mereu clopotul şi veşnic sunt paşi care merg de colo până colo.

— Nu pot să sufăr întunericul, şi somnul, şi noaptea, spuse Jinny, şi stau în pat cu dorul zilei de mâine. Aş dori ca săptămâna întreagă să fie o zi neîntreruptă. Când mă trezesc devreme – mă scoală din somn păsările –, stau culcată şi pândesc lumina care desprinde din beznă mânerele de alamă ale dulapurilor, apoi ligheanul, apoi suportul de prosoape. Pe măsură ce fiecare obiect din încăpere se desluşeşte mai limpede, îmi bate şi inima mai repede. Simt cum trupul mi-e tot mai viu şi cum se colorează în trandafiriu, galben, cafeniu. Îmi trec palmele peste coapse, pe trup. îi simt rotunjimile şi mlădierea. Îmi place să aud gongul care răsună în toată clădirea, şi agitaţia care începe – câte un zgomot, câte un zvon de paşi. Uşi trântite; curge apa. A început o zi nouă, strig eu, când picioarele ating podeaua. Ziua asta va fi poate ciuntită, neîmplinită. Sunt deseori certată. Mă aflu deseori ruşinată pentru lene, pentru că am râs; dar, chiar când domnişoara Matthews mă mustră fiindcă sunt uşuratică, privirea mi se agaţă de câte ceva mişcător – o pată de

soare poate, un tablou, sau măgăruşul care trage pe pajişte maşina de tuns iarbă, sau pânzele unei bărci printre frunzele de leandru –, aşa că nu-mi pierd niciodată voia bună. Nimeni nu mă poate împiedica să fac piruete când domnişoara Matthews stă cu spatele la noi, cufundată în rugăciuni.

În curând va veni timpul să părăsim şcoala şi să ne punem rochiile lungi. Seara voi purta coliere şi rochii albe fără mâneci. Se vor da serate în încăperi strălucitoare; şi un bărbat mă va alege dintre toate şi-mi va spune ce n-a mai spus nimănui. Mă va prefera lui Susan sau Rhodei. Va descoperi la mine o însuşire anume, ceva deosebit. Dar nu-mi voi îngădui să mă leg de o singură făptură. Nu vreau să fiu ţintuită, nu vreau să mi se taie aripile. Eu freamăt, mă zbat ca frunza aceea din boschet, când stau pe marginea patului legănându-mi picioarele şi când dinaintea mea se aşterne o nouă zi, gata să se deschidă. Am cincizeci, şaizeci de ani de cheltuit. Încă n-am intrat în comoara mea. Acesta e abia începutul.

— Mai sunt ore şi ore, spuse Rhoda, până să pot stinge lampa, până să pot sta întinsă în pat, plutind pe deasupra lumii, până când să mă pot scutura de ziua care a fost şi să îngădui copacului meu să se înalţe, cu coroana verde fremătând deasupra creştetului meu. Aici nu-i pot îngădui să crească. Mereu e câte cineva care să-l străpungă cu lovituri. Pun întrebări, mă întrerup, mi-l doboară.

Acum mă duc la baie şi-mi scot pantalonii şi mă spăl; dar, în timp ce mă spăl, în timp ce-mi aplec capul deasupra ligheanului, fac să fluture pe umerii mei vălurile ţarinei ruşilor. Diamantele coroanei împărăteşti îmi strălucesc pe frunte. Aud vuietul gloatei duşmănoase când păşesc în balcon. Acum îmi frec mâinile cu putere, aşa încât domnişoara Cum-îi-Zice să nu mă poată bănui că

arăt pumnul mulţimii înfuriate. „Popor, sunt împărăteasa voastră”. Atitudinea mea e sfidătoare, neînfricată. Stăpână sunt eu.

Dar visul acesta e un vis firav. Copacul e un copac de mucava. îl suflă domnişoara Lambert la pământ. E destul s-o văd cum dispare la capătul celălalt al coridorului, ca să mi-l spulbere cu totul. Nu e trainic, nu mă mulţumeşte visul cu împărăteasa. Acum, după ce a căzut, mă lasă aici, pe coridor, cam înfiorată. Toate în jurul meu par serbede. Mă voi duce în bibliotecă, voi lua o carte, şi voi citi, şi voi privi; şi iar voi citi, şi iar voi privi. Uite o poezie despre un gard viu! Voi rătăci de-a lungul lui şi voi culege flori, clopoţei şi albăstrele, răsură şi iederă şerpuitoare. Le voi aduna în mâini şi le voi aşterne pe pupitrul lustruit. Voi sta pe malul fremătând al râului şi mă voi uita la nuferii mari şi luminoşi; lumina lor, lumina de ape, arunca raze de lună asupra stejarului care îşi întindea crengile peste gardul viu. Voi culege flori; le voi împleti într-o singură ghirlandă, le voi strânge la piept şi le voi dărui – oare cui? E ceva care-mi opreşte în loc valul de viaţă; un puhoi din adâncuri izbeşte într-o piedică; se scutură; se frământă; însă un miez tare, în centru, îi ţine piept. Ce suferinţă, ce chin! Mă lasă puterile, mă pierd. Acum, trupul mi se dezmorţeşte; sunt descătuşată, sunt o văpaie. Puhoiul îmi aduce o undă adâncă, mareea mănoasă, deschizând stăvilarele, desfăcând cu apăsare ceea ce stătea în strânsă ghemuire, slobozind toate apele. Cui să-i dăruiesc năvala asta de ape care se revarsă prin mine, prin trupul meu cald, prin trupul meu receptiv? Voi culege flori şi le voi dărui cui oare?

Marinari şi perechi de îndrăgostiţi se plimbă agale pe faleză; autobuze trec huruind de-a lungul digului, îndreptându-se către oraş. Voi dărui cuiva; voi îmbogăţi pe cineva; voi restitui lumii frumuseţea aceasta. Voi împleti florile într-o singură ghirlandă şi, înaintând cu mâinile

întinse, le voi dărui – oare cui?

— Am primit, spuse Louis, fiindcă, iată, e ultima zi a ultimului trimestru, ultima zi pentru Neville, pentru Bernard şi pentru mine – tot ce aveau să ne ofere profesorii noştri. Prezentarea a fost făcută: ne-a fost prezentat universul. Ei rămân, noi plecăm. Directorul nostru e un om mare, pe care, dintre toţi oamenii, îl respect cel mai mult; mergând puţin legănat printre mesele cu cărţi legate, a împărţit scrierile lui Horaţiu, ale lui Tennyson, operele complete ale lui Keats şi Matthew Arnold, toate cu dedicaţii potrivite. Respect mâna care le-a dăruit. Vorbeşte cu desăvârşită convingere. El crede – chiar dacă noi nu credem – în cuvintele lui. Vorbind cu un glas pe care emoţia adâncă îl face răstit, ne-a spus cu patimă, cu duioşie că a venit clipa plecării noastre. Ne-a dorit „să plecăm de aici bărbaţi adevăraţi”. (Rostite de el, citatele din Biblie sau din *Times* sunt la fel de măreţe.) Unii o vor lua pe o cale, alţii, pe altă cale. Unii dintre noi nu se vor mai întâlni. Eu, Neville şi Bernard nu vom mai fi laolaltă în locul acesta. Viaţa ne va despărţi. Dar s-au creat între noi anumite legături. Anii copilăriei noastre, anii lipsiţi de răspundere au trecut. Dar ne-am făurit verigi. Mai presus de orice, am moştenit tradiţii. De şase sute de ani au tot fost roase de paşi lespezile acestea de piatră. Pe zidurile acestea stau scrise numele unor luptători, ale unor oameni de stat şi ale câtorva poeţi nefericiţi (al meu se va afla printre ele). Binecuvântat fie ce e tradiţie, ocrotire şi îngăduire! Vă sunt atât de recunoscător vouă, oameni cu togă neagră, şi vouă, celor morţi, care ne arătaţi calea şi care ne ocrotiţi; totuşi, problema rămâne întreagă. Deosebirile rămân. Dincolo de fereastră se leagănă florile. Văd păsări sălbatice, şi doruri mai sălbatice decât cele mai sălbatice dintre păsări izbucnesc din inima mea plină de viaţă. Privirea mi-e neînfrântă; buzele – strânse. Pasărea

zboară, floarea se leagănă; dar eu aud neîncetat bubuitul înfundat al valurilor; şi sălbăticiunea înlănţuită bate din picior pe malul mării. Bate şi tot bate din picior.

— Iată ceremonia de încheiere, spuse Bernard. Ultima dintre ceremoniile noastre. Ne stăpânesc sentimente ciudate. Conducătorul, cu fanionul în mână, e gata să fluiere; trenul, scoţând aburi, e gata să pornească dintr-o clipă într-alta. Ai dori să simţi, să spui ceva potrivit cu împrejurarea. Mintea e plină doldora; buzele – gata de rostire. Şi atunci, o albină se strecoară înăuntru şi zumzăie în jurul buchetului de flori pe care lady Hampton, soţia generalului, îl ţine tot timpul la nas, ca să arate cât apreciază atenţia care i s-a arătat. Dacă albina are să-i înţepe nasul? Suntem toţi foarte emoţionaţi; şi totuşi, nerespectuoşi; totuşi, ne căim; şi am dori totuşi să se termine mai repede ceremonia; şi totuşi, nu am vrea să ne despărţim. Albina ne distrage atenţia; zborul ei fără legătură cu ceea ce se întâmplă pare a-şi bate joc de seriozitatea noastră. Zboară fără ţel, atingând tot ce-i iese în cale; s-a aşezat acum pe o garoafa. Mulţi dintre noi n-au să se mai întâlnească nicicând. Sunt bucurii care nu ne vor mai desfată atunci când vom fi liberi să ne culcăm la ce oră vrem sau să veghem cât dorim, când nu voi mai fi nevoit să introduc prin fraudă capete de lumânare şi literatură necuviincioasă. Albina bâzâie acum pe lângă capul marelui nostru director. Larpen, John, Archie, Percival, Baker şi Smith – i-am îndrăgit foarte mult. Un singur băiat ţicnit am cunoscut. Un singur băiat josnic am urât. Când mă uit îndărăt, îmi amintesc cu plăcere de micul dejun, cu pâine prăjită şi marmeladă, pe care îl luam, purtându-mă atât de stângaci, la masa directorului. Numai el nu observă albina. De s-ar aşeza pe nasul lui, ar alunga-o cu un gest măreţ. Uite, şi-a plasat şi gluma; glasul lui se frânge acum, dar nu de tot. Suntem eliberaţi

definitiv. Eu, Louis şi

Neville. Ne luăm cărţile lustruite, cu dedicaţii şcolăreşti scrise mărunt şi neciteţ. Ne ridicăm în picioare; ne împrăştiem; apăsarea s-a ridicat. Albina e acum o gâză oarecare, neluată în seamă, care zboară spre beznă, prin fereastra deschisă. Mâine plecăm.

— A venit clipa despărţirii, spuse Neville. Iată valizele; iată şi trăsurile. Iată-l pe Percival cu gambeta lui. Mă va uita. Va lăsa scrisorile mele să zacă printre arme de vânătoare şi câini – şi nu va răspunde. îi voi trimite poezii, şi va răspunde poate printr-o carte poştală ilustrată. Dar pentru asta îl iubesc. îi voi da întâlnire sub un ceas, la o încrucişare de străzi; voi aştepta, şi el nu va veni. De aceea îl iubesc. Uituc, aproape cu totul neştiutor de ceea ce se întâmplă, va pieri din viaţa mea. Iar eu, pe cât de greu de crezut pare, voi pătrunde în vieţile altora; acum e poate numai o mică aventură, un preludiu doar. Îmi dau seama de pe acum, cu toate că nu pot suferi maimuţărelile pompoase ale directorului şi emoţia lui prefăcută, că se apropie de noi lucruri pe care abia le-am zărit, ca prin ceaţă. Voi fi liber să intru în grădina în care Fenwick îşi ridică ciocanul. Cei care m-au dispreţuit îmi vor recunoaşte suveranitatea. Dar o neînţeleasă lege a făpturii mele va face să nu-mi fie de ajuns nici suveranitatea, nici puterea; mă voi retrage întotdeauna în singurătate, îndărătul perdelelor, şi numai de câteva cuvinte şoptite voi avea nevoie. De aceea plec – îndoit, dar mândru de mine; cu teama intolerabilei suferinţe, va trebui, după dureri mari, să izbândesc totuşi în ceea ce voi întreprinde, şi fără îndoială voi găsi până la urmă ceea ce doresc. Văd pentru ultima oară statuia cucernicului fondator al colegiului, cu porumbei rotindu-i-se deasupra capului. Se vor roti în veci aşa, lăsându-şi pe el urmele albicioase, în vreme ce orga va geme, în capelă. Aşadar, îmi voi ocupa locul; şi, după ce

îl voi fi găsit, în colţul compartimentului rezervat pentru noi, îmi voi ascunde o lacrimă, una singură, îndărătul unei cărţi; îmi voi feri ochii, ca să observ; ca să privesc un chip, unul singur. E prima zi a vacanţei de vară.

— E prima zi a vacanţei de vară, spuse Susan. Dar sulul zilei nu s-a desfăşurat încă. Nu o voi privi până nu cobor din tren, pe peron, seara. Nu-mi voi îngădui nici s-o adulmec până nu va ajunge la mine mireasma rece şi verde a câmpiei deschise. Nu mai sunt câmpiile de la şcoală; oamenii din lanurile astea lucrează cu adevărat; îndeasă în căruţe fan adevărat; şi vacile sunt adevărate, nu vaci de la şcoală. Dar îmi stăruie încă în nări mirosul de dezinfectant de pe coridoare şi mirosul de var al sălilor de clasă. Ochii mei n-au uitat încă luciul sticlos al parchetului. Trebuie să aştept câmpii şi garduri vii, păduri şi câmpii, şi abrupte terasamente de cale ferată smălţuite cu tufişuri de boz, şi vagoane de marfa pe linii secundare, şi tuneluri, şi grădini de suburbie cu femei care întind rufele la aer, şi alte câmpii, şi copii care îşi fac vânt căţăraţi pe poartă, pentru ca toate astea să acopere, să îngroape adânc şcoala pe care am urât-o.

Nu-mi voi trimite copiii la şcoală şi nici o singură noapte din viaţă nu mi-o voi petrece la Londra. În gara asta mare, orice zgomot se răsfrânge într-un bubuit care sună a gol. Lumina e galbenă, parcă s-ar strecura printre obloane. Jinny locuieşte aici. Jinny îşi plimbă câinele pe caldarâmurile astea. Aici oamenii umblă zoriţi şi tăcuţi. Nu se uită decât la vitrine. În mers, capul se saltă tuturor aproape la aceeaşi înălţime. Firele de telegraf parc-ar fi panglici care leagă străzile între ele. Casele sunt numai sticlă, ornamente şi strălucire; văd numai uşi de intrare, perdele de dantelă, numai coloane şi trepte albe. Dar am trecut mai departe, am ieşit din Londra; s-au ivit din nou lanurile, şi casele, şi femeile care întind rufe, şi copacii, şi

câmpiile. Londra e acum ca acoperită de un văl, a pierit, s-a spulberat, s-a prăbuşit. Mirosul de dezinfectant şi de bradolină începe să-şi piardă puterea.

Îmi miroase a grâu şi a napi. Desfac un pachet învelit în hârtie şi legat cu o sforicică albă. Găoacele de ou îmi alunecă în poală. Oprim la toate gările, descărcând bidoane cu lapte. Văd femei care se sărută şi se ajută una pe alta să care coşuri. Acum o să-mi îngădui să mă aplec pe fereastră. Aerul îmi năvăleşte pe nări, pe gât – aer rece, sărat, cu mirosul câmpurilor de napi. Şi iată-l pe tata, întors cu spatele şi vorbind cu un ţăran. Tremur. Mă îneacă plânsul. Uite-l pe tata, cu ghetele lui! Uite-l pe tata!

— Stau ghemuită în colţişorul meu, îndreptându-mă spre nord, spuse Jinny, în expresul care aleargă cu zgomot de tunet, şi totuşi atât de lin, încât parcă ar turti gardurile vii, parcă ar lungi spinarea dealurilor. Trecem ca fulgerul pe lângă semafoare; şi pământul se leagănă puţin, dintr-o parte în alta. Depărtarea se închide, într-un punct anume; iar noi tot spintecăm, larg, depărtarea. Stâlpii de telegraf dansează fără încetare de sus în jos; unul e doborât, altul se înalţă. Acum, alergând şi legănându-se, trenul intră într-un tunel. Un domn închide fereastra. Văd imagini reflectate în sticla lucioasă cu care e căptuşit tunelul. Văd cum domnul acela coboară ziarul. Surâde imaginii mele oglindite în geam. Pe dată, trupul meu, după propria voie, se înfioară sub privirea aceea. Trupul meu îşi are viaţa proprie. Acum geamul negru e din nou verde. Am ieşit din tunel. Domnul îşi citeşte ziarul. Dar trupurile noastre au apucat să-şi facă un semn reciproc de încuviinţare. Există o mare asociaţie a trupurilor în care ai meu a fost primit acum; a intrat în camera cu jilţuri aurite. Ia te uită: toate ferestrele şi perdelele lor albe dansează; iar bărbaţii care stau la marginea lanurilor de grâu, cu batiste albastre legate în jurul gâtului, sunt pătrunşi asemenea mie de

căldură şi de fericire. Unul dintre ei face semn cu mâna, când trecem prin dreptul lui. Grădinile vilelor au pergole şi boschete, şi tineri în cămăşi de vară, suiţi pe scări, tund trandafiri. Un om călare străbate câmpia în galop mărunt.

Când trecem noi, calul face un salt. Iar călăreţul se întoarce şi ne priveşte. Ne avântăm din nou, bubuind, în beznă. Mă reazem pe spate; mă las în voia fericirii; îmi închipui cum, la capătul tunelului, intru într-o cameră cu jilţuri scăldate în lumina lămpilor, şi mă cufund într-unul dintre jilţuri, şi sunt foarte admirată, şi rochia se aşterne în valuri în jurul meu. Dar iată că, ridicându-mi privirea, ochii mei întâlnesc ochii unei femei acre, care mă bănuieşte că mă las în voia fericirii. Sub privirile ei, trupul mi se închide brusc, cu obrăznicie, ca o umbrelă. Îmi fac să înflorească sau îmi închid trupul după voie. Începe viaţa. Acum intru în comoara mea de zile.

— E prima zi a vacanţei de vară, spuse Rhoda. Şi acum, când trenul trece pe lângă stâncile roşii, pe lângă marea albastră, semestrul care s-a încheiat definitiv ia, în urma mea, o formă precisă. îi văd culorile. Iunie a fost alb. Văd câmpiile presărate cu margarete albe, cu rochiţe albe. Apoi a venit vântul, cu tunete cumplite. Într-una dintre nopţi, o stea gonea printre nori, şi eu i-am spus: „Tu să-mi duci până la capăt văpaia”. Era în miez de vară, după petrecerea în aer liber care a fost atât de umilitoare pentru mine. Vântul şi furtuna au dat culoare lunii iulie. Tot atunci, cadaverică, înspăimântătoare, se întindea în mijlocul curţii băltoaca aia cenuşie, când, cu un plic în mână, duceam un mesaj. Am ajuns la băltoacă. N-am fost în stare să trec peste ea. N-am mai ştiut de mine. „Nu suntem nimic”, mi-am spus, şi m-am prăbuşit. Parcă mă lua vântul, ca pe un fulg, parcă mă înghiţea un tunel. Apoi, cu multă băgare de seamă, mi-am împins pasul peste baltă. Mi-am sprijinit mâna de zidul de piatră. Am revenit

cu mare greutate, trăgându-mă iar în trupul meu pe deasupra golului, pe deasupra băltoacei cenuşii, cadaverice. Aşadar, asta e viaţa căreia îi sunt sortită.

Aşa că rup din calendar trimestrul de vară. Cu smucituri întrerupte, neaşteptate ca salturile timpului, valul vieţii îşi înalţă din mare greabănul întunecat. De el suntem înlănţuiţi; legaţi de el, aşa cum trupurile osândiţilor sunt legate de cai sălbatici. Şi totuşi, am născocit mijlocul de a umple hăul, de a ascunde fisurile. Iată, vine controlorul. La noi în compartiment sunt doi bărbaţi, trei femei şi o pisică într-un coş, şi mai sunt eu, cu braţul sprijinit de marginea ferestrei: toate acestea, aici şi acum. Călătorim mai departe, ne deschidem drum prin lanuri foşnitoare de grâu auriu. Pe câmpie, femeile rămân mirate că le lăsăm în urmă, la prăşitul lor. Suind tot mai sus, trenul înaintează greoi, răsuflă apoplectic. În cele din urmă ajungem în partea cea mai înaltă a regiunii de tufişuri şi mărăciniş. Aici trăiesc doar câteva oi sălbatice şi câţiva cai pitici, cu păr aspru; totuşi, ne bucurăm de tot confortul; avem mese pe care să ne punem ziarele, avem suporturi pentru pahare. Sosim, aducând cu noi aceste dispozitive pe culmea meleagurilor sălbatice. Acum am ajuns în vârf. Liniştea se va închide în urma noastră. Dacă mă uit îndărăt la capul acesta chel, parcă şi văd cum se închide liniştea şi cum se urmăresc umbrele norilor pe câmpie; da, liniştea se închide la loc după zburătoarea noastră trecere. Toate acestea sunt parte a clipei de acum; a vacanţei de vară. A monstrului care iese din adâncuri şi de care suntem legaţi.

— Am pornit la drum, spuse Louis. Acum stau aşa, atârnând în gol, nelegat de nimic. Nu ne aflăm nicăieri anume. Străbatem Anglia cu trenul. Anglia alunecă pe lângă fereastră, ba deal, ba pădure, apoi râuri cu sălcii şi din nou oraşe. Iar eu nu mă îndrept către niciun meleag

statornic. Bernard şi Neville, Percival, Archie, Lament şi Baaker se duc la Oxford sau Cambridge, la Edinburgh, Roma, Paris, Berlin sau la vreo universitate americană. Eu mă duc, doar aşa, ca să fac, doar aşa, nişte bani. Iată de ce o umbră dureroasă, o semnificaţie usturătoare se aştern asupra mără-cinişului suflat cu aur, asupra câmpurilor de maci roşii, asupra lanurilor de grâu care îşi mişcă valul, tălăzuind din margine în margine, tară s-o treacă însă nicicând. Ziua aceasta e prima dintr-o viaţă nouă, altă spiţă a roţii care se înalţă. Dar eu trec mai departe, rătăcitor ca umbra păsării. Aş fi pieritor ca umbra peste pajişti, îndată m-aş topi, m-aş cufunda în beznă şi m-aş istovi cu ea, în locul unde se întâlneşte cu pădurea, de nu mi-aş sili creierul să înalţe alcătuiri îndărătul frunţii mele; îmi impun să definesc clipa de faţă, fie măcar şi într-un vers unic, neaşternut pe hârtie; îmi impun să însemn măsura asta măruntă în lunga istorie care începe de la Egipt, de pe vremea faraonilor, când femeile duceau la Nil urcioare de lut roşu. Îmi pare a fi trăit mii şi mii de ani. Dar, dacă închid ochii, dar nu reuşesc să fixez punctul în care trecutul se îmbină cu prezentul, dacă nu realizez că stau într-un vagon de clasa a treia, plin cu elevi care se duc acasă pentru vacanţa de vară, istoria omenirii va fi frustrată de imaginea unuia dintre momentele ei. Ochiul istoriei, care ar putea vedea datorită mie, se închide dacă, din lene sau din lipsă de curaj, adorm acum, îngropându-mă în bezna trecutului; sau consimt, ca Bernard, să spun poveşti; sau mă laud aşa cum se laudă Percival, Archie, John, Walter, Lathom, Lament, Roper şi Smith – mereu aceleaşi nume de băieţi lăudăroşi. Toţi se laudă, toţi trăncănesc, afară de Neville, care din când în când îşi aruncă ochii asupra vreunui roman franţuzesc. Neville care întotdeauna se va cufunda în camere cu perne moi şi cu foc în cămin, cu multe cărţi şi cu un singur prieten, în

vreme ce eu, cu spinarea încovoiată, voi sta pe scaun într-un birou, îndărătul unei tejghele. Cu timpul mă voi acri şi îmi voi bate joc de ei. îi voi invidia pentru mersul lor neîntrerupt pe drumurile tradiţionale, sub umbra tiselor străvechi, în timp ce eu voi sta cot la cot cu orăşeni de rând şi cu mici funcţionari şi voi bate caldarâmurile Londrei.

Dar, acum, dezîncarnat, fără sălaş, străbat câmpiile (iată un râu, un om care pescuieşte, un turn ţuguiat şi uliţa principală a satului, şi hanul cu ferestre boltite); toate îmi apar şterse, ca în vis. Gândurile severe, invidia, amărăciunea nu-şi găsesc loc în mine. Sunt năluca lui Louis, un trecător de o clipă, în mintea căruia domneşte visarea alături de zvonurile aurii din primele ceasuri ale dimineţii, când petalele plutesc asupra unor adâncuri neatinse şi când păsările îşi înalţă cântul. Alerg şi îmi risipesc stropii odată cu luminoasele ape ale copilăriei mele. Vălul ei străveziu se înfioară. Dar pe ţărm sălbăticiunea înlănţuită tot bate şi bate din picior.

— Louis şi Neville, spuse Bernard, stau tăcuţi amândoi. Amândoi sunt duşi pe gânduri. Pentru amândoi, prezenţa altor oameni e un zid despărţitor. Dar la mine, dacă mă aflu printre oameni, cuvintele încep de îndată să facă rotocoale de fum – frazele îmi şi stau, alcătuite rotund, pe buze. Parcă s-ar afla în preajmă un chibrit aprins; ceva ia foc. Un călător mai în vârstă, un bărbat în aparenţă prosper, intră în compartiment. Iar eu doresc pe dată să mă apropii de el; din instinct, nu-mi place prezenţa lui printre noi, rece, neasimilată. Nu cred în existenţe separate. Niciunul dintre noi nu există izolat. De asemenea, doresc să adaug ceva la colecţia mea de observaţii preţioase asupra adevăratei naturi a omului. Cartea mea va ajunge fără îndoială la multe volume, cuprinzând toate varietăţile cunoscute de bărbaţi şi femei.

Aşa cum mi-aş umple stiloul cu cerneală, îmi voi umple mintea cu tot ce se află într-o încăpere sau într-un compartiment de tren. Setea mea e permanentă şi nestinsă. Anumite semne, pe care le voi interpreta mai târziu, fiindcă acum nu pot încă, îmi spun că neîncrederea lui e pe cale de a se topi. În izolarea lui încep să apară fisuri. A lansat o remarcă despre o locuinţă rurală. Un rotocol de fum îmi scapă de pe buze (în legătură cu recolta), şi îl încercuieşte, făcându-l să intre în legătură cu mine. Glasul omenesc are o calitate care deformează (nu existăm izolaţi, constituim un întreg), în vreme ce facem schimb de păreri, puţine, dar binevoitoare, despre casele de la ţară, eu lucrez imaginea domnului şi mi-o fac concretă. E un soţ îngăduitor, dar nu credincios; un mic antreprenor de construcţii, cu câţiva oameni sub ordinele lui. În locul lui de baştină e cineva de seamă; a ajuns consilier şi, cu timpul, va fi numit primar. Prins de lanţul ceasului de buzunar, are un breloc mare, făcut din coral şi care parc-ar fi un dinte smuls cu amândouă rădăcinile. Walter J. Trumble e un nume care i s-ar potrivi. A fost în America, într-o călătorie de afaceri, împreună cu nevastă-sa, şi o cameră cu două paturi într-un hotel de mâna a doua l-a costat câştigul pe o lună. Are un dinte din faţă îmbrăcat în aur.

Adevărul e că nu prea sunt înclinat spre meditaţie. Am nevoie de concret, în totul. Numai astfel pot pune stăpânire pe lumea înconjurătoare. Totuşi, părerea mea e că o frază bine alcătuită are o existenţă de sine stătătoare. Dar tot în singurătate se făuresc cele mai bune. Le trebuie o congelare finală, pe care nu le-o pot da eu, care mă tot bălăcesc în cuvinte calde, solubile. Cu toate acestea, metoda mea are anumite avantaje faţă de a lor. Lui Neville îi repugnă grosolănia lui Trumble. Louis aruncă la mari răstimpuri câte o privire şi calcă binişor, cu mare dispreţ,

ridicând piciorul sus, ca un cocor; parcă ar culege cuvintele cu cleştele de zahăr. E drept că privirea lui – intensă, râzătoare, dar deznădăjduită – exprimă ceva ce nu putem măsura. Dar atât Neville, cât şi Louis posedă o precizie, o exactitate pe care o admir şi pe care nu o voi avea niciodată. Acum încep să-mi dau seama că trebuie făcut ceva. Ne apropiem de o gară unde am de schimbat trenul. Trebuie să mă urc în trenul de Edinburgh. Nu prea pot pune stăpânire pe această realitate – se află pe undeva printre gândurile mele ca un nasture, ca o monedă mărunţă. Iată-l pe flăcăul de treabă care controlează biletele. Aveam bilet – sunt sigur că aveam. Dar nu are importanţă. Una din două: ori îl găsesc, ori nu. Caut în portvizit. Poftim, astfel de lucruri întrerup mereu permanenta mea căutare a frazei desăvârşite, perfect adaptate momentului.

— Bernard a plecat, spuse Neville, fără bilet. S-a desprins de noi, făcând o frază şi un semn cu mâna. îi era tot atât de uşor să stea de vorbă cu un geambaş, cu un instalator sau cu noi. Instalatorul îl privea cu adoraţie. „De-aş fi avut un astfel de fiu, se gândea el, făceam ce făceam şi-l trimiteam la Oxford”. Dar ce sentimente avea Bernard faţă de instalator? Singura lui dorinţă nu era oare doar să ducă mai departe firul povestirii pe care şi-o tot spune lui însuşi? Şi-a început-o de pe vremea când făcea cocoloaşe de pâine, în copilărie. Un cocoloş era un bărbat, celălalt era o femeie. Toţi suntem cocoloaşe de pâine. Toţi suntem fraze în povestirea lui Bernard, obiecte despre care scrie însemnări în carnetul lui, la litera A sau B. Spune povestea noastră cu rară înţelegere, afară de ceea ce simte mai adânc. Fiindcă nu are nevoie de noi. El nu depinde niciodată de noi. Uite-l cum ne face, de pe peron, semne cu mâna. Trenul a plecat fără el. A pierdut legătura. Şi-a pierdut biletul. Dar nu are importanţă. Va vorbi cu fata de

la tejgheaua cu băuturi despre destinul omenirii. Am pornit; el ne-a şi uitat; am ieşit din raza sa vizuală; călătorim mai departe, năpădiţi de simţăminte tulburi, pe jumătate amare, pe jumătate plăcute, fiindcă el e oarecum demn de plâns, aşa cum se avântă în viaţă cu fraze neîncheiate, după ce şi-a pierdut biletul: dar e şi demn de a fi iubit.

Acum mă prefac din nou că citesc. Înalţ cartea până ce îmi ascunde aproape cu totul ochii. Dar nu pot citi în prezenţa geambaşilor şi a instalatorilor. Nu ştiu să mă fac plăcut oamenilor. Nu-l admir pe cutare, nici el nu mă admiră pe mine. Cel puţin să fiu cinstit. Să denunţ omenirea asta trăncănitoare, preocupată de fleacuri, încântată de sine însăşi; fotoliile umplute cu păr de cal; litografiile înfăţişând faleze şi diguri. Îmi vine să ţip când văd suficienţa tâmpă, mediocritatea acestei omeniri care produce geambaşi cu brelocuri de coral atârnate de lanţul ceasului de buzunar. Există în mine o forţă care îi va mistui în întregime. Râsul meu îi va face să se zvârcolească pe scaunele lor; îi va face să fugă de mine răcnind. Ba nu: ei sunt nemuritori. Triumfa. Mă vor împiedica întotdeauna să-l citesc pe Catul într-un compartiment de clasa a treia. Mă vor face să mă retrag într-o universitate, unde voi fi profesor; şi voi călători, împreună cu alţi profesori, în Grecia: şi voi ţine conferinţe despre Parthenon. Ar fi mai bine să cresc cai şi să locuiesc într-o vilă roşie decât să-mi fac drum, când înăuntru, când afară, ca un vierme, prin ţeasta lui Sofocle şi a lui Euripide, însoţit de o nevastă cultivată, cu titlu universitar. Totuşi, asta îmi va fi soarta. Voi suferi. N-am decât optsprezece ani şi sunt de pe acum în stare de atâta dispreţ, încât geambaşii mă urăsc. Acesta e triumful meu: nu ştiu ce e compromisul. Nu sunt timid; nu am accent. Nu mă sclifosesc, ca Louis, înspăimântat de ce crede lumea despre „tatăl meu, bancher la Brisbane”.

Ne apropiem de centrul lumii civilizate. Cu rezervoarele de gaz atât de familiare. Cu grădinile publice tăiate de alei asfaltate. Cu îndrăgostiţii care, fără ruşine, stau, gură în gură, întinşi pe iarba pârjolită. Percival aproape a ajuns în Scoţia; trenul lui trece prin roşieticele câmpii cu vegetaţie săracă; vede spinarea prelungă a munţilor dintre Scoţia şi Anglia şi zidul de fortificaţie roman. Citeşte o carte poliţistă, şi totuşi înţelege tot ce citeşte.

Trenul îşi încetineşte mersul şi străbate mai domol distanţele când ne apropiem de Londra, de centru, şi inima mea îşi încetineşte şi ea ritmul, de teamă, de fericire. În curând mă va întâmpina – ce anume? Ce aventură nemaipomenită mă aşteaptă oare printre vagoanele astea de poştă, printre hamali, printre pâlcurile de oameni care cheamă taxiuri? Mă simt neînsemnat, pierdut, dar năpădit de fericire. Cu o smucitură domoală, ne oprim. îi voi lăsa pe ceilalţi să coboare înaintea mea. Eu voi mai sta nemişcat o clipă, înainte de a mă cufunda în haos, în tumult. Nu vreau să mă gândesc dinainte la ce va veni. Rumoarea năprasnică îmi vuieşte în urechi. Sună şi răsună sub acoperământul de sticlă ca talazul neiertător al mării. Suntem lepădaţi pe peron, cu valize cu tot. Vârtejul ne desparte. Aproape că îmi pierd sentimentul identităţii; şi dispreţul. Valul mă înghite, mă îneacă, mă înalţă. Păşesc pe peron, ţinând strâns tot ceea ce posed: o valiză.

Soarele răsări. Dungi de lumină galbenă şi verde se aşternură pe ţărm, stropind cu aur coastele roase de ape ale bărcii şi dând o lucire albastră, ca de oţel, ciulinilor cu frunzele îmbrăcate în zale. Lumina trece prin şi aproape dincolo de valurile străvezii şi vioaie care alergau pe mal deschizându-se ca un evantai. Fata care, scuturându-şi capul, stârni dansul tuturor giuvaierelor – topaze, opale, toate pietrele preţioase ce poartă culorile apei şi

scânteierea focului – îşi descoperi acum fruntea şi, cu ochii larg deschişi, despică o cărare dreaptă deasupra valurilor. Albastră ca spinarea de scrumbie, lucirea lor tremurătoare se întunecă; valurile se adunară, mai dese; genunile dintre ele se făcură mai adânci, mai sumbre; le străbăteau, poate, pâlcuri de peşti călători. După ce căddeau lovind malul şi apoi se retrăgeau, lăsau în urmă o dungă neagră de crenguţe şi bucăţi de plută, paie şi beţe, ca şi cum o şalupă uşoară, spartă de valuri, s-ar fi scufundat, şi omul din şalupă ar fi înotat până la ţărm şi s-ar fi căţărat pe faleză lăsând valurile să arunce pe mal luntrea lui şubredă.

În grădină, păsările care cântaseră în zori şovăielnic, fără şir, în copac sau în tufiş, slobozeau acum în cor note înalte, pătrunzătoare; când laolaltă, ca şi cum ar fi ştiut că îşi îmbină cântecul cu al tuturor, când câte una singură, ca şi cum şi-ar fi închinat cântarea cerului albastru pal. Se aruncară în zbor pieziş, într-o avântare comună, când pisica neagră se strecură printre tufişuri şi bucătăreasa arunca la gunoi cenuşa, speriindu-le. În cântecul lor se strecurau şi teama, şi intuirea suferinţei, şi bucuria care trebuia simţită pe loc, în însăşi clipa ce o dăruia. Cântau luându-se la întrecere, în văzduhul limpede al dimineţii, avântându-se deodată în zbor până sus, deasupra ulmilor, cântau laolaltă izgonindu-se una pe alta, ba ferindu-se, ba ţâşnind în urmărire, ba ciugulindu-se între ele, în zborul lor înalt şi rotit. Apoi, obosite de urmărire şi de zbor, coborâră frumos, în delicată mişcare de cădere, se lăsară în jos pe copac şi pe zid şi rămaseră acolo în tăcere, chitind cu ochişorii lor strălucitori şi întorcându-şi căpşoarele când într-o parte, când într-alta; treze, atente; concentrate asupra unui obiect anume.

Poate asupra unui melc în casa lui înălţată deasupra ierbii ca o catedrală cenuşie, edificiu burduhănos prins în cercuri întunecate şi în umbra verzuie a ierbii. Sau vedeau

asupra straturilor, cu întunecate bolţi de umbră, tot purpurie, strecurate printre tulpini. Sau îşi aţinteau poate privirea asupra frunzelor mărunte şi lucioase ale mărului, mişcătoare şi totuşi potolite, scânteind ţepene printre florile tivite cu margine trandafirie. Sau priveau picătura de ploaie aninată în tufiş, atârnând fără să cadă, prinzând în ea chipul adunat al întregii case ori al ulmilor falnici. Sau, când se uitau în soare, ochii lor se prefăceau în mărgele de aur.

Şi tot uitându-se aşa, când într-o parte, când într-alta, îşi cufundară privirea mai adânc, mai jos de corole, de-a lungul cărărilor întunecate, în lumea lipsită de lumină în care frunza e putregai şi floarea s-a desprins de tulpină. Apoi una dintre ele, în frumos zbor săgetat, aterizând cu precizie, străpunse cu ciocul trupul diform al unui vierme lipsit de apărare, îl ciuguli de mai multe ori şi-l lăsă să putrezească acolo. Jos, dintre rădăcinile care îmbrăţişau flori veştede, se înălţau valuri de duhori moarte; stropi creşteau pe scoarţa dilatată a unor rămăşiţe buhăite. Pielea poamelor putrezite crăpa, şi miezul mustea spre exterior, prea gros ca să se scurgă. Melci fără ghioc lăsau în urma lor scursori galbene şi, din când în când, câte o vietate amorfa, cu un cap în partea dinainte şi unul în partea dindărăt, se târa greoi şi legănat. Păsări cu ochi de aur, care se năpusteau ca săgeata printre frunze, aruncau priviri curioase asupra purulenţei şi asupra umezelii acesteia. Când şi când îşi repezeau cu sălbăticie vârful ciocului în amestecul vâscos.

Tot acum, soarele care se înălţa tot mai sus pătrunse pe fereastră, mângâind perdeaua tivită cu roşu şi scoţând la iveală cercuri şi linii. În lumina din ce în ce mai vie, soarele se aşternu, alb, pe fundul farfuriei; strălucirea lui se concentra în lama cuţitului. Scaunele şi dulapurile, umbre nedesluşite în planul mai retras, păreau, cu toate

că era fiecare de sine stătătoare, că se află într-o nedezbinată contopire. Iazul oglinzii din perete se aprinse, alb. Floarea aievea din fereastră era însoţită de năluca unei flori. Totuşi, năluca făcea parte din floare; când o floare nouă se smulse din cămaşa ei de boboc, chipul mai şters din vază îşi deschise şi el o floare nouă.

Se stârni vântul. Valurile loveau ţărmul cu vuiet, închipuind parcă războinici cu turbane care îşi învârteau deasupra capului suliţele otrăvite, aruncându-se asupra turmei care păştea, aruncându-se asupra oilor albe.

— Complexitatea lucrurilor devine mai concentrată, spuse Bernard, aici la universitate, unde agitaţia şi ritmul grăbit al vieţii sunt atât de intense, unde simplul fapt de a trăi devine pe zi ce trece mai pasionant, mai arzător. La fiecare ceas iese câte ceva la iveală din lada asta cu surprize. „Ce sunt eu?” mă întreb. Uite ce sunt. Ba nu, sunt altceva. Acum mai cu seamă – după ce părăsesc o încăpere şi pe cei rămaşi să stea acolo de vorbă, când lespezile de piatră răsună sub paşii mei singuratici şi când privesc cum se înalţă luna, sublimă şi indiferentă, deasupra capelei străvechi – îmi dau seama limpede că nu sunt unul, că nu sunt simplu, ci complex şi multiplu. Bernard, clocotitor în lume, e rezervat în intimitate. Iată ce nu înţeleg ei când spun că făptura mea le scapă, că sunt evaziv – fiindcă acum, fără îndoială, discută despre mine. Ei nu înţeleg că trebuie să efectuez mai multe tranziţii; că trebuie să acopăr intrările şi ieşirile mai multor persoane diferite, care, pe rând, joacă rolul lui Bernard. Sunt în mod nefiresc conştient de tot ce se întâmplă în jurul meu. Nu sunt în stare să citesc o carte, într-un compartiment de tren, fără să mă întreb: „Bărbatul de acolo o fi constructor? Femeia de dincolo o fi nefericită?” Azi eram foarte intens conştient de faptul că Simes, cu faţa lui buboasă, îşi dădea seama, cu multă amărăciune, că nu are şanse să îi facă o

impresie bună lui Billy Jackson. Sub imboldul acestui simţământ penibil, l-am poftit la masă cu ardoare. Va atribui această invitaţie unei admiraţii pe care nu i-o port. Aşa e. Dar, alături de „o sensibilitate feminină (îmi citez acum propriul biograf), Bernard avea o sobrietate logică de tip masculin”. Oamenii care fac o impresie simplă – adică de obicei o impresie bună (fiindcă simplitatea pare a fi o virtute) – sunt cei care se menţin în echilibru în mijlocul şuvoiului. (îmi şi închipui peşti cu botul îndreptat într-o direcţie, pe când curentul aleargă în direcţie opusă.) Canon, Lycett, Peters, Hawkins, Lament, Neville – toţi sunt peşti în mijlocul şuvoiului. Dar *tu* mă înţelegi, *tu*, eul meu, care vii la orice chemare a mea (cumplit trebuie să fie să chemi şi să nu vină nimeni; miezul nopţii s-ar deschide ca un abis; şi iată ceea ce explică expresia de pe feţele bătrânilor, la club: au renunţat să tot cheme un eu care nu răspunde la chemare), tu înţelegi că, de fapt, ceea ce spuneam în seara aceasta nu mă reprezintă decât superficial. În profunzime, chiar în clipa în care par mai disperat, eul meu e bine închegat. Mă declar, cu efuziune, de acord cu ceilalţi; dar şi stau, ca o broască într-o scorbură, primind cu desăvârşită răceală tot ce vine spre mine. Foarte puţini dintre voi, care discutaţi acum despre mine, aveţi dubla capacitate de a simţi şi de raţiona. Lycett, mă rog dumneavoastră, crede în vânătoarea de iepuri; Hawkins şi-a petrecut o foarte sârguincioasă după-amiază în bibliotecă. Peters are o duduită la biblioteca de împrumut. Toţi sunteţi prinşi, amestecaţi, vârâţi în câte ceva, pătrunşi de o energie absolută în pasiunea voastră unică – toţi, afară de Neville, al cărui spirit e mult prea complex pentru a fi stârnit de o singură activitate. Şi eu sunt prea complex. Dar la mine e ceva ce pluteşte liber, ceva ce rămâne neînlănţuit.

Şi iată, ca dovadă a influenţei pe care o are asupră-

mi atmosfera momentului: când intru în camera mea şi aprind lumina, când văd coala de hârtie pe masă şi halatul aruncat neglijent pe speteaza scaunului, simt că sunt bărbatul impetuos şi totuşi chibzuit, personajul cutezător şi pernicios, care, lepădându-şi haina cu un gest dezinvolt, pune mâna pe toc şi scrie o scrisoare fetei pe care o iubeşte cu patimă.

Da, totul e prielnic. Acum mă aflu în dispoziţia cea bună. Sunt în stare să scriu dintr-un condei scrisoarea pe care am început-o de atâtea ori. Abia am intrat; mi-am azvârlit pălăria şi bastonul; scriu primul lucru care-mi trece prin minte fără să-mi dau osteneala să ţin hârtia dreaptă. Va fi o schiţă strălucitoare, despre care ea trebuie să creadă că a fost scrisă fără poticniri, fără ştersături. Cât de urâte sunt slovele – şi mai e aici şi o pată făcută din neglijenţă. Totul trebuie sacrificat vitezei şi neorânduielii. Voi aşterne pe hârtie un scris repezit, cursiv, mărunt, exagerând bucla lui „y” şi barând litera „t” aşa, cu o linie rapidă. Voi data scrisoarea doar „marţi 17” şi voi adăuga apoi un semn de întrebare. Dar trebuie să-i mai dau impresia că el – fiindcă nu sunt eu acela –, cu toate că scrie la repezeală şi atât de neglijent, a dat scrisorii o subtilă notă de intimitate şi de respect. Trebuie să fac aluzie la discuţii pe care le-am avut cu ea, să trezesc amintirea unor împrejurări anume. Dar trebuie (e foarte important) să-i dau impresia că trec de la o idee la alta cu multă uşurinţă. Voi trece de la slujba religioasă făcută pentru omul care s-a înecat (am pregătit o frază), la doamna Moffat şi la ceea ce spune ea (am ceva notat despre asta), apoi la câteva observaţii în aparenţă întâmplătoare, dar foarte profunde (critica profundă e deseori scrisă la întâmplare) despre vreo carte pe care am citit-o, o scriere mai aparte. Vreau să-şi spună, în timp ce îşi perie părul sau când stinge lumânarea: „Unde am citit

asta? Aha, în scrisoarea lui Bernard”. Vreau să obţin un efect de stil rapid, arzător, ca un metal în fuziune, ca un fluviu de lavă. La cine mă gândesc? La Byron, desigur. Într-un anume fel sunt ca Byron. Poate o sorbitură din Byron mă va pune în notă. Să citesc o pagină. Asta nu, e plicticoasă; asta e dezlânată. Asta e cam prea construită. Gata, acum mă pătrunde maniera lui. Îmi bate la tâmple ritmul lui (ritmul e cel mai important lucru în literatură). Acum, fără să mai aştept, am să încep, pe cadenţa melodioasă a măsurii.

Totuşi, mă dezumflu. Inspiraţia se istoveşte. Nu am forţă destulă ca să mă transporte peste porţiunea de tranziţie. Eul meu adevărat se rupe de cel pe care mi-l compun. Şi, dacă refac scrisoarea, ea are să simtă. „Bernard pozează în scriitor; Bernard se gândeşte la biograful lui” (aşa şi este). Nu, o să-i scriu mâine, după micul dejun.

Şi acum, să-mi umplu mintea cu închipuiri. Să presupunem că sunt poftit să stau la Restover, King’s Laughton, la trei mile depărtare de gara Langley. Sosesc în amurg. În curtea casei dărăpănate, dar cu înfăţişare nobilă, se află doi, trei câini cu picioare lungi, cu mişcări furişe. În sala de la intrare sunt covoare uzate; un domn cu aspect de militar îşi fumează pipa, plimbându-se de la un capăt la altul al terasei. Nota predominantă: sărăcie de casă aleasă, rude în armată. Pe masa de scris, potcoava unui cal de vânătoare favorit. „Dumneata călăreşti?” „Da, domnule, mă pasionează călăria”. „Fiica mea ne aşteaptă în salon”. Inima stă să-mi rupă coastele. Fata e aşezată dinaintea unei măsuţe joase; a fost la vânătoare; muşcă dintr-un sandviş ca un băieţoi. îi fac colonelului o impresie destul de bună. Socoteşte că nu sunt cine ştie ce deştept, dar nici prea necioplit. Şi, de altfel, joc biliard. Apoi intră simpatica menajară care slujeşte la ei de treizeci de ani.

Desenul de pe farfurii înfăţişează păsări exotice cu cozi lungi. Pe perete, deasupra căminului, un tablou; mama fetei, într-o rochie vaporoasă. Pot să schiţez decorul general cu mare uşurinţă. Dar pot oare să-i dau viaţă? Sunt în stare să aud glasul ei – tonul anume cu care, atunci când suntem singuri, îmi spune: „Bernard”? Şi apoi, ce mai urmează?

Adevărul e că am nevoie să fiu stimulat de alţii; când stau singur, aplecat deasupra jăraticului stins, sunt înclinat să văd defectele povestirilor mele. Romancierul care-şi merită numele, făptură cu desăvârşire simplă, ar putea să-şi dea frâu liber închipuirii la nesfârşit. Nu ar reveni, ca mine, la propriul eu. Nu l-ar pustii, ca pe mine, imaginea cenuşie din vatra stinsă. Parcă, deodată, îmi trage cineva obloanele dinaintea ochilor. Totul devine de nepătruns. Zborul închipuirii conteneşte.

Ia să rememorez. În general, ziua a fost bună. Picătura care se alege seara de pe steaşina sufletului e rotundă, scăldată în nenumărate culori. Întâi a fost dimineaţa – frumoasă; apoi, după-amiaza, cu plimbarea. Îmi place cum se înalţă, din câmpie, clopotniţele zvelte. Îmi place să privesc peste umerii altora. O mulţime de lucruri îmi tot izbucneau în minte. Eram plin de imaginaţie, eram subtil. După cină, am fost dramatic. Am dat formă concretă multor observaţii neprecise pe care ni le sugeraseră prietenii noştri. Am făcut fără efort tranziţia dintre un eu al meu şi altul. Dar acum, când stau lângă vatra plină cu cenuşă din care se ivesc capete negre de cărbune, îmi pun mie însumi întrebarea finală: „Care dintre toate acele euri ale mele e cel adevărat?” Depinde atât de mult de decor! Când strig „Bernard”, cine se prezintă? Un personaj fidel, sardonic, dezamăgit, dar nu înăcrit. Un om de o vârstă şi cu îndeletniciri neprecise. Eu, pur şi simplu. El e acela care ia acum vătraiul şi scormoneşte resturile

focului, aşa încât să le cearnă prin grătar. Şi, privind cum se cerne, îşi spune: „Dumnezeule, câtă cenuşă!” Apoi adaugă, pe un ton lugubru, dar cu o oarecare nuanţă de consolare: „O să cureţe doamna Moffat tot ce-i aici”. Îmi închipui că-mi voi repeta deseori această frază, în timp ce viaţa mă va hurduca izbindu-mi capul, cu zgomot, când de un perete al vehiculului, când de altul. „Da, da, o să vină doamna Moffat şi o să cureţe tot”. Şi acum, la culcare!

— Într-o lume care cuprinde clipa prezentă, spuse Neville, de ce să dau o formă anume gândurilor mele? Nu putem da nume fără să schimbăm astfel ceea ce am numit. Să le las, aşadar, să existe – malul pe care stau, toată frumuseţea asta –, iar eu, o clipă, să rămân aşa, pătruns de încântare trupească. Soarele e fierbinte. Văd râul. Văd copacii bălţaţi, rumeniţi în lumina de toamnă. Trec bărci, străbătând pale de roşu, de verde. În depărtare se aud clopote, dar nu e dangăt de moarte. Sunt clopote care cântă viaţa. De bucurie, o frunză se desprinde şi cade. Ce îndrăgostit sunt de viaţă! Uite cum îşi întinde salcia rămurelele fine! Printre ele, văd trecând o barcă, încărcată cu tineri nepăsători, lipsiţi de răspunderi, voinici. Ascultă gramofonul; mănâncă fructe în pungi de hârtie. Aruncă în apă coji de banană care se scufundă ca nişte ţipari. Tot ce fac e frumos. În camerele lor sunt diverse suporturi şi zorzoane, vâsle şi litografii, dar unde sunt ei totul devine frumos. Barca lor trece pe sub pod. Vine alta. În asta stă Percival, tolănit alene pe nişte perne, ca o stană de piatră uriaşă, tihnită. Ba nu, e numai unul dintre ciracii lui, care imită tihna lui de stană uriaşă. El e singurul care nu-şi dă seama de maimuţărelile lor, dar, când îi prinde asupra faptului, le trage câte un ghiont prietenesc, cu laba lui mare. Au trecut şi ei pe sub pod, printre „crengile, ca nişte şuvoaie de apă, ale copacilor înclinaţi”, prin desenul lor fin, colorat în galben şi în violet. Se

stârneşte un vânt subţire; perdeaua freamătă: îndărătul frunzişului zăresc clădirile cu înfăţişare severă, totuşi veşnic voioase, clădirile care, cu toate că stau acolo de atâta nemăsurată vreme, pe un străvechi petic de pământ, nu par greoaie, ci dimpotrivă, uşoare, făcute parcă din material poros. Acum începe să suie înăuntrul meu cadenţa cunoscută: cuvintele care dormeau se înalţă, coboară şi din nou se înalţă. Da, sunt poet. Sunt fără îndoială un mare poet. Bărci şi tineri care-mi trec pe dinaintea ochilor, şi copaci în depărtare, şi „şuviţele plângătoare ale copacilor înclinaţi deasupra apei" – pe toate acestea le văd, le simt. Sunt inspirat. Mi se umplu ochii de lacrimi. Totuşi, chiar în vreme ce mă stăpâneşte această simţire, îmi biciui frenezia, ca s-o stârnesc tot mai mult, până ce aleargă în spume; dar atunci devine artificială, nesinceră. Cuvinte, cuvinte şi iar cuvinte, în galop întins – îşi scuturã, sălbatic, coamele lungi şi cozile, dar, din pricina unui cusur care sălăşluieşte în mine, nu pot să mă las în voie purtat pe spinările lor; nu pot goni cu ele, dând iama printre femei şi printre sacoşe. E ceva ştirbit în mine – o şovăială care mi-e fatală; iar dacă trec peste ea, se face spumă şi nesinceritate. Totuşi, nu-mi vine să cred că n-aş fi un mare poet. Ceea ce am scris noaptea trecută nu e oare poezie bună? Am oare inspiraţia prea promptă, cedez oare facilităţii? Nu ştiu. Uneori nu mă ştiu pe mine însumi, nici cum să măsor, cum să numesc şi cum să număr, grăunte cu grăunte, tot ceea ce mă alcătuieşte.

E ceva care mă părăseşte acum; ceva se depărtează de mine, ca să întâmpine personajul care se apropie şi mă încredinţează că ştiu cine este înainte de a-i vedea chipul. Cât de ciudat ne împlineşte, schimbându-ne chiar de la distanţă, un prieten! Şi ce mare folos ne aduce, chemându-ne înapoi de pe unde am fost duşi! Totuşi, cât de dureroasă e întoarcerea, cât de dureros e să fii readus

la calm, să-ţi fie eul falsificat, amestecat cu altul, încastrat în altul! Când se apropie el, eu nu devin eu însumi, ci Neville amestecat cu altcineva – cu cine oare? Cu Bernard? Da, cu Bernard. Aşadar, lui Bernard îi voi pune întrebarea. Eu cine sunt?

— Cât de ciudată pare salcia, spuse Bernard, acum când o privim amândoi! Adineauri eu eram Byron, iar salcia era salcia lui Byron, plângătoare, prelingându-se în şuvoaie şi tânguindu-se. Acum, când privim copacul împreună, are un aer îngrijit, cu fiecare ramură la locul ei, şi o să-ţi spun ce simt eu, sub porunca spiritului tău limpede.

Îţi simt dezaprobarea, îţi simt forţa. Lângă tine, devin un om dezordonat, impulsiv, a cărui batistă de mătase e veşnic pătată de grăsimea prăjiturilor. Da, într-o mână ţin *Elegia* lui Grey; cu cealaltă scot din grămăjoară prăjitura care stă sub toate celelalte, care a absorbit tot untul şi care s-a lipit de farfurie. Gestul meu te doare; simt, acut, mâhnirea ta. Din pricina asta, şi doritor să redobândesc buna ta părere despre mine, încep să-ţi povestesc cum l-am tras adineauri pe Percival din pat; îi descriu papucii, masa, lumânarea cu firişoare de ceară topită, mormăielile şi văicărelile când i-am tras pătura de pe picioare; l-am descris şi pe el, care se înfăşurase atât de bine în pături, încât părea gogoaşa unui vierme de mătase. Descriu toate acestea în aşa fel încât, oricât te-ar preocupa o mâhnire secretă (un personaj cu gluga trasă pe ochi prezidează întotdeauna întâlnirile dintre noi doi), te dai bătut şi râzi, şi ceea ce spun te încântă. Farmecul meu, bogatul mei debit verbal, spontan şi neaşteptat, mă încântă şi pe mine. Când, datorită cuvintelor, smulg vălurile de pe lucruri, mă surprinde cât de multe am observat – cu mult mai multe decât pot spune. Pe când vorbesc, în mintea mea se înalţă, în clocot mereu reînnoit, imagine după imagine.

„Uite, îmi spun, asta îmi trebuia. De ce oare nu sunt în stare să termin scrisoarea pe care am început-o?” în camera mea sunt veşnic împrăştiate scrisori neterminate. Când mă aflu alături de tine, îmi vine să cred că sunt unul dintre oamenii cei mai talentaţi. Mă năpădeşte fericirea de a fi tânăr, puternic, prevăd ce o să mai vină. Mă văd, neîndemânatic, dar plin de fervoare, cum dau ocol, zumzăind, florilor, cum pătrund, tot cu zumzet, în caliciile purpurii, şi cum răsună cavităţile albastre de nemaipomenitul meu avânt. Cât de deplin mă voi bucura de tinereţea mea (tu mă faci să simt asta)! Şi la Londra. Şi de libertate.

Dar ajunge! Nu mă asculţi. Exprimi un protest, în timp ce, cu un gest care mi-e atât de cunoscut, laşi să-ţi alunece palma peste genunchi. Astfel de semne ne dau de veste despre suferinţele prietenilor noştri. „Luat de şuvoiul bogat al făpturii tale, pari a-mi spune, nu trece pe lângă mine fără să te opreşti. Întreabă-mă ce mă doare”.

Atunci hai să te creez eu! (Şi tu m-ai creat pe mine.) Stai întins aici, pe ţărmul fierbinte, în ziua asta de octombrie încântătoare, calmă, puţin ofilită, luminoasă totuşi, şi priveşti cum trece barcă după barcă printre rămurelele frumos pieptănate ale sălciei. Îţi place să fii poet; îţi place să fii îndrăgostit. Dar minunata claritate a inteligenţei tale şi onestitatea neclintită a intelectului tău (ţie îţi datorez cuvintele acestea de origine latină; calităţile tale mă fac să mă simt cam stingherit şi să văd porţiunile decolorate şi firele subţiate din contextura mea) îmi pun stavilă. Tu nu admiţi nicio mistificare. Nu te învălui în nori, fie ei trandafirii ori aurii.

Nu-i aşa că am dreptate? Am interpretat cum se cuvine gestul pe care l-ai făcut cu mâna stângă? Dacă e aşa, atunci dă-mi poeziile tale; dă-mi foile pe care le-ai scris noaptea trecută, cu inspiraţii atât de mistuitoare

încât astăzi te simţi cam secătuit. Fiindcă nu te încrezi în inspiraţie – fie ea a ta ori a mea. Hai să ne întoarcem împreună, trecând podul, umblând pe sub ulmi, până în camera mea, unde, între pereţi şi între perdelele roşii de mătase trase peste geam, o să fim feriţi de glasurile care ne distrag, de mireasma teilor şi de alte existenţe, de vânzătoarele înfipte, cu mersul lor trufaş, de bătrânele care îşi târâie paşii sub poveri grele, de privirile furişe ale cuiva care se vede parcă, dar dispare de îndată – Jinny poate, sau Susan, sau Rhoda, pierzându-se în jos, pe drum... Şi-acum, o uşoară crispare a ta îmi dezvăluie simţămintele tale; am ieşit din raza ta; m-am îndepărtat, zumzăind ca un roi de albine, pe veci rătăcitor, lipsit de puterea ta de a te concentra, implacabil, asupra unui singur obiect. Dar mă voi întoarce din nou la tine.

— Când văd astfel de clădiri, spuse Neville, nu pot accepta ideea că mai există în preajma lor şi fete de prăvălie; chicotelile, trăncănelile lor mă dor ca o jignire, fiindcă îmi invadează liniştea şi mă trag de mânecă, în clipele mele de exaltare pură, ca să-mi aducă aminte că suntem nişte decăzuţi.

Dar acum ne aflăm din nou pe meleagurile noastre, după o scurtă întâlnire cu biciclete, cu mireasma teilor şi cu siluete care s-au pierdut în învălmăşeala străzii. Aici suntem stăpânii liniştii şi ai ordinii; suntem urmaşii unei mândre tradiţii. Luminile încep să despice scuarul în dungi gălbui. Negurile care suie dinspre râu năpădesc meleagurile acestea străvechi. Se agaţă uşurel de pietrele roase de vreme. Pe drumurile de ţară, frunzişul căzut s-a aşternut des, oile tuşesc afară pe câmpul umed; dar aici în cameră suntem la adăpost de umezeală. Stăm de vorbă, numai noi doi. Văpaia focului saltă şi se domoleşte, aprinzând licăr pe clanţa uşii.

Tu ai citit din Byron. Ai însemnat pasajele care ţi s-au

părut că se potrivesc cu firea ta. Găsesc însemnate toate frazele exprimând un temperament sardonic, dar pătimaş, o impetuozitate care, ca fluturele de noapte, se năpusteşte în geamul dur care-i frânge elanul. Te-ai gândit, în timp ce trăgeai aici o linie cu creionul: „Şi eu tot aşa îmi lepăd haina de pe mine. Şi eu pocnesc aşa din degete în faţa destinului”. Dar Byron nu făcea ceaiul cum îl faci tu, care umpli atât de mult ceainicul, încât, când îi pui capac, apa dă pe din afară. Ai făcut o băltoacă întunecată pe masă – şi acum îţi curge pe cărţi, pe însemnări. O ştergi, neîndemânatic, cu batista. Apoi îţi înghesui batista la loc în buzunar – în toate astea nu-i semeni lui Byron; îţi semeni ţie însuţi; în asta eşti atât de tu însuţi, încât, dacă mă voi gândi la tine peste douăzeci de ani, când vom fi amândoi celebri, bolnavi de gută şi insuportabili, asta e scena care îmi va veni în minte; iar dacă vei fi mort, voi vărsa lacrimi. Într-o vreme, erai un tânăr din romanele lui Tolstoi; acum eşti un tânăr după chipul lui Byron; şi mâine vei fi poate un tânăr din romanele lui Meredith; apoi vei vizita Parisul în vacanţa de Paşte şi, când te vei întoarce, vei purta cravată neagră şi vei fi împrumutat înfăţişarea vreunui parizian nesuferit, de care nimeni n-a auzit niciodată nimic. Atunci mă voi desprinde de tine.

Eu sunt o singură persoană – eu însumi. Nu joc rolul lui Catul, pe care îl ador. Sunt cel mai disciplinat dintre studenţi, cu dicţionarul de-a dreapta şi cu un caiet în faţă, în care notez folosiri neobişnuite ale participiului trecut. Dar nu poţi trăi o viaţă întreagă râcâind cu briceagul ca să scoţi la lumină inscripţii din Antichitate. Oare va trebui să trag mereu perdelele de mătase roşie şi să văd cartea ca o lespede albă de marmură aşezată sub lampă? Ar fi glorioasă o viaţă închinată perfecţiunii; să urmezi meandrele unei fraze, oriîncotro te-ar duce ea, în pustiu, sub troiene de nisip, nepăsător la ademeniri, la ispite; să fii

sărac şi neîngrijit; să fii ridicol în Piccadilly.

Dar sunt prea nervos ca să-mi termin fraza cum se cuvine. Vorbesc repede, în timp ce mă plimb în sus ori în jos, ca să-mi ascund agitaţia. Nu pot suferi batistele tale pătate de grăsime – ai să-ţi pătezi şi exemplarul din *Don Juan*. Nu asculţi ce-ţi spun. Construieşti fraze, despre Byron. Şi, în timp ce gesticulezi, cu haina, cu bastonul, încerc să-ţi împărtăşesc o taină pe care nu am spus-o nimănui: îţi cer (când mă aflu cu spatele întors către tine) să iei viaţa mea în palme şi să-mi spui dacă voi fi întotdeauna sortit să trezesc repulsie în cei pe care-i iubesc.

Stau cu spatele la tine, foindu-mă. Ba nu, mâinile mele sunt acum cu desăvârşire liniştite. Cu un gest sigur, fac loc între cărţile bibliotecii şi aşez acolo pe *Don Juan*. Aşa. Aş prefera să fiu iubit, să fiu celebru, decât să urmăresc perfecţiunea printre dune de nisip. Dar sunt oare sortit să stârnesc dezgustul? Sunt oare poet? Să zicem... Dorinţa care stă, gata să răbufnească, pe pragul buzelor mele, rece ca un glonţ, necruţător proiectil pe care îl îndrept către vânzătoarele din magazin, către femei, către impostură, către vulgaritatea vieţii (fiindcă iubesc viaţa) se repede acum în tine când îţi arunc – hai, prinde-l! – poemul meu.

— A ţâşnit din cameră ca o săgeată, spuse Bernard. Mi-a lăsat poemul lui. O, prietenie, voi presa şi eu flori între paginile sonetelor lui Shakespeare! O, prietenie, cât de ascuţite sunt împunsăturile tale – nenumăratele tale împunsături! M-a privit când s-a întors cu faţa spre mine; mi-a dat poemul. Negurile care-mi învăluiau făptura se destramă acum, toate. Voi păstra această destăinuire până la capătul vieţii mele. Prezenţa lui devastatoare a trecut asupra mea ca un val prelung, ca o năvală grea de ape, săpând în mine şi lăsându-mi descoperit prundişul

sufletului. A fost umilitor; a rămas din mine doar un prundiş de pietricele. Orice asemănare a fost spulberată. „Nu eşti Byron. Eşti tu însuţi”. Ce ciudat: să te închege altcineva într-o fiinţă unică.

Cât de ciudat să simţi că firul care porneşte din tine se ţese din spaţiul neguros al lumii despărţitoare. A plecat; şi am rămas aici, cu poemul lui în mână. Între noi, firul acesta de legătură. Dar cât de bine mă simt, cât de liniştit, când prezenţa străină nu mai este, când cercetarea pătrunzătoare e din nou umbrită, ascunsă sub glugă! Cât de recunoscător sunt că pot trage perdelele, că mi-e îngăduit să nu mai admit nicio prezenţă; că simt cum ies iar din colţurile întunecate în care s-au refugiat obişnuitele năluci ce sălăşluiesc aici şi cu care m-am învăţat, dar pe care el, cu forţa lui superioară, le-a izgonit în ascunzişuri. Spiritele zeflemitoare, cărora nu le scapă nimic şi care, chiar în plină intensitate a momentului, îmi supravegheau comportarea, se întorc în stol. Cu adaosul lor, sunt Bernard; sunt Byron; sunt acesta, şi acela, şi celălalt.

Stolul lor întunecă văzduhul, şi ei mă îmbogăţesc ca şi înainte, cu bufoneriile lor, cu comentariile lor, şi învăluie într-un nor frumoasa simplitate a clipei aceleia de emoţie. Fiindcă sunt mai multiplu decât bănuieşte Neville. Nu suntem atât de simpli cât ne-ar vrea prietenii noştri. Totuşi, dragostea e simplă.

Nălucile cu care sunt învăţat să trăiesc s-au întors. Tăietura pe care Neville, cu lama surprinzător de subţire a spadei, a deschis-o adânc în mine s-a închis acum. Sunt din nou aproape întreg; şi cât de bine îmi pare că pot readuce în joc tot ceea ce, în mine, îi e necunoscut lui Neville! în timp ce trag perdelele şi privesc afară, mă gândesc: „Aşa ceva lui nu i-ar plăcea; dar pe mine mă desfată”. (Ne folosim de prietenii noştri pentru a ne măsura pe noi înşine.) Sunt atras de lucruri pe care Neville

nici nu le atinge. De partea cealaltă a drumului răsună cântece de vânătoare. Imnuri care glorifică goana pe urma haitei de câini. Băieţii care purtau şapcă şi care se întorceau toţi în aceeaşi clipă, de îndată ce trăsura făcea colţul, se bat unii pe alţii pe umăr şi se fudulesc. Dar Neville, delicat, evită să se amestece printre ei şi, pe furiş, ca un conspirator, se grăbeşte să ajungă din nou în camera lui. Parcă-l văd cufundat în fotoliul adânc, privind la focul care în clipa aceea are o soliditate arhitecturală. „De-ar putea viaţa, gândeşte el, să aibă permanenţa aceasta, rânduirea aceasta...” – fiindcă, mai presus de orice, ţine la ordine şi detestă byroniana mea neglijenţă; şi aşa, trage perdelele, zăvoreşte uşa. Ochii i se umplu de doruri (fiindcă Neville e îndrăgostit; dragostea, arătare sinistră, a prezidat întâlnirea noastră); ochii i se umplu de lacrimi. Apucă vătraiul şi, cu o singură lovitură, dărâmă trecătoarea aparenţă de trăinicie a jarului încins. Totul se schimbă. Şi tinereţea, şi iubirea. Barca a trecut pe sub bolta de sălcii şi se află acum sub pod. Percival, sau Tony, sau Archie, sau oricare altul va pleca în India. Nu ne vom mai vedea. Apoi întinde mâna după caiet – un volumaş îngrijit, îmbrăcat în hârtie pestriţă – şi scrie, febril, versuri lungi, în stilul poetului pe care îl admiră mai mult în momentul acela.

Dar mie îmi place să-mi pierd vremea, să mă uit afară rezemat de fereastră, să ascult. Iar se aude corul voios. Acum băieţii sparg vesela de porţelan. Şi asta face parte din ritual. Corul, ca un torent care sare din stâncă în stâncă, năvălind fără milă asupra copacilor bătrâni, se prăvale impetuos peste prăpăstii cu minunată nepăsare. Tot înainte, în rostogolire, în goană dezlănţuită, după câinii de vânătoare, după mingea de fotbal; trag în sus, se lasă în jos, agăţaţi de vâsle ca nişte saci cu făină. Orice deosebire între ei se şterge – gesturile lor sunt ca ale unui

singur om. Vântul de octombrie aduce asupra curţii când răbufniri de zgomot, când tăcere. Acum sparg iar porţelanuri – aşa e ritualul. Pe sub ferestrele învăpăiate, o bătrână, nesigură pe picioare, păşeşte mărunţel spre casă, cu o geantă în mână. îi e cam teamă că au să se prăvălească asupra ei şi au s-o îmbrâncească în şanţ. Totuşi, se opreşte ca pentru a-şi încălzi mâinile noduroase, reumatice, la focul aprins de ei în aer liber, a cărui vâlvătaie aruncă în jur şuvoaie de scântei şi bucăţele de hârtie arsă. Bătrâna s-a oprit lângă fereastra care răsfrânge văpaia. Un contrast. Toate astea eu le văd, dar Neville nu le vede; le simt, el însă nu. Iată de ce el va atinge perfecţiunea, iar eu nu – eu nu voi lăsa în urmă decât fraze neisprăvite, pline de nisip.

Acum îmi fuge gândul la Louis. În ce lumină nemiloasă, cercetătoare, ar cuprinde ei acest amurg de toamnă, porţelanul spart şi cupletele vesele ale cântecului de vânătoare, şi pe Neville, pe Byron şi viaţa noastră de aici? Buzele lui subţiri stau cam strânse; obrajii îi sunt palizi; stă aplecat, într-un birou, asupra vreunui obscur registru comercial. „Tatăl meu, bancher la Brisbane – fiindcă-i e ruşine de tatăl lui, vorbeşte mereu despre el – a dat faliment”. „Aşa că stă într-un birou, el, Louis, cel mai bun elev al şcolii. Dar eu, care caut contrastele, îi simt adeseori privirea asupra noastră, privirea lui râzătoare, intensă, care ne adună laolaltă ca pe nişte cifre fără însemnătate, aşa cum, în biroul lui, caută fără încetare să obţină un total general. Şi, într-o bună zi, cu o peniţă subţire muiată în cerneală roşie, va înscrie suma întreagă; totalul nostru va fi cunoscut; dar nu va fi suficient.

Bang! Au azvârlit un scaun în perete. Înseamnă că suntem blestemaţi. Nici cu mine lucrurile nu stau prea limpede. Nu mă las oare în voia unor emoţii care nu-şi au rostul? Da, când mă aplec pe fereastră şi arunc ţigareta în

aşa fel încât se roteşte uşor, înainte de a atinge pământul, îl simt pe Louis atent până şi la ţigareta mea. Şi Louis spune: „Asta înseamnă ceva. Dar ce anume?”

— Trec întruna oameni, spuse Louis. Trec fără încetare pe dinaintea vitrinei acestui local. Automobile, camioane, autobuze şi apoi alte autobuze, alte camioane, alte automobile trec prin faţa geamului. În planul al doilea, disting magazine şi case; şi turnurile uneia dintre bisericile oraşului. În prim-plan, rafturi de sticlă pe care sunt aşezate farfurii cu chifle şi sandvişuri cu şuncă. Totul e puţin neclar din pricina aburilor care se înalţă din ceainic. Aburi cu miros de carne – vacă, oaie, cârnaţi şi tocătură – stau aninaţi în mijlocul restaurantului, ca un năvod umed. Îmi proptesc cartea de o sticlă cu sos Worcester şi încerc să fiu la fel cu ceilalţi.

Dar nu izbutesc. (Trec şi trec oameni, în succesiune neregulată.) Nu izbutesc să-mi citesc cartea, nici să-mi comand cu convingere friptura. Îmi tot spun: „Sunt un englez obişnuit; sunt un funcţionar obişnuit”, totuşi, mă uit la oamenii obişnuiţi de la mesele vecine, ca să văd dacă fac şi eu ceea ce fac ei. Cu o expresie pasivă pe chip, cu pielea încreţită, tresărind mereu sub numeroase impresii, agili ca maimuţele, perfect adaptaţi momentului, discută cu toate gesturile apropiate despre vânzarea unui pian. Pianul umple toată camera de la intrare, aşa că s-ar putea lua zece lire pe el. Tot trece şi trece lume; trece printre turlele bisericii şi sandvişurile cu şuncă. Dezordinea asta rupe şi încurcă fără încetare fâşiile pâlpâitoare ale atenţiei mele faţă de ceea ce se întâmplă. De aceea nu mă pot concentra asupra mâncării. „Aş putea lua pe el zece lire. Pianul e foarte frumos; dar umple toată camera de la intrare”. Se cufundă, plonjează ca pescăruşii, cu penele protejate de un strat de grăsime. Orice trece de această normă e zădărnicie. Asta e mediocritatea; asta e

banalitatea. Între timp, pălăriile dansează în sus şi în jos; uşa se tot închide şi se tot deschide. Simt cu intensitate fluxul continuu, dezordinea; mă simt anihilat şi pierdut. Dacă asta e totul, e fără valoare. Totuşi, percep şi ritmul restaurantului. E ca vârtejul neîncetat al unui vals. Chelneriţele, legănând tăvile, se balansează înainte şi înapoi, se rotesc, servind când trebuie şi cui trebuie farfurii cu legume, cu caise şi cu cremă de vanilie. Clienţii mediocri includ ritmul chelneriţei în ritmul lor („Aş putea lua zece lire pe el; e mare cât toată camera de la intrare”), îşi iau legumele, caisele şi crema de vanilie. Unde se întrerupe oare această continuitate? Unde se află fisura care lasă să se întrezărească ruina? Cercul e perfect închis; armonia e desăvârşită. Centrul ritmului se află aici; tot aici, arcul principal. îl văd cum se destinde, cum se adună la loc, cum se destinde. Totuşi, eu rămân pe din afară. Dacă vorbesc, încercând să le imit accentul, îşi ciulesc urechile, aşteptând să vorbesc din nou, ca să mă situeze: vin din Canada sau din Australia? Eu, care doresc mai presus de orice să fiu îmbrăţişat cu dragoste, rămân un străin, un nechemat. Eu, care aş dori să simt asupra mea unda proteguitoare a banalului, văd cu coada ochiului zări îndepărtate; nu pot să nu observ pălăriile care dansează în sus şi în jos, în neîncetată dezordine. Mie mi se plânge spiritul rătăcitor, nedisciplinat (o femeie cu dinţii stricaţi stă, şi nu ştie ce vrea, dinaintea tejghelei): „Adu-ne înapoi la strungă pe noi toţi care trecem în ordine frântă, bălăbănindu-ne în sus şi în jos, pe lângă vitrine care au expuse, în prim-plan, sandvişuri cu şuncă aşezate pe farfurii”. Da, vă voi readuce la ordine.

Am să citesc din cartea proptită pe sticla cu sos Worcester. Cuprinde câteva fraze fără cusur, câteva inele făurite cu măiestrie, cuvinte puţine, dar poezie adevărată. Niciunul dintre voi nu ştie despre ele. Aţi uitat lucrurile pe

care le spune poetul mort de mult. Iar eu nu vi le pot traduce, aşa încât puterea lor să vă strângă în nodul ei ca o funie şi să vă facă să înţelegeţi cât de zadarnică vă e viaţa; cât de ieftină, de goală vă e agitaţia; şi, în felul acesta, să vă scutur de degradarea care, dacă nu vă daţi seama de zădărnicia voastră, vă va pătrunde, îmbătrânindu-vă de tineri. Strădania vieţii mele ar trebui să fie traducerea acestui poem, aşa încât să-l puteţi citi cu uşurinţă. Eu, tovarăş cu Platon, cu Virgiliu, voi bate la uşa de stejar lustruit. Înfrunt trecerea voastră cu această vergea de oţel călit. Nu mă voi supune procesiunii fără rost a pălăriilor de tot felul şi a tuturor podoabelor, fie bălţate, fie cu pene, de pe creştetele femeieşti. (Susan, pe care o respect, ar purta vara doar o pălărie simplă de paie.) Da, voi interveni cu ordinea mea asupra fălcilor care mestecă şi asupra aburului ce se prelinge în picături inegale pe geamul vitrinei, voi reglementa opririle şi pornirile smucite ale autobuzelor; şovăielile de la tejghea şi cuvintele tărăgănate fără vreun înţeles omenesc. Vă voi readuce la ordine.

Rădăcinile mele se cufundă adânc, trecând prin straturi de plumb şi de argint, prin locuri mlăştinoase, umede, care îşi exaltă miasmele, până la miezul unde rădăcini de stejar se împletesc într-un nod strâns. Cu simţurile închise ca sub pecete, orb şi cu ţărână în urechi, am auzit totuşi zvonul îndepărtat al războiului; am auzit privighetoarea; am simţit mersul grabnic al cetelor de oameni în căutarea civilizaţiei, ca stolurile de păsări călătoare zburând mereu în căutarea verii; am văzut femei ducând urcioare de lut roşiatic pe malul Nilului. M-am trezit într-o grădină, lovit în ceafa de văpaia unui sărut – sărutul lui Jinny; vedeam toate acestea în amintire aşa cum, dintr-un incendiu nocturn, îţi aminteşti de strigăte învălmăşite, stâlpi care se năruie şi pale de roşu şi negru.

Adorm şi mă trezesc, iar şi iar. În clipa asta dorm, în clipa următoare sunt treaz. Văd lucirea ceainicului; rafturile de sticlă pline cu sandvişuri aurii; oameni în redingotă cocoţaţi pe scaune în faţa tejghelei; iar îndărătul lor, eternitatea. Acesta e semnul pe care călăul cu glugă l-a apăsat cu fierul roşu în carnea mea înfiorată. Îndărătul acestei săli văd trecutul, puzderia de pene, puzderia de aripi fâlfâitoare ale trecutului. Iată de ce buzele mele stau strânse, de ce chipul meu e palid; iată de ce înfăţişarea mea e neplăcută şi neîmbietoare, când cu ură şi cu amărăciune îmi întorc faţa spre Bernard şi spre Neville, care se plimbă alene pe sub arborii de tisă, moştenesc jilţuri vechi şi trag bine perdelele, pentru ca lumina lămpii să le cadă pe carte.

Pe Susan o respect; fiindcă stă şi coase. împunge acul, sub tihnita lumină a lămpii, într-o casă unde, sub fereastră, afară, susură lanul de grâu şi unde mă simt în afara primejdiei. Fiindcă sunt cel mai slab, cel mai nevârstnic dintre toţi. Sunt un copil care se uită la picioruşele sale şi la şanţurile subţirele pe care apa le deschide pe prund. „Uite un melc, îmi spun; uite o frunză”. Şi mă bucur de melc; mă bucur de frunză. Sunt întotdeauna cel mai nevârstnic, cel mai nevinovat, cel mai încrezător. Voi toţi sunteţi ocrotiţi. Eu sunt despuiat. Când trece în ritm legănat chelneriţa cu părul împletit ca în ghirlande, vă dă tuturor fără şovăială, ca o soră, caisele şi crema de vanilie. Voi îi sunteţi fraţi. Dar eu, când mă ridic, îmi curăţ firimiturile de pe haină şi strecor un bacşiş mult prea mare sub marginea farfuriei, aşa încât să nu-l găsească decât după plecarea mea, şi astfel dispreţul ei, când ia bacşişul râzând, să nu mă atingă înainte de a avea timp să trec de uşile batante.

— Vântul flutură storurile, spuse Susan, şi toate se văd acum bine: ulcele, castronaşe, rogojini şi fotoliul

ponosit şi găurit. Obişnuitele panglici ofilite împestriţează tapetul. Corul păsărilor a tăcut – una singură mai cântă, lângă fereastra dormitorului. O să-mi încalţ ciorapii şi o să calc, fără zgomot, pe lângă uşile dormitoarelor; o să cobor prin bucătărie şi, trecând prin grădină şi pe lângă seră, o să ies afară în câmp. E încă devreme. Negura stăruie asupra mlaştinii. Ziua e nemlădioasă, rigidă ca un giulgiu. Dar se va muia; se va încălzi. La ceasul acesta atât de fraged încă, parcă eu aş fi şi câmpia, şi hambarul, şi copacii; ale mele sunt stolurile de păsări, şi puiul de iepure care ţâşneşte aproape de sub picior. Al meu e cocostârcul care îşi răsfiră alene aripile întinse; şi vaca aceea care pune alene un picior dinaintea celuilalt, mestecând iarba pe care o smulge cu un sunet scârţâit; a mea e rândunica neîmblânzită, cu zbor de săgeată; a mea e, pe cer, lumina trandafirie, abia bănuită; al meu e verdele care îi ia apoi locul; ale mele, tăcerea, şi zborul de clopote; şi chemarea omului care îşi aduce de la câmp caii de la căruţă; ale mele, toate, toate.

Nu pot fi ruptă de ele, nici ţinută deoparte. M-au trimis la şcoală; m-au trimis în Elveţia să-mi desăvârşesc educaţia. Urăsc linoleumul; urăsc brazii şi muntele. Acum, sub cerul palid pe care norii călătoresc fără grabă, vreau să mă arunc pe pământul acesta neted ca-n palmă. Pe drum, căruţa se vede tot mai mare, pe măsură ce se apropie. Oile se adună în mijlocul păşunii. Păsările se adună în mijlocul drumului; îşi pot îngădui să nu zboare încă. Se înalţă fum dintr-un foc de lemne. Zorile se dezmorţesc. Ziua începe să prindă viaţă. Se întorc în lume culorile. Ziua, cu toate lanurile ei, unduieşte aurie sub cer. Pământul atârnă greu sub mine.

Dar cine sunt eu, care mă reazem de gardul acesta, uitându-mă cum adulmecă prepelicarul rotindu-se în cerc închis? Câteodată (nu am împlinit încă douăzeci de ani) mi

se pare că nu sunt femeie, ci lumina care cade pe gard, pe pământ. Câteodată parcă aş fi anotimpurile, parcă aş fi ianuarie, mai, noiembrie; glodul, negura, zorile. Nu mă las aruncată de colo-colo, nu pot să plutesc uşurel, nici nu mă pot amesteca printre oameni. Totuşi, acum, când stau rezemată aici, de gard, până când forma lui îmi rămâne adâncită în carnea braţului, simt greutatea care s-a închegat sub coasta mea. La şcoală, în Elveţia, s-a închegat acolo ceva dur. Nici suspine, nici zâmbete; nu ştiu să fac fraze învăluitoare, frumos ticluite; nu comunic cu meleaguri ciudate, ca Rhoda când priveşte dincolo de noi, pe deasupra capetelor noastre; nu fac, ca Jinny, piruete într-un avânt complet – trunchi, braţe, picioare. Ceea ce dau eu e ferm şi neîmblânzit. Nu pot să plutesc alene, nici nu mă pot amesteca printre oameni. Îmi place privirea neclintită a păstorilor pe care-i întâlnesc în cale; privirea neclintită a ţigăncii care, pe marginea drumului, lângă căruţă, îşi alăptează pruncii aşa cum mi-i voi alăpta şi eu pe ai mei. Pentru că în curând, la ceas fierbinte de amiază, când albinele zumzăie în jurul florilor de nalbă, va veni alesul meu. Va sta sub crengile unui cedru. Un singur cuvânt îmi va spune, şi eu cu unul singur îi voi răspunde. Ceea ce s-a închegat în mine lui îi voi da. Voi avea copii; voi avea jupânese cu şorţ; argaţi cu furci pentru fân; o bucătărie în care mi se vor aduce mieluşei plăpânzi, să stea la cald într-un coş, o bucătărie în care vor fi atârnate şunci şi în care vor luci funiile de ceapă. Voi fi ca mama, cu şorţ albastru, încuind tăcută dulapurile.

Acum mi-e foame. Îmi voi chema prepelicarul. Mi-e gândul la pâine rumenită, la felii de pâine cu unt, la farfurii albe într-o încăpere însorită. Mă voi întoarce prin câmp. Voi urma cărăruia din iarbă, cu pas întins, apăsat şi egal, ocolind câte o băltoacă sau sărind peste o buturugă. Picături de umezeală mi se aşază pe fusta de stofa groasă;

pantofii, pătrunşi de umezeală, se înnegresc. Ziua nu mai e ţeapănă; bate în cenuşiu, în verde şi are luciri de chihlimbar. Păsările nu mai stau în mijlocul drumului.

Mă întorc cum s-ar întoarce pisica sau vulpea, cu brumă cenuşie prinsă în blană şi cu labele înăsprite de pământul tare. Îmi deschid calea printre verze, călcând peste foile lor care trosnesc şi scuturând de pe ele picături de apă. Stau şi aştept să aud pasul tărăgănat al tatii, când vine pe coridor strivind cine ştie ce buruiană între degete. Umplu ceaşcă după ceaşcă, iar pe masă, printre borcanele cu marmeladă, printre pâini şi bucăţi de unt, stau semeţe florile care nu s-au deschis încă. Tăcem.

Mă duc apoi la dulapul din bucătărie şi scot pungile umede cu stafide mari; ridic săculeţul greu cu făină pe masa care străluceşte de curăţenie. Frământ coca, o trag, o întind, cufundându-mi adânc mâinile în aluatul cald. Răsfir degetele, să-mi curgă în evantai printre ele şuvoiul de apă rece. Focul duduie; muştele bâzâie, zburând în cerc. Stafide, orez, pungi argintii şi pungi albastre, toate sunt din nou încuiate în dulap. Carnea e pusă la cuptor, pâinile îşi înalţă spinările domoale sub cârpa curată. După-amiază cobor la râu. Natura întreagă procreează. Gâzele zboară din spic în spic de buruiană. Florile sunt încărcate cu polen. Lebedele plutesc pe râu, înşiruite în ordine. Norii, calzi acum, purtând cu ei pete de soare, aleargă pe deasupra culmilor, presărând aur peste ape, aur pe gâtul lebedelor. Punând o copită dinaintea celeilalte, vacile îşi deschid pe câmpie cărări păscute. Caut în iarbă, pe dibuite, ciuperci cu pălăria albă; le rup piciorul, apoi culeg floarea purpurie care creşte alături şi pun floarea lângă ciupercă, şi ciuperca mai are pământ prins de rădăcini; şi aşa mă îndrept spre casă, fiindcă e timpul să pun la fiert ceainicul pentru tata şi să i-l aşez pe masă, printre trandafirii abia deschişi.

Dar se lasă seara şi aprindem lămpile. Şi, când se lasă seara, lămpile aşază văpăi galbene prin iederă. Stau la masa mea de lucru şi cos. Mă gândesc la Jinny şi la Rhoda; şi aud pe lespezi huruitul roţilor, când caii de la fermă se întorc trudiţi spre casă; desluşesc vuietul îndepărtat al automobilelor în zborul vântului de seară. Mă uit la frunzele care freamătă în grădina întunecată şi mă gândesc: „Acum ei dansează la Londra. Jinny îl sărută pe Louis”.

— Ce ciudat, spuse Jinny. Cum pot oamenii să doarmă – să stingă lumina şi să se ducă la culcare! S-au dezbrăcat, şi-au pus cămăşi de noapte albe. În niciuna dintre casele lor nu mai arde lumina. Un şir de hornuri se profilează pe cer; pe stradă stau aprinse câteva felinare, împrăştiind o lumină de care nu are nimeni nevoie. Singurii care se mai află pe afară sunt oamenii săraci şi grăbiţi. Nimeni nu mai trece pe stradă; ziua s-a încheiat. Pe la colţuri mai stă câte un poliţist. Dar noaptea începe. Mă simt strălucind în întuneric. Genunchii îmi sunt învăluiţi în mătase. Picioarele, înfăşurate şi ele în mătase, se freacă lin unul de altul. Pietrele şiragului de la gât le simt răcoroase pe piele. Pantofii mă chinuie. Stau dreaptă ca lumânarea, ca să nu-mi ating părul de speteaza scaunului. Sunt pregătită, gata de luptă. Mă aflu acum în pauza trecătoare; în clipa întunecată. Violoniştii şi-au ridicat arcuşul.

Acum automobilul se opreşte, în alunecare uşoară. O fâşie de caldarâm e luminată. Uşa se închide şi se deschide. Sosesc invitaţii; nu scot o vorbă; intră cu grabă. În vestibul se aude foşnet de haine dezbrăcate. Acesta e preludiul, începutul. Arunc priviri scurte, priviri furişe, mă pudrez, totul e pus la punct, e pregătit. Părul meu e adus într-o singură unduire. Buzele îmi sunt roşii atât cât trebuie. Sunt gata să-mi regăsesc semenii – domnii şi

doamnele care suie scările. Trec pe dinaintea lor, expusă privirilor, aşa cum şi ei sunt expuşi privirilor mele. Privirile noastre sunt scurte ca fulgerul, dar nu se îmblânzesc dând vreun semn de recunoaştere. Trupurile noastre comunică însă între ele. Iată chemarea mea. Iată lumea mea. Totul e rânduit dinainte, totul e gata; lachei care stau la o uşă, apoi la alta, îmi cer numele – numele meu proaspăt, numele meu necunoscut – şi îl împing înaintea mea. Intru.

Iată scaunele aurite în încăperile goale care stau în aşteptare; flori mai ţepene, mai impunătoare decât cele care cresc în grădini, se reazemă, albe şi verzi, de pereţi. Pe o măsuţă se află o carte legată. Aşa ceva am visat; aşa ceva mi-am făgăduit. Aici mă aflu în mediul meu. Mi se pare firesc să calc pe covoarele groase. Înaintez în mers lunecat pe podelele lustruite şi, în miresmele de aici, în lumina strălucitoare, încep să mă desfac cum îşi desface feriga frunzele răsucite. Mă opresc. Fac inventarul acestei lumi. Privesc grupurile de oameni necunoscuţi. Printre femeile strălucitoare îmbrăcate în verde, trandafiriu şi cenuşiu, stau drepte siluetele bărbaţilor. Ei sunt în alb şi negru; sub haine, trupul lor e val şi briză. Parcă văd iarăşi imaginea mea oglindită în geam, la trecerea prin tunel. Acum se mişcă. Mă aplec puţin în faţă: bărbaţi necunoscuţi în alb şi negru se uită la mine; când mă întorc să mă uit la un tablou, se întorc şi ei. Îşi duc, puţin tremurat, mâna la cravată, apoi la haină, la batista de la buzunar. Sunt foarte tineri. Şi preocupaţi să facă impresie bună. Simt cum izvorăsc în mine sute de însuşiri. Sunt, rând pe rând, zglobie, jucăuşă, languroasă şi melancolică. Sunt prinsă în rădăcini, dar mă revărs în afară. Îndreptându-mi şuvoiul aurit spre unul dintre ei, îi spun: „Vino!” încreţindu-mi unda în retragere, îi spun celuilalt: „Nu!” Unul dintre ei se rupe din înţepenire, de lângă o mobilă. Se îndreaptă către mine. Se apropie. E clipa ce mai pasionantă pe care am

trăit-o. Făptura mea palpită. Parcă s-a stârnit în mine o undă. Ca planta de apă, prinsă în rădăcini, mă legăn totuşi, pe firul curentului, când încoace, când încolo, ca să-l atrag spre mine. „Vino, îi spun. Vino!” Palid, cu părul negru, cel care vine e melancolic, romantic. Iar eu sunt poznaşă, unduitoare, capricioasă; fiindcă el e melancolic, romantic. Iată-l; e lângă mine.

Cu o mică smucitură, ca scoica desprinsă de stânca pe care stătea înţepenită, sunt luată de la locul meu; cad odată cu el, mă las dusă. Ne lăsăm în voia valului domol. Ne strecurăm când înăuntru, când în afara melodiei şovăielnice. Dar pietre mari rup şuvoiul dansului care freamătă, vibrează puternic. Ne poartă ici şi colo o largă rotire care ne ţine strânşi laolaltă; nu putem ieşi din încercuirea desăvârşită a pereţilor ei sinuoşi, mişcători, povârniţi. Trupurile noastre – dur al lui, unduitor al meu – sunt strânse în miezul dansului, care ne ţine înlănţuiţi; şi apoi, domolindu-se în falduri netede, mlădioase, ne strecoară, iar şi iar, printre ele. Dintr-odată, muzica tace. Sângele tot mi se mai zbuciumă, dar trupul meu e neclintit. Camera se învârteşte cu mine. Apoi se opreşte.

Atunci, hai să ne îndreptăm, repede, către fotoliile aurite. Trupul lui e mai puternic decât credeam. Eu, mai ameţită decât aş fi bănuit. Nu-mi mai pasă de nimic pe lume. Nu-mi pasă de nimeni, afară de bărbatul acesta al cărui nume nu-l ştiu. Nu-i aşa, lună, că nu ne stă rău împreună? Nu-i aşa că suntem încântători aşa cum stăm alături, eu în mătase, el în alb şi negru? Semenii mei n-au decât să se uite acum la mine. Vă întorc privirea drept în ochi, domnilor şi doamnelor, fac parte acum dintre voi. Aceasta e lumea mea. Iau un pahar cu picior gingaş şi beau din vârful buzelor. Vinul are un gust iute, astringent. Mă strâmb fără să vreau. Parfum şi flori, strălucire şi căldură sunt distilate în licoarea aurie, în licoarea de foc.

Parc-ar fi în spinarea mea un nu ştiu ce aspru, cu ochii imenşi, un nu ştiu ce care se adună blând asupra lui însuşi, cântându-şi un cântec de leagăn. E extazul meu; adânca mea linişte. Nodul care îmi stătea în gâtlej se moaie. Cuvintele se îngrămădesc, se agaţă unul de altul, se suie unul peste altul. Nu are importanţă ce cuvinte sunt. Se îmbrâncesc, se suie unele pe umerii celorlalte. Cele singuratice, cele izolate se însoţesc, se învălmăşesc şi devin multiple. Nu are importanţă ce spun. Doldora de cuvinte, o frază ca o pasăre fâlfâind din aripi străbate spaţiul liber dintre noi. Se aşază apoi pe buzele lui. Îmi umplu din nou paharul. Beau. Vălurile dintre noi se destramă. Un suflet m-a primit în căldura, în taina lui. Ne aflăm împreună, sus de tot, pe culmile unei trecători din munţi. El stă, melancolic, la marginea drumului. Mă aplec. Culeg o floare albastră şi i-o prind la haină, înălţându-mă pe vârfuri. A fost clipa mea de extaz. Dar a trecut.

Ne năpădesc acum lipsa de interes, indiferenţa. Alţi oameni trec, foarte aproape de noi. Nu mai avem conştiinţa trupurilor noastre strâns apropiate sub masă. Îmi plac şi bărbaţii blonzi cu ochi albaştri. Se deschide uşa. De mai multe ori la rând. Data viitoare când se va deschide, va schimba întreaga mea viaţă. Cine vine? Nu e decât un valet, care aduce paharele. Uite un domn bătrân – ar trebui să mă port cu el ca o copiliţă. Iată o doamnă foarte distinsă – m-aş simţi prea diferită de ea. Mai sunt şi fete de vârsta mea; stăm cu săbiile scoase din teacă, într-o înfruntare dreaptă. Fiindcă toţi sunt semenii mei. Din lumea asta fac parte. Aici îmi găsesc şi riscurile, aici se află tot ce mi se poate întâmpla. Se deschide uşa. „O, vino! îi spun acestuia, unduind numai aur din cap până-n picioare. Vino!” – şi el se îndreaptă către mine.

— Mă voi strecura în urma lor, spuse Rhoda, ca şi cum aş fi văzut pe cineva cunoscut. Dar nu cunosc pe

nimeni. Voi trage puţin perdeaua şi voi privi luna. Pale de uitare îmi vor potoli frământarea. Uşa se deschide: tigrul se repede.

Se deschide uşa; groaza năvăleşte înăuntru; groază după groază, toate pe urma mea. Dar să-mi cercetez pe furiş comorile pe care mi le-am tăinuit. În partea cealaltă a lumii sunt iazuri care oglindesc coloane de marmură. Rândunica îşi moaie aripa în apa lor întunecată. Dar aici se tot deschide uşa care lasă să intre oameni; ei vin către mine. Aruncându-mi surâsuri palide ca să-şi ascundă cruzimea şi nepăsarea, ei pun stăpânire pe mine. Rândunica îşi moaie aripa în apă; luna aleargă, singuratică, deasupra mărilor albastre. Iar eu trebuie să dau mâna cu cel care mi-o întinde pe a lui; trebuie să-i răspund. Dar ce răspuns să dau? Sunt împinsă înapoi, osândită să stau, înfierbântată, în trupul acesta stângaci, în trupul acesta nepotrivit, şi să primesc săgeţile dispreţului şi ale indiferenţei, eu care tânjesc după coloane de marmură şi iazuri în care rândunica îşi moaie aripa, de pe cealaltă parte a lumii.

Noaptea şi-a mutat spiţa ceva mai departe, dincolo de hornurile caselor. Peste umărul partenerului meu, văd o pisică liberă în mişcările ei, nu înecată în lumină, nu încătuşată în mătase, slobodă să se oprească, să se întindă şi să pornească din nou. Detest toate amănuntele vieţii personale. Dar sunt silită să stau aici, înţepenită, şi să ascult. Simt o imensă apăsare asupră-mi. Nu mă pot mişca fără să strămut povara veacurilor. Mii de săgeţi mă străpung, săgeţile dispreţului, ale ridicolului. Eu, care aş putea lua în piept furtuna, eu, care cu bucurie aş lăsa gândirea să-mi taie răsuflarea, sunt ţintuită, expusă aici. Tigrul se repede. Limba oamenilor, ca biciul, e asmuţită asupră-mi. Mişcătoare, neobosită, se zbate deasupra mea. Trebuie să găsesc vorbe viclene, să-i ţin la distanţă cu

minciuni. Există vreo amuletă împotriva pacostei acesteia? Ce imagine pot invoca, să aştearnă răcoare asupra văpăii acesteia? Mă gândesc la etichete lipite pe valize; la atâtea mame ale căror fuste le învăluie picioarele în falduri bogate; la poieni spre care coboară spinările povârnite ale munţilor. „Ascundeţi-mă, strig către ele, apăraţi-mă, căci sunt cea mai tânără, cea mai despuiată dintre toţi”. Jinny aleargă ca pescăruşul pe coama valului, îşi împarte cu graţie privirile ici şi colo, spune ceea ce trebuie fără să mintă. Dar eu mint: vorbele mele sunt ambigue.

Când pot fi singură, îmi legăn găleţile; sunt stăpâna florilor mele. Dar aici stau şi răsucesc între degete ciucurii perdelei de brocart din casa gazdei şi sunt frântă în bucăţi; nu mai sunt una. Ce ştie oare Jinny când dansează? Ce ştie Susan când, atât de sigură pe ea, stă tihnită sub lumina lămpii, plecată asupra acului care trage după sine aţa albă? Ele spun „da”. Ele spun „nu”. Ele lovesc zgomotos cu pumnul în masă. Dar eu am îndoieli, tremur; văd tufişul cu spini cum îşi clatină umbra în pustietate.

Acum voi străbate încăperea, ca şi cum aş avea de gând ceva anume, şi mă voi îndrepta către balconul acoperit. Văd cerul, împodobit dintr-odată cu dulcea lumină a lunii. Văd şi împrejmuirea scuarului, şi doi oameni fără chip care, ca două statui, se reazemă de cer. Iată o lume ferită de schimbare! După ce am străbătut încăperea asta unde zvâcnesc neîncetat limbile care au tăiat în mine ca lama cuţitului şi m-au făcut să mă bâlbâi şi să mint, dau de chipuri fără trăsături, înveşmântate în splendoare. Îndrăgostiţii se ghemuiesc sub un platan. Gardianul stă de pază în colţul străzii. Trece un bărbat. Există, aşadar, o lume ferită de schimbare. Dar eu, proptită în vârfurile picioarelor la hotarul focului, dogorită de văpaia fierbinte, temându-mă că uşa se va deschide şi că tigrul se va năpusti, nu sunt destul de stăpână pe mine nici măcar să

alcătuiesc o singură propoziţie. Mereu stă câte ceva în calea vorbelor mele. Uşa se deschide şi mă întrerupe de fiecare dată. N-am încă douăzeci şi unu de ani. Viaţa mă va frânge. Voi fi luată în râs până la sfârşitul zilelor mele. Ca o bucată de plută pe valuri, voi fi când săltată în sus, când prăvălită în jos, printre oamenii aceştia, bărbaţi şi femei cu faţa schimonosită şi cu limba mincinoasă. Ca firul de buruiană, sunt azvârlită cât acolo de câte ori se deschide uşa. Sunt spuma care mângâie stâncile şi se strecoară în ele, albă, oriunde. Dar sunt şi o fată tânără, aici, în camera asta.

Soarele, înălţat acum, nu mai stătea tolănit pe salteaua lui verde, aruncând câte o privire printre giuvaierele apei, ci îşi descoperise chipul şi privea drept deasupra valurilor care loveau ţărmul cu zgomot ritmic. Loveau aşa cum copita calului loveşte iarba. Picăturile ţâşnite din valuri păreau săgeţi şi lănci zburând peste capetele călăreţilor. Talazul tivit cu diamante îşi aşternea pe nisip albastrul de oţel. Pulsa înainte şi înapoi cu puterea, vie parcă, a unei maşini a cărei energie se îndreptă afară şi se retrage din nou înăuntru. Lumina soarelui scălda lanurile de grâu şi pădurile. Râurile, împletite în şuviţe de apă, erau albastre acum, iar pajiştile ce coborau până la malul apei erau verzi ca penele de pasăre, uşor înfoiate. Dealurile, vălurite şi calme, păreau prinse în curele, aşa cum mădularele sunt prinse în muşchi; iar pădurile, înfipte falnic pe coasta dealurilor, parcă erau coama tunsă scurt de pe gâtul calului.

În grădină, unde copacii deşi se înălţau deasupra straturilor de flori, deasupra iazurilor şi a serelor, păsările cântau fiecare pe seama ei, în căldura soarelui. Una cânta sub fereastra dormitorului; alta – pe muchia zidului. Fiecare cânta apăsat, cu patimă, cât o ţineau puterile, ca şi cum ar fi fost nevoită să slobozească izbucnirea, chiar

dacă, în aspră nepotrivire, ar fi sfărâmat cântecul altei păsări. Ochii lor rotunzi erau plini de lumină; şi ghearele li se agăţau strâns de ramuri ori de zid. Cântau, expuse, fără adăpost, în aer, în lumină, frumoase în penele lor cele noi cu ape sidefii, cu strălucitoare ochiuri de zale, cu stropi de aur sau cu câte o singură pană luminoasă, trasă ca o dungă printre celelalte. Cântau ca şi cum dimineaţa le-ar fi stârnit, cu imbold apăsat, să cânte. Săreau ca şi cum firea ar fi avut margini tăioase care spintecau blânda lumină verde-albastră, umezeala pământului reavăn, aburii groşi venind de la bucătărie, aroma caldă a bucatelor de miel şi de vacă, mireasma plăcută a prăjiturilor şi a fructelor, resturile şi cojile ude aruncate din găleată pe grămada de gunoi de unde se ridicau aburi leneşi.

Iar ele, cu ciocurile uscate, se repezeau fără milă drept asupra tuturor acestor lucruri îmbibate cu apă, pătate şi răsucite de umezeală. Se năpusteau fără veste din ramurile liliacului sau de pe gard. Pândeau câte un melc şi-i izbeau găoacea de o piatră. Izbeau cu năduf, dar cu socoteală, până ce găoacea se spărgea lăsând să mustească din crăpătură un conţinut vâscos, în zbor legănat sau săgetat se înălţau în văzduh, sus de tot, ciripind scurt şi sonor, apoi se aşezau în crengile de sus ale vreunui copac şi îşi coborau privirea asupra frunzelor şi asupra mlădiţelor de sub ele, asupra pământului împodobit cu arbori în floare, cu valuri de iarbă, asupra mării cu bubuitul ei ca de tobă care cheamă la luptă cete de războinici cu pene şi cu turbane. Din când în când, cântecul lor se înălţa laolaltă pe trepte repezi, ca râul de munte ale cărui ape împletite se adună spumegând şi se îmbină, zorind din ce în ce mai iute în aceeaşi albie, pe lângă aceleaşi maluri cu frunze late. Dar le iese în cale un bolovan care le desparte.

Soarele arunca săgeţi tăioase de lumină în cameră.

Tot ce era atins primea harul unei existenţe intense. Farfuria era un lac alb. Cuţitul, un hanger de gheaţă. Dintr-odată paharele ieşiră la iveală, prinse în fâşii de lumină. Scaunele şi mesele se iviră, ca şi cum ar fi zăcut sub ape, şi se înălţară, învelite într-o boare roşie, portocalie şi purpurie ca puful de pe fructele coapte. Vinişoarele de pe smalţul porţelanurilor, apele lemnăriei, firele rogojinilor erau săpate din ce în ce mai fin. Umbrele pieriseră toate. Câte un vas era atât de verde, încât intensitatea culorii lui parcă absorbea privirea printr-o pâlnie, lipind-o de el cum se lipeşte midia de stâncă. Apoi, alcătuirile căpătară greutate şi limite precise. Se ivi o mogâldeaţă: jilţul; o formă masivă: bufetul. Şi, pe măsură ce creştea, lumina gonea dinainte-i pâlcuri de umbre, înghesuindu-le în planul al doilea, unde rămâneau aninate în faldurile bogate.

— Cât de frumoasă şi cât de ciudată, spuse Bernard, cât de scânteietoare „cu turle şi cupole răsărind din ceaţă, se întinde Londra dinaintea mea. În timp ce ne apropiem de ea, Londra îşi doarme încă somnul sub ocrotirea imenselor rezervoare de gaz şi a coşurilor de fabrici. Ea strânge la piept întregul furnicar. Toate strigătele, toate zgomotele sunt blând învăluite în tăcere. Nici Roma nu e mai măreaţă. Dar noi suntem împinşi către ea. Somnul ei matern a şi început să se risipească. Din ceaţă se ivesc culmi acoperite cu clădiri. Fabrici, catedrale, cupole de sticlă, instituţii şi teatre ies la iveală. Trenul de dimineaţă, care vine din nord, e zvârlit spre ea ca un proiectil. Trecând pe lângă ea, dăm parcă la o parte o perdea. Chipuri fără expresie, chipuri în aşteptare se uită fix la noi, care, bubuind, trecem ca fulgerul prin gări. Când gonim ca vântul pe acolo, bărbaţii îşi strâng mai cu putere ziarul în mână, de parcă ar trece chiar moartea pe lângă ei. Dar, vuind, gonim mai departe. Încă puţin şi vom răbufni în sânul cetăţii, ca un proiectil care s-ar izbi în coasta unui

animal mare, maiestuos, ocrotitor ca o mamă. Londra zumzăie şi murmură; ne aşteaptă.

În timp ce mă uit pe fereastră, mă năpădeşte, ciudată şi convingătoare, impresia că, datorită marii mele fericiri (în curând mă voi căsători), m-am integrat vitezei, m-am integrat proiectului care se repede asupra Londrei. M-a cuprins parcă o amorţeală care-mi porunceşte îngăduinţă şi acceptare. „Dragul meu domn, aş putea spune, pentru ce te agiţi, pentru ce-ţi cobori din plasă valiza şi îndesi în ea basca pe care toată noaptea ai purtat-o pe cap?” Orice am face e fără de folos. Ne încorporăm într-o splendidă unificare. Fiindcă nu avem decât o singură dorinţă – să ajungem în gară –, peste noi trece parcă aripa cenuşie a unei gâşte uriaşe (dimineaţa e frumoasă, dar incoloră) care ne uniformizează pe toţi, ne face mai importanţi, mai solemni. Nu vreau să se oprească trenul cu o bufnitură. Nu vreau să se frângă ceea ce ne-a legat o noapte întreagă, aşa cum am stat unii în faţa altora. Nu vreau să înţeleg că ura şi rivalităţile sunt din nou stăpâne asupra noastră. Cât de bine-venită era comunicarea dintre noi, în trenul iute ca vântul, aşa cum stăteam laolaltă, având o singură dorinţă: să ajungem la gara Euston. Dar iată că acum totul s-a sfârşit. Ne-am atins scopul. Trenul a tras la peron. Acum importante sunt graba, şi înghesuiala, şi dorinţa de a fi primul care trece de grilaj şi se urcă în lift. Dar eu nu vreau să trec primul, nu vreau să iau pe umeri povara vieţii individuale. Eu, care, de luni, de când ea a primit să ne logodim, sunt pătruns în fiecare fibră a făpturii de sentimentul identităţii mele personale, eu, care nu puteam vedea o perie de dinţi fără să spun „peria *mea* de dinţi”, aş vrea acum să-mi răsfir degetele şi să las să-mi scape tot ce am, să stau doar aşa, în stradă, fără să particip la nimic, privind autobuzele fără să-mi doresc nimic; fără niciun fel de invidie, însufleţit doar de o

nesfârşită curiozitate faţă de soarta omului, dacă m-ar mai putea ceva mişca. Dar nu mă mai mişcă nimic. Am ajuns; sunt acceptat. Nu cer nimic.

Ca un copil, cu foamea potolită, s-a desprins de la sânul mamei, sunt liber acum să mă cufund adânc în tot ceea ce se perindă pe lângă mine, în viaţa omniprezentă, generală. (Observ cât de mult depindem de aspectul pantalonilor noştri; capul inteligent e cu totul handicapat de pantaloni mototoliţi.) La uşa liftului, ciudate şovăieli. Pe aici, pe acolo, pe dincolo? apoi se manifestă personalitatea fiecăruia. Au pornit-o. Fiecare împins de câte ceva. Câte o biată treabă măruntă, o întâlnire, cumpărarea unei pălării desparte omenirea asta frumoasă care fusese cândva atât de unită. Cât despre mine, nu am niciun ţel. Nicio ambiţie. Mă voi lăsa dus de valul tuturor. Suprafaţa simţirii mele se duce la vale, ca un râu cu ape sure care reflectă ceea ce trece. Nu-mi amintesc ce am trăit până azi, nu-mi amintesc cum mi-e nasul, ce culoare au ochii mei sau ce cred în general despre mine însumi. Numai în clipele de primejdie, la o intersecţie, pe bordura trotuarului, instinctul de conservare se trezeşte, mă cuprinde şi mă opreşte locului în faţa autobuzului. S-ar zice că ţinem morţiş să trăim. Apoi mă cuprinde din nou indiferenţa. Vuietul circulaţiei, chipuri care trec, toate la fel, încolo sau încoace, mă cufundă ca într-un vis, ştergând trăsăturile feţelor. Oamenii ar putea trece prin mine. Şi în ce moment al timpului mă aflu, în ziua aceasta anume în care m-am pomenit prins? Zgomotul oraşului ar putea fi orice – vuiet surd al pădurii sau strigăt răguşit de sălbăticiune. Vâjâind, timpul a dat puţin înapoi; măruntul nostru progres a fost zădărnicit. Trupurile ne sunt într-adevăr despuiate. Suntem doar uşor acoperiţi de pânze prinse în nasturi; iar sub pietrele oraşului – cochilii, oase şi tăcere.

Totuşi, e adevărat că înaintarea mea nesigură, ca în

vis, de parcă aş fi purtat între două ape, e stăvilită, sfâşiată, înţepată şi smucită de simţăminte spontane şi fără rost de curiozitate, concupiscenţă şi pofte, toate cu un fel de nepăsare, ca în somn. (Mi-ar plăcea, de pildă, să am eu valiza aceea...) Dar doresc să mă cufund, să cercetez adâncurile, să-mi exercit măcar o dată dreptul de a nu acţiona fără încetare, ci de a explora; vreau să aud zgomote desluşite, zgomote ancestrale; crengi care trosnesc, paşi de mamuţi; să-mi îngădui dorinţa imposibilă de a cuprinde întregul univers în braţele înţelegerii – lucru cu neputinţă pentru cine se află în plină activitate. În timp ce umblu pe stradă, mă străbat ciudate freamăte şi vibraţii de simpatie, care, aşa cum sunt eliberat de stricta mea personalitate, îmi inspiră dorinţa de a îmbrăţişa toată această turmă cuprinzătoare: gură-cască şi hoinari; comisionari şi fete care trec repede, pe neobservate, şi care, ignorându-şi soarta, se uită la vitrine. Da, dar ştiu că suntem doar efemeri trecători prin viaţă.

E totuşi adevărat că nu pot tăgădui un sentiment care-mi spune că viaţa mea se poate bucura de misterul prelungirii. Că voi avea poate copii, că voi arunca un pumn de grăunţe dincolo de generaţia mea, dincolo de omenirea asta apăsată de fatalitate, dincolo de indivizii aceştia care se tot împing pe străzi, ca să se întreacă unii pe alţii.

Fiicele mele vor veni aici, în alte veri, fiii mei vor răsturna brazda, în alte câmpii. Iată de ce nu suntem picături de ploaie pe care vântul le zvântă de îndată; facem să înflorească grădinile şi să răsune de glasuri pădurile. Apărem iar şi iar sub alte forme. Aşadar, asta explică încrederea mea, stabilitatea mea centrală, care altminteri ar fi atât de monstruos de absurde când înfrunt talazul arterelor înţesate, deschizându-mi neîncetat cale printre corpuri omeneşti şi profitând de momentele neprimejdioase ca să trec strada. Nu e vanitate; fiindcă

sunt golit de ambiţii; nu-mi amintesc de darurile mele personale, de niciuna dintre trăsăturile deosebite ale firii mele, de niciunul dintre semnele de pe trupul meu; nici de nasul, nici de ochii, nici de gura mea. În clipa asta nu sunt eu însumi.

Iată însă că revine. Nu poţi stârpi mirosul statornic al identităţii personale. Se strecoară prin vreo crăpătură a structurii noastre. Eu nu fac parte din zarva străzii: o observ. De aceea cugetul îşi desparte căile: de pildă, în capătul străzii aceleia lăturalnice, o fată aşteaptă; pe cine? O poveste romantică. Pe zidul magazinului aceluia e fixată o mică macara. De ce, mă întreb eu? Şi născocesc o femeie roşie la chip, enormă, buhăită, pe care un soţ de mult trecut de şaizeci de ani o trage asudând dintr-o trăsură de două persoane. Poveste grotescă. Ceea ce înseamnă că am obiceiul să bat monedă de cuvinte, să scot baloane de săpun dintr-un fapt sau altul. Şi, emiţând în mod spontan aceste observaţii, mă construiesc pe mine însumi, mă diferenţiez, ascultând de glasul care-mi spune, în timp ce trec: „Ia priveşte! observă lucrul acesta!” Mă imaginez chemat să dau, într-o noapte de iarnă, semnificaţie tuturor observaţiilor mele: o linie care să le unească pe toate, o însumare care să fie o întregire. Dar solilocviile pe străzi lăturalnice îşi pierd repede hazul. Am nevoie de auditoriu. Asta e pierzania mea. Asta ştirbeşte tăişul formulărilor mele definitive şi chiar le împiedică să se constituie. Nu pot să mă aşez într-un birt sordid, să comand zi de zi aceeaşi băutură, să mă îmbib cu unul şi acelaşi lichid: viaţa aceasta. Îmi construiesc fraza şi năvălesc cu ea într-un salon unde vor lumina zeci de sfeşnice. Am nevoie de priviri aţintite asupra mea care să-mi scoată la iveală înfloriturile şi zorzoanele. Observ că, pentru a fi eu însumi, am nevoie să mă lumineze ochii altora, şi de aceea nu pot şti bine care mi-e adevăratul eu.

Existenţa unor fiinţe autentice ca Louis şi Rhoda e mai deplină în singurătate. Ei nu primesc bucuroşi iluminarea, dedublarea. După ce şi-au pictat în câmpie tabloul, îl întorc cu faţa în jos. Cuvintele lui Louis stau sub un înveliş gros de gheaţă. El slobozeşte cuvinte compacte, concentrate, trainice.

Aşa că îmi doresc, după starea asta de somnolenţă, să scânteiez în mii de faţete, sub lumina proiectată de ochii prietenilor mei. Am străbătut meleagurile fără soare ale nonidentităţii. Ciudate meleaguri! în răstimpul meu de linişte, de mulţumire care înlătură orice altă simţire, am auzit, în ritmul lui pulsat, suspinul talazului urnit dincolo de cercul acesta de lumină strălucitoare, dincolo de bătaia repetată a acestei frenezii neînfrânte. A fost un răstimp de imensă pace. Asta e poate fericirea. Acum senzaţii acute mă aduc înapoi: curiozitatea, pofta (mi-e foame) şi nestăvilita dorinţă de a fi eu însumi. Mă gândesc la cei cu care aş putea vorbi: Louis, Neville, Susan, Jinny şi Rhoda. În prezenţa lor sunt multilateral. Ei mă mântuie de întuneric. Slavă Domnului, ne vom întâlni diseară. Slavă Domnului că nu va trebui să fiu singur. Vom lua masa împreună. Ne vom lua rămas-bun de la Percival, care pleacă în India. Ceasul acela e încă departe, dar mi se semnalează de pe acum vestitorii lui, călăreţii care aleargă în frunte: imaginile prietenilor în absenţa lor. îl văd pe Louis, ca săpat în piatră, sculptural; pe Neville, tăios şi precis; pe Susan, cu ochii ei mari, ca de cristal; pe Jinny dansând ca o flacără vioaie, fierbinte, deasupra pământului uscat; şi pe Rhoda, nimfa a izvoarelor, mereu înconjurată de ape. Imaginile acestea fantastice, născocirile acestea, viziuni reprezentând prietenii în absenţa lor, sunt groteşti, hipertrofiate şi se spulberă de îndată ce le atinge fie şi vârful unei încălţări adevărate. Totuşi, bătaia lor insistentă mă trezeşte. Risipeşte aburii.

Începe să mă apese greu singurătatea, cu perdelele care mă închid într-o atmosferă înăbuşitoare, nesănătoasă. Aş dori să le trag deoparte şi să fac ceva. M-aş mulţumi cu tovărăşia oricui. Nu fac nazuri. Fie chiar şi măturătorul de pe stradă; sau poştaşul; sau chelnerul de la restaurantul francez; sau, şi mai bine, patronul lui, atât de binevoitor, a cărui amabilitate pare să-ţi fie special rezervată. Prepară salata cu mâna lui pentru vreun oaspete privilegiat. Dar cine e oaspetele acela şi de ce i se cuvine atâta atenţie? Şi ce-i spune oare doamnei cu cercei? E o prietenă sau o clientă? De îndată ce mă aşez la una dintre mese, simt o plăcută învălmăşeală de confuzii, nesiguranţe, posibilităţi şi speculaţii. Imaginile se nasc pe loc. Mă încurc în propria fertilitate. Aş putea descrie fiecare scaun, fiecare masă, fiecare consumator de aici, în cuvinte bogate care-mi vin lesne. Gândirea mea zboară zumzăind de colo-colo, purtând cu ea vălul de cuvinte potrivit fiecărui lucru. E suficient să vorbesc – chiar şi cu chelnerul – despre vin, ca să declanşez o explozie. Racheta ţâşneşte în sus. Fragmentele ei aurii cad, ca nişte seminţe fertilizatoare, pe solul bogat al imaginaţiei. Natura cu totul neaşteptată a acestei explozii – iată bucuria legăturilor cu oamenii. Amestecat cu un chelner italian necunoscut – ce sunt eu oare? Nu există stabilitate în lumea asta. Cine poate spune ce înseamnă fiecare lucru? Cine poate şti dinainte care va fi traiectoria unui cuvânt? Cuvântul e ca un balon care zboară deasupra copacilor. A vorbi despre ştiinţă e o zădărnicie. Totul e experiment şi aventură. Ne amestecăm fără încetare cu cantităţi necunoscute. Ce o să se întâmple? Nu ştiu. Dar, când pun din nou paharul pe masă, îmi amintesc: sunt logodit. Diseară voi lua masa cu prietenii mei. Sunt eu însumi, sunt Bernard.

— E opt fără cinci, spuse Neville. Am venit devreme, m-am aşezat la masă cu zece minute înainte de ora

stabilită, ca să gust fiecare clipă de plăcută aşteptare, ca să văd cum se deschide uşa şi să-mi spun: „E oare Percival? Nu, nu e Percival”. Simt o plăcere morbidă să spun: „Nu, nu, nu e Percival”. Până acum am văzut uşa deschizându-se şi închizându-se de douăzeci de ori. De fiecare dată emoţia se ascute. Aici, în locul acesta, va veni Percival. Asta e masa la care va sta. Aici, oricât de greu de crezut ar părea, se va afla făptura lui, aievea. Masa asta. Scaunele astea, vaza de metal cu trei flori sunt pe punctul de a fi supuse unei extraordinare prefaceri. Încă de pe acum întreaga încăpere, cu uşile ei batante, cu mesele pe car stau grămezi de fructe şi fripturi reci, are aspectul incert, ireal al locurilor unde aştepţi să se întâmple ceva. Obiectele freamătă ca şi cum ar fi încă în nefiinţă. Faţa de masă, prea albă, îţi ia ochii. Ostilitatea, indiferenţa celor care mănâncă aici e apăsătoare. Ne uităm unii la alţii; constatăm că nu ne cunoaştem, ne uităm fix, apoi ne mutăm privirea. Astfel de priviri sunt ca nişte bice. Simt, cuprinse în ele, toată cruzimea şi nepăsarea lumii. N-aş putea îndura să nu vină Percival. Aş pleca. Totuşi, cineva îl vede în clipa asta. Trebuie să se afle într-un taxi; trece probabil pe lângă un magazin. Şi în fiecare clipă parcă ar trimite în sala asta lumina sfredelitoare şi atmosfera de intensitate datorită cărora lucrurile par să-şi piardă funcţia obişnuită – cuţitul nu e decât un fulger scânteietor, nu mai e obiect pentru tăiat. Nu mai există nimic firesc.

Uşa se deschide; dar nu e Percival. E Louis, care şovăie la intrare. Aşa cum e el, pe jumătate sigur de sine, pe jumătate sfios. Se uită în oglindă când intră; îşi trece mâna peste păr; e nemulţumit de sine însuşi. Îşi spune: „Eu sunt un duce ultimul dintr-un neam străvechi”. E acru, bănuitor, autoritar, dificil (comparându-l cu Percival). În acelaşi timp e formidabil, fiindcă ochii lui râd. M-a văzut. Iată-l lângă mine!

— Uite că vine Susan, spuse Louis. Nu ne-a văzut. Nu s-a gătit, pentru că dispreţuieşte zădărniciile vieţii londoneze. Stă o clipă lângă uşa batantă, uitându-se înjur ca o făptură orbită de lumina unei lămpi. Acum înaintează. Chiar printre mese şi scaune are mişcările furişe, dar sigure, ale unei sălbăticiuni. Pare a-şi găsi din instinct calea printre măsuţe, fără să atingă pe cineva, fără să dea atenţie chelnerilor, venind totuşi drept către masa noastră din colţ. Când dă cu ochii de noi, de Neville şi de mine, pe chip i se aşterne o certitudine care mă cam înspăimântă, o expresie care spune că a găsit ce voia. Să fii iubit de Susan e ca şi cum te-ar străpunge ascuţişul unui plisc de pasăre, e ca şi cum ai fi ţintuit de uşa unui hambar. Sunt totuşi clipe când parcă aş dori să fiu străpuns de un plisc, să fiu ţintuit de uşa hambarului, bine de tot, o dată pentru totdeauna.

Acum vine Rhoda, de nicăieri; s-a strecurat înăuntru când nu ne uitam niciunul spre uşă. Probabil că a urmat o cale întortocheată, ascunzându-se ba după un chelner, ba îndărătul unui stâlp ornamental, aşa încât să amâne pe cât posibil şocul recunoaşterii, aşa încât să mai fie sigură o clipă că-şi poate legăna găleţile cu petale. Noi o trezim din visare. O chinuim. Se teme de noi, ne dispreţuieşte; totuşi, pitulându-se cu frică, vine spre noi pentru că, în ciuda cruzimii noastre, găseşte întotdeauna printre noi un chip, un nume cu strălucire care să-i lumineze calea şi să-i îngăduie să-şi reîmprospăteze visurile.

— Uşa se tot deschide, spuse Neville, dar Percival nu vine.

— Uite-o pe Jinny, spuse Susan. S-a oprit în uşă. Totul pare încremenit. Chelnerul se opreşte. Mesenii de lângă uşă se uită la ea. Pare să fie mereu centrul: în jurul ei mesele, linia uşilor, ferestrele, tavanul se aşază ca razele în jurul stelei izbucnite în miezul unui geam spart. Ea dă

lucrurilor un loc anume şi o rânduială. Acum ne-a văzut şi înaintează, şi toate razele unduiesc, şi se scurg, şi freamătă deasupra noastră, aducând cu ele o tălăzuire de impresii noi. Suntem alţii. Louis îşi duce mâna la cravată. Neville, care stă aşteptând cu chinuitoare intensitate, îndreaptă, cu un gest nervos, furculiţele dinaintea lui. Rhoda o priveşte cu mirare, ca şi cum pe geana unei zări depărtate ar luci o vâlvătaie. Iar eu, cu toate că îmi umplu mâinile cu iarbă umedă, cu câmpii jilave, cu ropotul ploii pe acoperiş şi cu rafalele de crivăţ izbind casă, cu toate că îmi apăr astfel sufletul de ea, tot simt cum mă împresoară, pe furiş, ironia ei, simt cu râsul ei îşi încolăceşte limbile în jurul meu şi pune într-o lumină neîndurătoare rochia mea ponosită şi unghiile mele pătrate pe care le ascund fără întârziere sub masă.

— N-a venit, spuse Neville. Uşa se deschide, dar Percival nu vine. A venit Bernard. Când îşi scoate haina, i se vede, bineînţeles, pe la subsuori cămaşa albastră. Şi, spre deosebire de noi, a intrat fără să împingă uşa, fără să aibă conştiinţa că pătrunde într-o încăpere plină de străini. Nu se uită în oglindă. Părul e în dezordine, dar el nu ştie. Nu simte că suntem diferiţi de el sau că masa asta ar fi ţinta lui. Şovăie îndreptându-se către noi. „Cine e oare femeia asta?” se întreabă, recunoscând oarecum o doamnă în rochie de seară. Cunoaşte vag pe toată lumea, dar nu cunoaşte de fapt pe nimeni (dacă-l compar cu Percival). Dar acum, dând cu ochii de noi, ne face cu mâna un salut binevoitor; se îndreaptă spre noi cu atâta blândeţe, cu atâta dragoste pentru omenire (amestecată cu ironie faţă de zădărnicia de a „iubi omenirea”), încât, dacă nu ar fi Percival care face să se evapore toate astea, aş zice, aşa cum îşi zic şi ceilalţi: *asta* e serbarea noastră: *acum* suntem reuniţi. Dar fără Percival nu e nimic închegat. Suntem doar siluete, umbre inconsistente care

plutesc, nebuloase, într-un spaţiu nelimitat.

— Uşa batantă se tot deschide, spuse Rhoda. Intră fără încetare străini, oameni pe care n-am să-i mai văd niciodată, oameni a căror familiaritate şi indiferenţă îmi sunt ca o atingere neplăcută şi care ne fac să ne gândim la o lume ce va continua fără noi. Nu ne putem cufunda, nu putem uita că avem chip. Până şi eu, care nu am chip, care nu stârnesc nicio vâlvă când intru (Susan şi Jinny fac să se schimbe expresiile şi atitudinile), până şi eu stau aşa, fluturând fără să fiu prinsă, ancorată de nimic, neconsolidată, incapabilă să alcătuiesc o suprafaţă netedă, continuă, un zid care să fie fundal acestor trupuri în mişcare. Pricina e suferinţa lui Neville. Suflarea tăioasă a suferinţei lui îmi risipeşte fiinţa. Nimic nu se poate aşeza, nimic nu poate fi stabil. De fiecare dată când se deschide uşa, el se uită ţintă la faţa de masă – nu îndrăzneşte să-şi ridice privirea –, apoi priveşte o clipă şi îşi spune: „N-a venit”. Dar iată-l că vine!

— Acum arborele meu înfloreşte, spuse Neville. Mi se umple inima. Orice apăsare a pierit. Orice piedică a fost înlăturată. Domnia haosului a încetat. El a impus rânduire. Cuţitele taie din nou.

— Uite-l pe Percival, spuse Jinny. Nu s-a îmbrăcat anume.

— Uite-l pe Percival, spuse Bernard, cum îşi netezeşte părul, nu din vanitate, fiindcă în oglindă nu se uită, dar pentru a câştiga graţiile zeului bunei-cuviinţe. E convenţional; e un erou. Băieţii se adunau ciorchine în urma lui pe terenurile de joc. Îşi suflau nasul când şi-l sufla el, dar nu izbuteau la fel, fiindcă el e Percival. Acum, când e gata să ne părăsească şi să plece în India, toate amănuntele astea fără însemnătate îmi vin în minte. Percival e un erou – lucru de netăgăduit. Şi, când se aşază lângă Susan, pe care o iubeşte, serbarea noastră e

încununată. Noi, care hămăiam ca şacalii şi ne muşcam unul pe altul de călcâie, luăm acum o înfăţişare gravă şi cutezătoare, de soldaţi în faţa căpitanului. Noi, pe care tinereţea noastră ne despărţea (cel mai vârstnic dintre noi nu are încă douăzeci şi cinci de ani), care, ca nişte păsări pline de viaţă, ne-am cântat, fiecare, cântecul, care am lovit fiecare, cu egoismul neîndurător şi sălbatic al tinereţii, în câte o găoace de melc până am sfărâmat-o (eu m-am logodit) sau ne-am rezemat singuratici de fereastra unei camere de dormit şi am cântat despre iubire, despre faimă şi despre alte experienţe personale atât de dragi puiului de pasăre cu caş la gură, noi ne apropiem acum; şi, trăgându-ne mai aproape unul de altul pe craca noastră, aici într-un restaurant unde fiecare vine cu preocupările lui, unde nesfârşitul du-te-vino al oamenilor ne sâcâie fiindcă ne tot distrage atenţia, iar uşa care îşi tot deschide cuşca de sticlă ne îmbie cu mii de ispite şi ne loveşte şi ne răneşte încrederea în noi înşine – aşa cum stăm laolaltă aici, ne iubim unii pe alţii şi credem în puterea noastră de a îndura.

— E vremea să ieşim din bezna singurătăţii, spuse Louis.

— A venit momentul să zicem, fără menajamente şi fără ocolişuri, ceea de gândim, spuse Neville. Gata cu izolarea, gata cu perioada de pregătire. Au trecut zilele tainelor şi ale ascunzişurilor. Gata cu destăinuirile pe treptele scării, gata cu clipele de groază şi de extaz.

— Când bătrâna doamnă Constable ridica buretele, eram inundaţi de căldură, spuse Bernard. Şi atunci parcă ne era veşmânt trupul nostru schimbător şi sensibil.

— Rândaşul îi făcea curte jupânesei în grădina de zarzavat, spuse Susan, printre rufele umflate de vânt.

— Vântul sufla cu răsuflarea gâfâitoare a unui tigru, spuse Rhoda.

— Omul zăcea în şanţ, livid, cu beregata tăiată, spuse Neville. Şi, pe când suiam scările, mi-era cu neputinţă să trec de mărul neînduplecat cu frunzele lui argintii şi ţepene.

— Frunza juca în gardul viu, fără s-o sufle nicio adiere, spuse Jinny.

— În colţul rumenit de soare, spuse Louis, petalele înotau pe ape de frunzişuri.

— La Elvedon grădinarii măturau de zor cu târnurile, iar femeia stătea la o masă şi scria, spuse Bernard.

— Din ghemele astea strâns înfăşurate, spuse Louis, tragem afară fiecare fir de aducere-aminte, acum când suntem laolaltă.

— Şi apoi, spuse Bernard, trăsura a venit la scară şi, trăgându-ne cât mai pe ochi pălăriile noi, ca să ne ascundem lacrimi nedemne de un bărbat, am luat-o pe străzi unde până şi slujnicele se uitau după noi, iar numele noastre zugrăvite în slove albe cu cufere vesteau întregul univers că mergem la şcoală şi că în cufere avem, cu numărul matricol pe ele, ciorapi şi lenjerie pe care mamele noastre, cu o noapte înainte, ne cususeră iniţialele. A fost ca o a doua separare de trupul mamelor noastre.

— Ne supravegheau domnişoara Lambert, domnişoara Cutting şi domnişoara Bard, spuse Jinny; persoane impunătoare, cenuşii ca piatra, enigmatice, cu gulere albe, cu inele de ametist care se mişcau ca nişte luminiţe limpezi, ca nişte licurici palizi pe paginile cărţilor de franceză, de geografie şi de aritmetică; erau şi hărţi, mese acoperite cu postav verde şi un raft pe care stăteau înşiraţi pantofii.

— Clopoţelul suna la ore fixe, spuse Susan. Servitoarele mergeau târşind picioarele şi chicoteau. Scaunele erau trase încolo şi încoace pe linoleum. Dar din pod aveam priveliştea albastră, îndepărtată, a câmpurilor

necorupte de existenţa noastră cazonă şi falsă.

— Din creştet ne cădeau pe umeri văluri, spuse Rhoda. Strângeam în mâini ghirlande de flori cu frunze verzi care foşneau.

— Ne-am schimbat, am devenit de nerecunoscut, spuse Louis. Expuşi unor lumini diferite (suntem atât de deosebiţi unii de alţii), ceea ce zăcea în noi a apărut la suprafaţă cu intermitenţe, în pete violent colorate, separate de spaţii libere, ca şi cum un acid ar fi picat inegal pe placă. Eu eram ce eram, Neville era altceva, Rhoda, diferită şi ea, Bernard de asemenea.

Apoi bărcile alunecară printre frunzele palide ale sălciilor, spuse Neville, iar Bernard mergând aşa cum merge el, la întâmplare, şi proiectându-se pe un vast fond de frunzişuri şi de case străvechi, s-a lăsat să cadă în iarbă lângă mine. Într-un acces de emoţie – nici vântul nu e mai vijelios, nici fulgerul nu e mai neaşteptat –, am luat poemul meu, i l-am azvârlit în faţă şi am trântit uşa în urma mea.

— Dar eu, spuse Louis, v-am pierdut din vedere, m-am închis într-un birou şi, rupând una după alta foile calendarului, am vestit în lumea agenţilor navali, a negustorilor de grâne şi a funcţionarilor de la asigurări că ziua de vineri zece sau marţi optsprezece a răsărit deasupra Londrei.

— Apoi, spuse Jinny, eu şi Rhoda, îmbrăcate în rochii strălucitoare cu câteva pietre scumpe adunate pe un colier rece în jurul gâtului, ne înclinam, dădeam mâna cu lumea şi, surâzând, luam de pe farfurie câte o tartină.

— Tigrul se năpustea, iar rândunica îşi muia aripa în iazuri întunecate, de partea cealaltă a lumii, spuse Rhoda.

— Dar în clipa asta ne aflăm laolaltă aici, spuse Bernard. Ne-am adunat, la ceas hotărât, în loc hotărât. Ne-a adus în acest loc un sentiment profund, un sentiment

comun. Să-l numim în mod convenţional „dragoste”? Să-i zicem „dragoste pentru Percival”, pentru că Percival pleacă în India?

Nu, denumirea e prea măruntă, prea precisă. Nu putem asocia sentimentele noastre vaste, cuprinzătoare cu o denumire atât de măruntă. Ne-am adunat (venind din nord, din sud, Susan de la fermă, Louis de la instituţia lui), pentru a săvârşi nu ceva durabil (ce dăinuie oare?), ci un lucru care să fie văzut de mai mulţi ochi în acelaşi timp. În vaza asta e o garoafa roşie. O singură floare, câtă vreme am aşteptat aici, dar acum o floare cu şapte aspecte diferite, cu nenumărate petale, colorate în roşu, stacojiu, purpuriu-închis, ţeapănă între frunzele argintii – o floare întreagă la care fiecare îşi aduce contribuţia personală.

— După vâlvătăile zbuciumate, după nesfârşita monotonie a adolescenţei, spuse Neville, lumina a început să cadă pe obiecte adevărate. Uite cuţite şi furculiţe! Lumea e expusă dinaintea noastră, aşa cum suntem şi noi, aşa că acum putem vorbi.

— Poate că suntem prea profund deosebiţi, spuse Louis, pentru a putea explica deosebirile. Dar să încercăm! Când am intrat, mi-am netezit părul, cu nădejdea că voi arăta la fel ca voi. Dar în zadar, pentru că, la fel ca voi, sunt întreg şi inimitabil. Am şi trăit până acum o mie de vieţi. În fiecare zi sap ca să scot câte ceva la lumină. Găsesc relicve ale eului meu în nisipuri pe care le călcau femei de acum mii de ani, când auzeam cântece pe malul Nilului şi când sălbăticiunea înlănţuită bătea din picior. Omul acesta pe care îl vedeţi lângă voi, Louis pe nume, nu este decât cenuşa, rămăşiţele unuia care a fost cândva măreţ. Am fost un prinţ arab: uitaţi-vă la gesturile mele elegante! Am fost un mare poet pe vremea reginei Elizabeta. Am fost duce la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Sunt foarte vanitos, foarte sigur pe mine; mă stăpâneşte o

dorinţă nemăsurată ca femeile să suspine, pline de simpatie pentru mine. N-am mâncat nimic azi, pentru ca Susan să mă găsească palid ca un mort, şi Jinny să mă poată include şi pe mine în încântătorul balsam al simpatiei sale. Dar, în vreme ce-i admir pe Susan şi pe Percival, îi detest pe ceilalţi, fiindcă din pricina lor umblu cu bufoneriile astea: îmi netezesc părul, îmi ascund accentul. Sunt maimuţa care sporovăieşte pe limba ei în timp ce se joacă neobosită cu o nucă, iar voi sunteţi femei îmbrăcate fără gust care ţin în mână pungi lucioase pline cu chifle vechi. Sunt şi tigrul în cuşcă, iar voi, gardienii mânuind fiare înroşite. Sunt, adică, mai sălbatic şi mai puternic decât voi toţi, dar fiinţa asta ivită pe pământ după veacuri de nefiinţă se va irosi în spaime dacă veţi râde de mine, în schimbări de direcţie odată cu vântul, pe furtuni de funingine, se va irosi în strădania de a fauri o poezie ca un inel de oţel, care să adune laolaltă pescăruşii, femeile cu dinţii stricaţi, clopotniţele bisericilor şi pălăriile care saltă în timp ce-mi iau masa de prânz şi-mi proptesc poetul preferat – Lucreţiu să fie? – de sticla cu untdelemn sau de lista de bucate pătată cu sos de carne.

— Dar pe mine nu mă veţi urî niciodată, spuse Jinny. Nicicând nu se va întâmpla să mă vedeţi, fie şi la capătul celălalt al încăperii pline cu scaune aurite şi cu ambasadori, fără să veniţi până la mine în căutarea simpatiei mele. Adineauri, de îndată ce am intrat, totul a încremenit ca un tablou. Chelnerii s-au oprit, mesenii au rămas cu furculiţele în aer. Păream pregătită pentru ce se va întâmpla. Când m-am aşezat, v-aţi dus mâinile la cravată sau le-aţi ascuns sub masă. Dar eu nu ascund nimic. Sunt pregătită. De fiecare dată când se deschide uşa, îmi spun: „Încă!” Dar închipuirea mea e a trupului. Nu-mi pot închipui nimic dincolo de cercul de lumină pe care-l aruncă trupul meu. Trupul meu mă precedă, ca un

felinar care, pe un drum întunecat de ţară, scoate din beznă lucru după lucru, prinzându-i într-un inel de lumină. Eu vă iau ochii, ca o strălucire puternică; vă fac să credeţi că altceva nu mai există.

— Dar când apari tu în uşă, spuse Neville, impui tăcere, cerând să te admirăm, şi lucrul acesta e o mare piedică în libertatea relaţiilor omeneşti. Stai în uşă şi ne faci să luăm notă de prezenţa ta. Dar pe mine nu m-a văzut nimeni venind. Am venit devreme; am venit, repede şi de-a dreptul, *aici*, pentru a sta alături de fiinţa care mi-e dragă. Viaţa mea are un ritm rapid care vouă vă lipseşte. Sunt ca un copoi adulmecând urma. Vânez din zori şi până în seară. Nimic, nici urmărirea prin deserturi a desăvârşirii, nici faima, nici banii nu înseamnă nimic pentru mine. Voi avea şi bogăţie, şi faimă. Dar niciodată nu voi avea ceea ce doresc, pentru că-mi lipsesc graţia înfăţişării şi totodată îndrăzneala care ţine de ea. Mintea îmi e prea ascuţită pentru făptura mea trupească. Mă poticnesc înainte de a-mi atinge ţinta şi cad grămadă, ud de sudoare, dezgustător poate. În momentele culminante ale vieţii, stârnesc milă, nu dragoste. De aceea sufăr cumplit. Dar nu sufăr ca Louis, pentru a atrage atenţia celorlalţi. Am un simţ prea acut al realităţii ca să-mi permit astfel de jonglerii, astfel de prefăcătorii. Văd totul – afară de un singur lucru – cu perfectă limpezime. Asta e mântuirea mea. Asta e ceea ce face suferinţa mea mereu interesantă. Asta mă face să comand, chiar şi atunci când tac. Şi, de vreme ce, într-o privinţă, sunt păcălit, de vreme ce omul se schimbă mereu, dar nu şi dorinţa, şi de vreme ce dimineaţa nu ştiu lângă cine mă voi afla seara, nu stau niciodată locului; mă ridic din cel mai mare dintre dezastre, îmi schimb direcţia, mă transform. Pietrele răbufnesc departe când se lovesc de zalele pieptului meu lat şi musculos. Într-o astfel de urmărire îmi voi petrece

viaţa până la bătrâneţe.

— Dacă aş putea crede, spuse Rhoda, că voi îmbătrâni urmărind ceva şi transformându-mă, aş scăpa de teama că nimic nu poate dăinui. O clipă nu duce la alta. Uşa se deschide, şi tigrul se năpusteşte. Nu m-aţi văzut venind. Am ocolit scaunele pentru a evita groaza saltului. Mi-e teamă de voi toţi. Mi-e teamă de saltul brusc al impresiilor care se năpustesc asupră-mi, fiindcă nu sunt ca voi, să mă pot măsura cu ele. Nu sunt în stare să fac în aşa fel încât o clipă să se îmbine cu următoarea. Pentru mine, fiecare e violentă, separată de celelalte; iar dacă mă prăbuşesc sub lovitura momentului care m-a asaltat, vă veţi arunca şi voi de îndată asupra mea, sfâşiindu-mă în bucăţi. Nu urmăresc niciun scop. Nu ştiu să leg clipa de clipă, ora de oră, topindu-le cu ajutorul unei puteri fireşti, pentru a alcătui din ele masa întreagă şi indivizibilă pe care voi o numiţi viaţă. Pentru că voi aveţi câte un scop – cineva lângă care să staţi, o idee sau frumuseţea voastră. Nu ştiu – zilele şi ceasurile vieţii voastre trec pe lângă voi aşa cum trec crengile copacilor şi verdele neted al drumurilor largi de pădure pe lângă câinele care aleargă pe urma vânatului. Dar pentru mine nu există nicio dâră, nicio făptură de urmărit, nu am nici chip. Sunt ca spuma care aleargă pe ţărmul mării sau ca lumina lunii care cade, ca săgeata, ici şi colo, ba pe un bidon de tinichea, ba pe spinii ciulinului-de-mare, ba pe coasta jumătate roasă a unei bărci. Mă trag vârtejuri în grote adânci, sunt dusă de vânt, ca o hârtie într-un coridor fără sfârşit, şi trebuie să-mi apăs mâna pe zid ca să mă împing înapoi.

Dar, de vreme ce doresc mai presus de orice să mă aflu pe o poziţie bine apărată, când mă târâi după Susan sau Jinny pe scări în sus, mă prefac că urmăresc şi eu un ţel. Îmi trag ciorapii aşa cum văd că fac ele. Aştept să vorbiţi voi, ca să zic şi eu la fel. Ceea ce m-a adus aici, prin

toată Londra, până la locul acesta anume, nu e dorinţa de a vă vedea – pe tine sau pe tine –, ci dorinţa de a-mi aprinde focul de la vâlvătaia voastră a tuturor celor care trăiţi deplin, nefară-miţat şi fără spaime.

— Când am intrat aici în seara asta, spuse Susan, m-am oprit, privind împrejur ca o sălbăticiune, mai mult spre pământ. Mirosul de covoare şi de mobilă şi parfumurile mă dezgustă. Îmi place să umblu prin câmpia reavănă sau să mă opresc lângă o poartă, uitându-mă la câinele meu de vânătoare care adulmecă, alergând în cerc, şi să-l întreb:

„Unde-i iepurele?” îmi place să mă aflu printre oameni care, ca tatăl meu, răsucesc ierburi între degete, scuipă în foc şi îşi târşâie papucii de-a lungul coridoarelor. Singurele spuse pe care le înţeleg sunt strigătele de dragoste, de ură, de furie şi de durere. Vorbăria asta e ca şi cum ai dezbrăca o femeie bătrână a cărei rochie părea să facă parte din ea, dar care în timp ce vorbim ne apare cum e pe dedesubt, cu pielea înroşită, cu coapsele zbârcite şi sânii fleşcăiţi. Când tace, omul e din nou frumos. Nu voi cunoaşte niciodată decât bucuriile fireşti. Mă vor îndestula aproape în întregime. Mă voi culca obosită. Voi fi ca un Ian care poartă roade mereu; vara, căldura va juca deasupra mea; iarna, frigul îmi va crăpa pielea. Dar frigul şi căldura se vor succeda în mod firesc, cu sau fără voia mea. Copiii mei îmi vor purta viaţa mai departe; primii lor dinţi, plânsetul lor, mersul lor la şcoală şi întoarcerea de la şcoală vor fi ca valurile mării purtându-mă pe creastă. Nicio zi nu va fi lipsită de mişcarea lor. Anotimpurile mă vor înălţa pe umerii lor mai sus decât pe oricare dintre voi. În clipa morţii, voi poseda mai mult decât Jinny, mai mult decât Rhoda. Dar, pe de altă parte, pe când voi reacţionaţi variat, sunteţi străbătuţi de milioanele de unde, la contactul cu ideile şi cu râsul altora, eu voi fi posacă, sumbră ca furtuna, monotonă. Animalica

şi frumoasa dragoste maternă mă va coborî, mă va aspri. Mă voi zbate fără scrupule ca să le fac un drum în viaţă copiilor mei. îi voi urî pe cei care le vor vedea defectele. Mă voi înjosi ca să-i ajut. Le voi îngădui să mă despartă de tine, şi de tine, şi de tine. Mai sunt şi chinuită de gelozie. O urăsc pe Jinny fiindcă mă face să simt că am mâinile roşii şi unghiile roase. Iubesc cu atâta ferocitate, încât simt că mor când obiectul dragostei mele mă face să înţeleg, printr-o frază, că-mi poate scăpa. Îmi scapă, iar eu rămân agăţându-mă cu disperare de un fir care se înalţă, pierzându-se printre crengile de sus ale copacilor. Nu pricep frazele.

— Dacă m-aş fi născut, spuse Bernard, fără ştiinţa că un cuvânt urmează după altul, aş fi fost poate – cine ştie? – orice altceva. Dar aşa, găsind fraze cu orice prilej, nu pot îndura apăsarea singurătăţii. Când nu văd cuvinte care se înalţă ca rotocoalele de fum în jurul meu, mă simt cufundat în beznă – şi nu sunt nimic. Când mă aflu singur, cad în letargie şi îmi spun posomorât, în timp ce zgândăr cenuşa, ca să cadă prin grătarul de la sobă: „Las că vine doamna Moffat. Vine ea şi face curat”. Când Louis e singur, viziunile lui au o surprinzătoare intensitate şi e în stare să scrie cuvinte care vor trăi poate mult după noi toţi. Şi Rhodei îi place să fie singură. Se teme de noi pentru că îi zădărnicim impresia de viaţă, atât de intensă în singurătate, arma ei împotriva noastră. Ia te uită cum îşi strânge acum furculiţa în mână. Dar eu nu încep să trăiesc cu adevărat decât atunci când instalatorul, sau geambaşul, sau oricare altul spune ceva care mă face să mă aprind. Şi atunci, cât de plăcut e fumul care se înalţă din frazele mele, când sus de tot, când mai aproape, mai umflat şi mai aproape, deasupra homarilor roţii şi a fructelor galbene, împletindu-le într-o frumuseţe comună. Dar bagă de seamă cât de amăgitoare e vorbirea mea,

făcută din minciuni vechi şi ocolişuri. Astfel, personalitatea mea e alcătuită în parte din stimulul pe care mi-l aduc ceilalţi, şi nu-mi aparţine întru totul, cum vă aparţine vouă personalitatea voastră. În personalitatea mea s-a strecurat un semn fatal, un filon de argint rătăcitor şi neregulat care-i topeşte puterea. Din pricina asta se înfuria Neville la şcoală, când plecam de lângă el, întovărăşindu-mă cu băieţi lăudăroşi purtând caschete şi insigne, şi porneam la drum în cabriolete încăpătoare. Câţiva dintre ei se află aici în seara asta, îmbrăcaţi corect, înainte de a se duce de comun acord la music-hall. Mi-erau dragi. Fiindcă îmi dau viaţă, tot atât de neîndoielnic cum îmi daţi şi voi viaţă. Iată de ce, când mă despart de voi şi trenul pleacă, înţelegeţi că nu trenul pleacă, ci eu. Bernard, căruia nu-i pasă, care nu e impresionat, care nu are bilet şi care şi-a pierdut poate şi portofelul cu bani. Susan, cu privirea agăţată de funia care se leagănă alunecând printre crengile de fag, strigă: „A plecat! Mi-a scăpat!” Fiindcă nu ofer nicio priză. Mă alcătuiesc şi mă realcătuiesc fără încetare. Am alte cuvinte pentru fiecare om în parte.

Aşa că, în seara asta, aş vrea să stau la masă nu cu o persoană, ci cu cincizeci. Iar eu sunt singurul dintre voi care se simte aici ca acasă, fără a-şi lua anumite libertăţi. Nu sunt necioplit; nu sunt nici snob. Dacă suport de bunăvoie presiunea socială, reuşesc deseori, cu darul meu de a vorbi, să pun în circulaţie câte un lucru greu de spus. Uite cum se amuză lumea de jucărelele pe care le fac într-o clipă, din nimic. Nu sunt un om strângător. Când voi muri, va rămâne după mine un dulap cu haine purtate. Sunt aproape cu totul nepăsător la micile zădărnicii ale vieţii, care îl chinuiesc atât de mult pe Louis. Dar am sacrificat multe. Aşa cum sunt străbătut de filoane de fier, argint şi dâre de tină banală, nu pot fi strâns în pumnul încleştat al celor care nu depind de stimulări. Sunt

incapabil de eroismul şi de refuzurile lui Louis şi ale Rhodei. Nu voi reuşi niciodată, nici măcar în conversaţie, să fac o frază desăvârşită. Dar voi fi contribuit mai mult decât oricare dintre voi la alcătuirea clipei trecătoare; voi pătrunde în mai multe încăperi, în mai multe încăperi diferite, decât oricare dintre voi. Dar, pentru că aduc ceva ce vine din afară, nu dinăuntrul meu, voi fi dat uitării; după ce glasul meu va tăcea, nu vă veţi mai aminti de mine decât ca de ecoul unei voci care împletea cândva fructele în cuvinte.

— Priveşte, spuse Rhoda. Ascultă. Uite cum se împlineşte lumina, clipă de clipă, cum pretutindeni se aştern flori şi roade; iar privirile noastre, când străbat încăperea plină de mese, parcă ar trece prin perdele de culoare: roşu, portocaliu, galben ca chihlimbarul şi ciudate nuanţe nehotărâte, uşoare ca nişte văluri care se închid în urma lor, şi un lucru se topeşte amestecându-se cu celălalt.

— Da, spuse Jinny, simţurile noastre sunt mai bogate. Membrane şi reţele de nervi, altă dată palide şi lipsite de viaţă, s-au împlinit, s-au întins şi plutesc în jurul nostru ca nişte filamente care fac aerul tangibil şi prind în plasa lor sunete îndepărtate, necunoscute nouă.

— Zgomotul oraşului, spuse Louis, ne împresoară. Automobile, camioane, autobuze trec şi iar trec, fără încetare. Toate sunt îmbinate într-o unică roată de sunet, care se tot învârteşte. Toate sunetele separate – huruit de roţi, claxoane, strigătele beţivanilor sau ale chefliilor – se îmbină într-un sunet unic, albastru ca oţelul şi rotund. Apoi mugeşte o sirenă, şi de îndată ţărmurile se retrag, hornurile se scurtează, nava se îndreaptă spre larg.

— Percival pleacă, spuse Neville. Stăm aici, în plină lumină, înconjuraţi de oameni, de culori nenumărate; totul se contopeşte – mâini, perdele, cuţite şi furculiţe, ceilalţi

meseni. Suntem închişi aici. Iar India se află dincolo de ziduri.

— Parcă văd India, spuse Bernard. Văd ţărmul jos şi lung; văd uliţele întortocheate, pline de noroi frământat de picioare, care duc de colo-colo, printre pagode dărăpănate; văd clădirile aurite şi crenelate care stau, fragile, gata parcă să se năruie, ca şi cum ar fi construcţii făcute la repezeală pentru o expoziţie orientală. Văd o pereche de boi care trag, pe drumul ars de soare, un car scund. Carul se înclină când pe o parte, când pe alta. Una dintre roţi se înţepeneşte în şanţ, şi pe dată nenumăraţi indigeni, cu câte o bucată de pânză în jurul şoldurilor, se adună roi şi sporovăiesc cu animaţie. Dar nu face niciunul nimic. Timpul pare fără margini, orice ambiţie pare zadarnică. Asupra tuturor lucrurilor pluteşte impresia de zădărnicie a trudei omeneşti. Se simt prin aer ciudate mirosuri acre. Într-un şanţ, un om continuă să-şi mestece betelul şi să-şi contemple buricul. Dar iată-l pe Percival; Percival, călare pe o iapă mâncată de purici, poartă o cască colonială. Folosind mijloace occidentale şi limbajul vijelios care-i stă în fire, face în aşa fel încât carul să fie îndreptat în mai puţin de cinci minute. Problema Orientului e rezolvată. Percival călăreşte mai departe; mulţimea se îngrămădeşte în jurul lui, ca şi cum ar fi – ceea ce şi este – un zeu.

Fie el neştiut sau ştiut orişicui, tot acelaşi e, spuse Rhoda; ca o piatră căzută în iaz în jurul căreia se îngrămădeşte plevuşcă. Ca plevuşcă, noi, care ne îndreptam ba într-o direcţie, ba într-alta, când a venit el, ne-am năpustit cu toţii în jurul lui. Ca plevuşcă, simţind prezenţa bolovanului, ne lăsăm bucuroşi în voia undei şi a vârtejurilor. Pe nesimţite, se întinde asupră-ne un sentiment de bunăstare. Parcă ne curge aur prin vene. Unu, doi, unu, doi; inima bate, calmă, încrezătoare, într-o

extatică mulţumire trupească, într-o atmosferă de blândeţe; şi iată că în câmpul nostru vizual apar cele mai îndepărtate meleaguri, umbre palide la marginea lumii: India, de pildă. Universul, care fusese ca un ghem mototolit, îşi recapătă contururile rotunde; tărâmuri îndepărtate ies la iveală din beznă: drumuri gloduroase, junglă încâlcită, roiuri de oameni şi vulturi care se hrănesc din carnea umflată a unui hoit – toate ne apar aievea, ca şi cum s-ar afla aici, pe mândrul şi minunatul nostru pământ, de îndată ce Percival, călare pe o iapă mâncată de purici, înaintează pe o potecă singuratică şi se opreşte ca să privească, singur, munţii uriaşi.

— Percival, spuse Louis, aşa cum stă aici, tăcut ca printre ierburile care ne gâdilau când vântul deschidea cărări prin nori, iar ei se adunau la loc, Percival ne face să înţelegem că acum, când suntem laolaltă, uniţi ca diferitele părţi ale unui trup şi ale unui suflet, încercările de a ne defini pe noi înşine sună fals. De teamă, omitem câte ceva. Din vanitate, dăm alt aspect lucrurilor. Am încercat să accentuăm diferenţele. Din dorinţa de a fi de sine stătători, ne-am accentuat fiecare defectele şi ceea ce e specific fiecăruia dintre noi. Dar un lanţ e aruncat în jurul nostru, ca un cerc de oţel albastru.

— Ură şi dragoste, spuse Susan, ca un fluviu mânios, negru ca tăciunele, care ne ameţeşte dacă privim în jos spre apele lui. Aici stăm pe o cornişă, dar, dacă ne uităm în jos, ne cuprinde ameţeala.

— Dragoste şi ură, spuse Jinny, e ceea ce a simţit Susan faţă de mine fiindcă l-am sărutat cândva, într-o grădină, pe Louis; fiindcă, aşa dăruită cum sunt, o fac să se gândească, în clipa când intru, că mâinile ei sunt roşii. Atunci Susan şi le ascunde pe ale ei. Dar ura noastră aproape că nu se poate deosebi de iubire.

— Totuşi, spuse Neville, apele care aleargă la vale cu

vuiet, pe deasupra cărora încercăm, nesăbuiţi, să înjghebăm nişte platforme, sunt mai potolite decât strigătele pe care le slobozim când încercăm să spunem ceva, când raţionăm şi rostim brusc aceste false adevăruri: „Eu sunt cutare lucru; sau cutare altul”. Vorbele mint.

Dar eu mănânc. Pierd din vedere ceea ce e mai deosebit – şi mănânc. Hrana îmi dă o pondere. Bucăţile delicioase de raţă friptă, cărora li se adaugă, atât de potrivit, legumele, se succed în voluptuoase senzaţii de cald, plin, dulce şi amar, urmează calea cerului gurii, a gâtlejului, a stomacului, şi dau o anume stabilitate trupului meu. Mă simt calm, grav, stăpân pe nervii mei. Totul e solid acum. Din instinct, simţurile mele cer şi se bucură dinainte de ceva care să fie uşor şi dulce, ceva zaharos şi evanescent; şi de vinul rece, care, oferind satisfacţie desăvârşită delicatului simţ al cerului gurii, se răspândeşte, când îl beau, într-o grotă boltită împodobită cu frunze de viţă proaspete şi cu ciorchini purpurii şi înmiresmată cu aromă de mosc. Acum pot privi fără teamă în apa înspumată a morii. Dar ce nume să-i dau? Să spună Rhoda, al cărei chip îl văd ca prin ceaţă în oglinda din faţa noastră; Rhoda, pe care am întrerupt-o când îşi legăna petalele în apa găleţii cafenii, întrebând-o de briceagul meu pe care mi-l şterpelise Bernard. Pentru ea, dragostea nu e o vâltoare. Ea nu ameţeşte când se uită în jos. Priveşte departe, foarte departe, pe deasupra capetelor noastre, dincolo de India.

— Da, printre umerii voştri, pe deasupra capetelor voastre, privesc un peisaj, spuse Rhoda, o vale spre care spinările povârnite ale munţilor coboară ca nişte aripi de pasăre strânse lângă trup. Acolo, din iarba scurtă şi ţeapănă, se înalţă tufişuri cu frunze întunecate şi, profilată pe ecranul lor umbros, zăresc o formă albă, dar nu de piatră, fiindcă se mişcă şi e vie, poate. Dar nu e niciunul

dintre voi, nu e Percival, nici Susan, Jinny, Neville sau Louis. Când braţul alb i se odihneşte pe genunchi, alcătuieşte un triunghi; când se înalţă, e o coloană; acum e ca o fântână arteziană arcuită spre pământ. Nu ne face niciun semn; nu ne cheamă; nu ne vede. Îndărătul ei mugeşte marea. Şi nu o putem atinge. Totuşi, într-acolo îmi îndrept paşii. Într-acolo mă duc, să-mi umplu golul din suflet, să-mi fie nopţile mai lungi şi din ce în ce mai bogate în vise. Şi chiar aici, chiar acum, dar numai în răstimpul unei clipe, îmi spun: „Conteneşte-ţi rătăcirea. Orice altceva e durere şi amăgire. Capătul e aici”. Dar pelerinajul meu, clipa în care pornesc la drum, începe din preajma voastră: de la masa asta, de sub luminile astea, de lângă Percival şi de lângă Susan, de acum şi de aici. Zăresc întotdeauna crângul pe deasupra capetelor voastre, printre umerii voştri sau de la fereastra de unde, la o petrecere, străbătând întreaga încăpere, am privit jos în stradă.

— Dar papucii lui? spuse Neville. Dar vocea lui care se aude de pe scări, în sala de jos? Dar când îl văd fără ca el să mă vadă? Dar când îl aştept şi nu vine? Se face tot mai târziu. A uitat. E cu altcineva. E necredincios, dragostea lui nu înseamnă nimic. Apoi chinul, disperarea insuportabilă! apoi se deschide uşa. Iată-l!

— Stârnind unde cu freamăt de aur, îl chem: „Vino!”, spuse Jinny. Şi vine. Străbate încăperea către locul unde stau, cu rochia-mi vălurită ca un talaz înjur, pe jilţul aurit. Mâinile ni se ating, trupurile ne iau foc. Jilţul, paharul, masa – totul e în flăcări. Totul freamătă, totul arde, cu vâlvătaie limpede.

(Ia te uită, Rhoda, spuse Louis, cum au devenit nocturni, cuprinşi de extaz. Ochii lor sunt ca aripile de fluture, care se mişcă atât de repede, încât par nemişcate.

— Răsună goarne şi trompete, spuse Rhoda. Frunzele se desfac; cerbul mugeşte în desişul pădurii. Dansuri şi

tobe, ca dansul şi tobele sălbaticilor cu suliţe.

— Ca un dans de sălbatici, spuse Louis, în jurul focului. Sunt sălbatici; sunt cruzi. Dansează în cerc, pocnind băşici de vită. Lumina flăcărilor joacă pe feţele lor pictate, pe pieile de leopard şi pe mădularele sângerânde smulse din trunchiuri vii.

— Focurile serbării se înalţă până la cer, spuse Rhoda. Procesiunea cea mare trece, agitând ramuri verzi şi crenguţe înflorite. Se înalţă fum albastru din corn de vită; pielea lor, în lumina torţelor, luceşte în roşu şi în galben. Acum risipesc violete. îl împodobesc pe alesul meu cu ghirlande de flori şi cu frunze de laur, acolo, pe ostrovul de iarbă spre care coboară spinările povârnite ale munţilor. Procesiunea trece. Şi, în timp ce trece, Louis, pe noi ne apară gândul prăbuşirii şi presimţim sfârşitul. Umbrele se culcă la pământ. Noi, care conspirăm, care ne-am retras ca să ne aplecăm asupra vreunei urne de piatră rece, vedem cum îşi pleacă fruntea flacăra purpurie.

— Moartea e împletită cu violete, spuse Louis. Moarte şi iar moarte.)

— Cât de mândri stăm aici, spuse Jinny, şi nu avem nici douăzeci şi cinci de ani! Afară înfloresc pomii; afară femeile se plimbă fără ţintă; trec, cu viraje bruşte, automobile. Noi, care am părăsit cărările dibuite ale adolescenţei, cu întunecimile şi cu luminile ei orbitoare, privim acum drept înainte, pregătiţi pentru orice va fi să vină (uşa se deschide, se deschide mereu). Totul e real; totul e ferm, fără umbre şi fără iluzii. Frumuseţea ne încurajează fruntea. A mea şi a lui Susan. Trupul nostru e ferm şi proaspăt. Deosebirile dintre noi se văd bine, ca umbrele stâncilor în plin soare. Avem la îndemână chifle cu coaja rumenită şi tare; faţa de masă e albă; iar degetele noastre stau pe jumătate încovoiate, gata să apuce. Avem dinaintea noastră zile, nenumărate zile; zile

de iarnă, zile de vară; abia am început să cheltuim din tezaur. Sub frunză, rodul e acum pârguit şi plin. Încăperea e scăldată în aur, iar eu îl îndemn: „Vino!”

— Are urechile roşii, spuse Louis; mirosul de carne fiartă atârnă deasupra noastră ca un năvod umed, în timp ce slujbaşii din oraş iau câte o gustare rapidă la barul expres.

— Ne întrebăm, spuse Neville, ce vom face cu timpul nesfârşit care ne stă dinainte? Vom hoinări oare pe Bond Street, privind în stânga şi în dreapta, cumpărând poate un stilou fiindcă e verde sau întrebând cât costă inelul cu piatra albastră? Sau vom sta în casă, privind cum se înroşeşte jarul? Vom întinde mâna după vreo carte şi vom citi, ici-colo, câte un pasaj? Vom râde în hohote pentru o nimica toată? Ne vom plimba prin pajişti înflorite şi vom împleti lanţuri de margarete? Vom căuta să aflăm când pleacă primul tren spre Hebride şi vom rezerva un compartiment? Totul aparţine viitorului.

— Pentru voi, spuse Bernard. Dar eu am dat ieri cu capul într-un stâlp; m-am logodit.

— Ciudată înfăţişare, spuse Susan, au bucăţile de zahăr lângă farfurioarele noastre! Şi cojile tărcate de pară, şi ramele îmbrăcate în pluş ale oglinzilor! Nu le văzusem la început. Acum totul e stabil, totul e fix. Bernard s-a logodit. S-a petrecut ceva irevocabil. Un cerc a fost aruncat asupra apelor; a fost pus un lanţ. De acum înainte nu vom mai pluti liber.

— O clipă numai, spuse Louis. Înainte de a se rupe lanţul, înainte de a se reîntoarce neorânduirea, iată-ne fixaţi, expuşi, prinşi în menghine.

Dar acum cercul se frânge. Curentul porneşte din nou. Ne năpăstuim în goană şi mai rapidă. Patimi care stăteau în aşteptare, între ierburile întunecate de pe fundul apelor, se înalţă spre noi, şi valul lor ne izbeşte cu

putere. Durere şi gelozie, invidie şi dorinţă, şi ceva mai profund decât acestea, mai puternic decât dragostea, mai puternic şi mai ascuns. Se aude glasul vieţii active. Ascultă, Rhoda (căci noi doi conspirăm, cu mâinile pe urna rece), ascultă glasul iute, trecător, aţâţător al acţiunii, glasul copoilor care aleargă pe urma vânatului. Auzi-i cum vorbesc fără să se ostenească să-şi încheie frazele. Vorbesc, ca îndrăgostiţii, un limbaj copilăresc. O brută poruncitoare îi stăpâneşte. Le freamătă toţi nervii coapselor. Li se zbate şi le clocoteşte inima. Susan îşi răsuceşte batista în mână. În ochii lui Jinny joacă flăcări.

— Lor nu le pot face nimic, spuse Rhoda, degetele curioase şi privirile scormonitoare. Cu câtă uşurinţă se întorc şi privesc! Ce atitudini de energie şi de mândrie îşi iau! Câtă viaţă luceşte în ochii lui Jinny; cât de neîmblânzită şi de puternică e privirea lui Susan când priveşte gâzele de la rădăcinile unui arbore! Părul le luceşte. Ochii ard că ai sălbăticiunilor care se strecoară prin frunziş pe urma prăzii. Cercul s-a frânt. Suntem din nou risipiţi, departe unul de altul.

— Dar curând, prea curând, spuse Bernard, exaltarea egoistă se spulberă. Prea curând ajunge la saţietate sentimentul hulpav de identitate, cu pofta lui de fericire, mereu fericire, tot mai multă fericire. Piatra s-a cufundat; clipa a trecut. Înjur se întinde un larg teren de nepăsare. În ochi mi se deschid alte mii de priviri: ale curiozităţii. De acum înainte oricine e liber să-l asasineze pe Bernard, care e proaspăt logodit, atâta vreme cât nu se atinge de teritoriul acesta al necunoscutului, de pădurea tuturor celor neştiute. De ce, mă întreb eu în şoaptă, stau femeile acelea singure la masă? Cine sunt ele? Şi ce le-a mânat în locul acesta anume, în seara asta anume? Judecând după gestul nervos cu care îşi duce din când în când mâna la ceafă, tânărul din colţ e un flăcău de la ţară. Are o

înfăţişare atât de supusă şi e atât de preocupat să răspundă cum se cuvine amabilităţii pe care i-o arată prietenul tatălui său, încât abia e în stare să se bucure acum de ceea ce mâine, pe la unsprezece şi jumătate abia, i se va părea a fi fost minunat. Am observat şi cum doamna de acolo şi-a pudrat de trei ori nasul în toiul unei conversaţii în care era evident absorbită – o conversaţie despre dragoste sau despre nefericirea celei mai dragi prietene a lor. „Vai, în ce hal mi-e nasul!” se gândeşte, apoi scoate repede puful de pudră care îi desfiinţează, pe moment, până şi cele mai aprinse simţăminte. Rămâne totuşi de nerezolvat problema bărbatului aceluia singuratic cu monoclu; şi cea a doamnei trecute care bea şampanie, singură la masă. „Cine şi ce sunt aceşti necunoscuţi?” mă întreb. Aş putea alcătui o duzină de povestiri cu ce a spus el, cu ce a spus ea – văd în faţa ochilor o duzină de scene diferite. Dar ce sunt povestirile astea? Jucării pe care le răsucesc între degete, rotocoale de fum pe care le suflu, făcându-le să treacă unul printr-altul. Iar uneori încep să mă îndoiesc că există povestiri. Ce e povestea mea? Ce e povestea Rhodei? Dar a lui Neville? Există fapte, ca de pildă: „Tânărul plăcut la înfăţişare, îmbrăcat într-un costum gri, a cărui atitudine rezervată alcătuia un contrast atât de ciudat cu locvacitatea celorlalţi, îşi scutură firimiturile de pe haină şi, cu un gest caracteristic, în acelaşi timp poruncitor şi binevoitor, făcu semn chelnerului, care vine pe dată şi se întoarse în clipa următoare cu nota discret împăturită şi pusă pe o farfurie”. Acestea sunt adevăruri, fapte, dar, dincolo de ele, totul e beznă şi presupunere.

— În clipa asta, în care suntem pe punctul de a ne despărţi, după ce nota a fost achitată, spuse Louis, cercul care s-a frânt atât de des, atât de dureros, fiindcă suntem atât de diferiţi, se mai închide o dată. Se creează ceva. Da,

în timp ce ne ridicăm şi ne tot foim cam nervoşi, ne rugăm, ţinând în palme simţământul comun care ne leagă: „Nu mişcaţi, nu îngăduiţi uşii turnante să sfarme în bucăţi ceea ce am creat noi, ceea ce se împlineşte ca într-o sferă, aici printre lumini, printre coji de fructe, pe statul de firimituri şi printre oameni care trec încolo şi-ncoace. Nu vă mişcaţi. Nu plecaţi. Păstraţi pentru totdeauna ce aţi realizat acum”.

— Să păstrăm o clipă, spuse Jinny, dragostea sau ura, sau oricum am numi-o, această sferă alcătuită din Percival, din frumuseţe şi tinereţe şi din ceva atât de adânc cufundat în noi, încât cine ştie dacă vom mai putea izbândi cândva o astfel de alcătuire, pornind de la un singur om.

— Păduri şi ţări îndepărtate, în cealaltă parte a lumii, spuse Rhoda, sunt cuprinse în sfera aceasta; oceane şi jungle; şacali care urlă şi lumina lunii pe un pisc înalt deasupra căruia pluteşte vulturul în zbor.

— Cuprinde fericirea, spuse Neville, şi calmul lucrurilor de toate zilele. O masă, un scaun, o carte cu un *coupe-papier* între pagini. Şi petala care se desprinde din trandafir, şi lumina care pâlpâie în vreme ce noi stăm tăcuţi sau, poate, amintindu-ne de vreun lucru mărunt, spunem dintr-odată câte ceva.

— Cuprinde zile din săptămână, spuse Susan: luni, marţi, miercuri; cai care se duc la câmp şi apoi se întorc; ciori care se înalţă în zbor şi coboară, prinzând ulmii în năvodul lor, fie că-i aprilie, fie noiembrie.

— Cuprinde ce va să fie, spuse Bernard. Aceasta e ultima picătură şi cea mai luminoasă, ca dintr-un minunat argint-viu, pe care o lăsăm să cadă în momentul prezent, atât de plin şi de strălucitor, creat din dragostea noastră pentru Percival. „Acum ce va mai fi?” mă întreb, scuturându-mi firimiturile de pe haină. În lumea de afară

ce se întâmplă? Am dovedit, în timp ce stăteam la masă şi mâneam, în timp ce stăteam la masă şi vorbeam, că suntem în stare să ne aducem contribuţia la tezaurul de clipe. Nu suntem robi care să primească lovituri neîncetate şi de nimeni ştiute pe spinările plecate. Nu suntem oi, să ne ţinem după un stăpân. Suntem în stare să creăm. Am realizat şi noi ceva, care se va adăuga numeroaselor soboare din vremuri apuse. Când ne punem pălăriile pe cap şi deschidem larg uşa, nu pornim în haos, ci într-o lume pe care puterea noastră o poate supune şi o poate integra în calea cea luminată şi veşnică.

Mai uită-te o dată, Percival, în timp ce se duc după un taxi, la tot ce se află în jurul tău, la tot ce în curând vei pierde. Pavajul e solid şi lustruit de nenumăratele roţi care îl tot freacă. Baldachinul galben al imensei noastre energii atârnă deasupra capetelor ca o pânză învăpăiată. Lumina asta o dau teatrele, music-hallurile şi lămpile din fiecare casă.

— Grămezi de nori, spuse Rhoda, călătoresc pe cerul negru ca un fanon lustruit.

— Acum începe chinul, spuse Neville. M-a cuprins groaza în ghearele ei. Vine taxiul, Percival pleacă. C-am putea face să-l reţinem? Ce punţi să aruncăm peste depărtarea dintre noi şi el? Cum să aţâţăm focul, să ardă în veci? Cum să înştiinţăm viitorul că noi, care stăm aici în stradă, sub licăririle felinarelor, l-am iubit pe Percival? Dar Percival a plecat.

Soarele se află în plină amiază. Nu mai e doar pe jumătate zărit, doar bănuit din străluciri abia cutezate, ca şi cum o fată culcată pe o saltea de valuri şi-ar fi împovărat fruntea cu nestemate rotunde ca picătura de apă, care aruncă săgeţi de lumină opalină fulgerând în văzduhul tremurat, ca spinarea delfinului sărind pe deasupra apei sau ca scânteierea unei lame de cuţit.

Lumina soarelui era acum neîndoielnică şi neînduplecată. Cădea asupra nisipului aspru, şi stâncile se făceau cuptoare încinse; cerceta fiecare ochi de apă, descoperind plevuşcă ascunsă printre crăpături, aducând la iveală câte o roată ruginită, câte un os albit sau câte o gheată fără şireturi, neagră ca fierul, înfiptă în nisip. Dădea fiecărui lucru măsura lui cuvenită de culori: dunelor de nisip, licăriri nenumărate, buruienilor de pe ţărm, verdele lucitor; sau cădea asupra aridelor pustietăţi ale deşertului, care ici se întindeau în brazde săpate de vântul biciuitor, acolo stăteau îngrămădite în gorgane singuratice, iar mai încolo erau presărate cu arbori de junglă piperniciţi, de un verde-închis. Soarele lumina moscheile poleite cu aur neted, lumina casele meridionale, albe şi trandafirii, clădite parcă din cărţi de joc, lumina femeile cu sânii căzuţi şi cu părul alb, care, îngenuncheate pe malul râului, băteau de pietre rufele încreţite. Vapoare care înaintau pe mare, despicând cu zgomot valurile, erau cuprinse în lumina uniformă a soarelui aţintită asupra lor; razele cădeau, prin baldachine galbene, asupra pasagerilor care moţăiau sau se plimbau pe punte, cu mâna streaşină la ochi, să vadă uscatul după ce, zile în şir, comprimându-i în adâncul lui uleios şi zvâcnitor, vaporul îi purtase monoton pe ape.

Soarele se revărsa peste culmile dese ale sudului şi îşi arunca strălucirea asupra unor albii adânci şi pietroase cu ape atât de sărace pe sub podurile suspendate, încât femeile, îngenuncheate pe bolovanii fierbinţi, abia aveau în ce să-şi moaie rufele; catâri slăbănogi, cu desagi aruncaţi pe spinările înguste, îşi căutau cu grijă calea printre pietrele cenuşii care se ciocneau unele de altele. În căldura de amiază, munţii păreau cenuşii, parcă ar fi rămas aşa, sparţi şi arşi, după o explozie. Dar spre nord, sub ceruri mai înnourate şi mai ploioase, munţii erau ca nişte lespezi netede, tăiate cu ferăstrăul, purtând în ele o

lumină ca şi cum în adâncul lor un paznic ar fi trecut dintr-o grotă în alta ducând o lampă verzuie. Soarele, printr-o pulbere albastră-cenuşie, se revărsa asupra câmpiei engleze, luminând mlaştini şi iazuri, un pescăruş alb oprit pe un par, zborul lent al umbrelor deasupra pădurilor cu coroana teşită, a lanurilor de grâu tânăr şi a faneţelor unduitoare. Bătea în zidul livezii, şi toate asperităţile cărămizilor erau stropite cu punctişoare aprinse, argintii şi puipurii, care păreau a le face plăcute la atingere, dar gata, odată atinse, să se dizolve într-o pulbere incandescentă. Coacăzele se prelingeau pe zid, în valuri şi în cascade stacojii, lăcuite; prunele se împlineau sub frunze, şi toate firele de iarbă erau topite într-o singură undă curgătoare de vâlvătaie verde. Umbrele copacilor erau ca iazuri adânci la picioarele lor. Lumina care îi inunda amesteca toate frunzele într-o singură masă verde.

Păsările cântau imnuri pătimaşe adresate unui singur auz, apoi se opreau dintr-odată. Exuberante, ciripeau ducând câte un pai mărunţel sau câte o rămurică sus, în crengile noduroase din vârful copacilor. împodobite cu aur şi cu purpură, se aşezau prin grădină, unde glicina curgea în valuri aurii şi liliachii, fiindcă la ceasul acela de amiază grădina era toată o bogăţie de flori; până şi bolţile de sub flori şi frunze se luminau în verde, purpuriu sau roşu ca rugina, când soarele străbătea până la ele, trecând printr-o petală roşie, sau printr-alta lată şi galbenă, sau când îi stătea în cale câte o tulpină verde, groasă şi ţepoasă.

Soarele cădea drept pe casă, făcând să lucească pereţii albi între ferestrele întunecate. Geamurile, acoperite cu o reţea groasă de crengi groase, ţineau în ele cercuri de umbră de nepătruns. Unghiuri tăioase de lumină se aşezaseră pe pervazul ferestrei şi scoteau la iveală, în camere, farfurii cu margini albastre, ceşti cu mânere rotunjite, un castron masiv, desenul complicat de pe covor

şi scrinurile şi bibliotecile cu nesfârşitele lor unghere şi înşiruiri. Dincolo de îngrămădeala lor se întindea o zonă de întuneric, unde se mai afla poate câte o formă care să fie slobozită de umbrele ei sau câte un adânc de beznă şi mai deasă.

Valurile se spărgeau de ţărm şi, într-un ritm vioi, îşi răsfirau apele pe maluri. Veneau repede, unul în urma altuia, şi se izbeau de ţărm; iar spuma lor se arunca îndărăt, tot atât de repede. Valurile ascundeau în ele genuni intens albastre; doar deasupra se întindea un desen ţintuit cu lumini de diamant, pe crestele lor care tresăreau unduit, ca muşchii pe spinarea unor cai voinici, porniţi în goană. Valurile se izbeau de ţărm; se retrăgeau, apoi din nou se izbeau de ţărm, bubuind ca şi cum o sălbăticiune uriaşă ar fi bătut din picior.

— A murit, spuse Neville. A căzut. Calul lui s-a poticnit i l-a aruncat jos. Ca o pânză de corabie, viaţa m-a învăluit trans şi m-a lovit brutal, drept în creştet. Totul s-a terminat.

S-au stins toate luminile din lume. În calea mea stă copacul, dincolo de care nu pot trece.

Aş face ghem în pumn telegrama, ca să năvălească din nou lumina în lume şi să pot spune că nu s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Dar ce rost are să-mi răsucesc capul de colo-acolo? Acesta e adevărul. Acestea sunt faptele. Calul s-a poticnit şi l-a aruncat jos. Iute ca fulgerul, copacii şi gardurile i-au părut că se năpustesc spre cer. Apoi a venit un talaz vijelios; i-a bubuit în auz. Apoi o lovitură; lumea s-a sfărâmat în bucăţi; şi el abia mai răsufla. A murit în locul unde a căzut.

Şoproanele şi zilele de vară de la ţară, încăperile în care am stat, toate zac acum în lumea care a devenit ireală şi pierdută. Trecutul e rupt de mine. Au sosit alergând. L-au dus până la vreun pavilion de vânătoare,

oamenii aceia cu cizme de călărie şi căşti coloniale. A murit printre străini. Deseori îl învăluiau tăcerea şi singurătatea. Mă părăsea deseori. Apoi, când se întorcea, îmi spuneam: „Iată-l că vine!”

Tot trec femei în sus şi în jos, pe sub fereastra mea, ca şi cum s-ar fi deschis o prăpastie în stradă, ca şi cum nu ar exista arbori cu frunze ţepene, arbori de care nu poţi trece. Ni se cuvine să fim îngropaţi sub muşuroaie de cârtiţă. Suntem nesfârşit de josnici, noi care ne târâm de colo-colo cu ochii închişi. Dar de ce să mă supun? Pentru ce să încerc să-mi ridic piciorul ca să urc treapta? Stau în locul acesta cu telegrama în mână. Zilele de vară care s-au dus şi încăperile în care am stat sunt luate de vijelie, ca bucăţi de hârtie arsă cu puncte încă aprinse prin ele. De ce să-mi reiau viaţa, de ce să mă întâlnesc cu oameni, să port discuţii, să stau la masă şi să-mi creez legături cu alţii? Din clipa asta voi rămâne singur. Nu va şti nimeni de mine. Am trei scrisori de la el. „Mă duc să joc inele cu colonelul. Gata, aşadar...” Acestea au fost ultimele clipe ale prieteniei noastre: el îşi croia drum prin mulţime făcându-mi semn cu mâna. Farsa nu merită să fie celebrată cu mai mult fast. Dar dacă cineva ar fi spus: „Ia stai puţin”, şi ar fi strunit calul, Percival ar fi împărţit dreptatea timp de cincizeci de ani, ar fi prezidat tribunale, ar fi călărit în fruntea armatelor, ar fi denunţat vreo tiranie monstruoasă şi s-ar fi întors apoi printre noi.

Simt acum un rânjet, o mistificare. Un râs sarcastic în spatele nostru. Băiatul acela era cât pe-aici să cadă când s-a urcat din mers în autobuz. Percival a căzut; a murit; e îngropat; iar eu mă uit cum se perindă trecătorii şi cum se ţin strâns de bara autobuzelor, să trăiască mai departe.

Nu vreau să ridic piciorul ca să urc treapta. Voi rămâne o clipă îndărătul copacului neînduplecat, singur cu omul căruia i-au tăiat beregata, în timp ce la parter

bucătăreasa îşi tot face de lucru la sobă. Nu vreau să urc scara. Suntem cu toţii osândiţi de soartă. Trec femei cu sacoşe pentru cumpărături. Trec întruna oameni. Totuşi, nu mă veţi răpune. O clipă, una singură, clipa asta, ne uneşte. Te strâng la pieptul meu. Vino, durere, înfruptă-te din carnea mea. Înfige-ţi colţii în mine. Sfâşie-mă în bucăţi. Plâng în hohote.

— Ce amestec neînţeles, spuse Bernard, ce complexitate de evenimente în viaţă! Cobor scara, şi nu ştiu să deosebesc durerea de bucurie. Mi s-a născut un fiu; Percival a murit. Mă susţin nişte stâlpi pe care îi lovesc din amândouă părţile emoţii puternice. Dar care e durerea, care e bucuria? Mă întreb, dar nu ştiu decât că am nevoie de linişte, că vreau să fiu singur şi să ies la aer şi că trebuie să-mi acord o oră pentru a-mi da seama ce s-a petrecut cu universul meu, ce schimbare a adus în el moartea.

Iată, aşadar, lumea pe care Percival nu o mai vede. Mă uit împrejur. Măcelarul le-a trimis carne vecinilor mei; doi bătrâni înaintează poticnit pe stradă; vrăbii se aşază pe caldarâm. Aşadar, mecanismul merge. Observ ritmul lui, huruitul lui, lucruri de care nu sunt nicicum legat de vreme ce Percival nu le mai percepe. Zace, palid şi bandajat, în cine ştie ce încăpere. Acum am prilejul să deosebesc ce anume are însemnătate, şi trebuie să bag bine de seamă să nu spun minciuni. Ce mă făcea el să simt? Că se află exact în centru. Acum nu mă mai duc acolo. Locul e gol.

Da, da, bărbaţi cu pălărie de fetru, şi voi, femei care duceţi coşuri, aţi pierdut ceva ce v-ar fi fost de mare preţ. Aţi pierdut o căpetenie pe care aţi fi urmat-o; şi cineva dintre voi a pierdut fericirea şi copiii pe care i-ar fi avut. Cel care v-ar fi dăruit toate acestea a murit. Zace, bandajat, pe un pat de campanie, în cine ştie ce spital

torid din India, în vreme ce nişte indigeni ghemuiţi pe podea tot flutură un fel de evantaie – am uitat cum se cheamă. Dar lucrul e important: „Toate astea nu te mai privesc”, mi-am spus; şi porumbeii coboară pe acoperişuri, şi fiul meu a venit pe lume, şi am impresia că lucrurile astea sunt reale. Îmi amintesc cât de ciudat era încă de copil, detaşat de toate. Şi îmi spun întruna, şi ochii mi se îneacă în lacrimi, apoi se usucă: „Dar aşa e mai bine decât s-ar fi putut nădăjdui”. Apoi spun, adresându-mă făpturii neîntrerupte care mă priveşte fără ochi din cerul de la capătul străzii: „Atâta ai fost în stare să faci?” Atunci triumful e al nostru. „De atâta eşti în stare”, îi spun, fără folos, chipului brutal, fără trăsături (fiindcă el avea douăzeci şi cinci de ani şi ar fi putut trăi până la optzeci). Nu am de gând să mă culc la pământ ca să evit o viaţă de durere. (De notat în carnetul meu de buzunar: dispreţ faţă de cei care provoacă, în mod absurd, moartea altora.) Şi mai e ceva important: să-l pot situa în împrejurări mărunte, ridicole chiar, aşa încât să nu-şi pară lui însuşi fără noimă, cocoţat pe calul lui mare. Trebuie să fiu în stare să spun: „Percival! Ce nume o mai fi şi acesta?” în acelaşi timp, să vă repet: bărbaţi şi femei care vă îndreptaţi grăbiţi spre staţia de metrou, ar fi trebuit să-l respectaţi. Cât de ciudat: să-mi tai calea printre oameni, când văd viaţa cu ochii adânciţi în orbite, cu ochii arşi de lacrimi.

Dar au şi apărut semnale, îndemnuri, încercări de a mă atrage înapoi. Curiozitatea a fost îndepărtată doar pentru scurtă vreme. Nu poţi trăi în afara maşinăriei mai mult de o jumătate de oră, poate. Observ că trupurile au şi început să-şi recapete aspectul obişnuit; dar ceea ce se află îndărătul lor e altminteri acum; perspectiva e alta. Îndărătul afişului cu titlurile articolelor din ziar stă spitalul: încăperea aceea lungă, cu indigeni care trag de frânghii; şi

apoi îl îngroapă. Dar fiindcă pe afiş scrie şi despre divorţul unei actriţe celebre, mă întreb îndată: „Care anume?” Totuşi, nu sunt în stare să scot un ban şi să cumpăr ziarul: nu pot suporta încă întreruperea.

Dacă nu te voi mai vedea niciodată şi nu-mi voi mai putea fixa privirea asupra unei forme reale, ce aspect vor lua relaţiile dintre noi? Ai străbătut curtea, depărtându-te tot mai mult, şi firul care ne leagă s-a tot subţiat. Dar descopăr în mine un filon nou, ţi-l voi supune ţie, în taină. Te voi întreba: „Care e verdictul?” Tu vei rămâne arbitrul. Dar câtă vreme? Lucrurile vor deveni greu de explicat; vor apărea lucruri noi; a şi apărut fiul meu. Mă aflu acum la zenitul unei experienţe de viaţă. Pe urmă va coborî spre apus. A şi sosit clipa în care nu mai plâng cu atâta convingere: „Ce noroc!” Şi exaltarea, şi zborul porumbeilor au trecut. Haosul şi amănuntul reapar. Nu mă mai uimesc numele scrise deasupra vitrinelor. Sentimentele mele nu mai există. La ce bun să mă grăbesc? La ce bun să prind trenuri? Succesiunea revine: un lucru duce spre celălalt – ordinea obişnuită.

Da, dar încă mă opun ordinii obişnuite. Nu îngădui încă să fiu supus succesiunii lucrurilor. Vreau să umblu; nu vreau să-mi schimb ritmul gândirii oprindu-mă şi privind; vreau să umblu. Voi urca pe treptele acelea, voi intra în muzeu şi mă voi supune influenţei unor conştiinţe care s-au păstrat, ca şi a mea, în afara succesiunii lucrurilor. Îmi rămâne puţin timp pentru a răspunde la întrebare; puterile mi se sleiesc; mă cuprinde amorţeala indiferenţei. Aici sunt tablouri. Ne-păsătoare madone aşezate între coloane. Ele să-mi potolească neistovitul joc al imaginaţiei care-mi înfăţişează capul bandajat, oamenii cu frânghiile, aşa încât să găsesc sub aceste imagini ceva nevizual. Aici mi se înfăţişează grădini; şi Venus printre flori; dincolo, sfinţi şi madone în albastru. Pline de îndurare, aceste tablouri nu

evocă ceva anume; ele nu dau cu cotul, nu arată cu degetul. În felul acesta îmi lărgesc câmpul gândurilor îndreptate spre el şi mi-l readuc în amintire sub un aspect diferit. Îmi amintesc de frumuseţea lui. „Iată-l că vine”, îmi spun.

Liniile şi culorile aproape mă conving că şi eu pot fi eroic, eu care alcătuiesc fraze cu atâta uşurinţă, care sunt atât de lesne sedus, care iubesc ce-mi cade sub ochi, care nu sunt în stare să strâng pumnul, ci doar să mă clatin de colo-colo înşirând fraze despre ceea ce mi se întâmplă. Acum, propria infirmitate mă face să simt din nou ce era el faţă de mine: opusul meu. Sincer din fire, nu înţelegea aceste exagerări şi, purtat de un tact înnăscut, era într-adevăr un mare maestru al artei de a trăi, aşa încât pare a fi trăit mult şi a fi radiat în jurul lui pace, aş spune chiar nepăsare – nepăsare desigur faţă de propriul progres în viaţă, deşi faţă de ceilalţi avea mare înţelegere. Un copil care se joacă; o seară de vară; se vor deschide şi se vor închide uşi, se vor deschide şi se vor închide fără încetare, şi dincolo de de voi vedea imagini care mă vor face să plâng. Fiindcă nu le pot împărtăşi. Iată de ce suntem singuri; iată de ce suntem deznădăjduiţi. Mă întorc în gând la locul acela şi îl găsesc gol. Propriile infirmităţi mă apasă. El nu mai există, ca să reprezinte contrariul lor.

Iată, aşadar, madona în albastru, cu chipul brăzdat de lacrimi. Pentru mine, ea este slujba funerară a lui Percival. Nu avem ceremonii, ci numai plâns de moarte în sinea noastră, nici concluzii, ci numai senzaţii năprasnice, nelegate între ele. Nimic din ceea ce s-a spus până acum nu se potriveşte cu noi. Stăm în sala de pictură italiană din National Gallery şi adunăm fărâme, de ici, de colo. Mă îndoiesc ca pe Tizian să-l fi ros vreodată o astfel de durere. Pictorii duc o viaţă metodică, absorbită în ea însăşi, adăugând o trăsătură de penel altei trăsături de penel. Ei

nu sunt, ca poeţii, nişte ţapi ispăşitori; ei nu sunt înlănţuiţi de stâncă. Iată de ce sunt tăcuţi şi sublimi. Totuşi, roşul acesta trebuie să fi ars în miezul făpturii lui Tizian. Fără îndoială, s-a înălţat odată cu braţele puternice care ţineau cornul belşugului şi a căzut pe pământ în gestul de răsturnare. Dar tăcerea şi permanenta solicitare a ochiului devin apăsătoare. O apăsare intermitentă, mocnită. Ceea ce deosebesc e neîndestulător, e prea vag. Clopotul nu are joc liber, aşa că eu nu răsun, nu emit zgomote dogite şi fără noimă. Mă mângâie, stăruitor, dar învălmăşit, diferite splendori; veşmântul curat, roşu aprins pe o parte, verde pe cealaltă; şirul lung de coloane; lumina portocalie, fundal pentru frunzele măslinilor – care parcă ar fi nişte urechi negre, ascuţite. Şira spinării îmi trimite, în dezordine, săgeţi de senzaţii.

Totuşi, ceva se adaugă interpretării mele. Ceva care zace în adâncuri. O clipă, am crezut că-l pot prinde. Dar cufundă-se tot mai adânc; germineze, adânc ascuns în mintea mea, un rod care se va ivi cândva. După multă vreme, eliberându-se într-un moment de revelaţie. Aş putea pune mâna pe el, dar acum gândul mi se sfărâmă între degete. Gândurile se sfărâmă de mii de ori înainte de a se întregi o singură dată. Se sfărâmă, se risipesc asupra mea. „De aceea, liniile şi culorile supravieţuiesc...”

Casc. M-au năpădit prea multe impresii. M-au obosit şi starea de tensiune, şi răstimpul lung (douăzeci şi cinci de minute, o jumătate de oră) în care m-am menţinut în afara maşinăriei. Încep să amorţesc, să mă simt ţeapăn. Cum să curm inerţia asta care discreditează simţămintele mele de compătimire? Mai sunt o sumedenie de suferinţe – o sumedenie de oameni care suferă. Suferă şi Neville. L-a iubit pe Percival. Dar nu mai pot suporta intensitatea simţămintelor mele; am nevoie de cineva în tovărăşia căruia să râd, să casc, să-mi amintesc cum îşi scărpina

Percival ceafa; cineva cu care se simţea în largul lui (nu Susan, pe care o iubea, ci mai curând Jinny). În camera ei aş putea să-mi ispăşesc greşelile. Aş putea-o întreba: „Ţi-a spus cum l-am refuzat când m-a rugat într-o zi să merg la Hampton Court?” Gânduri de felul acesta m-ar face să sar înspăimântat din somn, în miezul nopţii – greşeli pentru care omul e gata oricând să facă penitenţă, cu capul descoperit, în toate pieţele lumii; ca greşeala de a nu fi mers în ziua aceea la Hampton Court.

Dar acum simt nevoia să am în jurul meu viaţă, cărţi, mărunte podoabe, strigătele vânzătorilor ambulanţi; ceva pe care să-mi odihnesc fruntea după oboseala asta mare, şi să închid pleoapele după momentul de revelaţie. Cobor de îndată scările, chem primul taxi şi mă duc la Jinny.

— Uite, spuse Rhoda, balta peste care nu pot trece. Huruitul pietrei de moară îmi ajunge până la un deget de frunte. Aerul pe care-l deplasează mă loveşte în faţă. Au pierit, pentru mine, toate formele palpabile de viaţă. Dacă nu reuşesc să mă întind ca să pun mâna pe ceva solid, mă va înghiţi, pe vecie, curentul din coridoarele eternităţii. Dar pe ce să pun mâna? Pe o cărămidă, pe o piatră? Pe care, ca să mă trag la adăpost, străbătând imensa prăpastie deschisă în făptura mea?

Umbra se întinde, şi lumina purpurie coboară pieziş. Făptura fără chip care era înveşmântată în frumuseţe se îmbracă acum în semnele pieirii. Personajul din vâlceaua spre care coboară clinii repezi ai dealurilor se prăbuşeşte, aşa cum le-am prorocit când spuneau că le place glasul lui, cum răsuna în cuşca scării, că le plac pantofii lui purtaţi şi că le place să fie împreună cu el.

Voi merge pe Oxford Street în jos, privind o lume pe care a sfâşiat-o un trăsnet; mă voi uita la stejarii crăpaţi în două, cu lemnul înroşit acolo unde a căzut asupră-i creanga înflorită. Mă voi duce pe Oxford Street să-mi

cumpăr ciorapi pentru o petrecere. Voi face gesturi obişnuite în lumina fulgerului. Din ţărâna pustiită voi culege toporaşi pe care îi voi aduna mănunchi şi-i voi oferi lui Percival – darul meu către el. Uite ce mi-a lăsat Percival. Uite cum arată strada, acum când Percival e mort. Casele, cu temelii prea puţin adânci, stau gata să fie răsturnate de o adiere. Arătări nepăsătoare, picate din senin, automobile ce aleargă cu zgomot şi ne gonesc spre moarte, ca o haită de copoi. Mă aflu, singură, într-o lume duşmană. Chipurile omeneşti sunt hidoase. Asta şi vreau. Vreau să mă aflu în mijlocul mulţimii şi al violenţei, să fiu azvârlită ca o piatră izbită de stânci. Îmi plac coşurile fabricilor, şi macaralele, şi camioanele, îmi place să-mi treacă pe dinainte chipuri, chipuri şi iar chipuri, deformate, nepăsătoare. Mi-e silă de tot ce e frumos; mi-e silă de singurătatea cu mine însămi. Mă poartă valuri aspre, şi mă voi duce la fund fără ca nimeni să mă salveze.

Murind, Percival mi-a făcut darul acesta: mi-a dezvăluit groaza, m-a lăsat să îndur umilinţa – chipuri şi iar chipuri, care-mi sunt servite ca farfurii de supă aduse de o slujnică murdară; chipuri grosolane, hulpave, chipuri oarecare; oameni care se uită la galantare, bălăbănind pachetele pe care le ţin în mână; cu ocheadele lor izgonesc, distrug orişice, prihănind chiar şi dragostea noastră când o ating cu degetele lor murdare.

Iată magazinul unde se vând ciorapi. Aş putea crede că frumosul s-a întors în lume. Adie printre raioanele magazinului, printre dantele şi coşuri cu panglici colorate. Vâlcele calde săpate în inima vacarmului străzii. Ascunzişuri tăcute, adăpost sub aripa frumosului care mă fereşte de adevăr. Durerea tace o vreme, când o vânzătoare deschide fără vorbă un sertar. Apoi spune ceva; glasul ei mă aduce la realitate. Cad în ritm vertiginos spre fund printre plante, şi vorbele ei mă fac să văd pizma,

gelozia şi ura alergând ca nişte crabi în nisip. Iată în tovărăşia cui trăim. Voi plăti şi-mi voi lua pachetul.

Acesta e Oxford Street, cu ura, gelozia, zorul şi nepăsarea, amestecate laolaltă ca să ofere o copie, o imagine crudă a ceea ce este viaţa. Iată cu cine trecem prin viaţă. De pildă, prietenii cu care stăm la masă. Mă gândesc la Louis, care citeşte rubrica sportivă dintr-un ziar de seară, Louis care se teme de ridicol; un snob. Privind lumea care trece pe stradă, spune că ne va păstori dacă îl vom urma. Dacă ne supunem, ne va disciplina. Va face uitată, spre mulţumirea lui, moartea lui Percival, privind ţintă cerul, pe deasupra serviciului de oţel şi untdelemn, dincolo de clădirile oraşului. În vremea asta Bernard, cu ochii plânşi, se lasă greoi într-un fotoliu. Îşi scoate poate carnetul de însemnări; la litera „M” găseşte: „Fraze de folosit la moartea unor prieteni”. Jinny, făcând piruete prin cameră, se aşază poate pe braţul fotoliului în care stă el şi întreabă: „M-a iubit oare? Mai mult decât pe Susan?” Susan, logodită cu fermierul ei, stă o clipă dinaintea telegramei şi ţine o farfurie în mână; apoi, cu o lovitură de călcâi, trânteşte uşa sobei de la bucătărie. Neville, după ce se va uita ţintă pe fereastră, cu plânsul în ochi, se va întreba, când va începe să vadă prin pânza de lacrimi: „Cine trece pe la fereastra mea? Ce băiat frumos!” Şi iată ofranda mea, Percival: toporaşi ofiliţi, toporaşi a căror culoare s-a stins.

Atunci, unde să mă duc? La vreun muzeu cu inele păstrate sub sticlă, un muzeu cu vitrine şi cu rochii purtate de regine? Să mă duc la Hampton Court şi să mă uit acolo la zidurile roşii, la curţile interioare şi la pâlcurile de arbori de tisă, ca nişe piramide negre aşezate simetric în iarbă printre flori? Să iau acolo din nou contact cu frumosul şi să fac rânduială în sufletul meu răvăşit? Dar ce poţi face când eşti stingher? Singură, aş sta pe un petic de iarbă pustiu şi

mi-aş spune: „Uite un stol de ciori... trece cineva cu o geantă în mână... Uite un grădinar cu o roabă”. Aş sta la rând, şi oamenii ar mirosi a năduşeală şi a parfum tot atât de nesuferit ca năduşeală; şi m-aş simţi atârnată împreună cu ceilalţi, ca o bucată de carne în măcelărie, printre alte bucăţi de carne.

Iată o dală mare unde plăteşti ca să intri, unde asculţi muzică printre persoane somnoroase care au venit aici după prânz, într-o după-amiază fierbinte. Ne-au îndopat cu pudding şi cu carne de vită, destul ca să postim o săptămână. De aceea stăm, ca o vermină, prinşi de spinarea unui animal care ne va purta mai departe. Cuviincioşi, plini de prestanţă (sub pălărie, părul alb, ondulat); avem pantofi, genţi micuţe, faţa proaspăt rasă; ici-colo, câte o mustaţă de militar; şi nu s-a îngăduit nici unei urme de praf să ni se acineze în stofa moale a hainelor. Înclinându-ne când într-o parte, când în alta şi deschizând programul, adresăm câteva cuvinte de salut prietenilor; şi ne instalăm pe locuri, ca nişte morse întinse pe stânci – trupuri greoaie incapabile să se îndrepte în mers legănat spre mare, sperând că va veni un val care să ne unească, dar trupurile ne sunt prea greoaie şi e prea mult uscat între noi şi mare. Zăcem aşa, ghiftuiţi, toropiţi de căldură. O femeie voinică, strânsă într-o rochie de mătase verde ca talazul, ne vine în ajutor. Îşi suge obrajii, îşi ia o înfăţişare pasionată, se umflă cu aer şi se porneşte, exact în clipa când trebuie, ca şi cum ar fi văzut un măr, iar vocea parcă i-ar fi o săgeată ce străpunge nota: „Aaa!”

Un topor a crăpat copacul până la miezul lemnului; miezul e cald; sunetul vibrează în coajă. „Aaa!” striga o femeie către iubitul ei, de la fereastra unei case din Veneţia. „Aaa! Aaa!” striga ea, şi acum strigă din nou: „Aaa!” Ne-a dăruit un strigăt. Numai un strigăt. Dar ce înseamnă un strigăt? apoi intră, cu viorile lor, nişte oameni

care seamănă a gândaci; aşteaptă; numără în gând; dau din cap; şi arcuşurile se pornesc. Şi se iscă o unduire şi o veselie ca şi cum ar dansa măslinii, agitându-şi miile de frunze asemenea unor limbi argintii, când unul care a fost călător pe mare sare pe mal şi prinde între dinţi o ramură, în locul unde coboară şi se întâlnesc povârnişurile repezi ale dealurilor.

„Asemenea unor", „ca şi", „care seamănă cu" – dar ce zace oare sub ceea ce seamănă doar o viaţă? Aş vrea să văd acel ceva acum, după ce trăsnetul a tăiat adânc în miezul copacului, după ce creanga înfloritä a căzut şi după ce Percival, murind, mi-a făcut darul acesta. Da, uite am păstrat şi un dreptunghi. Executanţii iau pătratul şi îl aşază peste dreptunghi. îl potrivesc foarte bine; alcătuiesc o locuinţă fără cusur. Foarte puţin spaţiu rămâne pe dinafară. Edificiul e acum vizibil; principiul a fost stabilit. Nu sunt nici chiar atât de versatili, nici chiar atât de josnici. Am făcut dreptunghiuri şi le-am proptit pe nişte pătrate. Iată timpul nostru. Şi mângâierea noastră.

Această dulce consolare care se revarsă peste margini şi se prelinge pe zidurile cugetului meu mă face să pricep.

Nu mai rătăci, îmi spun; acesta e sfârşitul. Dreptunghiul a fost aşezat peste pătrat şi spirala peste dreptunghi. Am fost târâţi peste porţiunea de uscat, până în mare. Executanţii vin din nou. Dar îşi şterg faţa cu batista. Nu mai sunt nici atât de spilcuiţi, nici atât de bine dispuşi. Iar eu am să plec. Vreau să fie o după-amiază deosebită. Voi face un pelerinaj. Mă voi duce la Greenwich. Mă voi arunca fără teamă în tramvaie, în autobuze. Când zdruncinăturile de pe Regent Street mă izbesc de omul acela, nu mă doare, nu mă supără lovitura. Pătratul stă pe dreptunghi. Apoi străzi sărăcăcioase, cu bazaruri unde tocmeala e în toi şi unde sunt expuse spre vânzare tot

felul de bare de fier, şuruburi şi cuie şi unde oamenii, înghesuindu-se, prind între degetele lor groase bucăţi de carne crudă. Edificiul e vizibil. Am construit o locuinţă.

Aşadar, astea sunt florile care cresc pe câmp, în ierburile aspre pe care le calcă vacile, ierburi muşcate de vânt, ierburi sterpe, aproape stâlcite. Astea sunt florile pe care le aduc, rupte din rădăcini, dintre pietrele aşternute pe Oxford Street; buchetul meu ieftin, buchetul meu de violete ieftine. Văd pe geamul tramvaiului catarge printre hornuri; iată vapoarele care vor pleca spre India. Mă vor plimba pe malul râului. Voi păşi pe dig, unde un om, într-o cuşcă de sticlă, citeşte ziarul. Voi păşi pe parapet şi mă voi uita cum mareea saltă vapoarele. O femeie se plimbă pe puntea unui vapor, şi în jurul ei se zbenguie şi latră un câine. Vântul îi suflă fustele, îi răvăşeşte părul; vaporul iese în larg; ne lasă în urmă; se pierde în seara de vară. A venit clipa să abandonez, să renunţ. Voi da frâu liber dorinţei pe care până acum am tot strunit-o, am tot îmbrâncit-o, dorinţei de a mă cheltui, de a mă consuma. Vom galopa împreună peste dealuri pustii, spre locul unde rândunica îşi moaie aripa în iazuri întunecate şi unde coloanele se înalţă drepte spre cer. În valul care vine în goană spre ţărm, în valul care-şi împrăştie spuma albă în cele mai ascunse cotloane, îmi arunc violetele, darul meu pentru Percival.

Soarele nu mai era în crucea cerului. Razele veneau dintr-o parte, lumina cădea pieziş. Se agăţa de marginea câte unui nor, aprinzând în ea o dâră de văpaie, o insulă de foc unde nu putea călca piciorul nimănui, lumina prindea când un nor, când altul; aşa încât sub ei valurile erau săgetate de izbucniri aprinse, care loveau când şi când fremătătoarea faţă albastră a mării.

Frunzele din vârful copacilor stăteau, fragede, sub soare. Foşneau, fără să se îndoaie, în voia vântului

rătăcitor. Păsările tăceau; îşi întorceau doar capul, cu vioiciune, când într-o parte, când în alta. Îţi conteniseră cântarea, ca şi cum s-ar fi ghiftuit cu atâta muzică, ca şi cum bogata amiază le-ar fi pătruns din plin. O libelulă stăruie, nemişcată, deasupra unui fir de trestie, străpungând văzduhul cu o împunsătură albastră. Un zumzet venit de departe părea stârnit de freamătul frânt al unor aripi diafane pâlpâind pe marginea zării. Apa râului ţinea trestiile drepte, ca şi cum ar fi fost îmbrăcate într-o pojghiţă de sticlă; apoi, un tremur străbătu sticla, şi trestiile se înclinară adânc. Duse parcă pe gânduri, cu fruntea în pământ, vitele îşi mutau greoi pasul în iarba câmpului. Lângă casă, robinetul îşi conteni picuratul, ca şi cum hârdăul de sub el ar fi fost plin. Apoi mai slobozi, la răstimpuri, o picătură, două, trei.

Pe geamuri apărea ici şi colo ba câte o pată incandescentă, ba oglindirea unei crengi cotite, ba câte o pânză de lumină limpede şi tihnită. Storurile tiveau cu roşu ferestrele, şi înăuntru, în cameră, cădeau pumnale de lumină care despicau netezirea lacului de pe mobile. Vasul verde de lut prindea în coasta lui burduhănoasă imaginea lungită a ferestrei. Lumina, gonind umbra dinaintea ei, se răspândea din belşug prin toate colţurile şi aduna întunericul în grămezi fără formă.

Valurile, înghesuite unul într-altul, îşi umflau spinările şi se spărgeau de ţărm, aruncând în aer pietre şi prundiş. Se încolăceau în jurul stâncilor, iar spuma lor, ţâşnind până sus, împroşca pereţii grotei, uscată până atunci; apoi lăsau în urma lor ochiurile de apă în care se zbătea câte un peşte.

— M-am iscălit de vreo douăzeci de ori, spuse Louis. Eu, iar eu, mereu eu. Mi-am pus aici numele, clar, ferm, fără echivoc. Ferm şi fără echivoc, cum sunt şi eu. Dar cuprind o vastă moştenire de trăiri. Am vieţuit mii de ani.

Sunt ca viermele care şi-a croit drum prin lemnul unui stejar străvechi. Acum mă simt însă compact; în dimineaţa asta frumoasă mă simt închegat.

Soarele luceşte pe cerul limpede. Dar ora de amiază nu înseamnă pentru mine nici soare, nici ploaie. E ora la care domnişoara Johnson îmi aduce scrisorile pe o tavă de sârmă împletită. Pe foile albe îmi crestez numele. Freamăt de frunze, apă care aleargă în rigolă, pajişti stropite cu dălii şi cu ochiul-boului; eu sunt când duce, când Platon, învăţăcel al lui Socrate; călcătura grea a oamenilor cu pielea tuciurie sau galbenă, în exodul lor către răsărit, apus, miazănoapte şi miazăzi; procesiunea neîntreruptă, femei mergând pe stradă, cu mape sub braţ, aşa cum mergeau multiple, strâns împăturit şi presat, e adunat în numele meu; numele meu gravat, limpede şi curat, pe foaia de hârtie. Mă aflu în deplină maturitate; neclintit, în ploaie sau în soare. Ca toporul, trebuie să lovesc cu toată greutatea; din apăsarea mea să despic trunchiul; căci, dacă greşesc lovitura, lăsând să-mi rătăcească privirile, mă risipesc ca zăpada şi sunt pierdut.

Sunt aproape îndrăgostit de maşina mea de scris şi de telefon. Datorită scrisorilor, telegramelor şi dispoziţiilor concise, dar politicoase date la telefon pentru Paris, Berlin, New York, mi-am contopit multiplele mele vieţi într-una singură; am contribuit, prin asiduitatea şi hotărârea mea, la trasarea acestor linii pe hartă care unesc între ele diverse părţi ale lumii. Mi-e drag să intru la zece fix în biroul meu; mi-e drag luciul roşcat al mobilei de mahon; mi-e dragă masa de lucru cu muchiile ei subţiri; şi sertarele mele care alunecă uşor. Mi-e drag telefonul gata să-mi capteze fiecare şoaptă, îmi sunt dragi calendarul din perete şi agenda de afaceri: domnul Prentice la ora patru: domnul Eyres la patru şi jumătate fix.

Îmi place să fiu chemat în cabinetul domnului

Burchard, ca să-i dau relaţii despre contractele noastre cu China. Sper să am cândva un fotoliu şi un covor persan. Pun mereu umărul; sparg bezna împingând-o dinaintea mea şi răspândesc comerţul în locuri îndepărtate ale lumii, unde domnea haosul. Dacă stărui aşa, transformând haosul în rânduială, voi ajunge şi eu ca Chatham, Pitt, Burke şi Robert Peel. Aşa că încerc să mă dezbar de anumite cusururi, să mă spăl de vechi păngăriri; accentul meu; amintirea femeii care mi-a dat un steguleţ desprinzându-l din vârful pomului de Crăciun; amintirea bătăilor şi a altor suplicii din viaţa mea; amintirea băieţilor lăudăroşi; şi amintirea tatii, bancher la Brisbane.

Am citit versuri într-o bodegă şi, în timp ce amestecam cu linguriţa în cafea, am ascultat vorbele slujbaşilor care făceau pariuri aşezaţi la măsuţe, şi am urmărit cu privirea femeia care şovăia în faţa tejghelei. Mi-am spus că nimic nu poate fi lipsit de importanţă, inutil ca o hârtie de împachetat aruncată la întâmplare pe jos. Mi-am spus că fiecare trebuie să aibă un scop când călătoreşte; că fiecare trebuie să câştige vreo două lire pe săptămână, lucrând sub comanda unui şef plin de sine; seara, pe fiecare dintre noi să ne învăluie fie un braţ, fie un veşmânt comod... După ce voi fi vindecat rănile acestea, după ce voi fi înţeles monstruozităţile, aşa încât să nu mai aibă nevoie nici de scuză, nici de iertare, după inutile risipe de energie, voi restitui străzii şi bodegii ceea ce au pierdut când s-au poticnit de vremurile astea grele şi s-au sfărâmat pe ţărmul stâncos. Voi aduna laolaltă câteva cuvinte şi voi făuri din ele un inel de oţel în jurul nostru.

Dar acum n-am nicio clipă de pierdut. Aici nu există răgazuri, nici umbre alcătuite din frunze fremătătoare, nici alcovuri sub care să te poţi retrage ferit de soare şi să stai, cu fiinţa iubită, în răcoarea serii. Purtăm pe umeri povara lumii întregi; ochii noştri văd pentru lumea întreagă; dacă

ne îngăduim să clipim sau dacă ne mutăm privirea, dacă ne uităm îndărăt, ca să atragem atenţia asupra spuselor lui Platon sau dacă ne amintim de Napoleon şi de cuceririle lui, jignim lumea oferindu-i ce nu trebuie. Asta e viaţa: domnul Prentice la ora patru; domnul Eyres la patru şi jumătate. Îmi place să aud fâsâitul discret al liftului şi bufnitura lui când se opreşte la etajul meu, îmi place să aud pe coridoare pasul apăsat şi hotărât al funcţionarilor pe care mă pot bizui. Astfel, prin eforturile noastre unite, trimitem vapoare până în cele mai îndepărtate meleaguri ale globului; pline cu toalete şi săli de gimnastică. Purtăm pe umeri povara lumii întregi. Asta e viaţa. Dacă voi stărui, voi avea un fotoliu şi un covor; şi o proprietate în Surrey, cu sere, vreun exemplar dintr-o specie rară de conifere, vreun soi de pepeni sau vreun arbust cu flori pe care să mi le invidieze alţi comercianţi.

Dar tot îmi păstrez cămăruţa de la mansardă. Acolo deschid cărţulia din care citesc de obicei; de acolo mă uit la picăturile de ploaie care dau lustru ţiglelor de pe acoperiş, până le fac lucioase ca impermeabilul unui sergent de stradă; de acolo văd ferestrele sparte de la locuinţele nevoiaşilor; şi pisici jigărite; şi privirea chiorâşă pe care o aruncă în vreun ciob de oglindă târâtura care-şi sulemeneşte faţa înainte de a se posta la colţul străzii; în cămăruţa aceea vine câteodată Rhoda. Fiindcă ne iubim.

Percival a murit în India (de-ar fi murit în Egipt sau în Grecia – moartea tot moarte e). Susan are copii, Neville urcă repede spre culmi de renume. Viaţa se scurge. Norii se prefac fără încetare, pe deasupra caselor noastre. Eu fac ba una, ba alta. Şi iar o iau de la început. Ne întrunim şi ne despărţim, adunăm diferite forme, alcătuim diverse desene. Dar dacă nu ţintuiesc aceste impresii pe o planşetă, dacă nu încheg un singur eu din numeroasele personaje care există în mine; dacă nu trăiesc în clipa

prezentă şi în cadrul actual, în loc să mă întind în dungi şi pete, ca ghirlandele de zăpadă împrăştiate pe munţii îndepărtaţi; dacă n-o întreb pe domnişoara Johnson, când trec prin birou, ce filme a mai văzut, dacă nu-mi beau ceaşca de ceai cu biscuiţii preferaţi, atunci mă voi risipi şi mă voi topi ca zăpada.

Totuşi, când vine ora şase şi când plec salutând portarul, fiindcă mă port mereu cu politeţe exagerată, din dorinţa de a fi privit cu bunăvoinţă; când, înfruntând vântul, umblu aplecat, cu haina încheiată până la gât, cu obrajii vineţi şi cu ochii înlăcrimaţi, aş vrea să mi se ghemuiască pe genunchi vreo dactilografa modestă; mă gândesc că îmi place mai mult ca orice ficatul împănat cu slănină; şi tare îmi vine să cobor până la râu, până la străduţele înguste unde la fiecare pas e câte o bodegă, unde umbrele vapoarelor închid orizontul străzii şi unde mereu se păruiesc câteva cumetre. Dar îmi vine mintea la cap şi îmi spun: „Domnul Prentice la patru; domnul Eyres la patru şi jumătate”. Toporul trebuie să cadă pe trunchi; stejarul trebuie despicat până-n inimă. Povara lumii întregi stă pe umerii mei. În mână – stiloul, în faţă – hârtiile; pe scrisorile din coşul de sârmă împletită îmi semnez numele. Eu, eu şi iar eu.

— Vine vara, spuse Susan, apoi vine iarna. Trec anotimpurile. Para se coace şi cade din pom. Frunza veştedă abia se mai ţine. Aburul îmi întunecă fereastra. Stau lângă foc şi aştept să fiarbă apa din ceainic. Văd părul prin geamul pe care aburul lasă dâre.

Nani, nani, îngân eu cu glas îmbietor, fie iarnă, fie vară, mai sau noiembrie. Nani, nani, cânt eu, deşi nu mă pricep la muzică, şi nu-mi sună în auz decât lătratul câinilor, clinchetul clopoţeilor sau scrâşnetul pietrişului când îl apasă roata. Îmi cânt cântecul lângă vatră, aşa cum murmură scoica străveche aruncată pe ţărm. Nani, nani,

cânt eu, ca să-i îndepărtez cu glasul meu pe toţi cei care zăngăne cu bidoanele de lapte, pe toţi cei care trag în ciori, pe toţi cei care împuşcă iepuri sau care dau, în orice alt fel, lovituri nimicitoare prin preajma leagănului de răchită – adăpost pentru mădulare fragede, ghemuite sub o plăpumioară roz.

Mi-am pierdut nepăsarea, privirea netulburată, privirea din ochii mei migdalaţi, privirea care pătrunde până în miezul lucrurilor. Nu mai sunt, ca înainte, ianuarie, mai sau oricare alt moment al anului, sunt doar o pânză ţesută din fir subţire, întinsă în jurul leagănului, înfăşurând ca într-o gogoaşă de borangic, făcută din fibrele vieţii mele, mădularele gingaşe ale pruncului meu. Nani, nani, zic eu, şi simt cum se stârneşte din mine o pornire cruntă, întunecată: aş doborî dintr-o singură lovitură orice nepoftit, orice tâlhar care ar pătrunde aici şi l-ar trezi din somn.

Umblu toată ziua prin casă, cu şorţ şi în papuci, ca mama mea care a murit de cancer. Nu iarba din câmpia sterpă, nici buruienişul nu-m mai vestesc că e iarnă sau vară; ci ferestrele, aburite sau brumate. Când ciocârlia îşi struje şte sus, în văzduh, cântecul, ca pe un cerc, lăsând să cadă talaşul jos, spre noi, stau aplecată asupra pruncului meu şi-l hrănesc. Eu, care umblam prin făget urmărind în căderea lor penele albastre ale gaiţelor, care întâlneam în cale păstori şi vagabonzi, care mă uitam la femeia ghemuită în şanţ, lângă căruţa cu coviltir, trec acum din cameră în cameră cu cârpa de praf în mână. Nani, nani, spun eu, dorind ca somnul să coboare ca o plapumă de fulgi şi să acopere mădularele plăpânde; nani, nani, spun eu, şi doresc ca viaţa să-şi tragă ghearele în teacă, să-şi încătuşeze fulgerele şi să treacă pe alături, făcând din trupul meu un căuş cald, adăpost şi culcuş pruncului meu. Nani, nani, îngân eu. Sau mă duc la fereastră, mă uit la

frunzele părului şi la cuibul ciorilor din crengile cele mai de sus ale copacului. „Ochii lui vor vedea când ai mei se vor fi închis, îmi spun. Voi trăi prin ochii lui, dincolo de făptura mea trupească, şi voi vedea India. El se va întoarce acasă, aducând trofee pe care să le pună la picioarele mele. Îmi va spori bunurile”.

Dar nu mă mai scol în zori, nu mai văd picăturile purpurii adunate de foile de varză; nici stropii roşii de pe trandafiri. Nu-mi privesc prepelicarul care se învârte în cerc, adulmecând cu nasul în pământ, nu stau noaptea întinsă pe spate, să urmăresc cum călătoresc stelele printre frunzele nemişcare care le ascund. Vine măcelarul cu carnea; laptele trebuie pus la răcoare, să nu se acrească.

Nani, nani, spun eu, în timp ce apa fierbinte şi aburii se îndeasă năvălind din ceainic. Aşa circulă viaţa prin mădularele mele. Mă împinge înainte, până îmi vine să plâng, mai pune în mişcare de dimineaţa până seara. O permanentă alternanţă ritmică. „Gata. Sunt plină, pe săturate, de fericire firească”. Totuşi, va mai veni ceva, vor mai veni alţi copii; alte leagăne, alte coşuri în bucătărie şi alte şunci puse la afumat; funii de ceapă lucioasă, cuiburi de cartofi, straturi de salată. Sunt ca frunza pe care o târăşte crivăţul: ba purtată peste iarba udă, ba ridicată în vârtejuri înalte. Sunt plină de fericire firească; şi, uneori, când citim seara, sau când, gata să trag aţa prin urechile acului, mâna îmi stă pe loc, îmi doresc ca plinătatea asta să mă părăsească şi să se curme tăcerea apăsătoare a casei adormite. Lampa aprinde o flacără în geamul întunecat. În mijlocul iederii arde un foc. Parcă văd o stradă luminată în boschete de tuia. Parcă aud zgomotul oraşului în şuierul vântului care aleargă pe uliţă, parcă aud fărâme de cuvinte şi râsete, şi pe Jinny care cheamă, când se deschide uşa: „Vino! Hai, vino!”

Dar niciun sunet nu tulbură tăcerea din casa noastră, unde ajunge doar până în prag susurul lanurilor. Vântul trece prin frunzişul ulmilor; un fluture de noapte se loveşte de lampă; o vacă mugeşte; geme o grindă; trag aţa prin urechea acului şi îngân: „Nani, nani!”

— Acum e clipa potrivită, spuse Jinny. Ne-am cunoscut, suntem împreună. Hai să vorbim, să ne spunem poveşti. Cine e bărbatul acela? Dar femeia de acolo cine e? Curiozitatea mea nu are margini şi nu ştiu ce o să se întâmple. Dacă dumneata, pe care te văd azi întâia oară, mi-ai spune: „Plecarea la ora patru, din Piccadilly”, aş veni îndată, fără măcar să zăbovesc pentru a arunca la întâmplare câteva lucruri necesare într-o geantă de voiaj.

Să stăm aici pe canapea, lângă tablou, sub buchetul de flori. Să ne împodobim pomul de Crăciun cu întâmplări adevărate. Oamenii dispar foarte repede; să-i prindem din mers, cât mai e vreme. Bărbatul acela de lângă vitrină trăieşte, spui dumneata, printre porţelanuri. Dacă se sparge unul înseamnă că se prăpădesc o mie de lire. A iubit o fată din Roma care l-a părăsit. De unde şi atâtea vase de porţelan, vechituri găsite prin locuinţe cu chirie sau dezgropate pe ţărmuri pustii. Dar cum frumuseţea trebuie să moară zilnic pentru a rămâne frumuseţe, şi, de vreme ce omul acela stă înţepenit, viaţa lui a înţepenit şi ea într-o mare de porţelan.

Ciudat totuşi; omul acesta a fost cândva tânăr, a stat pe un teren mocirlos şi a băut rom cu soldaţii.

Trebuie să lucrăm repede, să punem fapt lângă fapt cu îndemânare, cu gestul simplu cu care prinde jucăriile în pomul de Crăciun. Ştia să privească atent orice lucru, chiar şi o azalee! O privea cu atenţie până şi pe doamna aceea bătrână, fiindcă poartă cercei cu diamante şi, străbătându-şi zorită moşia, într-o trăsurică trasă de un căluţ pitic, împarte porunci: care copac să fie tăiat, cine anume

trebuie ajutat şi cine concediat a doua zi. (Acum, când am trecut de treizeci de ani, vă pot spune că mi-am trăit viaţa în tot acest timp, o viaţă temerară, ca salturile caprei negre de pe un stei pe altul; nu mă statornicesc nicăieri; nu mă ataşez de cineva anume; dar, dacă ridic braţul, veţi vedea: un om se smulge îndată dintre ceilalţi şi mă urmează.) Iar domnul acela e jucător; cel de dincolo e milionar, iar celălalt, cu monoclu, a străpuns cu o săgeată inima guvernantei lui, când avea zece ani. După aceea a străbătut călare deşertul, ducând mesaje importante, a luat parte la revoluţii, iar acum adună materiale pentru istoria familiei lui din partea mamei, de mult stabilită în Norfolk. Omul de acolo cu bărbia albăstruie are mâna dreaptă veştejită. De ce? Nu se ştie. Femeia aceea, îmi şopteşte discret, femeia aceea cu pagode de perle atârnate la urechi a fost văpaia curată care a luminat viaţa unuia dintre oamenii noştri de stat; de când a murit el, vede duhuri, ghiceşte viitorul şi a înfiat un tânăr cu pielea tuciurie, pe care îl crede Mesia. Domnul acela cu mustăţi pleoştite şi care seamănă a ofiţer de cavalerie a dus o viaţă de nemaipomenită destrăbălare (fapt menţionat în nişte memorii) până când a întâlnit în tren un străin care, între Edinburgh şi Carlisle, a reuşit să-l convertească citindu-i din Biblie.

Astfel, în câteva secunde a descifrat, cu dibăcie şi cu inspiraţie, hieroglifele de pe figurile omeneşti. Aici, în această încăpere, se află scoici roase, şlefuite de vreme şi aruncate pe ţărm. Uşa se deschide fără încetare. Încăperea se umple cu învăţătură, cu spaime, cu tot felul de ambiţii, cu multă indiferenţă şi cu urme de deznădejde. Spui că noi toţi cei de aici am putea clădi catedrale, am putea lua măsuri politice, am putea osândi oameni la moarte şi am putea administra afacerile mai multor întreprinderi. Fondul nostru comun de experienţă e foarte

vast. Avem o sumedenie de copii, şi fete, şi băieţi, pe care îi educăm, ne ducem să-i vizităm la internat, când au pojar, şi îi creştem ca să le lăsăm casele moştenire. Într-un fel sau în altul, construim ziua asta, vinerea asta, unii ducându-ne la tribunal, alţii mergând în cartierul de afaceri, alţii stând în camera copiilor sau mărşăluind în plutoane. Un milion de mâini trag acul, altele duc încărcături de cărămizi. Activitatea e nesfârşită. Şi o luăm iar de la capăt; mâine vom construi ziua de sâmbătă. Unii vor pleca cu trenul spre Franţa; alţii, cu vaporul spre India. Unii nu vor mai intra niciodată în această încăpere. Oricare dintre noi poate muri la noapte. Altuia i se poate naşte un copil. Vor izvorî din noi tablouri, poeme, clădiri, politică, afaceri comerciale, copii, uzine. Viaţa e val neoprit. Viaţa o facem noi. Aşa ai spus.

Dar noi, care trăim viaţa trupului, vedem lucrurile cu închipuirea lui. Văd stânci în lumina bogată a soarelui. Nu pot plasa realitatea într-o peşteră şi, făcându-mi mâna streaşină la ochi, să contopesc nuanţele galbene, albastre şi chihlimbarii într-o singură substanţă. Nu pot sta locului multă vreme. Sar în picioare şi mă duc. Plecarea n-are decât să se facă din Piccadilly. Las baltă toate realităţile: diamante, mâini zbârcite, vase de porţelan şi toate celelalte – aşa cum lasă maimuţa să-i cadă o nucă. Nu-ţi pot spune că viaţa e aşa sau altminteri. Mă duc să mă amestec în mulţime cu oameni de tot soiul. Voi fi înghiontită, purtată de colo-colo printre oameni, ca o corabie pe mare.

Fiindcă prietenul meu, trupul, care lansează mereu semnale, câte un „Nu” aspru şi cernit, câte un „Vino” aurit, a slobozit, a chemare, săgeţile repezi ale simţurilor. Cineva face o mişcare. Am ridicat oare braţul? Am aruncat o privire? S-a zbătut uşor, trimiţând un semnal, eşarfa galbenă cu picăţele roşii pe care o port la gât? Bărbatul

acela s-a desprins de lângă perete. Mă urmează. Se ţine după mine într-o pădure. Totul e încântare, totul se petrece în noapte, şi papagalii ţipă în frunziş. Toate simţurile îmi sunt treze. Simt ţesătura aspră a perdelelor printre care trec. Simt în palmă bara rece de fier şi vopseaua care s-a scorojit pe alocuri. Talazul răcoros al nopţii se revarsă asupra mea. Suntem afară. Noaptea îşi deschide porţile; noaptea, străbătută de molii rătăcitoare; noaptea care-i ascunde pe îndrăgostiţii în drum spre aventură. Simt miresme de trandafiri, de violete. Văd roşul şi albastrul tăinuite în beznă. Calc pe o potecă de pietriş, apoi pun piciorul în iarbă. Spre cer se înalţă spinările caselor care poartă vina de a fi luminate. Toată Londra se frământă, stingherită, sub luminile orbitoare. Noi să ne cântăm cântecul de iubire: „Vino, vino, hai vino!” Semnalul meu aurit e ca o libelulă cu zbor încordat. Cânt ca privighetoarea cu cântecul sugrumat de gâtlejul ei prea strâmt. Aud trosnet de ramuri frânte, aud coarne de cerb care se izbesc; parcă toate jivinele pădurii ar fi vânate, toate izbucnind şi repezindu-se apoi în mărăcini. Una m-a străpuns. Mi s-a înfipt adânc în carne.

Flori de catifea şi frunze păstrate în răcoarea apei mă împresoară, mă acoperă cu miresmele lor.

— Ce folos, spuse Neville, să mă uit la ceasul care ticăie deasupra căminului? Da, vremea trece. Şi noi îmbătrânim. Totul e să stau cu tine, numai cu tine, aici la Londra, în camera asta luminată doar de văpaia focului, tu acolo, eu aici. Lumea, scurmată până în colţurile cele mai îndepărtate, cu toate culmile pleşuvite, cu toate florile culese, nu mai are nimic de dat. Clipiri de foc aleargă pe urzeala aurită a perdelei. Rodul pe care îl încercuieşte atârnă, plin şi greu. Lumina focului îţi cade pe vârful pantofului, îţi învăluie faţa într-o aureolă roşiatică... Parc-ar fi chiar focul, şi nu chipul tău. Poate ceea ce văd acolo

sunt cărţi, în rafturile lipite de perete, şi poate aceea e o perdea, şi acela, un fotoliu. Da, dar, când vii tu, totul se schimbă. Azi-dimineaţă, când ai intrat, ceştile şi farfurioarele au devenit altceva. E neîndoielnic, mi-am spus împingând la o parte ziarul, că amărâta noastră de viaţă, cu înfăţişarea ei nu prea atrăgătoare, se înveşmântează în strălucire şi capătă un sens numai sub privirea dragostei.

M-am ridicat de pe scaun. Îmi terminasem micul dejun. Aveam ziua întreagă dinainte şi, cum vremea era frumoasă, blajină şi neutră, ne-am plimbat prin parc şi am ajuns până în port, apoi pe Ştrand până la catedrala Sfântul Paul; am intrat apoi într-un magazin de unde mi-am cumpărat o umbrelă; am discutat tot timpul, iar din când în când ne opream să privim. „Dar poate să dureze aşa ceva?” mi-am spus eu, oprindu-mă în Trafalgar Square, dinaintea unuia dintre leii de piatră, apariţie fără moarte; şi atunci, într-o clipă, mi-am străbătut din nou viaţa, pas cu pas; în locul acela se înalţă un ulm; acolo stă întins Percival. Mi-am jurat că totul va rămâne aşa, pe vecie. Apoi m-a străpuns îndoiala obişnuită. Ţi-am strâns mâna. Ai plecat. Coborârea în gura metroului a fost ca o coborâre în moarte. Comunicaţia dintre noi, ruptă; între tine şi mine, atâtea chipuri de oameni şi glasul dogit al vântului care părea să vâjâie peste o întindere stearpă, acoperită cu bolovani. Apoi singur, în camera mea, cu privirea aţintită. Când s-a făcut ora cinci, am înţeles că ţi-ai călcat cuvântul. M-am repezit la telefon; bâzâitul lui prostesc, răsunând în camera goală, îmi spărgea inima; atunci s-a deschis uşa şi ai apărut în prag. A fost una dintre cele mai desăvârşite întâlniri ale noastre. Dar atâtea întâlniri şi despărţiri ne frâng în cele din urmă.

Acum camera aceasta îmi pare că se află în mijlocul lumii, smulsă parcă din noaptea eternă. Afară se împletesc

şi se întretaie tot felul de linii, fără să ne includă în ele, împrej-muindu-ne doar, învăluindu-ne. Suntem aici, în miezul tuturor lucrurilor. În locul acesta putem tăcea sau putem vorbi fără să ridicăm glasul. „Au băgat de seamă cutare lucru, în cutare zi? El a spus aşa şi aşa, în sensul că... Ea şovăia. Presupun că bănuia. Oricum, seara târziu am auzit pe scară glasuri şi un plâns în suspine. Sfârşitul legăturii lor”. Astfel ţesem în jurul nostru fire subţiri şi alcătuim un sistem în care sunt incluşi Platon şi Shakespeare, dar şi persoane cu totul obscure, oameni fără importanţă. Nu pot suferi tagma care poartă crucifix pe pieptul stâng al hainei. Urăsc ceremoniile, şi lamentaţiile, şi chipul lui Hrist hurducat printre alte icoane triste, hurducate. Urăsc şi nepăsarea, şi emfaza – deplasate întotdeauna – la oameni care se ascultă vorbind sub candelabre, îmbrăcaţi în ţinută de gală, acoperiţi cu stele şi cu decoraţii. O crenguţă într-un gard viu sau un apus de soare, iarna, deasupra unei câmpii netede, sau o bătrână în autobuz, cu un coş pe braţul sprijinit în şold – toate astea ni le arătăm totuşi unul altuia. Ce mare mângâiere să ai cui arăta câte ceva care e de văzut! Şi pe urmă să taci. Să urmezi umbritele cărări interioare şi să pătrunzi în trecut, să cercetezi cărţi, făcându-ţi loc printre crengile lor ca să le culegi rodul. îl culegi şi te minunezi, aşa cum culeg eu mişcările spontane ale trupului tău şi mă minunez de naturaleţea lor şi de puterea trupului tău – cum deschizi larg ferestrele, cât de pricepute sunt mâinile tale. Dar sufletul meu, prea încărcat, se simte curând ostenit; ca alergătorul ajuns la ţintă, sunt năduşit tot, dezgustător poate.

N-aş putea călări ca tine, străbătând India, cu casca colonială pe cap, şi să mă întorc apoi la bungalou. Nu pot, ca tine, să mă zbengui aşa cum se zbenguie pe puntea unui vapor băieţi aproape despuiaţi, stropindu-se cu

furtunul. Îmi trebuie focul din vatră, îmi trebuie fotoliul meu. Am nevoie de cineva lângă care să stau după ce am fost fugărit toată ziua, după toate spaimele, după aşteptările cu auzul încordat, după gândurile bănuitoare din timpul zilei. După certuri şi împăcări simt nevoia să mă retrag în singurătatea mea – pe care s-o împart cu tine, ca să potolim toată învălmăşeala asta. Fiindcă sunt ca pisica: am obiceiuri de strictă rânduială. Trebuie să ne opunem risipei şi diformităţii din lume, să ne ferim de vârtejul în care se revarsă necontenit mulţimea cu tropotul ei greoi. Să strecurăm între filele romanelor, cu gesturi line şi precise, cuţitul de tăiat hârtie, să legăm frumos, cu panglică de mătase verde, mănunchiuri de scrisori, şi să curăţăm cenuşa din jurul vetrei cu o măturică anume. Trebuie să facem orice ca să ne izbăvim de hidoasa diformitate a lumii. Să citim scriitori cu ţinută, de sobrietate şi virtute romane; să căutăm perfecţiunea străbătând deşertul nisipurilor. Da, dar mi-e drag să strecor sub ochii tăi cu lumini cenuşii virtutea, sobrietatea şi nobleţea vechilor romani; îndrăgesc ierburile care se leagănă în vânt, şi adierile din miez de vară, şi râsetele, şi strigătele băieţilor despuiaţi care se joacă, stropindu-se cu furtunul, pe puntea vapoarelor. De aceea nu pot, ca Louis, să caut fără patimă perfecţiunea prin nisipurile pustiului. Pagina mea e mereu năpădită de culori: pe deasupra ei plutesc norii. Iar poezia toată e în glasul tău. Alcibiade, Aiax, Hector şi Percival, pe toţi îi aflu în tine. Le plăcea să călărească, şi-au riscat viaţa nebuneşte, dar nu citeau cu tragere de inimă. Dar tu nu eşti nici Aiax, nici Percival. Ei nu-şi încreţeau pielea nasului, nici nu-şi frecau fruntea cu gestul tău neşovăielnic. Tu eşti tu. Asta mă consolează de multe care nu sunt cum ar trebui (urâţenia mea, lipsa mea de utere), mă consolează de faptul că lumea e coruptă, că tinereţea s-a dus, că Percival a murit, că există în viaţă

amaru, şi ciuda, şi invidia.

Dar dacă într-una din zile nu vei veni la mine după micul dejun, dacă într-una din zile voi vedea, în oglindă, că fuge privirea după altul decât după mine, dacă telefonul va suna lung în camera ta pustie, atunci – fiindcă nebunia inimii nu are margini – voi căuta şi voi găsi pe altcineva, deosebit şi asemenea ţie. Dar până atunci, să nimicim cu o singură lovitură ticăitul care măsoară timpul. Vino mai aproape!

Soarele coborâse către apus. Insule de nori, mai compacte acum, trecură prin faţa soarelui, aşa încât dealurile se făcură deodată negre, ciulinii de mare, fremătători, îşi lepădară culoarea albastră şi se înveşmântară în argint, iar umbrele norilor, ca nişte pânze cenuşii, erau alungate pe faţa mării. Valurile nu mai năpădeau ochiurile de apă pe care le lăsaseră în urma lor, nu mai ajungeau nici până la linia neagră, discontinuă, trasată neregulat pe nisipul ţărmului. Nisipul era alb ca mărgăritarul, neted şi lucios.

Păsări ţâşneau spre cer şi pluteau apoi în zbor rotit. Unele stoluri goneau în făgaşul vântului, rotindu-se şi tăind văzduhul, ca o făptură unică fărâmiţată în mii de bucăţi. Cădeau ca un năvod asupra copacilor. O pasăre stingheră îşi căută drum spre câmpia stearpă şi se opri în cale pe o tulpină alburie, deschizând şi închizând aripile pe loc.

În grădină se scuturaseră câteva petale. Stăteau risipite, ca nişte scoici, pe răzor. Frunza veştedă care abia se mai ţinea se desprinsese, iar vântul ba o mâna prin văzduh, ba o lipea de câte o tulpină. Un val de lumină străbătu, într-o sclipire, florile, ca şi cum aripioara unui peşte ar fi tăiat apa verde a unui lac.

Din când în când, câte o pală de vânt uniformă şi fără greş răvăşea grămada de frunze uscate; după ce vântul se potolea, fiecare fir de iarbă îşi regăsea locul.

Florile, discuri galbene aprinse de soare, îşi scuturau lumina sub năvala vântului, care le înclina unora până la pământ fruntea prea grea ca să se mai înalţe.

Soarele de după-amiază încălzea câmpia, strecura o undă albastră în umbre şi împletea o lumină roşie printre spicele de grâu. Lanurile luceau, parcă acoperite cu un strat bogat de smalţ. Tot ce se mişca – un cal, o căruţă, un stol de ciori – era învăluit într-un nor de aur. Când îşi muta piciorul, vaca stârnea o fremătare de aur roşu, iar coarnele îi erau tivite cu o dungă de lumină. În frunzişul gardurilor vii se agăţaseră spice de grâu bălai ca firul de borangic, căzute din căruţele joase cu înfăţişare învechită ce veneau de la câmp. Nori cu creştetul rotund se rostogoleau pe cer fără să piardă şi fără să schimbe nimic din înfăţişarea lor. Trecând aşa, prindeau sub ei, ca într-un năvod, câte un sat întreg, pe care îl lăsau apoi descoperit. Departe, în pulberea albastră-cenuşie a zării, se vedea câte un geam învăpăiat de lumina soarelui sau se înălţa singuratică o turlă de biserică ori trunchiul stingher al unui copac.

Perdelele roşii şi storurile albe fâlfâiau în vânt, bătând în pervazul ferestrei, iar lumina care îşi făcea loc printre zvâcnituri, în adieri răzleţe, îşi împletea suflarea cu năluciri de umbră şi cu mişcări moi de renunţare; împânzea în culori sumbre câte o mobilă, aprindea sclipiri roşii în lemnul scaunelor, clătina imaginea ferestrei, oglindită în curba vasului verde.

În răstimpul unei clipe, totul şovăi, îndoielnic şi nehotărât, ca şi cum un fluture uriaş, plutind prin încăpere, ar fi umbrit trăinicia neclintită a scaunelor şi a meselor cu bătaia moale a aripii lui.

— Iar timpul, spuse Bernard, slobozeşte broboana unui strop. Broboana care se ivise pe streaşină gândului s-a desprins. Timpul, alcătuindu-se strop cu strop, picură asupra gândului meu. Săptămâna trecută, pe când mă

bărbieream, s-a desprins o picătură. Am rămas nemişcat, cu briciul în mână, dându-mi deodată seama cât de obişnuită era acţiunea mea (picătura se alcătuia), şi mi-am felicitat, cu ironie, mâinile care o împlineau. Hai, bărbieriţi-mă, am spus. Nu vă opriţi. Atunci s-a desprins picătura. În tot cursul zilei, în vreme ce lucram, gândul meu ajungea din când în când la un punct mort şi mă întrebam: „Ce am pierdut oare? Ce anume am încheiat?" Şi murmuram: „Gata pentru totdeauna. S-a isprăvit", amăgindu-mă cu vorbe. Cei din jurul meu mi-au observat chipul gol de orice expresie şi conversaţia fără noimă. Nu-mi terminam frazele începute. Iar, în timp ce îmi încheiam haina ca să plec acasă, am spus pe un ton mai dramatic: „S-a isprăvit cu tinereţea".

E ciudat cum, la fiecare moment de mare încordare, câte o frază nepotrivită insistă să-şi ofere serviciile. Aşa se întâmplă când trăieşti într-o lume de mult civilizată şi porţi carnetul de însemnări în buzunar: asta se plăteşte. Picătura care se desprinde nu are nimic de a face cu tinereţea mea pierdută. Picătura aceasta e timpul care se adună, luând o formă din ce în ce mai redusă, până devine punct. Timpul, păşune însorită scăldată într-o lumină mişcătoare, timpul, câmpie întinsă sub soarele de amiază, se face picătură aninată. Timpul se adună, luând o formă tot mai redusă, până devine punct. Timpul, devenit strop, se desprinde ca picătura care cade dintr-un pahar cu un sediment gros depus pe fund. Căderile acestea reprezintă adevăratele cicluri, evenimentele propriu-zise. Atunci toate lucirile se retrag ca un val, şi văd limpede până în străfunduri. Văd tot ce era acoperit de obişnuinţă. Zac zile întregi în pat, indiferent la orice. Mănânc în oraş şi casc gura ca un crap. Nu-mi dau osteneala să-mi termin frazele, iar acţiunile mele, de obicei atât de şovăitoare, capătă o precizie de mecanism. Într-o astfel de împrejurare, trecând

prin faţa unei agenţii, am intrat şi, comportându-mă exact ca o păpuşă mecanică, mi-am cumpărat un bilet până la Roma.

Acum stau pe o bancă de piatră din grădinile de aici, privind cetatea eternă, iar omul fără importanţă care se bărbierea acum câteva zile îmi pare o grămăjoară de haine vechi. Londra s-a spulberat şi ea. Londra e făcută din câteva uzine dărăpănate şi din câteva staţii de benzină. Totuşi, nu fac parte nici din ceea ce se vede aici. Mă uit la preoţii cu brâuri viorii, mă uit la îngrijitoarele de copii cu îmbrăcămintea lor pitorească. Observ numai ce e înveliş. Stau ca un convalescent, ca un sărac cu duhul care nu ştie decât cuvinte de o singură silabă. „Soarele e cald, îmi spun. Vântul e rece”. Mă simt ca o gâză purtată odată cu pământul în rotirea lui şi aş putea jura că, aşa cum stau aici, îi simt şi scoarţa tare, şi mişcarea de rotaţie. Nu doresc să mă duc în partea opusă a locului unde mă aflu. Presimt că, dacă impresia asta s-ar prelungi cu încă o palmă, aş da de un teritoriu ciudat. Dar am o trompă care nu ajunge departe. Nu doresc niciodată să-mi prelungesc stările de detaşare; nu-mi plac; ba le şi dispreţuiesc. Nu vreau să fiu ca unul care stă cincizeci de ani în acelaşi loc, contemplându-şi buricul. Vreau să fiu înhămat la căruţă, la o căruţă cu zarzavaturi hurducată pe pietrele pavajului.

Adevărul e că nu găsesc mulţumire nici într-un singur om şi nici în imensitatea eternă. Mă plictisesc deopotrivă şi camera, şi cerul. Fiinţa mea nu străluceşte decât expusă dinaintea unui număr mare de oameni. Dacă nu-i am, mă simt ciuruit, simt că mă topesc încetul cu încetul ca o hârtie care arde. O, doamnă Moffat, vino şi fa curăţenie! Am lepădat de pe mine atâtea lucruri! Am supravieţuit atâtor doruri! Am pierdut prieteni; pe unii fiindcă au murit, ca

Percival, pe alţii pur şi simplu fiindcă nu sunt în stare

să trec strada. Nu sunt atât de dăruit cum păream odată. Sunt lucruri care mă depăşesc. Nu voi înţelege niciodată problemele de filosofie mai dificile. Roma este limita extremă a călătoriei mele. Când adorm seara, mă izbeşte uneori, dureros, gândul că nu voi vedea niciodată indigenii din Tahiti prinzând peşte cu cangea la lumina tremurată a unui felinar, că nu voi vedea niciodată leul cum sare în junglă sau oameni în pielea goală mâncând carne crudă. Nu voi înţelege niciodată limba rusă, nu voi citi niciodată *Vedele*. Niciodată n-am să mai dau cu capul în stâlp. (Dar din ciocnirea aceea năprasnică mai ard şi azi stele, străbătând noaptea în care mă aflu.) în vreme ce gândesc aşa, adevărul se apropie. Ani de zile mi-am tot cântat, mulţumit de mine: „Copiii mei, nevasta mea, casa mea, câinele meu". Când descuiam uşa casei, îndeplineam un ritual familiar şi mă înveleam în vorbele astea ca în nişte pături calde. Dar acum vălul cel frumos a căzut. Acum nu mai doresc să posed nimic. (Să notez: o spălătoreasă italiană poate fi la fel de distinsă ca fiica unui duce englez.)

Dar să examinăm lucrurile! Picătura cade; s-a ajuns la un alt stadiu. Stadiu după stadiu. Şi de ce ar exista un sfârşit al lor? Şi încotro duc ele? Spre care concluzie? Căci vin către noi în veşminte solemne. Când îi frământă astfel de îndoieli, evlavioşii cer sfaturi de la tagma cu brâu vioriu şi cu ochi pofticioşi, ai cărei reprezentanţi trec acum în grupuri pe lângă mine. Dar nu-mi place să fiu dăscălit. Cum se ridică unul şi spune: „Luaţi aminte: acesta e adevărul", şi pe dată văd, în spatele lui, o pisică roşcată şterpelind o bucată de peşte. Ia vezi, ai uitat pisica zic eu. Tot aşa îl năpădea ciuda pe Neville, la şcoală, când vedea în capelă crucifixul directorului. Eu, cu atenţia mea care deviază atât de uşor (ba la o pisică, ba la albina bâzâind în jurul buchetului pe care lady Hampden îl ţinea cu atâta

râvnă lipit de nas), născocesc de îndată o povestire, şi în felul acesta şterg forma colţuroasă a crucifixului. Am născocit mii de povestiri. Am umplut nenumărate carnete cu fraze pe care să le folosesc când voi găsi adevărata povestire, povestirea unică în care să se poată încadra toate frazele. Dar povestirea aceea nu am găsit-o. Şi încep să mă întreb dacă există.

Privesc, de pe terasa asta, mulţimea care roieşte la picioarele mele. Mă uit la toată forfota şi zarva asta. Unui om îi dă catârul de furcă. Vreo şase pierde-vară săritori la nevoie îşi oferă serviciile. Alţii trec fără să se uite. Au grijile lor, atâtea griji câte fire într-un scul. Mă uit şi la mişcarea de pe cer, la norii albi şi rotunzi care se rostogolesc unul după altul. Văd în închipuire întinderi nesfârşite de şes, apeducte, şosele romane cu pavajul spart, văd pietrele funerare din Campania şi, dincolo de Campania, văd marea şi apoi iar uscatul, şi iar marea. Aş putea izola orice amănunt din toată această perspectivă – aş izola de pildă căruţa trasă de catâr – şi l-aş descrie cu cea mai mare uşurinţă. Dar de ce să descriu un om căruia catârul lui îi dă de furcă? Aş mai putea născoci poveşti despre fata care suie acum treptele. „S-au întâlnit sub arcadele întunecoase. S-a terminat, a spus el întorcându-şi privirea de la colivia în care e atârnat un papagal de porţelan”. Sau a spus doar atât: „Asta a fost tot”. Dar de ce să impun schema mea arbitrară? De ce să scot în evidenţă cutare lucru, să dau formă altuia şi să răsucesc între degete figurine, ca jucăriile care se vând aici în stradă? De ce să aleg ceva anume, un singur destin, unul dintre atâtea?

Îmi lepăd aici una dintre piei, viaţa mi se schimbă, dar ei nu vor spune decât: „Bernard stă zece zile la Roma”. Păşesc în sus şi în jos pe terasă, stingher şi dezorientat. Dar iată, punctele şi linioarele încep, în vreme ce mă plimb, să se adune în linii continue, lucrurile încep

să-şi piardă identitatea stearpă, de sine stătătoare, pe care o aveau când suiam treptele terasei. Vasul cel mare şi roşu nu mai e decât o dungă roşiatică într-un val de culoare galbenă-verzuie. Tot ce se află pe lume se perindă pe lângă mine, ca gardurile vii pe lângă trenul în mers, ca valurile pe lângă vaporul care pluteşte pe mare. Mă mişc şi eu. Am intrat pe firul lucrurilor, aşa cum urmează ele unele după altele, şi pare inevitabilă succesiunea: copac, stâlp de telegraf, goluri în gardul viu. Şi, în vreme ce mă mişc, înconjurat, inclus şi participând la mişcarea generală, frazele obişnuite îşi pornesc clocotul, şi vreau să le eliberez de sub chepengul minţii, şi de aceea îmi îndrept paşii către bărbatul acela, a cărui ceafa mi-e cunoscută. Am fost colegi de şcoală. Ne vom da întâlnire, fără doar şi poate. Vom lua masa împreună. Vom sta de vorbă. Dar, ia stai puţin!

Clipele acestea de evaziune nu sunt de dispreţuit. Se prezintă prea rar. Tahiti devine posibil. Stau aplecat peste parapetul acesta şi văd o vastă întindere de ape. Zvâcneşte printre valuri o aripioară înotătoare. Percepţia pur vizuală nu aparţine nici unei secvenţe logice; ea apare brusc, aşa cum ar apărea la orizont aripa unui delfin. Impresiile vizuale ne comunică astfel, sub o formă rezumată, constatări pe care mai târziu le vom scoate la iveală şi le vom ademeni către noi, învăluindu-le în cuvinte frumoase. Aşadar, notez la litera A: „Aripa unui delfin în nemărginirea apelor”. Eu, care fac fără încetare adnotări pe marginea gândurilor în vederea unei concluzii, scriu această însemnare ca să-mi amintesc de ea într-o seară de iarnă.

Acum mă duc să iau masa undeva; o să ridic paharul în dreptul ochilor, ca să privesc vinul în zare; voi observa mai detaşat decât altă dată ce se petrece în jur şi, când o femeie frumoasă va intra în restaurant făcându-şi drum

printre mese, îmi voi spune: „Iată cum vine peste întinderea de ape”. Observaţie fără niciun sens. Dar pentru mine e solemnă, plumburie, cu răsunetul fatal al unor lumi ce se năruie, al unor ape ce năvălesc nimicind tot ce le stă în cale.

Aşadar, Bernard (apelez iar la tine, partenerul meu de totdeauna), hai să începem alt capitol şi să observăm cum se alcătuieşte experienţa nouă, experienţa neştiută, ciudată, înspăimântătoare, care nu seamănă cu nimic altceva – picătura nouă care e în curs de a se forma. Numele bărbatului aceluia e Lament.

— În după-amiaza fierbinte de azi, spuse Susan, în grădina din mijlocul câmpiei, mă plimb cu fiul meu şi simt că mi-am împlinit cele mai arzătoare dorinţe. Balamalele porţii sunt ruginite; el o deschide ridicând-o puţin în sus. Patimile năvalnice ale copilăriei, lacrimile mele în grădina în care Jinny l-a sărutat pe Louis, furia neputincioasă în clasa care mirosea a dezinfectant, sentimentul de singurătate în locurile acelea străine, cu măgăruşi care bocăneau cu copitele lor ascuţite, cu italiencele care sporovăiau la fântână, purtând şaluri pe umeri şi garoafe prinse în păr – toate îmi sunt răsplătite acum cu simţământul de a fi în siguranţă. Am trăit ani paşnici şi rodnici. Al meu e tot ce văd înjur. Am pus sămânţă şi mi-au crescut pomi. Am făcut iazuri în care peştişori aurii se ascund sub frunza lată de nufăr. Am acoperit cu o reţea protectoare straturile de căpşuni şi de salată, şi am pus perele şi prunele în săculeţe albe, ca să le feresc de viespi. Am văzut cum băieţii şi fetiţele mele, pe care-i ţineam sub reţea în leagăn, au rupt ochiurile reţelei ca să mă urmeze, mai înalţi acum decât mine, aruncând umbre lungi în iarbă.

Prinsă între garduri, sunt înrădăcinată aici ca pomii sădiţi de mine. „Fiica mea”. Şi până şi fierarul, uitându-se

pe deasupra tejghelei pline cu şuruburi, vopsele şi sârmă împletită, respectă maşina noastră nearătoasă, oprită la poartă şi încărcată cu plase pentru prins fluturi, cu perne şi cu măşti de albine. Atârnăm vâsc deasupra pomului de Crăciun, cântărim mure şi ciuperci culese de pe pământul nostru, numărăm borcane de dulceaţă, şi în fiecare an copiii stau să însemnăm pe canatul uşii cât au crescut. împletesc coroane pentru morţi din flori albe, cu frunze argintii printre ele, prinzând cartea mea de vizită cu condoleanţe pentru familia păstorului, pentru nevasta căruţaşului. Stau lângă patul femeilor muribunde care îmi strâng mâna, murmurând ultimele lor spaime. Intru în casa în care n-ar putea intra cineva care nu s-a născut, ca mine, la ţară, şi n-a fost învăţat din copilărie cu ograda, cu grămezile de gunoi, cu găinile care intră şi ies, cu mamele care nu au decât două încăperi şi o droaie de copii. Am văzut aburi prelingându-se pe ferestre, am simţit miros de lături.

Cu foarfecă de grădină în mână, mă plimb printre flori şi mă întreb pe unde ar putea să pătrundă umbră. Ce lovitură ar izbuti să destrame viaţa mea făcută din tot ce am adunat cu trudă şi am bătătorit cu palma? Totuşi, uneori mă simt sătulă de atâtea bucurii fireşti, sătulă de roadele care se coc, de copiii care împrăştie prin toată casa vâsle, arme, ţeste de animale, cărţi primite ca premiu şi alte trofee. M-am săturat de viaţa trupului. M-am săturat să tot fiu îndemânatică, harnică şi răzbunătoare, să mă port fără scrupule, ca orice mamă care-şi ocroteşte copiii şi care şi-i adună, mereu numai pe ai ei, la o masă lungă, învăluindu-i într-o privire de dragoste exclusivă.

Dar când vine primăvara, răcoroasă, ploioasă, cu o explozie subită de flori galbene, atunci, controlând carnea pusă la răcoare sau mânuind pungile de hârtie argintată pline cu frunze de ceai sau cu stafide, îmi aduc aminte

cum răsărea soarele, cum zburau rândunelele jos, atingând iarba cu aripa, îmi aduc aminte cum făcea Bernard fraze când eram mici, cum fremăta deasupra noastră frunzişul bogat şi uşor, fărâmiţând oglinda albastră a cerului şi împrăştiind lumini rătăcitoare asupra rădăcinilor încolăcite ale fagului sub care mă adăpostisem, plângând în hohote. Un porumbel şi-a luat zborul. Am sărit în picioare, ca să alerg după cuvintele aninate ca sforicică unui balon care se suie tot mai sus, tot mai sus, strecurându-se din creangă în creangă şi scăpându-mi. Dimineaţa mea, ca un vas crăpat, s-a făcut atunci ţăndări. Am lăsat din mână punga cu făină şi mi-am spus: „Viaţa mea e ca trestia prinsă într-o pojghiţă de gheaţă”.

Cu foarfecă în mână, tai acum fire de nalbă, dar cândva tot am fost până la Elvedon, şi am strivit sub talpă ghinde putrezite, şi am văzut acolo o doamnă care scria, şi am văzut grădini curăţând locul cu târnul. Am fugit îndărăt, cu răsuflarea tăiată de teamă că au să ne împuşte şi au să ne ţintuiască în cuie, ca pe nevăstuici. Acum cântăresc şi pun deoparte. Seara, mă aşez în fotoliu şi întind mâna după lucru. îl aud pe bărbatul meu cum sforăie. Ridic privirea când farurile câte unui automobil umplu fereastra cu lumină şi simt cum se aruncă şi se sparg în jurul meu valurile vieţii, eu fiind ancorată. Aud strigăte şi văd existenţele altora învolburându-se ca firele de paie adunate pe lângă piciorul unui pod. Iar eu stau şi împung cu acul şi trag aţa într-o bucată de stambă.

Mă gândesc câteodată la Percival, care m-a iubit. A căzut de pe cal, în India. Uneori mă gândesc la Rhoda. Strigăte de nelinişte mă trezesc în toiul nopţii. Dar de cele mai multe ori mă plimb mulţumită cu feciorii mei. Curăţ nalbele din grădină de florile veştejite. Mă plimb pe câmpul meu, aşa mărunţică şi încărunţită înainte de vreme cum sunt, dar cu ochii migdalaţi şi limpezi.

— Mă aflu, spuse Jinny, în staţia de metrou de unde pot să pornesc încotro mă cheamă inima: Piccadilly South Sidem, Piccadilly North Side, Regent Street şi Haymarket. Scurt răstimp în care stau sub pietrele străzilor, în miezul Londrei. Chiar deasupra capului gonesc nenumărate roţi, nenumărate picioare îşi apasă pasul. Marile artere ale civilizaţiei se întâlnesc aici, apoi se despart, mergând fiecare în altă direcţie. Mă aflu în miezul vieţii. Dar iată, ceea ce văd acolo, în oglindă, e trupul meu. Stingher, sfrijit, îmbătrânit. Nu mai sunt tânără. Nu mai fac parte din procesiune. Milioane de oameni coboară scările acestea, într-un şuvoi formidabil. Roţi uriaşe se învârtesc, neînduplecate, atrăgându-i cu grabă în jos. Milioane de oameni au murit. A murit şi Percival. Mă mai mişc încă, sunt încă vie. Dar cine va veni dacă-mi lansez semnalul?

Ca o jivină măruntă, cu răsuflarea tăiată de spaimă, stau aici fremătând, tremurând. Dar nu vreau să-mi fie teamă. Voi lăsa să cadă lovitura de bici pe spinarea mea. Nu sunt o jivină măruntă, care scânceşte şi se ascunde în umbră. O clipă doar mi-am pierdut curajul, când am dat cu ochii de mine fără să fi avut vreme, ca de obicei, să mă pregătesc a-mi vedea chipul. E adevărat: nu sunt tânără – în curând voi înălţa braţul în zadar şi eşarfa mea va cădea, lipindu-se de mine, fără să-şi fi lansat semnalul. Nu voi auzi în noapte un suspin neaşteptat, nici nu voi simţi cum mă urmăreşte cineva pe întuneric. Nu vor mai fi imagini reflectate în geamul trenului, când trecem prin bezna unui tunel. Ochii mi se vor opri asupra unor chipuri, dar voi vedea că ele caută alte priviri. Tăcută năvală a oamenilor, stând în picioare, duşi în jos de scara rulantă ca o armată de morţi, şi freamătul motoarelor uriaşe care ne împing fără milă tot mai departe, pe toţi, fără excepţie, toate astea, recunosc, m-au făcut o clipă să mă chircesc de frică şi să caut să mă ascund.

Dar acum, îndreptându-mă de bunăvoie spre oglindă ca să întreprind câteva mici retuşuri care îmi vor reînnoi forţele, jur că nu-mi va mai fi teamă. Gândeşte-te la autobuzele măreţe, vopsite în roşu şi galben, care se opresc şi pornesc într-o ordine perfectă. Gândeşte-te la automobilele puternice şi elegante, care ba îşi încetinesc ritmul, mergând la pas cu trecătorii, ba ţâşnesc înainte în mare viteză. Gândeşte-te la oamenii, bărbaţi şi femei, care, pregătiţi, cu forţele reînnoite, pornesc mai departe. Ei alcătuiesc procesiunea triumfătoare, armata victorioasă cu flamuri şi cu pajuri de bronz, iar creştetele le sunt încununate cu frunze de laur câştigate în bătălii. Mai bine ei, decât sălbaticii încinşi peste şale cu o bucată de pânză, decât femeile cu părul jilav şi cu sânii căzuţi de care se agaţă mânuţele pruncilor. Arterele acestea late – Piccadilly South, Piccadilly North, Regent Street şi Haymarket – sunt cărările gloriei care străbat jungla. Aşa cum sunt, cu pantofi de lac, cu o batistă subţire ca un abur, cu buzele vopsite şi cu sprâncenele trase cu creionul, merg şi eu spre victorie împreună cu tot puhoiul.

Uite cum sunt expuse obiecte de îmbrăcăminte, în permanentă strălucire chiar aici sub pământ. Nici ţărânei nu i se îngăduie, în adâncurile ei, să fie plină cu viermi şi îmbibată cu apă. Pânze subţiri şi mătăsuri stau, luminate, în vitrine de sticlă, laolaltă cu rufărie împodobită cu broderie fină. Vopsite în toate culorile: roşu aprins, verde, violet. Gândeşte-te cum se organizează omul, cum desfăşoară suluri, cum netezeşte pânza, cum o cufundă în vopsea şi cum sapă tuneluri aruncând stânca în aer. Lifturi suie şi coboară; trenuri se opresc şi pornesc iar, în ritm tot atât de regulat ca al valurilor mării. Toate acestea primesc adeziunea mea. Sunt cetăţeană a lumii acesteia, păşesc sub flamurile ei. Cum aş putea să-mi caut un ascunziş, când oamenii aceştia sunt atât de minunaţi,

întreprinzători, curajoşi, cercetători şi destul de puternici pentru a-şi îngădui, în toiul efortului, să mâzgălească cu dezinvoltură o glumă pe zid? Iată de ce îmi voi pudra faţa şi-mi voi da din nou cu roşu pe buze. Îmi voi desena unghiul sprâncenelor mai ascuţit decât altă dată. Mă voi ridica la suprafaţă şi voi sta dreaptă, alături de ceilalţi, în Piccadilly Circus. Voi face semn autoritar unui taxi, iar omul de la volan va arăta fără cuvinte, printr-o mişcare vioaie, că a înţeles semnalul meu. Fiindcă tot mai am darul să trezesc râvna. Tot mai simt cum se înclină pe stradă în faţa mea bărbaţii, ca spicele de grâu pe care vântul le apleacă, stârnindu-le într-o unduire roşiatică.

Mă voi duce acasă cu maşina. Voi umple vasele cu flori luxuriante, extravagante, care îşi vor înclina corolele grele, prinse în mănunchiuri bogate. Voi aşeza un scaun ici, unul colo. Voi pregăti câteva ţigări, pahare şi vreo carte nouă, cu coperta veselă, în cazul în care vor veni Bernard, Neville sau Louis. Dar poate nu vor veni nici Bernard, nici Neville, nici Louis, ci altcineva, necunoscut, cineva pe lângă care am trecut pe scară şi căruia, întorcându-mă tocmai în clipa când ne încrucişam, i-am şoptit fără cuvinte: „Vino!” Va veni în după-amiaza asta. Cineva necunoscut, cineva nou. N-au decât să coboare spre adâncuri cohortele morţilor. Eu merg înainte.

— Nu mai am nevoie, spuse Neville, de pereţi ocrotitori, de o încăpere cu foc în vatră. Nu mai sunt tânăr. Trec, fără să fiu gelos, pe lângă casa în care locuieşte Jinny şi surâd tânărului care, în pragul uşii ei, îşi potriveşte cravata cu un gest cam nervos. N-are decât să sune la uşă tânărul acesta spilcuit; să se ducă el la Jinny. Eu, dacă vreau, mă duc la ea; dacă nu, trec mai departe. Lichidul coroziv nu mai e atât de muşcător. S-a dus şi strălucirea. Când eram tineri, stăteam orişiunde, pe bănci tari, în săli unde sufla vântul prin uşile veşnic trântite. Ne zbenguiam,

pe jumătate goi, ca nişte băieţi care, pe puntea unui vas, se stropesc cu furtunul. Acum aş putea jura că îmi place puhoiul bogat de oameni care se revarsă din gurile metroului, la sfârşitul zilei de lucru. Fiindcă ei alcătuiesc o singură masă, nediferenţiată, nenumărată. Eu mi-am cules rodul. Sunt un privitor indiferent.

În definitiv, nu avem nicio răspundere. Nu suntem judecători. Nu avem menirea să ne torturăm semenii cu cleştele şi cu fierul înroşit; nu avem menirea să ne suim pe estrade şi să ţinem discursuri în palide după-amiezi de duminică. Mai bine priveşte un trandafir sau citeşte-l pe Shakespeare, aşa cum citesc eu acum, în Shaftesbury Avenue. Iată-l pe măscărici, pe nemernic, iat-o pe Cleopatra arzând pe corabia ei. Iată-i şi pe cei blestemaţi de soartă, oameni cu chipul fără nas, rezemaţi de zidul postului de poliţie şi urlând ca din cazanele de foc ale iadului. Iată poezia nescrisă. Toţi îşi joacă rolurile fără cea mai mică greşeală şi, chiar înainte de a deschide gura, eu ştiu ce au de spus şi aştept clipa dumnezeiască în care vor rosti cuvântul care ar trebui să fie scris. De dragul piesei, aş umbla fără oprire pe Shaftesbury Avenue.

Apoi, părăsind strada, intru într-o încăpere unde oameni stau de vorbă sau nici măcar nu-şi dau osteneala să vorbească. Cutare vorbeşte, mai vorbeşte altul, apoi altul, şi spun toţi lucruri care au fost spuse de atâtea ori, încât un singur cuvânt poate ridica o întreagă povară. Atmosfera e înţesată de discuţii, râsete, ofuri vechi. Iau o carte şi citesc o jumătate de pagină la întâmplare. Încă nu au reparat ciocul ceainicului. Fetiţa dansează, îmbrăcată în rochia mamei.

Dar pe urmă apar, ca să dispară îndată, Rhoda sau Louis poate – suflete frământate. Simt nevoia să fie personaje dramatice, au nevoie de un rost anume? Dar scena asta nu le ajunge. Nu le ajunge să aştepte cuvântul

care să fie spus ca şi cum ar fi fost scris; nici să vadă cum fraza îşi aşază exact unde trebuie grămăjoara de argilă din care să facă un personaj; nici să zărească, dintr-odată, un grup care se profilează pe cer. Totuşi, dacă vor violenţă, am văzut moartea, şi sinuciderea, şi asasinatul petrecându-se laolaltă într-una şi aceeaşi încăpere. Unul vine, altul pleacă. Se aud suspine pe scară. Am auzit cum s-au rupt legături şi cum s-au înnodat altele, am auzit cum o femeie cosea liniştită, ţinând pe genunchi bucata de pânză albă. De ce să caut, ca Louis, un rost anume, sau să alerg, ca Rhoda, spre crânguri îndepărtate şi să dau la o parte frunzele laurului nădăjduind să găsesc îndărătul lor o statuie? Ei spun că trebuie să-ţi zbaţi aripile în furtună, cu credinţa că dincolo de tumultul acesta luceşte soarele; razele soarelui cad drept în lacuri împrejmuite cu sălcii. (La noi e noiembrie; săracii aprind chibritul adăpostindu-l în palma bătută de vânt.) Ei spun că adevărul poate fi găsit acolo, întreg, şi că virtutea, care îşi târăşte din greu paşii pe meleagurile noastre, pe cărări ce nu duc nicăieri, poate fi găsită acolo, în desăvârşirea ei. Rhoda trece pe lângă noi alergând, cu gâtul întins, cu o privire halucinată şi oarbă. Louis, atât de bogat acum, se duce în camera lui de la mansardă, printre acoperişuri sparte, şi se uită în direcţia unde a dispărut ea, dar e obligat să stea în biroul lui, înconjurat de dactilografe şi de telefoane, şi să lucreze pentru instruirea şi regenerarea noastră, pentru reforma unei lumi care nu s-a născut încă.

Dar acum, în camera asta în care intru fără să bat, se spun lucruri care parcă ar fi fost scrise. Mă îndrept spre bibliotecă. Dacă aş vrea, aş citi o jumătate de pagină dintr-o carte, la întâmplare. Nu e nevoie să vorbesc. În schimb, ascult. E minunat să stau aşa, cu atenţia încordată. Desigur, poemul acesta nu se citeşte fără străduanie. Paginile sunt de multe ori stricate, pătate, rupte sau lipite

câte două, cu frunze uscate, cu petale de verbină ori de muşcată presate între ele. Pentru a citi poemul acesta, trebuie să ai mii de ochi, ca farurile care îşi rotesc noaptea luminile asupra apelor frământate ale Atlanticului, când fie apare doar o algă la suprafaţă, fie se cască valurile ridicate de spinarea unui monstru. Trebuie să laşi deoparte antipatiile şi geloziile, ca să nu creezi întreruperi. Trebuie să ai răbdare, şi să fii grijuliu, şi să laşi lumina să pătrundă oriunde, scoţând la iveală ba piciorul firav al unui păianjen pe o frunză, ba o apă care bolboroseşte într-o ţeavă. Nimic nu trebuie să fie respins, cu teamă sau cu silă. Poetul care a scris pagina aceasta (pe care o citesc în timp ce oamenii vorbesc) s-a retras. Scrierea lui nu conţine semne de punctuaţie. Versurile nu sunt de lungime egală. Multe fraze nu au absolut niciun sens. Trebuie să fii sceptic, dar să laşi prudenţa deoparte şi, când se deschide uşa, să accepţi totul, fără rezervă. Uneori trebuie să şi plângi; şi să îndepărtezi fără milă, cu lama cuţitului, pete de funingine, coji şi excrescenţe de tot felul. Şi astfel, în timp ce ei continuă să vorbească, să-ţi afunzi tot mai mult năvodul şi să-l tragi apoi încetişor, aducând la suprafaţă cuvintele cutăruia, şi cutăruia, şi să faci din ele poezie.

— Acum am terminat de ascultat conversaţia lor. Au plecat cu toţii. Sunt singur. Aş fi bucuros să privesc la nesfârşit cum arde focul, care seamănă ba cu un dom, ba cu un furnal; bucăţile de lemn se aşază în aşa fel încât seamănă când cu un eşafod, când cu o mină, când cu o vale binecuvântată; acum jăraticul parc-ar fi un şarpe încolăcit, un şarpe roşu cu solzi albi. Fructele din desenul perdelei stau, bogate, sub ciocul papagalului. Focul târâie ca gâzele în miezul pădurii. Pocneşte mărunt, în vreme ce afară crengile se zbat cu putere în vânt şi un copac cade dintr-odată cu zgomot de împuşcătură. Toate astea se aud noaptea, la Londra. Apoi aud unicul sunet pe care îl aştept.

Suie, se apropie, şovăie, se opreşte dinaintea uşii mele. Strig: „Intră. Aşază-te lângă mine! Aşază-te pe braţul fotoliului!” Transportat de vechea mea halucinaţie, strig: „Vino mai aproape, mai aproape”.

— Mă întorc de la birou, spuse Louis. Îmi agăţ aici haina, acolo bastonul. Îmi place să-mi închipui că şi Richelieu avea un astfel de baston. Aşa mă despoi de autoritatea mea. Am stat de-a dreapta unui director, la o masă lustruită. De pe pereţi ne privesc hărţile care arată succesul acţiunilor întreprinse de noi. Am cuprins întreaga lume în reţeaua noastră de linii maritime. Pe întregul glob pământesc se ţes firele noastre de legătură. Sunt un om foarte respectat. Toate domnişoarele din biroul meu mă salută când intru. Acum pot lua masa unde-mi place şi, fără să fiu vanitos, pot presupune că în curând îmi voi cumpăra o casă în Surrey, două automobile, o seră pentru plante exotice şi câteva specii rare de pepeni. Şi totuşi, mă întorc mereu în cămăruţa mea de la mansardă, îmi agăţ pălăria în cui şi reiau, în singurătate, ciudata încercare pe care o fac din clipa când am lovit cu pumnul în uşa de stejar a profesorului meu. Deschid o cărţulie. Citesc o poezie. Una singură e de ajuns.

Vânt de apus...

Vântule, eşti certat cu masa mea de mahon, cu ghetrele mele, şi vai! şi cu vulgaritatea amantei mele, actriţa de

duzină care n-a fost niciodată în stare să vorbească bine englezeşte...

Vânt de apus, *când crezi că vei putea*...

Rhoda, ruptă de lumea înconjurătoare, Rhoda cu privirea ei absentă, palidă, nu te distruge, vântule, fie că vine la miezul nopţii, când stelele lucesc intens, fie că vine la amiază, ora cea mai prozaică a zilei. Stă la fereastră şi

se uită la hornuri şi la ferestrele sparte ale caselor sărmane...

Vânt de apus, *când crezi că vei putea*...

Menirea mea, povara mea au fost întotdeauna mai grele decât ale altora. Port o piramidă pe umeri. Am încercat să fac o muncă uriaşă. Am condus o echipă de oameni violenţi, nesupuşi, răi. împovărat cu accentul meu australian, îmi luam masa în restaurante ieftine şi încercam să mă fac acceptat de lumea slujbaşilor, fără să-mi uit totuşi convingerile solemne şi severe, nici discrepanţele şi incoerenţele care trebuie rezolvate. Când eram copil, visam la civilizaţia Nilului şi mă trezeam greu din visare; totuşi, am lovit în uşa de stejar. Aş fi fost mai fericit dacă mă născusem cu un destin şters, ca al lui Susan sau al lui Percival, pe care i-am admirat întotdeauna din toate puterile.

Vânt de apus, *când crezi că vei putea* S-*abaţi peste pământ mărunte ploi*?

Viaţa a fost o treabă foarte grea pentru mine. Parcă aş fi o ventuză, o gură lipicioasă, adezivă, insaţiabilă. Am încercat să scot piatra ascunsă în miezul cărţii însufleţite. Am cunoscut prea puţină fericire firească – cu toate că mi-am ales o amantă care, cu accentul ei vulgar, să mă facă să mă simt bine. Dar rezultatul a fost că îşi risipea în dezordine pe podea rufăria murdară; iar femeia care-mi făcea curăţenie şi băieţii de prăvălie care-mi aduceau cumpărăturile strigau de zeci de ori pe zi după mine luându-mi în râs ifosele şi trufia.

Vânt de apus, *când crezi că vei putea* S-*abaţi peste pământ mărunte ploi*?

Care mi-a fost soarta – piramidă ascuţită ce mi-a apăsat umerii atâta amar de ani? Să văd mereu Nilul şi femeile ducând vase de lut pe creştetul capului; să mă simt împletit în ritmul verilor lungi care au copt lanurile de

grâu şi al iernilor care au îngheţat râurile. Nu sunt o făptură simplă, una singură şi trecătoare. Viaţa mea nu e o scânteie de o clipă, aprinsă pe faţa unui diamant. Umblu cotit pe sub pământ, ca un gardian care şi-ar muta lampa din celulă în celulă. Soarta mi-a fost să-mi tot aduc aminte şi să ţes, să adun într-o împletitură unică sumedenie de fire, subţiri, groase, rupte sau rezistente ale lungii noastre istorii, ale zilelor noastre tumultuoase şi diverse. Am mereu de făcut câte un efort de înţelegere; mereu e câte o disonanţă pe care trebuie să o descopăr, câte o greşeală pe care s-o îndrept. Acoperişurile din jurul meu sunt stricate, murdare de funingine – acoperişuri cu ferestre de pod, cu pisici furişându-se printre hornuri, cu ţigle desprinse. Trebuie să cald printre cioburi de sticlă şi printre olane crăpate, iar chipurile pe care le văd poartă semnul decăderii şi al foamei.

Să zicem că aş găsi un rost în toate astea. Un singur poem, pe o singură pagină. Şi pe urmă să mor. Vă asigur că nu m-aş împotrivi. Percival a murit. Rhoda m-a părăsit. Dar voi trăi până mă voi jigări şi mă voi usca, până când, foarte respectat, îmi voi dibui calea, lovind în pavajul Londrei cu bastonul cu măciulie de aur. Sau poate nu voi muri niciodată, poate nu voi dobândi nici măcar permanenţa şi continuitatea sub forma asta.

Vânt de apus, *când crezi că vei putea* S-*abaţi peste pământ mărunte ploi*?

Percival, care era ca un copac tânăr în floare, a fost coborât în mormânt în timp ce ramurile încă mai suspinau în adierea vântului. Rhoda, cu care împărţeam tăcerea când ceilalţi vorbeau, Rhoda care se retrăgea şi îşi întorcea capul când turma se aduna şi alerga, alăturând spinare lucioasă lângă spinare lucioasă în păşunile bogate. Rhoda a trecut pe lângă mine aşa cum trece vântul fierbinte al pustiului. Mă gândesc la ea când soarele umflă

şi crapă acoperişurile oraşului. Mă gândesc la ea când frunzele uscate cad foşnind la pământ. Mă gândesc la ea când văd bătrâni care, cu vârful bastonului, străpung bucăţile de hârtie aşa cum am străpuns-o noi pe ea.

Vânt de apus, *când crezi că vei putea* S-*abaţi peste pământ mărunte ploi*? *huse*, *de-aş avea-o pe iubita mea în braţe şi aş fi acasă iar*.

Îmi îndrept iar atenţia spre carte. Îmi reiau tentativele.

— Cât de mult m-am temut de tine, viaţă! spuse Rhoda. Cât de mult v-am urât, făpturi omeneşti! Cum m-aţi mai înghiontit, cum mi-aţi întrerupt visarea, cât de hidoase chipuri aveaţi în Oxford Street, cât de sordizi eraţi, aşezaţi unii în faţa altora şi zgâindu-vă unii la alţii, în metrou!

Acum, când urc muntele acesta din vârful căruia voi vedea pământul Africii, îmi mai stăruie în minte chipurile voastre şi imaginea unor pachete învelite în hârtie grosolană. M-aţi maculat, mi-aţi corupt substanţa. Miroseaţi atât de urât când stăteaţi înşiraţi dinaintea ghişeului ca să luaţi bilete! Toţi eraţi îmbrăcaţi în culori fără nume, sure sau cafenii. Nicio pană albastră la pălărie. Niciunul dintre voi nu avea curajul să fie altceva decât era. Ca să străbateţi o zi de la un capăt la altul, sufletul vostru se descompunea tot mai mult; minciuni, temenele, concesii, slugărnicie. Cum mă ţintuiţi pe un scaun, o oră întreagă în acelaşi loc, cu voi stând în faţa mea! Cum îmi furaţi spaţiile curate care se întind de la ceas la ceas, cum făceaţi din ele cocoloaşe murdare pe care le aruncaţi la gunoi cu labele voastre soioase! Şi bucăţile acelea le smulgeaţi totuşi din viaţa mea!

Dar am cedat. Îmi acopeream cu mâna zâmbetul batjocoritor şi căscatul. N-am ieşi niciodată în stradă să sparg o sticlă şi s-o arunc în rigolă, în semn de mare

mânie. Tremurând de zel, mă prefăceam că nimic nu mă miră. Ce făceaţi voi făceam şi eu. Dacă Susan şi Jinny îşi trăgeau într-un anume fel ciorapii, tot aşa îi trăgeam şi eu pe ai mei. Viaţa era atât de cumplită, încât îmi ridicam mereu câte un ecran împotriva ei. Priveşte viaţa prin ecranul acesta sau prin celălalt. Am aşternut aici petale de trandafiri, dincolo frunze de viţă – aşa am acoperit întreaga stradă. Oxford Street, Piccadilly Circus, cu văpaia şi undele fremătătoare ale sufletului meu, cu frunze de viţă şi cu petale de trandafiri. Erau valize pe coridor când se termina şcoala. Mă strecuram pe furiş acolo ca să citesc etichetele şi să visez la alte meleaguri, la alte chipuri; Harrogate, poate, sau Edinburgh erau nume învăluite într-o aureolă de glorie când vreuna dintre fete, al cărei nume l-am uitat, stătea pe trotuar, lângă valiză. Dar numai numele avea aureolă. L-am părăsit pe Louis. Mă sperie îmbrăţişările. Cu blănuri şi cu veşminte am încercat să acopăr lama de oţel. Imploram ziua să se schimbe în noapte. Mi-am dorit mereu să văd cum se face dulapul tot mai mic, să simt cum se topeşte patul sub mine, iar eu să pot pluti, între pământ şi cer, şi să zăresc pomi cu siluetă alungită, oameni cu chipul alungit, un povârniş verde într-un peisaj de câmp pustiu, şi două fiinţe nefericite care se despart. Am împrăştiat cuvinte în evantai, aşa cum împrăştie semănătorul grăunţele pe ogorul arat, când din pământ nu a răsărit încă nimic. Am dorit întotdeauna să dilat noaptea şi să o umplu din ce în ce mai mult cu vise.

Apoi, într-o sală de concert, am dat deoparte ramurile muzicii şi am văzut casa pe care noi am clădit-o: pătratul era aşezat peste dreptunghi. „Casa care conţine totul”, mi-am spus, lovindu-mă de ceilalţi călători în autobuz, după ce aflasem de moartea lui Percival. M-am dus totuşi până la Greenwich. M-am îndreptat spre chei şi m-am rugat să-mi fie îngăduit să gonesc veşnic până la

capătul lumii, acolo unde nu e vegetaţie, ci numai, ici şi acolo, câte o coloană de marmură. Mi-am aruncat buchetul în valul care se înălţa spre ţărm. Am spus: „Du-mi văpaia până la capăt, ia-mă cu tine până la hotarul cel mai îndepărtat”. Valul s-a spart. Buchetul s-a ofilit. Rareori mă mai gândesc la Percival.

Acum urc pe muntele acesta, în Spania. Am să-mi închipui că spatele catârului e patul meu şi că zac pe el muribundă. Numai un văl subţire mă desparte de adâncurile nesfârşitului. Asperităţile saltelei se moaie. Înaintăm, în pas poticnit. Cărarea m-a dus tot mai sus, către o culme pe care stă, lângă un iaz de munte, un copac singuratic. Am spintecat apele frumuseţii din lume, în amurg, când dealurile sunt aripi de pasăre care se adună lângă trup. Am cules uneori câte o garoafa roşie, câte un smoc de iarbă. M-am lăsat să cad, stingheră, în iarbă, am învârtit între degete câte un os îngălbenit şi m-am gândit: când vântul nu va mai sufla asupra culmii acesteia, facă-se să nu mai rămână aici decât un pumn de cenuşă.

Catârul înaintează poticnit. Vârful muntelui se înalţă ca un abur de ceaţă, dar de acolo voi vedea pământul Africii. Acum patul cedează sub mine. Trec prin găurile îngălbenite ale cearşafului. Femeia cea cumsecade cu chip de cal, care stă la picioarele patului, face un semn de adio şi pleacă. Cine mă va mai însoţi deci? Numai flori, clopoţei şi albăstrele. Le-am adunat într-un mănunchi moale, le-am împletit în ghirlandă şi le-am dat – oare cui? Ne aruncăm acum pe deasupra hăului. Sub noi se înşiră luminile bărcilor de pescari. Stâncile dispar. Mărunt unduite, unduite cenuşiu, valuri nenumărate se întind sub noi. Nimic nu mă atinge, nu văd nimic. Vom coborî poate şi ne vom aşeza pe valuri. Mugetul lor îmi va năpădi auzul. Apa mării va înnegri petalele de floare albă. Vor pluti o vreme,

pe urmă se vor cufunda. Pe mine valurile mă vor rostogoli la suprafaţă, apoi mă vor înghiţi. Totul se năruie în căderea unei imense cascade care-mi dizolvă făptura. Totuşi, copacul acesta are ramuri foşnitoare. Acolo se vede linia desluşită a unui acoperiş. Formele astea buhăite, pictate în roşu şi în galben, sunt chipuri omeneşti. Pun piciorul pe pământ, păşesc binişor şi ating cu mâna uşa de lemn tare a unui han spaniol.

Soarele cobora spre orizont. Ziua, piatră dură, se fărâmase pe alocuri şi lumina se scurgea prin crăpături. Raze galbene şi roşii, rapide şi împletite cu umbre, săgetau valurile. La răstimpuri, alte raze izvorau din adâncuri şi se pierdeau pe suprafaţa apei, ca şi cum ar fi fost semnale venite de pe insule scufundate sau ca şi cum nişte băieţi poznaşi, râzând în hohote, le-ar fi aruncat printre frunzele unor tufişuri de laur. Dar, când se apropiau de mai, valurile îşi lepădau lumina şi cădeau într-o singură izbitură, ca un zid care se prăbuşeşte – un zid de piatră cenuşie, nepătruns de niciun fir de lumină.

Se iscă o adiere de vânt: un fior trecu printre frunze; şi, astfel răvăşite, ele îşi pierdură densitatea sumbră şi se făcură sure sau albe, iar copacul îşi schimbă forma, clipind din frunziş şi pierzându-şi aspectul neclintit de cupolă. Un uliu se aşează pe crengile din vârf, îşi zbătu pleoapele, apoi se înălţă în zbor plutit şi se avântă în văzduh, spre depărtări. Fluierarul alb îşi slobozi strigătul în câmpia neroditoare, zburând rotit, apoi mutându-şi mai departe, în larga singurătate, şi zborul, şi strigătul. Fumul trenurilor şi al hornurilor, lung şi zdrenţuit, se topi în baldachinul lânos care atârna deasupra mării şi a câmpiilor.

Grâul fusese secerat. Din toată revărsarea lui unduită nu mai rămăsese decât o mirişte ţepoasă. O bufniţă porni în zbor leneş din crengile unui ulm, apoi, ca şi cum ar fi fost prinsă de un fir lăsat să se scufunde, se

legănă în văzduh şi se înălţă până în vârful unui cedru. Pe coasta dealurilor treceau umbre molcome, când mai late, când mai grămădite. În partea cea mai înaltă a pământurilor neroditoare zăcea iazul, gol de orice oglindire. Nici cap de sălbăticiune nu se răsfrângea în el, nici vreo copită nu-i tulbura unda, nici bot înfierbântat nu sufla în el, făcând să clocotească bulboane în apele lui. O pasăre, agăţată de o creangă cenuşie, sorbi o înghiţitură de apă rece. Nu se auzea pe acolo nici zgomot de coasă, nici zgomot de roată, ci numai mugetul, izbucnit din senin, al vântului care-şi umfla foalele şi răvăşea creştetul ierburilor. Un os, îndelung bătut de ploi şi îngălbenit de soare, lucea de parcă ar fi fost o mică ramură lustruită de valuri. Copacul în culorile căruia se aprinseseră, primăvara, reflexe roşietice ca blana de vulpe, copacul care în miez de vară îşi plecase cu supunere frunzişul sub mângâierea zefirului era acum sărac şi negru, ca o bucată de fier.

Ţinutul era atât de pierdut, încât nu se mai zărea nicăieri luciul vreunui acoperiş ori scânteierea vreunei ferestre.

Apăsarea umbrei asupra pământului era atât de grea, încât înghiţise în imensitatea ei astfel de firave cătuşe, astfel de fragile obstacole. Acum nu mai exista nimic altceva decât umbra curgătoare a norilor, izbiturile ploii, câte o rază stingheră de soare sau vuietul, izbucnit dintr-odată, al furtunii împinse de vânt. Pe dealurile din zare se înălţau, ca nişte obeliscuri, copaci singuratici.

Soarele de amurg, care-şi lepădase căldura şi îşi risipise densa concentrare de văpaie, muia formele scaunelor şi ale meselor şi încrusta în ele romburi castanii şi galbene. Aşa învelite în contururi de umbră, greutatea lor părea sporită, ca şi cum culoarea li se aplecase şi se grămădise toată într-o singură parte. Cuţitul, furculiţa şi

paharul stăteau la locul lor, dar păreau mai lungi, mai voluminoase – fantastice. În rama ei aurită, oglinda păstra, ca pentru vecie, imaginea aceasta în ochiul ei deschis.

Între timp, pe ţărmul mării umbrele se făceau tot mai lungi, tot mai negre. Gheata aruncată, cenuşie ca fierul, părea acum un iaz albastrul intens. Stâncile nu mai erau atât de dure. Apa care înconjura barca veche era atât de întunecată, încât parcă fuseseră cufundate în ea o sumedenie de midii. Spuma valurilor era palidă şi lăsa ici şi colo câte o lumină sidefie pe nisipul sur ca o pânză de brumă.

— Hampton Court, spuse Bernard, Hampton Court. Locul nostru de întâlnire. Priveşte hornurile roşii, crenelurile pătrate. Tonul pe care îl are vocea mea când spun „Hampton Court" dovedeşte că mă aflu în miezul vieţii. Acum zece, cincisprezece ani aş fi pronunţat „Hampton Court" cu întrebare în glas: „Cum va fi oare acest Hampton Court? Voi vedea acolo lacuri, labirinturi?" Sau aş fi avut nerăbdare în glas: „Ce mi se va întâmpla oare acolo? Pe cine voi întâlni?" Acum, Hampton Court – Hampton Court – cuvintele bat ca un gong în văzduhul pe care l-am limpezit cu o serie de apeluri telefonice şi de cărţi poştale, cuvintele împrăştie în jurul lor cercuri sonore, bubuitoare şi intense; în acelaşi timp se înalţă imagini: după-amiezi de vară, bărci, doamne bătrâne ferindu-şi rochiile de praful de pe jos, o urmă în vreme de iarnă, câteva narcise în martie – toate astea plutesc pe apele care acoperă, în strat bogat, fiecare întâmplare.

Acolo lângă uşa hanului – locul nostru de întâlnire – au şi venit Susan, Louis, Rhoda, Jinny şi Neville. Au şi venit, toţi deodată. În clipa când voi fi şi eu cu ei, elementele vor fi altminteri dispuse, se va alcătui alt desen. Ceea ce aduce acum bogăţie de imagini, risipindu-se gata să se piardă, va fi stăvilit şi pus într-o formulă. Îmi repugnă să

suport această constrângere. Încă de la zeci de metri depărtare simt porunca să-mi schimb personalitatea. Mă stinghereşte chemarea magnetului social. Mă apropii. Ei nu mă văd. Acum Rhoda m-a zărit, dar se preface, de teama şocului reîntâlnirii, că nu m-a recunoscut. Acum se întoarce Neville către mine. Dintr-odată, ridic mâna, îl salut pe Neville şi spun: „Păstrez două flori presate între paginile sonetelor lui Shakespeare”. Apoi mă ia valul. Bărcuţa mea saltă şovăielnică pe valurile mărunte şi agitate. Nu există leac universal, trebuie să ştiţi, împotriva şocului reîntâlnirii.

Ce greu e, apoi, să cârpeşti între ele fragmente zdrenţuite, fruste. Întâlnirea noastră nu devine plăcută decât treptat, în timp ce umpleam hanul cu zgomot de paşi bocăniţi sau târşâiţi, în timp ce ne scoatem hainele şi pălăriile. Ne adunăm în sala de mese, lungă şi pustie, cu vederea spre parc sau spre un spaţiu verde scăldat încă în lumina fantastică pe care o aruncă soarele de amurg, aşa încât între copaci apare o dungă aurie. Apoi ne aşezăm.

— Cum stăm laolaltă aici, spuse Neville, la masa asta îngustă, ce simţim oare înainte de a se aşeza apele primei emoţii? Să recunoaştem cinstit, deschis şi fără ocolişuri, aşa cum li se cade unor prieteni vechi care au făcut eforturi ca să se poată întruni: ce simţim acum, când suntem laolaltă? Mâhnire. Uşa nu se va deschide ca să intre el. Iar noi ducem multe în spinare. Acum, când ne aflăm la mijlocul vieţii, ne apasă multe poveri. Să le descărcăm de pe umeri. „Ce ai făcut tu cu viaţa ta? ne întrebăm noi. Dar eu? Tu, Bernard? Tu, Susan? Tu, Jinny? Voi, Rhoda şi Louis?” Listele au fost afişate. Înainte de a frânge chiflele, de a ne servi cu peşte şi cu salată, pun mâna în buzunarul de la piept şi dau de diplomele mele – pe care le port ca să-mi dovedesc superioritatea. Am fost admis. Am în buzunar acte justificative. Dar privirea ta,

Susan, în care joacă icoana ogoarelor şi a lanurilor, mă tulbură. Actele din buzunarul meu – ovaţii care dovedesc că am fost admis – nu evocă decât zgomotul slab stârnit de un om care bate din palme, într-un câmp pustiu, ca să alunge ciorile. Acum ecoul sunetului s-a stins sub privirea lui Susan, iar eu nu mai aud decât şuieratul vântului deasupra ogorului arat, nu mai aud decât o pasăre cântând – poate o ciocârlie extatică. Auzit-a oare chelnerul despre mine? auzit-au despre mine perechile de îndrăgostiţi, veşnicele perechi care caută întunericul şi umblă agale, oprindu-se din când în când şi privind copacii care nu sunt încă destul de întunecaţi pentru a putea ascunde trupurile lor înlănţuite? Nu. Sunetul palmelor lovite una de alta s-a topit.

Ce mai rămâne atunci, dacă nu pot scoate la iveală actele şi nu vă pot face să credeţi, citindu-vi-le cu glas tare, că am fost admis? Ceea ce rămâne valabil e ce aduce Susan la lumină, sub acidul ochilor ei verzi – ochii ei de cristal, ochii ei alungiţi. De câte ori ne întâlnim, şi câtă vreme marginile întâlnirii sunt încă tăioase, unul dintre noi mereu refuză să se lase acoperit de talaz; unul a cărui personalitate ai vrea, din cauza asta, să o supui personalităţii tale. Pentru mine, de data asta, e Susan. Vorbesc pentru a-i face ei impresie. Ascultă-mă, Susan!

Când cineva intră la mine, la ceasul gustării de dimineaţă, până şi fructele pictate de pe perete se dilată în aşa fel încât să le poată ciuguli papagalii, pictaţi şi ei. Ai putea culege fructul – prinzându-l între degetul mare şi arătător. În laptele subţire, smântânit, în laptele matinal, joacă nuanţe opaline, albastre şi trandafirii. Bărbatul tău – omul care se loveşte cu cravaşa peste ghetre, după ce arată cu vârful ei către vaca stearpă – bărbatul tău bodogăneşte la ceasul acela de dimineaţă. Tu nu spui nimic. Nu vezi nimic. Obişnuinţa te-a legat la ochi. La ora

aceea relaţiile dintre voi sunt mute, cenuşii, goale de conţinut. Ceea ce dau eu, la ceasul acela, e cald şi divers. Eu nu mă repet. Fiecare zi e o primejdie. Suntem ca şerpii încolăciţi: netezi pe deasupra, os pe dinăuntru. Hai să zicem că citim ziarul *Times*. Că discutăm. E o experienţă. Să zicem că e iarnă, zăpada care cade împovărează acoperişul şi ne sechestrează sub ea, într-o grotă luminată în roşu. S-au spart ţevile. Aşezăm un lighean galben în mijlocul încăperii. Ne repezim încolo şi încoace, căutând vase. Ia te uită acolo: ţâşneşte apa şi deasupra bibliotecii. Râdem în hohote, privind dezastrul. Piară tot ce e trainic! Să nu mai rămânem cu nimic! Sau poate că e vară? Putem să ne purtăm paşii până pe malul unui lac şi să privim acolo cum se îndreaptă spre apă lişiţele cu labe plate. Sau vom vedea, poate, o biserică de oraş, tăiată parcă în os, cu copaci tineri fremătându-şi dinaintea ei frunzişul în vânt. Am ales, la întâmplare, ceea ce mi se înfăţişa mai clar. Fiecare dintre aceste imagini e un arabesc mâzgălit la repezeală, pentru a ilustra un incident trecător şi miracolul unei apropieri sufleteşti. Zăpada, ţeava spartă, ligheanul, lişiţele – toate sunt semnale lansate în văzduh, pe care, acum când mă uit îndărăt, văd înscris felul fiecărei iubiri în parte. Văd cum fiecare a fost deosebită de celelalte.

Între timp, tu ai rămas ca midia, prinsă de aceeaşi stâncă. Tu, a cărei ostilitate aş vrea s-o moderez, tu, cu ochii tăi verzi aţintiţi asupra mea, cu rochia ta nearătoasă, cu mâinile aspre şi cu toate celelalte embleme ale splendorii tale materne. Totuşi, adevărul e că nu vreau să-ţi fac niciun rău; nu doresc decât să dau prospeţime şi un luciu nou încrederii în mine, care s-a năruit când ai intrat tu. Nu mai e cu putinţă nicio schimbare. Ne aflăm sub definitivă pecetluire. Pe vremuri, când ne-am întrunit în restaurant la Londra, în jurul lui Percival, totul era în pregătire, totul se clătina în nehotărâre: am fi putut deveni

orişice. Dar acum suntem toţi cu alegerea făcută. Sau, aşa cum pare uneori, altcineva a ales în locul nostru – un cleşte ne-a prins umerii în strânsoarea lui. Eu am ales. Am primit impactul vieţii nu în exterior, ci pe dinăuntru, acolo unde făptura e făcută din fibre albe, din carne vie, neocrotită. Mă învăluie ca un pâlc de nori şi m-a pătruns cu rană adâncă apăsarea multor suflete şi chipuri şi a multor lucruri atât de subtile, încât au culoare, miros, textură şi consistenţă, dar nu au nume. Eu nu sunt decât „Neville" pentru tine, care vezi doar limitele înguste ale vieţii mele şi o linie de demarcare de care nu poate trece. Dar pentru mine însumi sunt multiplu: sunt ca un năvod ale cărui ochiuri se ţes, pe nesimţite, pe sub globul pământesc. Năvodul meu nu se poate distinge de ceea ce învăluie. El aduce la suprafaţă balene – monştri imenşi, mase de gelatină albă, tot ceea ce e amorf şi rătăcitor. Eu detectez şi percep. Sub ochii mei se deschide o carte: văd până în străfunduri. Se deschide o inimă – văd până în adâncurile ei. Ştiu ce iubiri tremură în văpaie; ştiu cum aruncă gelozia încolo şi încoace lumini verzui ca de fulger; ştiu cât de încâlcit se împleteşte iubire cu iubire; cum îşi strânge iubirea nodurile şi cum le rupe, brutal. Am fost şi eu prins în nodul ei; şi am fost smuls apoi.

Dar cândva a existat o altă slavă, atunci când aşteptam să se deschidă uşa şi să apară Percival. Când, liberi încă de orice cătuşe, ne aşezam pe băncile tari ale vreunei săli publice.

— Pe atunci exista pădurea de fagi, spuse Susan, şi Elvedon, şi arătătoarele aurite ale ceasului scânteind printre copaci. Porumbeii despicau frunzişul. Lumini schimbătoare rătăceau deasupra creştetului meu. Nu le-am putut prinde. Totuşi, Neville, tu, pe care te discreditez în sinea mea pentru a mă putea simţi eu însămi, uită-te la mâna mea sprijinită pe masă! Uită-te la nuanţele de

culoare sănătoasă, de la încheietura mâinii până în palmă! Trupul meu a fost de folosinţă zilnică, de folosinţă dreaptă şi întreagă, ca o unealtă în mâna unui meseriaş bun. Lama e tăioasă, curată, mai uzată spre mijloc. (Noi ne luptăm ca sălbăticiunile în câmpie, precum cerbii care se iau în coarne.) Văzute prin carnea ta palidă şi moale, până şi merele şi strugurii par prinşi într-o pojghiţă subţire, ca şi cum s-ar afla sub sticlă. Cufundat adânc în fotoliu, în compania unei singure fiinţe – dar care e mereu alta –, nu vezi decât un fragment din trupul însufleţit. Cu nervii, cu fibrele ei, cu ritmul lent sau precipitat al sângelui. Dar nu vezi nimic întreg. Nu vezi o casă într-o grădină; un cal în câmpie; un oraş întins dinaintea ochilor. Ca o femeie bătrână, te apleci, străduindu-te să vezi mai de aproape lucrul la care cârpeşti. Eu am văzut viaţa în mare, substanţială, copleşitoare. Am văzut crenelurile şi turnurile ei, fabricile şi rezervoarele de petrol. Am văzut o casă ridicată în vremuri imemoriale, după un plan transmis din generaţie în generaţie. Lucrurile astea au rămas masive, proeminente, nepieritoare în sufletul meu. Nu sunt nici sinuoasă, nici suavă. Stau printre voi, zădărnicindu-vă moliciunea cu duritatea mea, stingând, cu şuvoiul verde izbucnit din privirea mea limpede, freamătul vorbelor voastre care pâlpâie argintiu ca aripa de fluture.

Gata, ne-am izbit coarnele unele de altele. Acesta a fost preludiul necesar. Salutul dintre prieteni vechi.

— Aurul risipit între copaci s-a ofilit, spuse Rhoda. Îndărătul lor se întinde o fâşie verde, lungă ca lama unui cuţit văzut în vis sau ca un ostrov lunguleţ unde nu calcă nimeni. Venind pe stradă în jos, automobilele îşi pâlpâie acum luminile. Îndrăgostiţii se pot retrage în umbră. Trunchiurile copacilor par umflate, obscene – cu atâtea trupuri de îndrăgostiţi pe care le ocrotesc.

— Era altfel pe vremuri, spuse Bernard. Pe atunci

puteam înfrunta curentul când voiam. Câte apeluri telefonice, câte cărţi poştale au fost necesare acum pentru a face o spărtură prin care să trecem şi să ne aflăm aici, întruniţi, la Hampton Court! Cât de repede sare viaţa de la ianuarie la decembrie! Suntem purtaţi cu toţii de şuvoiul unor lucruri devenite atât de familiare, încât nu mai aruncă umbre. Nu mai facem comparaţii. Abia ne mai gândim că există un *eu* ori un *tu*. Şi, în această stare de inconştienţă, obţinem cea mai deplină libertate faţă de vicisitudini şi dăm la o parte ierburile ce se întind la gura canalelor subterane. Trebuie să facem salturi înalte, ca peştele, ca să prindem trenul de la Waterloo. Dar, oricât de sus am sări, cădem tot în apa râului. Nu voi ajunge niciodată până în insulele Pacificului. Călătoria la Roma a fost cea mai îndepărtată pe care am făcut-o. Am copii. Sunt ţintuit în loc, în complicatul desen al vieţii.

Dar numai trupul meu – bărbatul acesta trecut pe care voi îl numiţi Bernard – e fixat în mod irevocabil. Aşa îmi place să cred. Acum judec mai detaşat decât atunci când eram tânăr şi când, ca un copil care răscoleşte tot sacul, scormoneam cu râvnă ca să dau de eul meu adevărat. „Ia te uită, asta ce e? Şi asta? Oare e un dar frumos? Numai atât?” Şi aşa mai departe. Acum ştiu ce conţin pachetele. Şi nici nu-mi prea pasă. Îmi proiectez gândirea în văzduh, aşa cum semănătorul, risipind în evantai, aruncă grăunţele care cad, în lumina purpurie a apusului, pe ogorul apăsat sub plug, pe ogorul lucios şi neroditor încă.

O frază. O frază nedesăvârşită. Dar ce sunt frazele? Nu mi-au lăsat mare lucru de pus pe masă, lângă mâinile lui Susan. Nimic de scos din buzunar, odată cu diplomele lui Neville. Eu nu sunt o autoritate în materie de jurisprudenţă, medicină sau economie. Sunt cu totul învăluit în fraze, ca într-un strat de paie umede.

Strălucesc, fosforescent. Şi fiecare dintre voi simte, când vorbesc, că primeşte lumină şi împrăştie lumină. Când eram mici, băieţii îşi spuneau: „Ce frumos!”; frazele îmi clocoteau pe buze, sub ulmii de pe terenurile de joc. Băieţii clocoteau şi ei şi se înălţau slobozi, odată cu frazele mele. Dar eu în singurătate stau şi tânjesc. Singurătatea mă nimiceşte.

Umblu din casă în casă, asemenea călugărilor vaganţi din Evul Mediu care le amăgeau pe femei şi pe fete cu mărgele şi balade. Sunt un rătăcitor, un vânzător ambulant care-şi plăteşte adăpostul cu o baladă. Sunt un oaspete cumsecade, uşor de mulţumit. Deseori sunt instalat în cea mai bună cameră, într-un par cu baldachin; alteori dorm în hambar sau într-un stog de fân. N-am nimic împotriva puricilor, dar nu găsesc cusur nici mătăsurilor. Sunt foarte îngăduitor. Nu sunt moralist. Prea sunt conştient de răstimpul scurt al vieţii şi de toate ispitele ei, ca să trag linii de demarcaţie cu creionul roşu. Şi totuşi, nu sunt atât de lipsit de discernământ pe cât aţi putea crede judecându-mă după limbuţia mea. Port jungherul dispreţului şi al neîngăduinţei ascuns în mânecă. Dar deviez lesne. Născocesc poveşti. Fac jucării din orişice. O fată stă în poarta unei căsuţe de ţară. Aşteaptă. Pe cine? A fost sedusă? N-a fost sedusă? Directorul vede o gaură în covor. Suspină. Nevasta lui, trecându-şi degetele prin părul încă bogat, se gândeşte... Şi aşa mai departe. Mâini fluturate, şovăieli la colţuri de stradă, cineva care aruncă o ţigară pe jos – toate sunt pretexte pentru poveşti. Dar care e povestea cea adevărată? Pe aceea nu o ştiu. Iată de ce îmi ţin frazele agăţate, cum se ţin hainele în dulap aşteptând să le poarte cineva. Şi, aşteptând astfel, cugetând astfel, însemnând un lucru, apoi altul, rămân în afara vieţii. Mă va lua vântul, cum ar sufla o albină de pe o floarea-soarelui. Filosofia mea, din ce în ce mai bogată,

izvorăşte în fiece clipă şi se îndreaptă iute ca argintul-viu, în zece direcţii deodată. Louis însă, cu privirea lui pătimaşă, dar sever din fire, şi-a format, în camera de la mansardă sau la el în birou, concluzii neclintite asupra adevăratei naturi a lucrurilor pe care trebuie să le ştim.

— Îmi rupe firul pe care încerc să-l ţes, spuse Louis. Râsul vostru mi-l rupe, nepăsarea voastră, frumuseţea voastră. Mi l-a rupt cândva Jinny, când m-a sărutat în grădină, cu mulţi ani în urmă. L-au rupt, la şcoală, băieţii lăudăroşi care îşi băteau joc de accentul meu australian. „Sensul acesta este", îmi spun; dar îndată tresar, lovit ca de o durere: zădărnicie. „Ascultă, îmi spun, ascultă privighetoarea care cântă, în timp ce pământul e frământat de paşi, în timp ce se petrec invazii şi migraţii. Crede în..." Şi deodată sunt tras cu brutalitate la o parte. Calc numai printre olane sparte şi cioburi de sticlă. Cad tot felul de lumini, făcând să apară pete ciudate pe blana cunoscută a leopardului. Clipa asta de împăcare, clipa în care ne întrunim cu toţii, clipa asta de înserare, cu vin şi cu frunze fremătătoare, cu tineri care se apropie dinspre râu, îmbrăcaţi în tricouri albe şi purtând perne în braţe, mi-o întunecă umbra temniţelor, şi a torturilor, şi a infamiilor impuse omului de către om. Simţurile îmi sunt atât de imperfecte, încât nu sunt în stare să ascundă sub un singur înveliş purpuriu învinuirile grave pe care cugetul meu le acumulează împotriva noastră, a oamenilor, chiar şi acum când suntem reuniţi aici. Mă întreb ce soluţie e de găsit. Ce punte de legătură? Cum să adun toate aspectele orbitoare, rătăcitoare, pe un singur fir drept care să lege totul laolaltă? Acestea îmi sunt gândurile, în vreme ce vă uitaţi, cu puţină maliţie, la buzele mele strânse, la obrajii mei supţi şi la veşnica mea încruntare.

Dar v-aş ruga să-mi priviţi şi bastonul, şi haina. Stăpânesc acum o masă de lucru din mahon masiv, într-un

birou cu pereţii plini cu hărţi. Navele noastre au dobândit o reputaţie demnă de invidiat datorită cabinelor atât de luxoase. Pe vapoarele noastre avem bazine de înot şi săli de gimnastică. Port o vestă albă sub haină şi consult o agendă înainte de a stabili o întâlnire.

Acestea sunt metodele ironice, ghiduşiile cu care sper să vă distrag atenţia, ca să nu vedeţi cât mi-e sufletul de fremătător, de vulnerabil, cât de tânăr şi de lipsit de apărare sunt. Căci am fost şi rămân cel mai tânăr dintre voi; cel care se miră cu cea mai mare naivitate; cel care priveşte cu îngrijorare şi înţelegere tot ceea ce e neplăcut pentru ceilalţi sau îi face ridicoli – un nas mânjit cu funingine, un nasture rupt. Sufăr pentru umilinţele celorlalţi. Totuşi, sunt neîndurător, sunt neclintit ca marmura. Nu înţeleg cum vă puteţi bucura de viaţă. Micile voastre entuziasme, bucuriile copilăreşti în faţa unui ceainic care fierbe, a eşarfei cu picăţele a lui Jinny când se înfioară de o adiere şi pluteşte ca o pânză de păianjen, sunt pentru mine ca bucata de mătase aruncată între coarnele taurului furios. Vă condamn – şi totuşi inima către voi mă trage. Aş trece cu voi şi prin focul gheenei. Dar mai fericit sunt singur. Îmi place luxul veşmintelor de aur şi purpură. Şi totuşi, prefer să mă uit şi să văd acoperişurile cu pisici care îşi freacă de hornurile crăpate spinările murdare; să văd ferestre sparte; şi să aud dangătul răguşit al clopotelor din turla de cărămidă a vreunei biserici.

— Mă uit la ceea ce îmi stă dinainte, spuse Jinny. Eşarfa mea, cu picăţele de culoarea vinului. Un pahar. Un borcan cu muştar. O floare. Îmi place tot ce poate fi atins, ce poate fi gustat. Îmi place ploaia, când se preface în ninsoare şi devine palpabilă. Fiind năvalnică şi mult mai curajoasă decât voi, nu-mi domolesc frumuseţea, coborând-o în mediocritate ca să mă pun la adăpost de suferinţă. Înghit frumosul pe de-a-ntregul. Ştiu că e făcut

din carne, din substanţă vie. Închipuirea mea e închipuirea trupului. Viziunile mele nu sunt fin lucrate, şi albe, şi pure ca ale lui Louis. Nu-mi plac, Louis, pisicile jigărite şi hornurile crăpate. Frumuseţea prăpădită care e de văzut pe acoperişurile tale îmi repugnă. Bărbaţi şi femei în uniformă, cu peruci şi cu robă, cu gambetă sau cu tricouri de tenis frumos răscroite la gât, nesfârşita diversitate a veşmintelor femeieşti (observ întotdeauna îmbrăcămintea tuturor), toate mă încântă. Mă las dusă de vârtejul lor, în tot felul de încăperi, în săli mari, aici, dincolo, pretutindeni, oriunde se duc şi ei. Omul acela ridică piciorul calului ca să-i cerceteze copita. Celălalt tot închide sertarele în care se află colecţia lui particulară. Nu sunt niciodată singură. Sunt înconjurată de un regiment de semeni. Cred că mama se lua după sunetul tobei, cred că tata a ascultat chemarea mării. Sunt ca un căţeluş care merge pe stradă în urma fanfarei militare, dar se opreşte să miroasă cine ştie ce pată la rădăcina unui copac, apoi deodată o ia la goană, trecând strada, pe urmele unei amărâte de corcituri, şi pe urmă stă cu lăbuţa ridicată dinaintea unei măcelării de unde vine un miros ademenitor. Drumurile mele m-au dus în locuri ciudate. Nenumăraţi bărbaţi s-au desprins de lângă zid şi au venit spre mine.

N-am decât să ridic mâna, şi ei vin, ca săgeata, la locul de întâlnire: poate un loc la balcon, poate un magazin la colţul străzii. Chinurile, dezacordurile vieţilor noastre pentru mine au fost rezolvate, seară de seară, uneori prin simpla atingere a unei mâini sub faţa de masă, la vremea cinei – trupul devenindu-mi atât de fluid, încât, la atingerea mâinii, era ca o picătură plină care sporeşte, tremură, aruncă sclipiri de lumină şi se desprinde apoi, în plin extaz.

Am stat dinaintea oglinzii, aşa cum stai tu la masa de lucru adunând cifre. Astfel, dinaintea oglinzii din templul

care era camera mea de dormit, mi-am judecat nasul, şi bărbia, şi buzele care se deschid prea mult, lăsând să se vadă gingiile. Am privit. Am observat. Am ales ce mi se potrivea; care galben sau care alb anume, care luciu sau paloare, care linie rotunjită sau dreaptă. Cu unii sunt nestatornică, rigidă cu alţii, dură ca un ţurţur de gheaţă argintiu sau fierbinte ca o flacără aurie. M-am năpustit cu patimă până la limita la care-mi îngăduia să ajung omenescul meu pripon. Când stătea acolo în colţ, cămaşa lui era albă; pe urmă s-a făcut purpurie; flacăra şi fumul ne-au învăluit cu totul; după o conflagraţie mistuitoare (cu toate că, în vreme ce stăteam pe covorul din faţa căminului, glasurile noastre erau abia şoptite, murmurându-şi toate tainele inimii ca în ghiocul unei scoici, aşa încât nimeni să nu se audă în casa adormită, iar eu am auzit odată cum se mişcă pe dincolo bucătăreasa, şi odată am crezut amândoi că bătaia ceasului e zgomot de paşi), ne-am prefăcut în cenuşă, fără să lăsăm vreo urmă, nici oase neatinse de foc, nici şuviţe de păr păstrate în medalioane, nimic din ceea ce rămâne în urma apropierilor voastre. Încep să încărunţesc; să nu mai fiu ceea ce eram: dar mă uit la chipul meu, stând dinaintea oglinzii în plină lumină, şi îmi observ cu mare atenţie nasul, şi bărbia, şi gura care se deschide prea mult. Lăsând să se vadă gingiile. Dar nu mi-e teamă.

— Pe drumul de la gară erau stâlpi, spuse Rhoda, şi copaci care nu-şi scuturaseră încă frunza. Frunzişul ar fi putut să mă ascundă. Dar n-am vrut să mă ascund. Am mers drept către voi, fără să mai fac ocoluri ca să evit şocul întâlnirii, aşa cum obişnuiam. Toate astea numai pentru că mi-am învăţat trupul să folosească un anume subterfugiu. Pe dinăuntru nu m-am educat: mă tem de voi, vă urăsc, vă iubesc, vă invidiez şi vă dispreţuiesc, dar nu sunt niciodată bucuroasă când e vorba să mă întâlnesc cu

voi. Venind de la gară şi refuzând să accept adăpostul copacilor şi al stâlpilor, mi-am dat seama de la distanţă, de îndată ce v-am zărit mantalele de ploaie şi umbrelele, că sunteţi fixaţi într-o substanţă făcută din nenumărate momente petrecute împreună; sunteţi angajaţi în viaţă, aţi adoptat o atitudine, aveţi copii, autoritate, inimă, dragoste, relaţii. Pe când eu nu am nimic. Nici măcar chip.

În sala asta de mese, voi vedeţi coarne de cerb şi pahare, solniţe, pete galbene pe faţa de masă. „Chelner!”, strigă Bernard. „Pâine!”, spune Susan. Şi chelnerul vine. Aduce pâine. Dar eu mă uit la marginea ceştii cum m-aş uita la un munte şi văd numai fragmente din coarnele de cerb şi mai văd, cu mirare şi cu groază, cum luceşte urciorul de pe masă, ca o spărtură făcută în beznă. Glasurile voastre îmi sună ca trosnetul copacilor în pădure. Şi chipurile voastre făcute din proeminenţe şi din adâncituri... Cât de frumoşi sunteţi, aşa cum staţi nemişcaţi în depărtare, rezemaţi în miez de noapte de împrejmuirea vreunui scuar! îndărătul vostru se arcuieşte spuma valurilor, şi pescarii de la marginea lumii îşi desfăşoară năvoadele şi le aruncă în mare. O adiere de vânt răsfiră frunzele din vârful unor copaci bătrâni. (Totuşi, ne aflăm la Hampton Court.) Cu strigătele lor stridente, papagalii sparg liniştea densă a junglei. (Aici se urnesc din loc tramvaiele.) Rândunica îşi moaie aripa în iaz, la miez de noapte. (Aici, stăm de vorbă.) Acesta e globul pe care încerc să-l ţin în mâini, acum când ne aflăm aici, laolaltă. Astfel trebuie să îndur supliciul de a mă afla la Hampton Court, la ora şapte şi jumătate fix.

Dar, de vreme ce am nevoie de chiflele de aici, şi de paharul cu vin, şi de vreme ce chipurile voastre cu proeminenţe şi cu adâncituri sunt atât de frumoase, aşa cum frumoasă îmi pare şi faţa de masă cu petele ei galbene, şi de vreme ce sunt departe de a putea să mă

desfăşor în cercuri de înţelegere din ce în ce mai largi, aşa încât să pot cuprinde întregul univers (cum visez noaptea, când patul pluteşte, suspendat în aer, şi când cad de pe marginea lumii), trebuie să trec prin mascarada detaliilor de viaţă ale fiecăruia dintre voi. Tresar când mă asaltaţi cu poveşti despre copiii voştri, despre poeziile voastre, despre degerăturile voastre sau despre orice altceva din ceea ce faceţi sau înduraţi. Dar nu mă las amăgită. După toate solicitările, ba într-o direcţie, ba într-alta, după asalturile şi cercetările voastre, voi cădea prin pânza subţire, voi cădea singură în abisuri de foc. Şi nu-mi veţi sări în ajutor. Mai cruzi decât călăii din vremurile de demult, mă veţi lăsa să cad şi, după ce mă voi fi prăbuşit, mă veţi sfâşia în bucăţi. Totuşi, sunt clipe când zidurile sufletului se subţiază, când nimic nu rămâne neabsorbit, şi atunci îmi închipui că am fi în stare să umflam un balon atât de mare, încât soarele să răsară şi să apună înăuntrul lui, şi că am putea să luăm albastrul de la amiază şi bezna din miez de noapte şi am putea fi azvârliţi departe, sloboziţi din clipa şi de pe locul de acum.

— Strop după strop, spuse Bernard, se scurge tăcerea. Se formează pe acoperişul minţii şi cade jos de tot în apa iazurilor. Singur pe vecie, singur, singur – auzi cum picură liniştea şi cum cercurile stârnite de ea aleargă până la marginile cele mai depărtate. Plin şi sătul, bine înfipt în mulţumirea mea de om, ajuns în miezul vieţii, eu, Bernard, pe care singurătatea îl distruge, las să picure tăcerea, strop după strop.

Dar acum tăcerea îmi roade faţa, îmi topeşte nasul, aşa cum ploaia topeşte nasul omului de zăpadă din curte. În vreme ce tăcerea picură, mă topesc cu totul şi rămân fără chip şi abia mai pot fi deosebit de ceilalţi. Dar n-are importanţă. Ce are oare importanţă? Am mâncat bine. Peştele, cotletele de viţel şi vinul au tocit dinţii tăioşi ai

egoismului. Teama s-a domolit. Celui mai vanitos dintre noi – Louis poate – nu-i pasă ce cred oamenii despre ei. Chinurile sufleteşti ale lui Neville s-au potolit şi ele. Să le meargă celorlalţi din plin – iată ce gândeşte el. Susan aude suflarea tuturor copiilor ei cufundaţi în somn. „Nani, nani”, murmură ea. Rhoda şi-a legănat corăbiile, ducându-le până la mal. Nu-i mai pasă dacă unele s-or fi scufundat sau dacă stau toate ancorate. Suntem gata să ţinem seama de orice propunere dezinteresată pe care ne-ar prezenta-o viaţa. Acum mă gândesc că pământul nu e decât o pietricică desprinsă din soare, iar în spaţiile interplanetare nu există nicăieri viaţă.

— În tăcerea asta, spuse Susan, parcă n-ar mai putea nici frunza să cadă, nici pasărea să zboare.

— Ca şi cum s-ar fi întâmplat un miracol, spuse Jinny, şi ar fi oprit viaţa în loc, aici şi acum.

— Ca şi cum existenţa noastră, spuse Rhoda, s-ar încheia în clipa aceasta.

— Dar ascultaţi, spuse Louis, cum vuieşte universul, mişcându-se prin genunile spaţiului necuprins. Fâşia neînsemnată a istoriei a pierit de mult, cu regii şi reginele noastre. Nu mai existăm. A pierit întreaga noastră civilizaţie, cu Nil cu tot. A pierit orice urmă de viaţă. Ca nişte picături separate, ne-am topit, ne-am stins, ne-am cufundat în hăul timpului, în întuneric.

— Tăcerea se scurge, picătură cu picătură, spuse Bernard. Dar ascultaţi acum ticăitul ceasului şi vuietul automobilelor. Viaţa ne-a chemat din nou. Adineauri, când am trecut pe lângă ea, am auzit o clipă cum urla vântul în bezna fără de margini. Acum aud ceasornicul şi automobilele. Am ajuns la ţărm; suntem iar pe pământ; stăm aşezaţi toţi şase în jurul unei mese. Ideea că am nas m-a adus înapoi la viaţă. Mă îndrept şi strig: „La luptă!”, amintindu-mi de forma nasului meu şi, plin de spirit

combativ, bat cu lingura în masă.

— Să ne opunem haosului fără margini şi imbecilităţii amorfe, spuse Neville. Soldatul care face dragoste cu o bonă îndărătul unui copac e mai demn de admirat decât toate stelele. Totuşi, se iveşte uneori pe cerul senin câte o stea pâlpâitoare, care mă face să cred că universul e frumos, iar noi – nişte târâtoare ale căror pofte distrug până şi frumuseţea copacilor.

— Totuşi, Louis, spuse Rhoda, cât de scurt e răstimpul tăcerii! Au şi început să-şi pună şervetul, netezindu-l, lângă farfurie. „Cine mai vine?”, se întreabă Jinny. Dar Neville suspină, amintindu-şi că Percival n-o să mai vină niciodată. Jinny şi-a scos oglinda din geantă. Examinându-şi figura ca un actor, îşi plimbă pămătuful de pudră de-a lungul nasului şi, după o clipă de chibzuire, dă buzelor exact nuanţa de roşu care li se potriveşte. Susan, căreia astfel de pregătiri îi stârnesc mânie şi teamă, îşi încheie şi îşi descheie nasturele de sus al hainei. Pentru ce se pregăteşte oare Jinny? Pentru orice – pentru altceva.

— Ei îşi spun că a venit vremea plecării, spuse Louis. Că mai sunt încă în putere. Că profilul lor se va desena pe fondul întunecat al infinitului. Nu-şi încheie frazele. Îşi spun întruna că a venit vremea să plecăm. Că se vor închide porţile grădinilor. Iar noi doi, Rhoda, prinşi în talazul lor, vom rămâne, poate, puţin mai în urmă.

— Da, ca doi conspiratori care au ceva de şoptit, spuse Rhoda.)

— Se ştie, şi eu nu mă îndoiesc de autenticitatea faptului, spuse Bernard, că aici, pe drumul pe care mergem acum, un rege, trecând călare, a căzut fiindcă s-a împiedicat de muşuroiul unei cârtiţe. Dar cât de ciudat mi se pare să opunem vârtejurilor adânci ale spaţiilor infinite o siluetă măruntă cu un ceainic pe creştet! Astfel ne redobândim pe loc credinţa în realitatea făpturilor

omeneşti – dar nu şi credinţa în ceea ce îşi aşază pe creştet! Trecutul Angliei noastre – o fărâmă de lumină. Aşadar, oamenii îşi pun ceainic pe cap şi declară: „Eu sunt regele!” încerc, în vreme ce umblăm, să-mi recapăt noţiunea timpului, dar întunericul fără de sfârşit mi-a năvălit în ochi şi m-a făcut că mă rătăcesc. Palatul acesta pare uşor ca un nor oprit o clipă în trecerea lui pe cer. Am încercat să folosesc un truc; am aşezat regii pe tron, unul după altul, cu coroane pe cap. Iar noi, care umblăm cot la cot, toţi şase, ce înfruntăm oare cu întâmplătoarea noastră pâlpâire de lumină, pe care o numim creier şi simţire? Cum putem opune rezistenţă şuvoiului? Există ceva care să aibă permanenţă? Vieţile noastre se scurg şi ele, neidentificate, pe firul şuvoiului, pe căi lipsite de lumină, pe lângă cărarea timpului. Într-o zi, Neville mi-a aruncat în faţă un poem. Simţindu-mă cuprins deodată de sentimentul nemuririi, am exclamat: „Ştiu şi eu ce ştia Shakespeare!” Dar asta a trecut.

— Fără noimă, în mod ridicol, spuse Neville, timpul se întoarce, în vreme ce ne plimbăm împreună. A fost destul, pentru a aduce timpul înapoi, să apară un câine cu mersul ţanţoş. Mecanismul funcţionează. Timpul şi-a lăsat urmele pe portalul acesta. Trei sute de ani par acum mai cuprinzători decât o singură clipă care a trecut pe lângă câinele acela. Regele William, cu peruca pe cap, încalecă, iar doamnele de la curte mătură iarba cu fustele lor brodate. În timp ce ne plimbăm, încep să fiu convins că soarta Europei are o importanţă şi că – oricât ar părea de ridicol – soarta ei s-a hotărât la bătălia de la Blenheim. Da, declar pe când trecem pe sub portal, percep clipa prezentă. Sunt din nou un supus al regelui George.

— În vreme ce înaintăm pe stradă, spuse Louis, eu uşor rezemat de Jinny, Bernard braţ la braţ cu Neville şi Susan cu mâna într-a mea, e greu să nu ne vină să

plângem când ne zicem copilaşi, rugându-ne Domnului să ne ocrotească somnul. E înduioşător să cântăm împreună, cu mâinile împreunate, temându-ne de întuneric, în timp ce domnişoara Curry ne acompaniază la armoniu.

— Grilajul de fier s-a retras, spuse Jinny. Dinţii timpului nu mai sfâşie. Am triumfat asupra genunilor dintre stele, datorită roşului de buze, pudrei, batistelor fine.

— Nu-mi pasă a cui e mâna, spuse Susan. Am apucat-o şi, fie a cui o fi, o ţin strâns, cu dragoste, cu ură.

— Ne cuprinde o stare de calm rupt de materie, spuse Rhoda. Ne bucurăm de răgazul acesta (nu se întâmplă deseori să nu fim copleşiţi de spaime), în care pereţii sufletului au devenit străvezii. Palatul lui Wren alcătuieşte un dreptunghi – aşa cum îl alcătuia cvartetul acela care cânta pentru oamenii din sală, oamenii aceia aruncaţi pe ţărm şi neatinşi de ape. Un pătrat e aşezat peste dreptunghi, iar noi spunem: „Acesta e locaşul nostru. Structura lui e vizibilă acum. Foarte puţin spaţiu a rămas pe din afară”.

— Garoafa roşie, spuse Bernard, garoafa roşie care stătea în vas, pe masa din restaurantul unde am avut întâlnire cu

Percival, e acum o plantă cu şase flori – făcută din şase vieţi deosebite.

— O lumină ciudată, spuse Louis, care se vede printre copaci.

— Alcătuită cu multă trudă, îndurând multe lovituri, spuse Jinny.

— Căsătorie, moarte, călătorii, prietenie, spuse Bernard; la oraş şi la ţară; copii şi toate celelalte; un corp cu multe faţete, tăiat din masa întunericului; o floare cu nenumărate petale. Să ne oprim o clipă în loc; să vedem ce am realizat. Lumina aceea să-şi arunce văpaia asupra

copacilor. O viaţă. Iat-o. A trecut. S-a stins.

— Acum se depărtează, spuse Louis. Bernard cu Susan. Neville cu Jinny. Eu, tu şi Rhoda ne oprim o clipă lângă urna asta de piatră. Ce cântec vom auzi acum, după ce perechile acestea au plecat spre crânguri, după ce Jinny, întinzând mâna înmănuşată, se preface că o interesează nuferii: „Viaţa mea ruinată, viaţa mea irosită degeaba”? Neville, pe malul lacului în care cade lumina lunii, ia într-a lui mâna mică a lui Jinny, cu unghii roşii ca vişina, şi spune: „Iubire, iubire” – iar ea răspunde, îngânându-l ca pasărea: „Iubire, iubire”. Dar ce cântec auzim oare noi doi?

— Se topesc în zare îndepărtându-se către lac, spuse Rhoda. Se strecoară peste întinderea de iarbă, cu mişcări furişate, dar siguri pe ei, ca şi cum ar cere de la mila noastră privilegiul cel vechi: să nu fie tulburaţi. Mareea sufletului, stăvilită o clipă, se îndreaptă acum într-acolo. N-au încotro: trebuie să ne părăsească. Întunericul le-a înghiţit trupurile. Ce cântec se aude? De bufniţă, de privighetoare, de pitulice? Se aude sirena unui vapor; pe şina tramvaiului se aprind scântei de lumină; copacii se înclină cu gravitate şi se îndoaie spre pământ. O boltă de lumină stă deasupra Londrei. Iată o femeie bătrână care se întoarce spre casă, cu pas liniştit, şi un bărbat, pescar întârziat, coborând pe dig cu undiţa în mână. Nu trebuie să ne scape niciun sunet, nicio mişcare.

— O pasăre zboară către cuibul ei, spuse Louis. Amurgul îşi deschide larg ochii şi înainte de culcare se mai uită o dată, în grabă, la tufişuri. Cum să cuprindem într-o formă unică mesajele neclare şi complexe pe care ni le trimit toate acestea, şi nu numai ele, dar şi atâtea suflete plecate de pe lumea asta, băieţi şi fete, bărbaţi şi femei care s-au petrecut pe aici, sub domnia unui rege sau a altuia?

— A căzut o greutate în noapte, spuse Rhoda, şi greutatea trage noaptea după ea. Fiecare pom e împovărat cu o umbră care nu e umbra lui, ascunsă îndărătul trunchiului. Auzim un răpăit de tobe pe acoperişurile unui oraş în plin post, când turcii sunt înfometaţi şi neliniştiţi. îl auzim strigând, cu glasuri pătrunzătoare ca mugetul cerbului: „Deschideţi! Deschideţi!” Auzim cum scârţâie roţile tramvaielor şi vedem cum ţâşnesc scântei de lumină din şinele de metal. Auzim foşnet de fagi şi de mesteceni care îşi ridică ramurile spre cer, ca şi cum, lăsând să-i alunece de pe trup veşmântul de noapte, veşmântul de mătase, mireasa ar sta în pragul porţii strigând: „Deschide! Deschide!”

— Totul pare plin de viaţă, spuse Louis. În noaptea asta nu aud niciun zvon de moarte. S-ar părea că prostia pe chipul bărbatului şi semnele de bătrâneţe pe chipul femeii sunt destul de puternice pentru a rezista incantaţiei şi a lăsa cale liberă morţii. Dar unde e moartea, în noaptea asta? Tot ce e imperfect, tot ce e inutilizabil, tot ce e risipit ici şi colo e acum ca un pumn de cioburi integrate în valurile albastre tivite cu roşu care, năvălind pe ţărm, încărcate cu peşti, ni se sparg la picioare.

— De ne-am putea înălţa amândoi să vedem lumea de acolo, de sus, spuse Rhoda, de-am putea să rupem legătura cu orice punct de sprijin! Dar pe tine te tulbură sunetul admirativ – de laudă sau de râs; iar eu mă indignez la orice afirmaţie a semenilor mei, fie că au sau nu dreptate ori că ar căuta un compromis – şi nu mai am încredere decât în singurătate şi în soarta cea năprasnică. Aşa că nu putem sta alături, noi doi.

— Ne despărţim pe vecie, spuse Louis. Am renunţat să ne îmbrăţişăm printre ferigi, am renunţat la dragoste pe marginea lacului. Am rămas lângă urna de piatră, ca doi conspiratori care s-au tras la o parte pentru a-şi împărtăşi

o taină. Dar iată: în vreme ce stăm aici, se naşte o unduire în zare. Năvodul e tras tot mai sus. Ajunge la suprafaţă. Peşti argintii se zbat, spărgând oglinda apei. Unii sar, unii plesnesc din coadă. Toţi suntem aduşi la mal. Viaţa îşi rostogoleşte captura în iarbă. Se îndreaptă câţiva oameni spre noi. Bărbaţi, femei? Mai stau încă învăluiţi în faldurile lungi ale valurilor din care se înalţă şi care îi aseamănă pe unii cu alţii.

— Acum, spuse Rhoda, când trec de linia copacilor, îşi recapătă înfăţişarea firească. Nu sunt decât bărbaţi şi femei. Impresia de minune şi sentimentul de respect supranatural se pierd când se desprind din faldurile valului curgător. Nu mai stârnesc decât milă, acum când păşesc cu toţii în lumina lunii, ca ultimii supravieţuitori ai unei armate, reprezentanţii noştri care se duc în fiecare noapte la luptă (aici sau în Grecia) şi se întorc tot noaptea cu răni pe trup şi cu chipul răvăşit. Cade din nou lumina asupra lor. Li se văd figurile. Sunt Susan şi Bernard, Jinny şi Neville, pe care îi cunoaştem. Cum se reduce totul la proporţii mărunte! Cum s-a ofilit totul! Cât de umilitor! Mă cutremur iar de vechiul fior de ură şi de groază, când mă simt ţintuită locului, prinsă în ghearele căngilor aruncate asupra noastră: saluturi, formule de recunoaştere, strângeri de mână, priviri cercetătoare. Totuşi, îmi strămută hotărârea de îndată ce îi aud i oştind câteva cuvinte, cu intonaţie cunoscută, spunând mereu altceva decât ce mă aştept să aud, şi de îndată ce încep să-şi mişte mâinile, în aşa fel încât zilele de demult răsar din nou din întuneric.

— Parcă ar fi o lumină care pâlpâie şi joacă dinaintea ochilor, spuse Louis. Iluzia vine din nou odată cu ei, care se apropie acum. Se urneşte din nou talazul întrebărilor. Ce cred eu despre tine? Dar tu despre mine? Cine eşti tu? Eu cine sunt? Toate întrebările astea se zbat în jurul nostru

făcându-ne să ne simţim stingheri, şi pulsul bate precipitat, şi privirile se aprind, şi o luăm iar de la început cu toată absurditatea existenţei fiecăruia dintre noi, fără de care viaţa ar cădea la pământ şi ar pieri cu totul. S-au năpustit asupra noastră. Razele soarelui de amurg se aprind pe urna de piatră. Suntem împinşi în talazul mării violente şi nemiloase. Ajute-ne cerul să ne jucăm bine rolurile, când îi salutăm la întoarcere pe Susan şi pe Bernard, pe Neville şi pe Jinny.

— Prezenţa noastră a distrus ceva, spuse Bernard. O întreagă lume, poate.

— Suntem frânţi, spuse Neville; abia mai putem răsufla. Ne aflăm într-o stare de pasivitate, de istovire, care ne face să nu mai dorim decât întoarcerea lângă trupul mamei de care am fost rupţi. Nimic altceva nu ne-ar mulţumi, părându-ne silit şi obositor. În lumina asta, eşarfa galbenă a lui Jinny are culoarea unui fluture de noapte. Privirea lui Susan e stinsă. Siluetele noastre abia se mai deosebesc de apa râului. Capătul aprins al unei ţigarete e singurul punct viu printre noi. Mulţumirea ne e înveşmântată în tristeţe. Ne pare rău că v-am lăsat singuri, că am sfârşit ceea ce era ţesut între noi şi că am cedat dorinţei de a stoarce, în singurătate, o sevă mai amară, o sevă mai neagră, care era şi dulce totodată. Dar acum suntem sfârşiţi.

— După ce focul nostru s-a consumat, spuse Jinny, nu mai e nimic de pus în medalioane.

— Eu, spuse Susan, ca un pui de pasăre mai casc încă ciocul, aşteptând să mai prind ceva care mi-a scăpat.

— Să mai zăbovim o clipă, spuse Bernard, înainte de a pleca. Să ne mai plimbăm pe malul aproape pustiu al râului. Se apropie ora de culcare. Oamenii s-au dus acasă. Cât de plăcut e să privim cum se aprind lămpile, dincolo de râu, în camerele de culcare ale micilor negustori! Uite,

se aprinde una, apoi alta. Cât credeţi că au încasat azi? Tocmai cât să le ajungă pentru chirie, pentru lumină şi pentru hrana şi îmbrăcămintea copiilor. Nu mai mult. Lămpile aprinse în camerele de culcare ale micilor negustori ne fac să înţelegem că viaţa poate fi totuşi suportată. Se apropie ziua de sâmbătă, şi vor avea tocmai atât cu cât să-şi cumpere bilete la cinema. Poate că, înainte de a stinge lumina, se mai duc în grădină să se uite la iepurele gras ghemuit în cuşca de lemn. îl vor mânca duminică la prânz. Apoi sting lumina. Şi adorm. Şi pentru mii de oameni somnul nu înseamnă decât căldură şi linişte şi-o joacă de o clipă cu năluca unui vis. „Am pus la cutie scrisoarea pentru ziar, îşi spune zarzavagiul. Ce-ar fi să câştig cele cinci sute de lire pentru pronosticurile la fotbal? Şi o să mâncăm iepurele. Viaţa e plăcută. E un lucru bun. Am pus scrisoarea la cutie. O să mâncăm iepurele”. Şi adoarme.

Şi tot aşa mereu. Ia ascultaţi! Se aude un zgomot hurducat, ca şi cum ar fi trase pe o linie secundară nişte vagoane de marfa. E înlănţuirea fericită a evenimentelor care se succed în viaţă. Poc, poc, poc! Trebuie, trebuie, trebuie. Trebuie să mă duc, trebuie să mă trezesc, trebuie să mă scol din pat. Trebuie: vorbă cumpătată, îngăduitoare, pe care pretindem că o detestăm, dar pe care o strângem la piept, vorbă fără de care am fi pierduţi. Cum preaslăvim cuvântul acesta care sună ca hurducatul vagoanelor pe o linie secundară!

În jos pe râu, foarte departe, aud cântând un cor; e cântecul băieţilor lăudăroşi care se întorc în trăsuri încăpătoare, după ce şi-au petrecut ziua pe puntea unui vapor înţesat cu lume. Mai cântă şi acum aşa cum cântau în curte, în serile de iarnă, sau vara, cu ferestrele deschise, îmbătându-se şi spărgând scaune; purtau caschete şi întorceau capul toţi odată, când trăsura făcea

colţul. Iar eu îmi doream să fiu împreună cu ei.

Corul, unda mişcătoare şi murmurul abia auzit al brizei ne-au împins încetişor înainte. Se desprind frânturi din făptura noastră. Ia priviţi! S-a desprins ceva foarte de seamă. Nu mă mai pot ţine închegat. Simt că adorm. Trebuie să plecăm, să prindem trenul, să mergem până la gară – trebuie, trebuie, trebuie. Nu suntem decât nişte trupuri care înaintează, pe drum, cot la cot.

Nu mai exist decât în tălpile pantofilor şi în muşchii obosiţi ai coapselor. Parcă umblăm de ceasuri întregi. Dar încotro ne ducem? Nu-mi amintesc. Parcă aş fi un buştean care alunecă moale pe coama unei căderi de apă. Nu am dreptul să judec. Nu sunt chemat să-mi exprim părerea. Copacii şi casele se confundă în lumina sură. Ce e acolo? Un stâlp? O femeie care merge pe drum? Uite gara; şi, de-ar fi să mă calce trenul, m-aş rostogoli teafăr pe partea cealaltă a şinelor, fiindcă sunt unul, şi indivizibil. Dar ciudat este că, aşa adormit cum sunt, tot mai strâng între degetele mâinii drepte biletul de întoarcere la Waterloo.

Soarele apusese. Marea nu se mai deosebea de cer. Valurile, răsfirându-şi evantaiele până departe pe mal, strecurau umbre albe până în colţurile cele mai ascunse ale grotelor sonore, apoi, suspinând, se retrăgeau peste întinderea de nisip presărată cu pietricele.

Copacul îşi mişca ramurile, scuturând o ploaie de frunze. Iar ele se aşezară, cuminţi, fiecare pe locul unde avea să-şi aştepte lenta identificare cu pământul. Vasul spart, care captase raze de lumină purpurie, arunca acum în grădină săgeţi negre şi cenuşii. Umbre întunecare se întindeau printre tulpini. Sturzul îşi contenise cântarea. Râma se retrăsese în adăpostul ei strâmt. Din când în când, câte un pai, alb şi gol pe dinăuntru, se desprindea din cuibul vreunei păsări şi cădea în iarba întunecată, printre mere putrezite. Lumina părăsise zidul magaziei cu

unelte şi o piele de şarpe atârna, fără strălucire, prinsă în cui. Toate culorile din casă îşi depăşiseră marginile. Trăsăturile de penel, precise în cursul zilei, erau acum îngroşate şi mânjite. Dulapurile şi scaunele îşi topeau culoarea într-o singură masă întunecată. Din tavan până la podea unduiau falduri lungi de beznă mişcătoare. Oglinda părea intrarea sumbră a unei grote în jurul căreia se împletesc plante agăţătoare.

Substanţa dealurilor se topise. Lumini rătăcitoare îşi plimbau pământuful pe drumuri adânc săpate, pe drumuri nevăzute, dar niciun licăr nu se mai zărea printre dealurile cu aripi strânse şi niciun sunet nu se auzea, afară de ţipătul vreunei păsări care zbura în căutarea unui copac singuratic. Pe marginea falezei murmurul vântului care gonise printre copacii pădurii se întâlnea cu murmurul apelor care trecuseră, din ce în ce mai răcoroase, prin nenumăratele grote de cleştar din miezul oceanului.

Bezna înainta, ca şi cum văzduhul ar fi fost făcut din valuri de întuneric care copleşeau casele, dealurile, copacii, aşa cum se reped valurile mării pe lângă coastele navelor scufundate. Bezna acoperea străzile, prinzând în vârtejul ei siluete singuratice, pe care le înghiţea apoi cu totul. Întunericul făcea să dispară perechile înlănţuite sub umbra compactă care şiroia din bogatul frunziş de vară al ulmilor. Întunericul îşi rostogolea valul peste drumuri de pădure năpădite de buruieni, peste întinderi de iarbă mărunt încreţite, cuprindea tufişul spinos şi găoacea goală de melc care zăcea la picioarele tufişului. Întunericul suia în goană povârnişul pustiu al dealurilor, ajungând până sus, pe culmile de munte roase şi tocite de vreme, unde zăpada şi-a făcut sălaş pe stânca dură, stăruind acolo chiar şi când valea e plină cu pârâiaşe zglobii şi cu viţă bogată, şi când fetele, stând în cerdacuri, se uită în sus spre zăpadă, umbrindu-şi faţa cu evantaiul. Întunericul

cuprinse şi culmile acelea.

— Acum să facem încheierea, spuse Bernard. Să-ţi explic sensul vieţii mele. De vreme ce nu ne cunoaştem (cu toate că, pare-mi-se, ne-am întâlnit cândva pe un vapor ce se îndrepta spre Africa), putem vorbi liber. Mă stăpâneşte în clipa de faţă iluzia a ceva bine închegat, complet, care posedă formă sferică, pondere şi profunzime. De-aş putea, ţi-aş înmâna-o în întregime. Aş culege-o ca pe un ciorchine de struguri. Şi ţi-aş spune: „Ia-o. E viaţa mea”.

Dar din nefericire nu vezi ceea ce văd cu (o sferă plină cu personaje). Mă vezi pe mine la o masă, în faţa ta. Un bărbat cam greoi, cam trecut, cu tâmple încărunţite. Vezi că iau şervetul şi îl despăturesc; îmi torn un pahar cu vin; în spatele meu se deschide uşă. Intră alţi oameni. Dar, pentru a te putea face să înţelegi, pentru a-ţi putea oferi viaţa mea, trebuie să-ţi spun o poveste; şi sunt atâtea poveşti de spus! Poveşti din copilărie, de la şcoală, poveşti de dragoste, despre căsătorie, despre moarte şi câte şi mai câte. Şi niciuna dintre ele nu e adevărată. Totuşi, ne spunem poveşti aşa cum îşi spun copiii, şi, pentru a le împodobi, facem fraze, fraze ridicole, umflate, căutate. Ce sătul sunt de poveşti, ce sătul sunt de frazele care cad frumos, cu toate patru labele pe pământ! Dar cât mă feresc şi de schemele de viaţă alcătuite pe jumătate de pagină, într-un carnet de însemnări! încep să tânjesc după limbajul simplu şi exclusiv, ca acela folosit de îndrăgostiţi: cuvinte incomplete, inarticulate, evocând zgomotul paşilor pe caldarâm. Încep să caut o schemă mai potrivită cu momentele de umilinţă şi de triumf care, fără doar şi poate, se ivesc la răstimpuri. Stau întins pe spate, la margine de drum, pe vreme de furtună; a plouat, apoi nori imenşi au năpădit cerul, mănunchiuri de nori zdrenţuiţi. Ceea ce mă încântă la o astfel de privelişte e înălţimea la

care se petrece spectacolul, cu învălmăşeala, nepăsarea şi violenţa lui. Nori imenşi, mereu alţii, în neîncetată mişcare; mese de culoarea pucioasei, îngrămădite una peste alta, tot mai sus, trase, fărâmiţate şi pierdute, iar eu, mărunt, uitat la margine de drum. Atunci nu văd nicio urmă de poveste ori de schemă.

Dar, în vreme ce mâncăm, hai să răsfoim întâmplările, aşa cum răsfoiesc copiii paginile unui album cu poze; şi bona spune, arătând cu degetul: „Asta e o vacă. Asta e o barcă". Să întoarcem paginile, iar eu, spre desfătarea ta, voi adăuga pe margine câte un comentariu.

La început era camera pentru copii, cu ferestre care dădeau într-o grădină; îndărătul grădinii era marea. Vedeam cum se luminează din ce în ce mai mult câte un obiect din cameră – să zicem mânerul de alamă al dulapului. Apoi doamna Constable ridica buretele sus deasupra capului meu şi îl storcea, stârnind senzaţii săgetătoare, spre dreapta, spre stânga, de-a lungul şirei spinării. Tot aşa, câtă vreme vom trăi, ne vor pătrunde senzaţii săgetătoare, fie că ne lovim de o masă ori de un scaun, fie că atingem o femeie, fie că ne plimbăm într-o grădină sau bem un vin ca acesta. Uneori, când trec pe lângă o căsuţă luminată în care s-a născut un copil, îmi vine să-i implor pe cei mari să nu stoarcă buretele deasupra trupului fraged. Apoi a fost grădina cu boltă de viţă care părea să cuprindă tot ce se află pe lume; erau florile ca nişte scântei aprinse în frunzişul adânc; şi un şobolan mort mâncat de viermi sub o frunză de revent; şi muştele care bâzâiau necontenit pe tavanul camerei noastre; şi atâtea farfurii cu nevinovate felii de pâine cu unt. Toate lucrurile acestea se petrec într-o clipită, dar stăruie pe vecie. Apar siluete în depărtare. Se ivesc venind repede pe după colţ. „Bună dimineaţa, spune cineva. Uite-o pe Jinny. Uite-l pe Neville, Uite-l pe Louis, cu pantaloni de

flanel cenuşii şi cu cureaua prinsă într-o cataramă înfăţişând un şarpe. Uite-o şi pe Rhoda”. Rhoda avea o găleată în care legăna petale de flori albe. Susan a plâns în ziua în care eram în magazia de unelte cu Neville. Şi atunci am simţit cum mi se topeşte nepăsarea. Neville nu s-a topit. „Iată de ce, mi-am spus, Neville e Neville, iar eu nu sunt Neville”. Minunată descoperire! Susan plângea; am alergat după ea. Când am văzut batista ei udă şi spinarea care i se ridică şi cobora ca mânerul unei pompe, când hohotea de plâns după ceea ce îi fusese refuzat, am simţit că mi se frânge inima. „Povara asta e prea grea!” am spus, aşezându-mă lângă ea, printre rădăcinile tari ca oasele unui schelet. Atunci mi-am dat seama, întâia oară, că există duşmani care sunt mereu alţii, dar care ne stau mereu prin preajmă; mi-am dat seama de forţele împotriva cărora luptăm. E de neînchipuit să te laşi dus, cu desăvârşire pasiv. „Asta e calea ta, lume, spui, dar o am şi eu pe a mea”. Aşa că am strigat: „Hai să pornim în explorare!”, şi am sărit în picioare, am coborât în goană panta dealului, cu Susan, şi l-am văzut pe grăjdar bocănind prin curte cu ghetele lui mari. Dincolo de adâncul frunzişului, grădinarii curăţau peluzele cu mături mari. Doamna aceea stătea şi scria. Străpuns, înţepenit ca de moarte, m-am gândit: „N-am nicio putere asupra maturatului. Oamenii aceia mătură şi tot mătură. N-am nicio putere asupra doamnei care scrie. Nu mă pot amesteca”. E ciudat că nu poţi opri grădinarii să mături, nici pe doamne nu le poţi urni de pe locul lor. Aşa au rămas pentru tot restul vieţii mele. Ca şi cum cineva s-ar trezi în mijlocul pietrelor de la Stonehenge, înconjurat de uriaşi de granit: duşmani, prezenţe fixe în jur. Apoi un porumbel sălbatic şi-a luat zborul dintre copaci. Şi eu, îndrăgostit pentru prima oară în viaţă, am făcut o frază – un poem despre porumbelul sălbatic –, am făcut o frază,

una singură, fiindcă dintr-odată mi s-a deschis o fereastră în minte, o transparenţă bruscă prin care se zăreşte totul. Apoi iar pâine cu unt, şi iar muşte bâzâind pe tavanul camerei, pe suprafaţa căruia tremurau insule de lumină, unduitoare, opalescente, în timp ce degetele ascuţite ale lămpii picurau iazuri albastre pe colţul căminului. Zi de zi observam imaginile astea, în vreme ce beam ceaiul.

Dar nu semănăm unul cu altul. Ceara virginală care ne învăluia şira spinării s-a topit, luând forme deosebite la fiecare dintre noi. Răsuflarea grea a valetului care-i făcea curte slujnicei printre tufişurile de coacăze; omul ucis care zăcea în şanţ; mărul ţeapăn sub lumina lunii; şobolanul mort în care colcăiau viermii; candelabrul din care se prelingeau umbre albăstrui... Fiecare dintre lucrurile acestea a însemnat pe învelişul nostru de ceară alte dungi, alte pete. Pe Louis îl dezgustă viaţa trupului; pe Rhoda, cruzimea noastră; Susan, când poseda un bun, nu suporta să-l împartă; Neville dorea ordine; Jinny, iubire. Şi aşa mai departe. Am suferit cumplit când am devenit făpturi separate.

Totuşi, am fost ferit de simţiri excesive şi am supravieţuit multora dintre prietenii mei. M-am cam îngrăşat; părul mi-a încărunţit; şi aş spune că hainele îmi sunt roase la piept fiindcă îmi place să privesc panorama vieţii nu de pe acoperiş, ci de la fereastra etajului trei; şi nu mă interesează ce anume spune o femeie unui bărbat, chiar dacă bărbatul acela sunt eu însumi. Aşadar, cum aş fi fost bruftuluit la şcoală? Cum ar fi putut ei să-mi facă viaţa amară? Directorul intra în capelă cu mersul legănat, parcă ar fi umblat pe puntea unui vas de luptă scuturat de furtună strigându-şi comenzile prin pâlnia unui megafon – fiindcă oamenii care deţin autoritatea sunt întotdeauna melodramatici. Nu o uram, ca Neville, nici nu-l respectam, ca Louis. Îmi notam observaţiile în vreme ce ne aflam cu

toţii în capelă. Erau acolo coloane, şi umbre, monumente funerare, şi băieţi care se încăierau pe tăcute şi schimbau între ei timbre, ascunzându-le îndărătul cărţilor de rugăciune. Se auzea scârţâitul unei pompe ruginite; şi glasul tunător al directorului care vorbea despre nemurire şi despre comportarea noastră de bărbaţi în toată firea. Iar Percival îşi scărpina piciorul. Eu luam nopţile pentru poveştile mele. Desenam portrete pe marginea foilor din carnetul de însemnări, şi în felul acesta mă rupeam tot mai mult de ceilalţi. Iată câteva dintre imaginile pe care le-am înregistrat.

În clipa aceea, Percival stătea în capelă cu privirea aţintită drept înainte. Avea un gest al lui; se lovea cu palma peste ceafă. Gesturile lui erau întotdeauna remarcabile. Ne loveam şi noi cu palma peste ceafa, dar nu ca el. Avea genul de frumuseţe care se păzeşte singură de orice mângâiere. Cum gândirea lui nu era deloc precoce, citea fără comentariu personal orice era scris pentru edificarea noastră. Sublima lui candoare (e firesc să mi se prezinte acum în minte cuvinte de origine latină), care în nenumărate rânduri l-a ferit şi de umilinţe şi de josnicia oamenilor, îl făcea să ia drept ideal de frumuseţe feminină codiţele blonde ale lui Lucy şi obrajii ei îmbujoraţi. Astfel ocrotit la începuturile lui, gestul lui Percival a devenit mai târziu de o extremă fineţe. Aici ar trebui să intervină o muzică, un cântec voios, plin de patimă. Ar trebui să pătrundă pe fereastră un cântec de vânătoare, care printre dealuri se înalţă, puternic, apoi moare – expresie a unei existenţe zglobii şi fără griji. Când mă gândesc la Percival, îmi vin întotdeauna în minte tot gânduri surprinzătoare, neaşteptate, inexplicabile, care schimbă simetria în absurditate. Micul meu aparat de observat se dezarticulează. Stâlpii se năruie. Directorul dispare. Mă cuprinde o exaltare subită. Alerga la o cursă,

şi calul l-a aruncat la pământ. Şi când coboram astă-seară pe Shaftesbury Avenue, chipurile insignifiante, vag formulate, pe care le tot scoate la suprafaţă gura metroului, şi o sumedenie de indieni obscuri, şi oameni pe care îi ucid foamea şi molimele, şi femei care au fost amăgite, şi câini bătuţi, şi copii care plâng – toţi aceştia mi-au părut a fi fost prădaţi. El ar fi făcut dreptate. Ar fi dat ocrotire. Pe la patruzeci de ani ar fi stârnit indignarea autorităţilor. Nu cred să fi existat vreun cântec de leagăn care să-i fi putut adormi ardoarea.

Să mai cufund o dată lingura şi să scot la iveală altul dintre obiectele minuscule pe care cu optimism le numim „caracterul prietenilor noştri”. Acum e vorba despre Louis. El se uita ţintă la predicator. Ţinea buzele strânse. Întreaga-i făptură părea concentrată în priviri – dar, cu toate că se uita ţintă la vorbitor, prin ochi îi trecea o licărire de râs. Avea o circulaţie proastă din cauza căreia suferea de degerături. Nefericit, fără prieteni, exilat, avea câteodată momente de încredere, când povestea cum se rostogolesc valurile pe ţărm, la el acasă. Ochii noştri necruţători de copii fixau încheieturile lui umflate. Da, dar observam repede cât era de tăios, de capabil, de integru şi cât de firesc se purta când stăteam întinşi sub ulmi, prefăcându-ne că ne uităm la jocul de crichet, şi aşteptam de la el cuvinte de încuviinţare, pe care le rostea de altfel foarte rar. Detestam cu toţii ascendentul lui asupra noastră, în aceeaşi măsură în care îl adoram pe al lui Percival. Cu atitudinea lui forţată, cu firea lui suspicioasă, cu mersul lui de cocor, ridicând foarte sus piciorul, purta totuşi după el o legendă care spunea că ar fi spart o uşă lovind-o cu pumnul. Dar era ca o culme prea înaltă, prea stâncoasă ca să se poată agăţa ceţurile de ea. Nu cunoştea lucrurile mărunte care leagă oamenii între ei. A fost tot timpul sus, deasupra noastră, enigmatic – elev

capabil, de o formidabilă precizie, plină de inspiraţie. Frazele mele (când desenam de pildă luna) nu se bucurau de încuviinţarea lui. Pe de altă parte, mă invidia cu disperare pentru relaţiile mele fireşti cu oamenii simpli. Ceea ce nu înseamnă că îi lipsea simţul a ceea ce i se cuvenea. Simţul acesta era cuprins în respectul lui pentru disciplină. Toate acestea i-au adus în cele din urmă reuşita în viaţă. Totuşi, fericit nu a fost. Dar uite, îl ţin în palmă, şi deodată simt cum se volatilizează. Îmi pierd deodată facultatea de a înţelege ce sunt oamenii. îl restitui pe Louis iazului în care făptura lui se va reîmprospăta.

Apoi, Neville. Stătea culcat pe spate, privind cerul de vară. Plutea printre noi ca puful de păpădie; rătăcea cu indolenţă pe terenul de joc scăldat în soare, fără să ne asculte, şi totuşi nu departe de noi. Datorită lui am dat şi eu târcoale literaturii latine (fără să o ating însă cu adevărat), şi tot de la el am preluat anumite orientări nestrămutate în felul de a gândi, care ne lasă în mod iremediabil cu o anume înclinaţie. De pildă, am păstrat de la el o idee: crucifixul e semnul diavolului. Jumătăţile noastre de măsură (iubire sau ură), atitudinile noastre echivoce în această privinţă îi păreau o trădare de neiertat. Directorul nostru cel legănat la mers, directorul nostru cel sonor (le prezentasem imaginea lui stând lângă foc, cu pantalonii prinşi în bretele), nu era pentru el nimic altceva decât un reprezentant al inchiziţiei. Aşa că se refugia în scrierile lui Catul, Horaţiu şi Lucreţiu, cu o patimă ce se potrivea totuşi cu indolenţa lui; zăcea tolănit, părând că doarme, dar se uita atent, extaziat, la jocul de crichet; în vreme ce mintea lui ageră, abilă, prinzând tot ce-i ieşea în cale, ca limba furnicarului, cerceta fiecare întorsătură, fiecare modulaţie din frazele latine. Şi îşi dorea compania unei singure persoane, a uneia singure.

Fustele lungi ale soţiilor profesorilor treceau pe lângă

noi, foşnitoare, înfoiate, ameninţătoare; şi ne zbura imediat mâna la caschetă. O imensă plictiseală cobora asupra noastră, neîntreruptă, mereu aceeaşi. Nimic, nimic, nicio aripioară înotătoare nu tăia vasta şi plumburia întindere de ape. Nu se petrecea nimic care să ridice de pe noi apăsarea intolerabilei plictiseli. Trimestrele treceau unul după altul. Creşteam; ne schimbam, doar suntem animale. Actele noastre nu sunt toate conştiente. Respirăm, mâncăm, dormim; acte reflexe. Existenţele noastre nu sunt numai separate, ci şi confundate în mase nediferenţiate. Într-o singură încărcătură, băieţii sunt luaţi pe sus şi trimişi la crichet, la fotbal. O armată străbate Europa. Ne adunăm în parcuri şi în săli de concerte şi ne opunem cu râvnă oricărui renegat (Neville, Louis, Rhoda) care îşi îngăduie o existenţă separată. Când aud cântecul lui Louis ori pe al lui Neville, sunt în acelaşi timp atras irezistibil către corul care îşi cântă vechiul cântec, mai mult murmurat, cântecul aproape fără sens care pluteşte noaptea pe deasupra curţilor interioare. E cântecul care răsună, tunător, în jurul nostru, acum când automobile particulare, autobuze duc oamenii la teatru. (Ascultă maşinile care vuiesc, trecând pe lângă restaurant; din când în când, pe fluviu în jos, şuieră sirena unui vapor care se pregăteşte să iasă în larg.) Dacă un comis-voiajor îmi oferă în tren o ţigară, o primesc. Îmi pace latura bogată, fără contururi precise, caldă, nu prea inteligentă, dar foarte facilă şi cam frustă a vieţii. Îmi place conversaţia oamenilor în cluburi şi în restaurante ieftine, conversaţia minerilor aproape despuiaţi. Îmi place tot ce e direct şi lipsit de pretenţii, ceea ce nu urmăreşte un scop anume afară de mâncare, dragoste, bani şi o viaţă acceptabilă. Îmi place tot ceea ce nu tinde spre nădejdi înalte, spre idealuri; ceea ce nu are altă ambiţie decât să o scoată acceptabil la capăt. Toate astea îmi plac. Spre toate astea

m-am îndreptat, în vreme ce Neville se strâmba la ele, iar Louis le întorcea spatele – cu măreţie, recunosc.

În felul acesta, nu neapărat într-o ordine sau într-un ritm susţinut, ci împărţit în fâşii late, învelişul meu de ceară s-a topit: o picătură ici, una dincolo. Prin materia transparentă am început să văd acum plaiuri minunate – mai întâi pe cele strălucind în lumina lunii, unde nu călcase picior omenesc. Pe urmă câmpia trandafirilor, a brânduşelor, dar şi a pietrei şi a şarpelui. Întinderi pătate şi înnegrite. Cu obstacole, încătuşări şi greşeli. Sari din pat, deschizi larg geamul. Cum zbârnâie aripile păsărilor când ţâşnesc în zbor! Cunoşti foşnetul acela năvalnic de aripi stârnit dintr-odată, strigătele, cântecele de veselie învălmăşeala de sunete! Zarvă şi glasuri împletite. Şi toate picăturile strălucesc şi tremură, ca şi cum grădina ar fi făcută din bucăţele de mozaic, în care se trezeşte şi se stinge câte un licăr. Fragmentele nu s-au închegat încă într-un tot. Şi o pasăre cântă chiar lângă fereastră. Am auzit toate cântecele astea. Am urmărit toate nălucirile astea. Trecând pe bulevarde, oprindu-mă pe poduri înalte ca să mă uit la apele râului, am văzut tot felul de Joan, Dorothy şi Miriam, şi altele ale căror nume le-am uitat. Dintre ele se înalţă una sau două figuri distincte, păsări care cântau chiar lângă fereastra mea, cu egoismul frenetic al tinereţii; spărgeau, lovindu-le de pietre, găoacele melcilor, cufundându-şi apoi ciocul în substanţa lipicioasă, vâscoasă; erau crude, avide, neîndurătoare. Jinny, Susan, Rhoda. Şi-au făcut studiile pe undeva prin estul sau sudul Angliei. Le crescuseră cosiţe lungi şi aveau înfăţişarea unor mânze sperioase – semn al adolescenţei.

Jinny a fost cea care s-a apropiat de gard, în mers pieziş, să ia bucăţica de zahăr. O lua din palmă cu multă dibăcie, dar urechile le avea culcate, semn că stătea să muşte. Rhoda era foarte sălbatică, pe ea n-o puteai prinde.

Era sperioasă şi neîndemânatică totodată. Susan a fost cea dintâi în care a răsărit feminitatea deplină şi autentică. Ea a vărsat în faţa mea lacrimile acelea fierbinţi – plâns cumplit şi frumos. Sau poate nici măcar cumplit şi frumos. Susan era născută pentru dragostea poeţilor, fiindcă poeţii au nevoie de un sentiment de securitate; ea era făptura care stă şi coase şi spune „urăsc, iubesc”, făptura care nu e nici foarte mângâietoare, nici foarte bogată, care posedă însă calităţi potrivite cu frumuseţea înălţătoare, dar calmă, atât de mult admirată de poeţi. Tatăl ei trecea alene, cu papuci în picioare, dintr-o cameră într-alta, prin coridoare pline de curenţi care îi umflau pulpanele halatului. În nopţile liniştite se auzea din depărtare zgomotul unei căderi de apă. Câinele casei era atât de bătrân, încât abia se mai putea aburca pe scaunul lui. Şi, de sus, din mansardă, se auzeau chicotitul unei slujnice toante, huruitul neobosit al maşinii de cusut.

Amănuntul acesta l-am observat chiar în miezul emoţiei, când, răsucindu-şi între degete batista, Susan plângea, şi plânsul ei însemna „iubesc, urăsc”. „Iar o slujnicuţă de nimic, am observat eu, râde sus, în mansardă”. Şi acest fragment de dramatizare arată cât de incomplet suntem cufundaţi în trăirile noastre. La marginea oricărei suferinţe stă un observator care arată cu degetul, şoptind, aşa cum mi-a şoptit mie când stăteam, în vara aceea, într-o încăpere unde lanul de grâu ajungea până la geam: „Salcia creşte în iarba de pe malul râului. Grădinarii curăţă aleile cu măturoaie cât toate zilele, iar doamna aceea stă şi scrie”.

Astfel mă îndreptam către ceea ce se află dincolo de durerea mea, şi în afara ei, către ceea ce e simbolic, şi poate tocmai de aceea permanent – dacă există vreo permanenţă în actele vieţii noastre (somn, mâncare, răsuflare), zbuciumata noastră viaţă de animale şi făpturi

ale spiritului. Creştea o salcie pe malul râului. Stăteam acolo, în iarba moale, cu Neville, cu Lament, cu Baker, Romsey, Hughes, Percival şi Jinny. Prin frunzişul sălciei, alcătuit parcă din urechiuşe ciulite (verzi vara, arămii toamna), zăream bărci, clădiri, femei bătrâne trecând grăbite. Îngropam în iarbă câte un chibrit, însemnând progresul, pas cu pas, în procesul înţelegerii (în filosofie, în ştiinţă, în cunoaşterea eului meu); dar marginile cugetului mi se zbăteau libere în vânt şi prindeau impresiile venite de departe, pe care, după o vreme, le culegea şi le prelucra: sunetul clopotelor, murmure de pretutindeni, imaginea unei fete pe bicicletă care părea să ridice colţul unei perdele trase peste haosul vieţii, aglomerare nediferenţiată, tălăzuind îndărătul prietenilor mei şi al sălciilor.

Numai copacii rezistau neopritului nostru val. Eu mă schimbam fără încetare. Am fost Hamlet, Shelley, am fost un erou, al cărui nume l-am uitat, din romanele lui Dostoievski, în decursul unui trimestru întreg am fost (de necrezut!) chiar Napoleon. Dar am fost mai cu seamă Byron. Săptămâni la rând am jucat un rol: intram în cameră cu paşi mari, aruncându-mi mănuşile şi haina, cu o expresie uşor încruntată pe chip. Mă duceam mereu la bibliotecă pentru a mai sorbi de acolo câte o înghiţitură de licoare divină. Îmi îndreptasem bateria de fraze asupra unei făpturi cu totul nepotrivite – o fată care între timp s-a măritat şi apoi a murit, între paginile cărţilor, pe pervazul ferestrelor, se îngrămădeau scrisori neterminate dedicate femeii care mă făcuse să fiu Byron. E greu să termini o scrisoare concepută într-un stil care nu e al tău. Ajungeam de fiecare dată la ea acasă ca un cal în spume. Eram aproape logodiţi, dar nu m-am însurat cu ea, fiindcă nu eram probabil destul de copt pentru un eveniment atât de covârşitor.

Aici ar trebui din nou să intervină muzica. Să se audă nu cântecul acela pătimaş, de vânătoare, care era muzica lui Percival; ci un cântec de durere, gutural, venit din adâncurile fiinţei, un cântec avântat ca al ciocârliei, un cântec ca un dangăt de clopot, să înlocuiască frazele acestea fără vigoare şi fără noimă, mult prea gândite şi prea cuminţi, care încearcă să descrie clipa primei iubiri, repede luată de valul timpului. O pânză purpurie acoperă ziua. Încăperea e alta înainte de venirea ei şi alta după ce intră. Afară, neştiutorii îşi urmează calea. Nici nu văd, nici nu aud. Totuşi, merg înainte. Când umbli prin atmosfera asta strălucitoare, dar vâscoasă, eşti conştient de fiecare mişcare. Ceva aderent ţi se lipeşte de mâini, chiar când iei un ziar. Apoi întreaga fiinţă e golită de măruntaie şi supusă torturii de a fi răsucită, ca o pânză de păianjen, în jurul unui ghimpe. Apoi, ca un trăsnet, vine indiferenţa totală. Lumina se stinge. Apoi revine bucuria – nemăsurată, nestăpânită. Câmpiile par a fi dobândit strălucirea veşnică, şi peisaje pline de candoare apar ca scăldate în lumina celor dintâi zori: de pildă un petic de verdeaţă la Hampstead. Chipurile tuturor sunt luminoase, ca înţelese între ele să se lase în voia unui val de caldă bucurie. Apoi te cuprinde un sentiment mistic de plenitudine, apoi unul aspru ca spinarea unui câine-de-mare – întunecate săgeţi de durere, când ea nu scrie sau nu vine. Bănuiala îşi încovoaie spinarea agresivă. Nesfârşită groază. Dar la ce bun atâtea fraze, plăsmuite cu suferinţă, înşirate una după alta, când singura expresie care ar trebui să urmeze e un geamăt adânc? Şi, după ani, să vezi într-un restaurant o femeie între două vârste care îşi scoate haina.

Dar că revenim la ceea ce spunea, să zicem că viaţa ar fi un corp solid, sferic, pe care îl învârtim între degete. Să zicem că am putea alcătui o poveste simplă, logică, şi că am putea trece la capitolul următor, după ce am

terminat cu celălalt – al dragostei, de pildă. Vorbeam despre o salcie. Şuvoiul ei de crengi aplecate până la pământ, coaja trunchiului încreţită şi chinuită semănau cu ceea ce rămâne dincolo de iluziile noastre, fără ca iluzia să le poată zădărnici, ceea ce e mereu schimbat de iluziile noastre, dar are aspectul stabil, calm şi grav, care lipseşte vieţilor noastre. Iată de ce copacul e un termen de comparaţie, un criteriu, iată de ce, în vreme ce trecem şi ne schimbăm, el pare a dăinui, ca etalon de măsură. Neville stătea cu mine pe iarbă. Dar urmărindu-i privirea îndreptată, printre ramurile sălciei, asupra unei luntre care plutea pe apă şi asupra unui tânăr care mânca banane dintr-o pungă, mă întrebam: „Există oare ceva mai limpede decât toate acestea?” Scena se desprindea atât de clar, pătrunsă de felul de a vedea a lui Neville, încât o clipă mi s-a părut că o văd şi eu întocmai: luntrea, bananele, tânărul, zăriţi printre ramurile sălciei. Pe urmă imaginea s-a topit.

Rhoda s-a apropiat umblând aparent fără un ţel precis. Orice student cu haina fluturată de vânt, orice măgăruş care călca moale iarba cu copitele erau buni pentru ea ca să se ascundă îndărătul lor. Ce spaimă licărea, când tăinuită, când aprinzându-se ca o vâlvătaie, în ochii ei cenuşii, temători, plini de visare? Chiar atât de cruzi şi de răzbunători nu eram... Aveam, desigur, o bunătate fundamentală, fără de care o conversaţie ca aceasta, liberă, cu o persoană pe care abia o cunosc, ar fi imposibilă, ar înceta. Salcia, aşa cum o vedea Rhoda, creştea la marginea unui deşert sur, pe întinderea căruia nu cânta nicio pasăre. Când se uita la ele, frunzele se ofileau şi se zbăteau de spaimă când trecea pe lângă ele. Tramvaiele şi autobuzele alergau pe stradă vuind răguşit, treceau peste pietre şi goneau tot înainte, năvalnic. Poate că o coloană luminată de soare se înălţa în deşert, lângă o

baltă de care se apropiau cu prudenţă sălbăticiunile să se adape.

Apoi a venit Jinny. Îşi fulgera vâlvătaia de deasupra copacului. Era ca un mac cu floarea creaţă, plină de freamăt, însetată de pulbere încinsă. Vioaie, subţire, deloc impulsivă, venea gata pentru orice avea să se petreacă. Precum o flăcăruie care joacă printre crăpăturile pământului. Sălciile dansau când venea ea. Dar nu o iluzie le făcea să danseze. Jinny nu vedea nimic în afară de ceea ce se afla aievea în jurul ei. Pe locul acela era un copac, era apa râului, era după-amiaza, eram şi noi acolo, eu în costumul meu de serj, ea îmbrăcată în verde. Nu exista nici trecut, nici viitor. Nu existau decât clipa prezentă, prinsă într-un inel de lumină, şi trupurile noastre. Şi inevitabilul paroxism – extazul.

Când se aşeza în iarbă, întinzând cu grijă pe jos (nu exagerez) o bucată de pânză impermeabilă, Louis se impunea atenţiei noastre. Era formidabil. Eu eram destul de deştept ca să mă înclin înaintea integrităţii lui şi înaintea râvnei lui de a căuta, cu degetele degerate şi bandajate, diamantul vreunui adevăr indestructibil, îngropam la picioarele lui cutii întregi de chibrituri, săpând găuri în pământ. Cu vorbe întunecate şi caustice îmi condamna indolenţa. Mă fascina cu imaginaţia-i sordidă. Eroii lui purtau pălării tari şi vorbeau despre vânzarea unui pian cu zece lire. Peisajele lui erau străbătute de tramvaie care scârţâiau; în peisajele lui, uzine îşi slobozeau fumul acru. Rătăcea pe străzi dosnice şi prin oraşe în care câte o femeie, beată şi despuiată, zăcea deasupra plăpumii în ziua de Crăciun. Cuvintele lui, aruncate de sus, cădeau în apă, împroşcând înjur picături înalte. Ca să vorbească despre lună, găsea un cuvânt, unul singur. Apoi se ridică şi plecă. Ne ridicam cu toţii. Plecam cu toţii. Dar eu mai zăboveam, uitându-mă la salcie, şi, în timp ce priveam în

ziua aceea de toamnă frunzele arămii şi galbene, s-a alcătuit ceva. M-am alcătuit eu. A căzut un strop; eu, produsul unei trăiri complete.

M-am ridicat şi am plecat: eu, eu, eu. Nu Byron, nici Shelley, nici Dostoievski. Ci eu, Bernard. Mi-am repetat chiar numele, de mai multe ori la rând. Legănându-mi bastonul, am intrat într-un magazin şi am cumpărat un portret al lui Beethoven în ramă de argint. Nu fiindcă mi-ar plăcea foarte mult muzica. Ci pentru că viaţa în totalitatea ei, cu stăpânii şi cu aventurierii ei, mi-a apărut atunci dinaintea ochilor – rânduri lungi de făpturi sublime, înşirate îndărătul meu. Eram urmaşul lor. Continuatorul lor. Persoana perfect indicată pentru a duce mai departe ceea ce îndepliniseră ei. Şi aşa, legănând bastonul şi cu ochii împăienjeniţi nu de mândrie, ci mai curând de umilinţă, am pornit pe străzi. Primul fâlfâit de aripi se stinsese. La fel colindul, exclamaţiile. Acum iată că intru în casă, locaş ferit, locaş care nu cunoaşte compromisul, plin de oameni, plin de tradiţii, de obiecte – fleacuri şi opere de artă risipite pe mese. L-am vizitat pe croitorul familiei care şi-a amintit de unchiul meu. Au apărut tot felul de chipuri – nu perfecte, ca primele (Neville, Louis, Jinny, Susan, Rhoda), ci neclare, fără trăsături, sau cu ele mereu în schimbare, încât păreau că nici nu au. Plin de ruşine, dar şi de dispreţ, exaltat, dar sceptic, am primit şocul; impresiile amestecate; pretutindeni şi simultan, complexele, tulburătoarele şi absolut imprevizibilele contacte cu traiectoriile vieţii. Cât de supărător! Cât de umilitor să nu ştii niciodată care va fi următorul cuvânt pe care-l vei spune! Şi tăcerile penibile, aruncând o lumină orbitoare ca nisipurile deşertului în care se deosebeşte fiecare pietricică. Şi apoi spui ce nu trebuie, şi apoi eşti conştient de prezenţa unui lingou de sinceritate trainică pe care ai schimba-o bucuros pe un pumn de bănuţi netezi, dar nu

poţi, chiar acolo, la petrecerea la care te afli, în salonul în care Jinny stă şi se simte grozav de bine, înconjurată de faldurile rochiei răsfrânte pe scaunul aurit.

Apoi o femeie spune cu un gest expresiv: „Vino cu mine!” Te duce în camera ei şi îţi face onoarea să te primească în intimitatea ei. Numele de familie se schimbă în nume de botez. Numele de botez, în diminutive. Dar care e soluţia în problema Indiei, a Irlandei sau a Marocului? Domni în vârstă, decoraţi, stau sub candelabre şi răspund la întrebare. Descoperi cu surprindere că ţi se oferă nenumărate informaţii. Afară vuiesc forţe nediferenţiate. Aici înăuntru suntem între noi, expunând idei foarte clare, şi avem conştiinţa că în această încăpere construim ziua în care ne aflăm, fie ea vineri ori sâmbătă. Pe suprafaţa moale a sufletului se aşază o carapace sidefie lucioasă, de care solicitările venite din afară îşi lovesc în zadar pliscul. La mine s-a format mai devreme decât la alţii. Foarte curând am învăţat să-mi curăţ para când ceilalţi îşi terminaseră desertul şi să-mi termin fraza în mijlocul unei tăceri desăvârşite. La vremea aceea crezi că perfecţiunea e ademenitoare. Crezi că e suficient să-ţi legi o sforicică de degetul mic al piciorului şi să te scoli devreme ca să poţi învăţa limba spaniolă. Îţi umpli paginile agendei de buzunar cu: dejun la ora unul şi jumătate; cină la ora opt. Ai cămăşi, ciorapi şi cravate întinse pe pat.

Dar precizia aceasta extremă, progresul acesta ordonat ca în militărie sunt o greşeală, o simplă convenţie, o minciună. Chiar când ajungem la timp, înveşmântaţi cu vestă albă şi cu tot felul de formule de politeţe, se află întotdeauna dedesubt, adânc ascuns, un şuvoi năvalnic alcătuit din visuri frânte, poezioare pentru copii, strigăte de pe stradă, fraze neîncheiate şi diverse imagini – ulmi, sălcii, grădinari măturând, femei scriind – care apar şi dispar, chiar şi în momentul când conducem o doamnă la

masă. Când îndrepţi poziţia furculiţei pe faţa de masă, sute de chipuri se strâmbă la tine. Nu există nimic ce aş putea culege în lingură, nimic ce s-ar putea numi eveniment. Totuşi, şuvoiul acela se află acolo, în adâncuri, încărcat cu viaţă. Dacă m-aş cufunda în el, m-aş opri între o înghiţitură şi alta şi m-aş uita cu o privire concentrată la un vas care ar cuprinde poate o singură floare roşie, în timp ce mi-ar veni dintr-odată în minte un sens anume al lucrurilor, o revelaţie subită. Sau mi-aş spune, umblând pe Ştrand: „Iată fraza de care aveam nevoie”, în vreme ce o frumoasă nălucă, pasăre, peşte sau nor tivit cu aur, s-ar ivi incluzând o dată pentru totdeauna o idee care mă urmărea – după care aş merge mai departe cumpărându-mi cu elan proaspăt cravate şi tot felul de obiecte din vitrine.

Globul de cristal al vieţii – cum îl numesc unii –, departe de a fi dur şi rece la atingere, e făcut din pereţi subţiri de aer. Dacă apăs, va exploda. Orice frază aş scoate, întreagă şi desăvârşită, din cazanul acesta, nu e decât un pumn de cinci, şase peştişori pe care i-am putut prinde, în timp ce toţi ceilalţi îmi alunecă printre degete, sar şi se zbat stârnind un freamăt argintiu. Apar iar şi iar chipuri frumoase care se lipesc de pereţii globului meu: Neville, Susan, Louis, Jinny, Rhoda şi o mie de alte chipuri. Este cu neputinţă să le găseşti un loc fix, să le detaşezi unul de altul sau să redai un efect de ansamblu – ca în muzică. Ce simfonie se naşte atunci, cu armonii şi cu discordanţe, cu melodia care se alege la suprafaţă şi cu başii complicaţi la bază! Fiecare îşi cântă melodia, la flaut, la vioară, la trompetă, la tobă, la orice alt instrument. Neville: „Hai să vorbim despre Hamlet!” Louis: ştiinţă. Jinny: iubire. Apoi, deodată – moment exasperant –, o deplasare în Cumberland, în compania unui om tăcut, o săptămână întreagă într-un han, în timp ce ploaia şiroia pe

geamuri şi nu aveam la masă decât carne de berbec şi iar carne de berbec. Totuşi, săptămâna aceea a rămas ca o piatră neclintită în învălmăşeala de impresii date uitării. Jucam domino şi făceam scandal din cauza cărnii de berbec atât de tari. Apoi ne-am plimbat pe deal în sus. Şi o fetiţă, strecurându-se prin uşa întredeschisă, mi-a dat scrisoarea aceea scrisă pe hârtie albastră din care am aflat că fata care mă făcuse să fiu Byron avea să se mărite cu un moşier. Un bărbat cu ghetre, cu cravaşa, un om care la masă vorbeşte despre bovine bine hrănite – am exclamat cu ironie, uitându-mă la norii care se perindau pe cer, şi am simţit toată povara înfrângerii mele; cu dorinţa de a mă elibera, de a scăpa, de a rămâne legat, de a încheia, de a continua, de a fi Louis, de a fi eu însumi. Şi m-am dus să mă plimb singur, îmbrăcat cu impermeabilul, şi mă simţeam foarte deprimat şi deloc sublim printre munţii nemuritori. M-am întors acasă şi am făcut scandal din cauza cărnii de berbec, şi uite aşa am căzut din nou în vechea învălmăşeală, în vechiul chin.

Totuşi, viaţa e frumoasă, e suportabilă. După luni vine marţi, apoi miercuri. Sufletul sporeşte, inel cu inel. Identitatea devine robustă. Durerea e absorbită în procesul de creştere. Tinereţea zorită şi arzătoare funcţionează într-o mişcare de alternanţă din ce în ce mai desluşită, din ce în ce mai hotărâtă, până ce întreaga făptură se desăvârşeşte, acţionată de un mecanism asemenea arcului de ceasornic. Cât de repede se scurge timpul între ianuarie şi decembrie! Suntem purtaţi de o năvală de lucruri devenite atât de familiare, încât nu mai aruncă umbre. Şi plutim, plutim mai departe...

Totuşi, fiindcă trebuie să fac un salt afară din apă (ca să vă spun povestea asta), sar acum, în momentul acesta, şi mă opresc asupra unor obiecte foarte banale: vătraiul şi cleştele de la sobă, aşa cum le-am văzut mai târziu (după

ce femeia care mă făcuse să fiu Byron se măritase), în lumina celei pe care o voi numi a treia domnişoară Jones. Era genul de fată care poartă o rochie anume când te-a poftit la cină, fata care culege un anumit trandafir şi te face să ai impresia că spune, când te bărbiereşti: „Uşurel, uşurel, că asta e o treabă importantă”. Apoi te întrebi: „Cum se poartă oare cu copiii?” Apoi observi că nu prea ştie să-şi ţină umbrela; dar că a fost teribil de impresionată când a fost prinsă cârtiţa în capcană; şi în cele din urmă am observat că în compania ei pâinea pusă pe masă la micul dejun nu ar fi chiar atât de prozaică (în timp ce mă bărbieream, mă gândeam la nenumăratele mese luate, dimineaţa, în timpul unei căsnicii). Stând în faţa fetei acesteia, la micul dejun, nu ar fi de mirare să vezi că se aşază o libelulă pe codrul de pâine.

Tot ea mi-a stârnit dorinţa de a-mi îmbunătăţi poziţia socială, şi tot ea m-a făcut să privesc cu oarecare curiozitate chipurile pruncilor, care până atunci mi se păruseră respingătoare. Şi pulsul mărunt, dar aprig al cugetului a căpătat un ritm mai maiestuos. Mă plimbam fără ţel pe Oxford Street. „Suntem continuatori, suntem urmaşi”, îmi spuneam, gândindu-mă la fiii şi la fiicele mele. Şi, chiar dacă simţământul acesta e atât de grandios încât pare absurd, şi chiar dacă îl tăinuieşti când urci în autobuz şi când cumperi un ziar de seară, e totuşi ceva ciudat în entuziasmul cu care îţi legi şireturile şi cu care te adresezi vechilor prieteni, preocupaţi de cariere diferite. Louis, care locuieşte într-o mansardă. Rhoda, nimfa a izvoarelor, plutind întotdeauna într-o boare de lacrimi. Amândoi contraziceau ceea ce pentru mine era pe atunci atât de pozitiv. Amândoi îmi prezentau un alt aspect a ceea ce mi se părea atât de evident (faptul că ne căsătorim şi suntem domesticiţi.) De aceea îi iubeam, îi compătimeam şi îi invidiam din toate puterile pentru

soarta lor atât de deosebită de a mea.

Aveam pe vremuri un biograf. A murit de mult, dar, dacă mi-ar mai urmări şi acum paşii, cu vechiul interes atât de măgulitor pentru mine, ar spune: „La vremea aceea Bernard s-a însurat şi a cumpărat o casă... Prietenii lui au observat la el o înclinaţie din ce în ce mai desluşită către viaţa casnică... naşterea copiilor a făcut imperioasă nevoia unui spor de venituri”. Acesta e stilul biografic care însăilează la repezeală, ca să le unească între ele, tot felul de petice cu margini ferfeniţite. În definitiv, ce avem de reproşat stilului biografic, când noi înşine începem scrisorile cu „Stimate domn” şi le încheiem cu „Al dumneavoastră X”? N-avem dreptul să dispreţuim frazele trase ca nişte şosele romane pe tot întinsul agitat al vieţii noastre, fiindcă ele ne silesc să mergem, ca oameni civilizaţi ce suntem, în acelaşi pas cu poliţistul de pe stradă, îngăduindu-ne totodată să fredonăm uşurel orice prostie ne trece prin minte („Ia ascultă, ia ascultă cum fac câinii zarvă multă”, sau „Departe de mine, moarte crudă”, sau „Să te fereşti de comunicarea a doua suflete curate” şi aşa mai departe). „A obţinut oarecare succes în cariera lui... A moştenit o sumă de bani de la un unchi” – aşa continuă biograful. Iar dacă porţi bretele şi-ţi salţi pantalonii trăgând de ele, lucrul acesta trebuie spus, cu toate că-ţi vine uneori s-o iei la fugă, lăsând baltă şi fraze, şi tot. Dar trebuie menţionate şi detaliile.

Aş spune că am devenit genul de om care-şi croieşte drum în viaţă de parcă ar tăia cărări de-a curmezişul câmpiilor, încălţările mele s-au cam tocit pe muchia stângă. Când intram într-o încăpere, se stârnea o oarecare forfotă. „Uite-l pe Bernard!” Pe ce ton diferit pronunţă diferite persoane cuvintele acestea! Există multe încăperi în lume – şi tot atât de mulţi Bernarzi! A existat cândva un Bernard fermecător, dar slab; unul puternic, dar vanitos;

unul strălucitor, dar nemilos; camaradul bun, dar în acelaşi timp – fără îndoială – marele pisălog; simpatic, dar rece; prost îmbrăcat, dar (treci în încăperea cealaltă) om de lume, dichisit, prea elegant chiar. Pentru mine însumi am fost cu totul altul – niciunul dintre aceştia. Am tendinţa să mă fixez din ce în ce mai trainic pe locul acesta, cu pâinea dinainte, când iau micul dejun împreună cu nevastă-mea, care, devenind pe de-a-ntregul nevastă-mea şi nemaifiind domnişoara care se împodobea cu un trandafir când spera să ne întâlnim, mi-a dat cu timpul sentimentul că m-am adaptat vieţii fără mare efort de gândire, ca brotăcelul aşezat pe frunza verde de aceeaşi culoare cu el. „Dă-mi te rog...”, spun eu. „Laptele...”, zice ea. Sau îmi spune: „Vine Mary”. Cuvinte simple pentru cine a moştenit tot ce a adunat omul în decursul secolelor, dar pline de înţeles pentru noi care le spunem zi de zi, prinşi în şuvoiul vieţii, şi simţindu-ne, în timp ce ne luăm micul dejun, compleţi şi bine închegaţi. Muşchii, nervii, măruntaiele, vasele sanguine, toate alcătuiesc arcul bine răsucit al făpturii noastre, cu zgomotul ei de maşinărie pe care nici nu-l percepem măcar, ca mişcările iuţi ale limbii – toate perfect organizate. Mişcări ritmice de alternanţă: deschis, închis; deschis, închis. Mâncare şi băutură. Uneori vorbe. Întregul mecanism se desfăşoară – se strânge apoi la loc, ca arcul unui ceasornic. Pâine prăjită cu unt, şuncă şi cafea, ziarul de dimineaţă şi corespondenţa – apoi dintr-odată suna insistent telefonul şi mă ridicam fără grabă şi mă duceam să răspund. Ridicam receptorul negru. Observam uşurinţa cu care mintea mea se adapta la situaţie, pentru a primi mesajul. Poate că (astfel de idei îţi trec câteodată prin minte) mi se va cere să cârmuiesc eu Imperiul Britanic. Îmi dădeam seama cât sunt de calm. Observam în ce minunat ritm de viaţă atomii atenţiei mele se adunau din toate părţile de pe unde fuseseră împrăştiaţi, ca să-şi însuşească

mesajul, să se adapteze unei situaţii noi; după ce puneam receptorul în furcă, mă aflam într-o lume mai plină, mai puternică, mai complicată, în care eram chemat să-mi joc rolul, sigur pe mine că am să-l joc bine. Îmi îndesam pălăria pe cap şi pătrundeam cu paşi mari într-o lume locuită de nenumărate făpturi omeneşti care-şi îndesaseră şi ele pălăriile pe cap, şi, în timp ce ne ciocneam şi ne înghesuiam în tren sau în metrou, schimbam între noi priviri de înţelegere, ca între adversari, ca între camarazi prinşi laolaltă, cu aceleaşi viclenii, în aceleaşi capcane, într-un scop unic: să ne câştigăm pâinea zilnică.

Viaţa e plăcută. E un lucru bun. Simplul fapt de a trăi e o satisfacţie. Să considerăm omul obişnuit, sănătos. îi place să mănânce şi să doarmă. îi place aerul curat, îi place să se plimbe pe Ştrand în pas vioi. Sau la ţară, unde cântă cocoşul pe gard şi aleargă mânzul pe câmpie. Există întotdeauna câte ceva de făcut în clipa următoare. După luni vine marţi. După miercuri, joi. Fiecare stârneşte un val de mulţumire care repetă aceeaşi curbă ritmică, răsfirând o înfiorare pe nisipul umed sau căzând molcom înapoi. Astfel fiinţa sporeşte, adăugând inel după inel. Personalitatea se consolidează. Ceea ce era exploziv întâi, şi se insinua după aceea pe nesimţite, ca grăunţele aruncate în sus şi răspândite apoi în rafale de vânt din toate părţile lumii, devine metodic, rânduit şi aruncat când şi unde trebuie. Cel puţin aşa pare.

„Doamne cât e de plăcut! Cât de bine, Doamne! Ce uşor de suportat e viaţa micilor negustori”, îmi spuneam, în vreme ce trenul trecea prin suburbii şi vedeam lumini aprinse în dormitoare. „Activi şi energici, ca furnicile”, îmi spuneam stând la fereastra trenului şi uitându-mă la muncitorii care, cu serviete în mână, se îndreptau în şuvoi către oraş. „Ce mădulare rezistente, puternice şi vioaie”, îmi spuneam văzând cum oameni în chiloţi albi alergau

după minge în ianuarie, pe un câmp acoperit cu zăpadă, într-o zi, fiind prost dispus din cauza unui fleac (poate din cauza cărnii servite la masă), mi-am permis luxul să clintesc puţin stabilitatea vieţii noastre conjugale cu o undă măruntă, al cărei freamăt n-a făcut să sporească fericirea de a aştepta foarte curând naşterea copilului nostru. La cină am fost arţăgos. Mi-am permis să spun vorbe necugetate, aşa cum un milionar îşi îngăduie să arunce cinci şilingi pe fereastră sau cum un echilibrist desăvârşit se preface că se împiedică. Suind scara spre camera de culcare, ne-am împăcat. Stând la fereastră şi uitându-mă la cercul limpede ca o nestemată albastră, mi-am spus: „Slavă Domnului, nu avem nevoie să facem din prozaica noastră viaţă o spumă de poezie. Limbajul nostru simplu familiar, e suficient”. Fiindcă priveliştea largă şi limpede care mi se întindea dinaintea ochilor părea să nu ridice nicio piedică, ci să îngăduie vieţilor noastre să se desfăşoare tot mai departe, dincolo de acoperişuri şi de hornuri, până la marginile ei trase fără cusur.

În mijlocul acestora toate a lovit moartea. Moartea lui Percival. Copilul nostru abia se născuse. „Care e bucuria şi care e durerea?” m-am întrebat, referindu-mă la cele două părţi ale trupului meu şi făcând, cum coboram scările, o constatare pur fizică. În acelaşi timp observam ce se întâmplă în casă: vântul flutura perdeaua; bucătăreasa cânta; se vedea un dulap printr-o uşă întredeschisă. Mi-am spus, coborând mai departe scara: „Mai acordă-i o clipă de răgaz (mă refeream la mine însumi). De îndată ce va intra în camera aceea, va începe să sufere. Nu există scăpare”. Dar durerea nu se poate exprima în cuvinte. I-ar trebui strigăte, pocnete, fisuri, lumini care să joace pe husele de creton. I-ar trebui un alt simţ al spaţiului şi al timpului. Ar trebui să aibă sentimentul că lucrurile trecătoare au totuşi un anumit aspect stabil. Să audă sunete foarte

îndepărtate, care să pară deodată foarte apropiate. Să simtă că-i ţâşneşte sângele dintr-o tăietură adâncă. Că o încheietură se suceşte dintr-odată. Iar îndărătul tuturor acestora să apară ceva foarte important, aflat totuşi undeva foarte departe, care nu poate dăinui decât în singurătate. Aşa că am ieşit. Am văzut lumina celei dintâi zile pe care el nu o mai putea vedea. Vrăbiile erau ca nişte jucării prinse de o sfoară pe care o tot mişcă un copil. Cât de ciudat să poţi privi lucrurile cu detaşare, din afară, să nu-ţi pese de ele şi să percepi frumuseţea lor intrinsecă! apoi să ai simţământul că ţi s-a luat de pe umeri o povară. Nu mai există nimic neautentic, nimic neadevărat, nimic iluzoriu. Se naşte o senzaţie de imponderabilitate şi de transparenţă; ai impresia că devii tu însuţi invizibil şi că poţi vedea prin lucrurile care îţi ies în cale în timp ce umbli pe stradă. Pe urmă m-am întrebat: „Acum ce am să mai descopăr?” Şi, pentru a putea prinde ferm descoperirea care avea să urmeze, am ignorat ziarele expuse afară şi m-am dus la muzeu. Erau acolo madone şi coloane, arcade şi portocali, încă la fel ca în prima zi a facerii lumii, totuşi deprinse acum cu durerea. „Aici, mi-am spus, pot fi cu tine fără să ne tulbure nimeni”. Sentimentele acelea de libertate, de imunitate mi-au părut o cucerire şi au stârnit în mine o asemenea exaltare, încât şi azi mă mai duc acolo ca să găsesc aceeaşi exaltare şi compania lui Percival. Dar starea asta de spirit nu a durat. Marele chin e cumplita activitate a imaginaţiei: îl vedeam căzând, îi vedeam privirea, vedeam locul unde l-au dus. Oameni cu şoldurile înfăşurate în bucăţi de pânză trăgeau de funii. Vedeam bandajele lui Percival şi noroiul. Apoi s-a înfipt în mine gheara nemiloasă a amintirii, al cărei atac nu-l poţi prevedea şi de care nu te poţi feri: mi-am adus aminte că nu m-am dus cu el la Hampton Court. O gheară care săpa adânc în mine. Dinţi care mă sfâşiau. N-am vrut să mă duc

la Hampton Court. Dar el a protestat vehement, spunând că nu-i nimic. De ce să întrerupem, de ce să stricăm clipa asta de comunicare perfectă între noi? Totuşi, nu mă puteam împiedica să-mi repet cu încăpăţânare că nu m-am dus la Hampton Court. Şi aşa, împins afară din sanctuar de aceşti demoni serviabili, m-am dus la Jinny, care avea o locuinţă în oraş, o locuinţă cu măsuţe şi cu obiecte ornamentale risipite pe măsuţe. Acolo am mărturisit, plângând, că refuzasem să mă duc la Hampton Court. Iar ea, amintindu-şi de alte lucruri, fleacuri pentru mine, dar obsesii chinuitoare pentru ea, mi-a demonstrat că viaţa se ofileşte când există lucruri pe care nu le putem împărtăşi. Curând a intrat o slujnică aducând un bilet şi, când Jinny s-a întors cu spatele ca să răspundă, iar eu m-am simţit curios să ştiu cui îi scrie şi ce anume, am văzut cum cade cea dintâi frunză pe mormântul lui Percival. Am văzut cum depăşim amândoi clipa aceea şi am înţeles că am depăşit-o pentru totdeauna. Şi apoi, cum stăteam amândoi pe canapea, ne-am amintit ce spusese cineva: „Crinul de azi va fi mai frumos în mai”. L-am comparat pe Percival cu un crin. Percival, pe care aşteptam să-l văd cu părul rărit, dând de furcă autorităţilor, îmbătrânind laolaltă cu mine. Acum era cu totul acoperit cu crini.

Astfel a trecut momentul de sinceritate, rămânând doar un simbol. Şi aşa ceva n-am putut îndura. Să comitem orice blasfemie, să râdem sau să criticăm, dar să nu lăsăm să ni se prelingă pe suflet zeama asta dulceagă, vâscoasă, de crini, să nu-l îngropăm pe Percival sub un mormânt de cuvinte – am exclamat. După care m-am sculat să plec, iar Jinny, care nu ştia ce e viitorul, nici nădejdea în viitor, dar respecta cinstit clipa prezentă, şi-a strunit trupul, şi-a pudrat faţa (lucruri pentru care mi-era dragă) şi din uşă mi-a făcut semn cu o mână, ţinându-şi cu cealaltă părul ca să nu i-l răvăşească vântul (gest pentru

care o veneram), ca şi cum ar fi vrut să confirme hotărârea noastră de a nu le îngădui crinilor să crească.

Am observat cu dezamăgitoare luciditate ce lipsită de valoare, ce demnă de dispreţ e strada: portaluri, perdele la ferestre, îmbrăcăminte lipsită de fantezie, femei cupide şi încrezute cumpărând prin magazine. Bătrâni ieşiţi la aer, cu fulare de lână în jurul gâtului. Oameni traversând cu prudenţă. Şi dorinţa aprinsă a tuturor de a trăi – când se poate oricând întâmpla. „Imbecili şi naivi ce sunteţi (le spuneam eu), să se desprindă o ţiglă de pe un acoperiş şi să vă cadă în cap, sau să vă calce o maşină, fiindcă jocul nu mai are nicio regulă când un beţiv înaintează poticnindu-se cu o măciucă în mână”. Asta e tot. Mă simţeam ca unul care are acces în culise şi căruia i se arată cum se obţin efectele produse. M-am întors totuşi la casa mea confortabilă, şi slujnica mi-a spus să urc scările numai în ciorapi: dormea copilul. Am intrat în camera mea.

Mi-ar trebui o spadă, ceva cu care să dărâm pereţii din jurul meu, şi ocrotirea pe care o reprezintă, şi toată viaţa asta în care faci copii şi trăieşti ferit îndărătul perdelelor şi devii din zi în zi mai angajat, mai prizonier, printre cărţi şi tablouri. Mai bine să-mi consum zilele în focul dorinţei de a atinge perfecţiunea, ca Louis. Sau să-mi prăsesc semenii, ca Rhoda, zburând dincolo de ei, către pustietăţi. Sau să-mi aleg, ca Neville, o singură fiinţă, una singură dintre milioane de alte fiinţe. Mai bine să fiu ca Susan, care iubeşte şi urăşte văpaia soarelui sau iarba prinsă în pojghiţa de chiciură. Sau ca Jinny – o sălbăticiune cu suflet cinstit. Fiecare şi-a avut propriul extaz. Toţi au o atitudine comună faţă de moarte. O compensaţie. Aşa că mi-am cercetat prietenii pe rând, încercând pe dibuite să deschid casetele lor secrete. Am mers de la unul la celălalt cu mâhnirea mea în braţe, să le-o arăt şi lor – dar nu, nu

era mâhnirea mea, ci tot ceea ce mi se părea de neînţeles în viaţa noastră pământească. Unii se duc la preot. Alţii se îndreaptă către poezie. Eu m-am îndreptat către prietenii mei, către inima mea. Caut printre fraze şi printre cioburi ceva întreg – eu, Bernard, pentru care nici luna şi nici copacii nu poartă în ei destulă frumuseţe, pentru care contactul cu semenii înseamnă totul, fără să pot însă realiza pe deplin nici lucrul acesta, eu, care sunt nedesăvârşit, atât de slab şi nespus de sigur. Şi stăteam aşa, în marea mea singurătate.

Să fie acesta sfârşitul povestirii? Sau doar un suspin? Sau ultima unduire măruntă a talazului? Un firicel de apă care se scurge, clipocind, şi se pierde în rigolă? Ating lemnul mesei ca să prind din nou realitatea clipei prezente. Un bufet cu tacâmuri; un coş cu chifle; o farfurie cu banane – privelişte reconfortantă. Dar dacă există poveşti, ce sfârşit ar putea exista sau ce început? Poate că viaţa nu e în stare să suporte tratamentul la care o supunem când încercăm să o comercializăm. Stau treaz, la ore târzii din noapte, şi mi e pare ciudat că nu putem interveni mai mult. Încercările de clasare devin zadarnice. E ciudat cum puterea se retrage tot mai adânc într-un golf secat. În singurătatea mea, îmi pare că m-am istovit: apele mele abia mai ajung să încercuiască rămureaua spinului de mare; nu mai pot ajunge nici până la pietricica de acolo, s-o umezesc. S-a terminat, m-am istovit. Am stat şi am aşteptat toată noaptea: şi deodată m-a străbătut un impuls; m-am înălţat, am scuturat o coamă de spumă albă; m-am năpustit pe mal; nu pot fi încătuşat. Aşa că m-am bărbierit şi m-am spălat. Fără să-mi trezesc nevasta, mi-am pus pălăria şi am plecat la lucru. După luni vine marţi.

Totuşi, mi-a rămas o urmă de îndoială, un semn de întrebare timid. Eram surprins să văd, când deschideam

uşa, oameni ocupaţi cu tot felul de lucruri; nu ştiam ce să spun când beam ceai şi eram întrebat dacă îl vreau cu lapte sau cu zahăr. Iar lumina stelelor, căzând ca acum pe mâna mea după un drum de milioane şi milioane de ani, îmi dădea un fior rece – un fior de o clipă numai, fiindcă imaginaţia mea e cam firavă. Da, îmi rămăsese o îndoială. O umbră mi se zbătea în suflet, ca un fluture de noapte prin cameră. De pildă, când m-am dus în vara aceea până la Lincolnshire s-o văd pe Susan, ea a venit către mine, prin grădină, mişcându-se molcom ca o pânză pe jumătate umflată de vânt, cu mersul legănat de femeie însărcinată, iar eu m-am întrebat: „Viaţa merge mai departe, dar pentru ce?” Am stat în grădină. Treceau căruţe în urma cărora curgeau fire de paie. Se auzeau, ca de obicei la ţară, cârâit de ciori şi uguit de porumbei. Fructele erau protejate cu plase şi ţinute sub acoperământ. Grădinarul săpa. Albinele zumzăiau sonor prin holdele întunecate care se deschideau sub flori; şi se înfigeau în platoşele de aur ale florii-soarelui. Vântul plimba prin iarbă rămurele subţiri. O viaţă ritmică, doar pe jumătate conştientă, ca învăluită în ceaţă. Îmi displăcea, fiindcă îmi părea o plasă care strânge omul între ochiurile ei, răsucindu-i mădularele. Ea, care îl respinsese pe Percival, accepta să fie astfel copleşită.

Stând pe bancă în aşteptarea trenului, m-am gândit atunci cât de uşor ne predăm, cum ne supunem stupidei naturi. În faţa mea se întindeau păduri, cu frunzişul bogat. Şi o mireasmă uşoară sau un zvon abia atingând auzul mi-a adus imagini de demult: grădinari care măturau, doamna care stătea la masa ei de scris. îi vedeam dincolo de fagi, la Elvedon. Grădinarii măturau. Doamna scria. Dar acum intuiţiile din copilărie erau sporite de contribuţia vârstei mature: saţietate şi decădere; şi sentimentul fatalităţii; sentimentul morţii; certitudinea că suntem îngrădiţi şi că

viaţa e mai neîndurătoare decât am crezut. Încă de pe vremea când eram copil, un duşman şi-a semnalat prezenţa. M-a zguduit nevoia de a avea un element de opoziţie. Am sărit în picioare şi am exclamat: „Să pornim în explorare!” Situaţia cea mai groaznică luase sfârşit.

Dar acum, ce situaţie să ia sfârşit? Doar tristeţe şi fatalitate. Şi ce mai aveam de explorat? Frunzişul pădurii nu ascundea nimic. Dacă o pasăre îşi lua zborul, nu mai aveam de ce să fac o poezie – m-aş fi repetat doar. De-aş avea o baghetă ca să arăt zimţii ce mărginesc făptura omenească, aceasta e cel din urmă lucru pe care l-aş arăta; aici, în partea inferioară care se zbate zadarnic în noroiul neatins de apa curată a mării, aici, în locul unde stăteam rezemat de un gard, cu pălăria trasă pe ochi, în vreme ce oile înaintau nepăsătoare, pas cu pas, pe picioarele lor ţepene cu copite ascuţite la vârf, de-a lungul drumurilor de pădure. Dar, dacă apropii îndeajuns de tocilă lama unui cuţit bont, până la urmă tot iese ceva: o linie de foc crestată. Ţinute aşa lângă absurd, inutilitatea şi banalitatea înmănuncheate au dat naştere unei flăcări de dispreţ şi de ură. Am luat, cu suflet cu tot, întreaga mea făptură – tristă vechitură, aproape inertă – şi am azvârlit-o printre tot felul de mărunţişuri, printre beţişoare şi fire de paie, printre rămăşiţe dezgustătoare lăsate în urmă de un naufragiu, plutind pe suprafaţa uleioasă a apelor. Am sărit în picioare. M-am spus de mai multe ori: „La luptă!” Strădanie şi luptă, război neîncetat, distrugere şi reconsolidare – bătălie de fiecare zi, cu victorie sau înfrângere, acaparanta preocupare de a urmări mereu ceva. Copacii risipiţi au părut a se înşirui în ordine. Frunzişul des s-a subţiat până a rămas ca un văl mişcător de lumină. Le-am prin sub plasa unei fraze care mi-a venit deodată în minte. Cuvintele mele le izbăveau, ferindu-le a rămâne amorfe.

Trenul a sosit în gară. S-a tot lungit, intrând pe peron, apoi s-a oprit. M-am suit în el, şi seara am ajuns la Londra.

Cât de bine este în atmosfera de bun-simţ şi de fum de ţigară! Femei bătrâne, cu coşuri în mână, se căţărau în vagoane de clasa a treia. Bărbaţi trăgeau din pipă. Se auzeau, în gări fără importanţă, urările prietenilor care-şi luat rămas-bun: „Noapte bună. Pe mâine!” Apoi luminile Londrei – nu lumina extazului orbitor al tinereţii, nu flamura în fâşii de purpură, totuşi lumina Londrei, aşa cum e ea: dură; lumină electrică sus pe clădirile instituţiilor; felinare înşirate de-a lungul arterelor pe pavajul curat; bogate semnale luminoase pe deasupra pieţelor. Îmi plac toate acestea după ce – pentru scurtă vreme – am răpus duşmanul.

Îmi place să văd cum înaintează zgomotoasa procesiune a vieţii – într-un teatru de pildă. Un animal fără nume, de culoarea argilei, se înalţă din câmpie şi, cu nesfârşită pricepere şi energie, luptă împotriva pădurilor şi a păşunilor verzi şi împotriva oilor care înaintează cu pas măsurat, mestecând fără încetare. Pe străzile lungi şi cenuşii, ferestrele erau, desigur, luminate; se vedeau pe jos bucăţi de covor; camere curate, pline cu mobilă, foc în vatră, hrană, vin, conversaţie. Bărbaţi cu mâinile zbârcite, femei purtând cercei de perle, în formă de pagodă, intrau şi ieşeau din încăperi. Am văzut bătrâni pe al căror chip viaţa tăiase brazdă şi rânjet. Am văzut frumuseţea atât de îndrăgită, încât izvora, proaspătă, chiar şi pe feţe trecute. Am văzut tineret atât de dornic de plăceri, încât ai fi zis că plăcerea există într-adevăr: parcă în numele ei unduiau întinderile de iarbă, se spărgea talazul mării în mii de valuri mărunte şi foşnea pădurea de fâlfâitul păsărilor viu colorate. Acolo mă întâlneam cu Jinny, cu Hal, cu Tom cu Betty. Glumeam şi ne împărtăşeam secrete. Şi nu ne

despărţeam niciodată fără să plănuim o viitoare întâlnire, în alte încăperi, alese după împrejurări şi anotimpuri. Viaţa e plăcută. E un lucru bun. După luni vine marţi, apoi miercuri.

Da, dar succesiunea aceasta devine puţin diferită, după o vreme. Diferenţa o sugerează poate, într-o seară, ceva în aspectul camerei, în aranjamentul scaunelor. Pare comod să te instalezi pe o canapea moale, într-un colţ, să priveşti şi să asculţi. Apoi se întâmplă ca două persoane care stau cu spatele la fereastră să se profileze pe fondul unor crengi de copac. O bruscă revelaţie de emoţie; îţi spui: „Există umbre fără chip învăluite în frumuseţe”. În tăcerea care urmează, în vreme ce valul de emoţie se întinde, fata cu care ar trebui să continui conversaţia îşi spune: „E bătrân”. Dar se înşală. Nu e vârsta de vină. Pur şi simplu, s-a desprins un strop. Apoi altul. Timpul, cu o singură mişcare, a dispus astfel lucrurile. Ne strecurăm pe sub bolta de viţă, ieşim într-o lume mai largă. Ordinea cea adevărată a lucrurilor e acum evidentă. Perpetua noastră iluzie! Astfel, într-o clipă, într-o cameră plină cu invitaţi, viaţa noastră se adaptează ritmului măreţ al zilei care îşi urmează calea pe cer.

Acesta e motivul pentru care, în loc să-mi pun pantofii de lac şi să caut o cravată acceptabilă, m-am dus la Neville. M-am dus la prietenul meu cel mai vechi, care mă ştie de pe vremea când eram Byron, apoi un tânăr din romanele lui Meredith, apoi un erou, al cărui nume l-am uitat, din romanele lui Dostoievski. L-am găsit singur, citind. O masă perfect ordonată. O perdea trasă drept, cu metodică grijă. Un cuţit de tăiat hârtie strecurat între paginile unei cărţi franţuzeşti. Am făcut în gând constatarea că nimeni nu-şi schimbă nici atitudinea, nici genul de îmbrăcăminte pe care le-am cunoscut prima oară. Parcă numai aşa ar fi stat de când îl ştiam; în acelaşi

loc, în acelaşi scaun, îmbrăcat cu aceleaşi haine. Casa lui era un loc de libertate şi de intimitate. Vâlvătaia focului lumina, desprinzându-l parcă de pe locul unde se afla, câte un măr în desenul perdelei. De atâtea ori am stat de vorbă acolo, ceasuri în şir. Apoi am hoinărit împreună pe un drum ascuns sub copaci cu trunchiul gros, cu frunziş fremătător şi încărcaţi cu fructe, un drum pe care l-am bătut atât de des împreună, încât iarba nu mai creşte în jurul unora dintre copaci – în jurul unora dintre piesele şi dintre poeziile preferate de noi. Da, iarba am călcat-o noi, mereu, în mers slobod. Dacă am de aşteptat, citesc. Dacă mă trezesc în timpul nopţii, caut pe dibuite o carte pe raft. În minte mi se adună, din ce în ce mai bogată şi sporind neîncetat, o grămadă mare de material neorânduit. Rup din masa aceasta o bucată: Shakespeare, poate, sau o bătrână pe nume Peck. Şi îmi spun, în timp ce-mi aprind o ţigară, fără să mă scol din pat: „Ăsta e Shakespeare. Asta de Peck”. Şi subita certitudine, recunoaşterea fără greş sunt infinit de plăcute, cu toate că nu pot fi explicate altcuiva. Dar împărţeam între noi ce era Shakespeare şi ce era Peck. Comparam versurile fiecăruia dintre noi. Îngăduiam cugetului celuilalt să-i aşeze pe Shakespeare sau pe Peck într-o lumină cât mai favorabilă. Apoi ne adânceam într-o tăcere întreruptă când şi când de câte o vorbă. Şi atunci era ca şi cum o aripioară înotătoare ar fi apărut pe vasta întindere de tăcere. Apoi aripioara – gândul – se cufundă din nou în adâncuri, lăsând în urmă o uşoară unduire de satisfacţie, de bucurie.

Da, dar dintr-odată auzi ticăitul ceasului. Noi, care fuseserăm cufundaţi în lumea aceea deosebită, ne trezeam din nou în cea obişnuită. Era dureros. Neville era acela care schimba atmosfera. El, care-şi lăsase gândul slobod pe tărâmul nemărginit al timpului interior, în care se trece fulgerător de repede de la Shakespeare la noi

înşine, tot el aţâţa focul în cămin şi începea să trăiască din nou pe măsura ceasornicului celuilalt, care arată cât se apropie o făptură omenească anume. Mişcarea largă, solemnă, a minţii lui se contracta. Devenea foarte atent. Îmi dădeam seama că ascultă zgomotele străzii. Observam cum pune mâna pe o pernă. Dintre miliarde de oameni şi miliarde de clipe, alesese un singur om şi o singură clipă. Se auzea un zgomot în vestibul. Ceea ce spunea acum Neville pâlpâia în aer ca o flacără gata să se stingă. îl observam cum deosebeşte un pas dintre alţii de pe scară. Cum aşteaptă un semn anume de recunoaştere şi cum se uită la clanţa uşii cu o privire intensă de şarpe. Iată de ce simţurile lui erau atât de fine: le-a exersat întotdeauna asupra unei singure persoane. O pasiune atât de intensă azvârlea deoparte oricare altă preocupare, aşa cum ar fi curăţat de orice corp străin o apă limpede şi lucitoare. Atunci îmi dădeam seama cât de vag şi de tulbure eram eu, plin de sedimente, îndoieli, fraze şi observaţii de notat în carneţel. Faldurile perdelei stăteau ţepene, sculptate parcă. Firele din desenul ei prindeau să lucească. Bucata de marmură pentru fixat hârtiile pe masă era parcă mai dură. Totul devenea exterior fiinţelor noastre, bine conturat ca într-o scenă în care noi n-aveam niciun rol. Aşa că mă sculam şi plecam.

Şi, Dumnezeule, cum mă înhăţa din nou, de îndată ce ieşeam din cameră, vechea durere! Şi dorul de cineva care nu ţi-e alături. De cine? La început nu mi-am dat seama. Apoi mi-a venit în minte Percival. Nu mă gândisem la el de luni întregi. Ceea ce aş fi dorit acum ar fi fost să râdem împreună, să râdem de Neville. Să umblăm braţ la braţ, râzând. Dar Percival nu mai era. Locul era gol.

E ciudat cum se năpustesc morţii asupra noastră, la colţ de stradă sau în vis.

Rafala capricioasă care sufla asupra mea atunci, atât

de rece şi de tăioasă, m-a gonit în noaptea aceea prin toată Londra, în căutarea altor prieteni: Rhoda şi Louis. Aveam nevoie de compania unor camarazi, de certitudine, de contacte umane. Urcând scările, mă întrebam cum vor fi fost relaţiile între ei. Ce-şi spuneau când erau singuri? Mi-o închipuiam pe ea mânuind cu stângăcie ceainicul. Ea, nimfa a izvoarelor, plutind întotdeauna într-o boare de lacrimi, privind pe deasupra acoperişurilor de ţigle, obsedată de viziuni şi de vise. „La o parte! striga ea. Sub lumina lunii se întinde, întunecat, podişul neroditor”. Am sunat la uşă. Am aşteptat. Poate că Louis tocmai turna într-o farfurioară lapte pentru pisică. Louis, ale cărui mâini osoase se întindeau ca porţile unei ecluze care prind între ele, cu un efort lent şi chinuitor, o masă de ape enormă, clocotitoare. Louis, care ştia ce spuseseră egiptenii, indienii, oamenii cu pometi proeminenţi şi sihaştrii îmbrăcaţi în cămăşi aspre. Am bătut la uşă. Am mai aşteptat. Niciun răspuns. Am coborât scările de piatră. Prietenii noştri – distanţi şi tăcuţi, rar vizitaţi, prea puţin cunoscuţi. Şi eu sunt pentru prietenii noştri o imagine neclară, le sunt şi eu necunoscut. O nălucă întrezărită uneori, alteori nevăzută. Viaţa e fără îndoială un vis. Flăcăruia noastră, care se răsfrânge, rătăcitoare, în ochii câtorva, se va stinge curând şi totul se va cufunda în beznă. Mi-am amintit de ceilalţi prieteni ai mei. M-am gândit la Susan. Cumpărase pământ. În serele ei se coceau castraveţi şi roşii. Viţa-de-vie pe care o distrusese gerul de anul trecut dădea acum frunze noi. Ea umbla pe câmp cu pas greoi, împreună cu feciorii ei. Umbla pe proprietatea ei, escortată de bărbaţi cu jambiere, şi arăta cu bastonul câte un acoperiş, câte un gard, ziduri ce se dărăpănau. Porumbeii se ţineau după ea în mers legănat, ca să ciugulească grăunţele pe care le presăra pe jos, printre degetele ei aspre şi pricepute. „Da, dar nu mă mai

scol în zori”, spunea Susan. Apoi Jinny. Se află, desigur, în compania unui tânăr. Ajungeau la momentul critic al conversaţiei obişnuite. Camera era cufundată în întuneric. Scaunele erau aşezate într-un fel anume. Fiindcă Jinny căuta fără încetare viaţa clipei. Fără iluzii, dură şi curată cum e cristalul, alerga cu pieptul neocrotit întru întâmpinarea zilei, lăsând s-o străpungă toate săgeţile ei. Când a început să-i încărunţească o şuviţă de păr deasupra frunţii, a împletit-o fără teamă printre celelalte. Când vor veni s-o ia ca s-o îngroape, vor găsi totul în perfectă ordine. Până şi bucăţelele de panglică vor fi găsite înfăşurate. Dar deocamdată uşa tot se mai deschide. „Cine vine?” se întrebă ea şi se ridică să-l întâmpine pe cel car vine, pregătită ca în primele nopţi de primăvară, când abia îşi putea ascunde îmbrăţişările îndărătul pomilor de pe lângă casele acelea mari din Londra în care domni respectabili se duceau la culcare, şi scârţâitul tramvaielor se împletea cu strigătele ei de extaz, iar freamătul frunzelor era făcut să-i ascundă moleşeala şi plăcuta istovire când cădea doborâtă şi răcorită de dulcea mulţumire a cărnii. Prietenii noştri – pe care îi vedem atât de rar şi îi cunoaştem atât de puţin. Adevărat, aşa e. Şi totuşi, când întâlnesc un necunoscut şi încerc aici, la masa asta, să-i înfăţişez ceea ce numesc „viaţa mea”, nu-mi amintesc numai de o singură viaţă. Nu sunt numai unul. Sunt mai multe persoane. Nu ştiu bine cine sunt: Jinny, Susan, Neville, Rhoda sau Louis! Nu pot deosebi viaţa mea de a lor.

La toate astea mă gândeam şi în seara aceea, la început de toamnă, când ne-am întâlnit şi am luat masa împreună la Hampton Court. La început ne-am simţit foarte stingheriţi, pentru că între timp fiecare dintre noi rămăsese fixat la o imagine pe care i-o contrazicea cel care venea pe drum, către locul de întâlnire, îmbrăcat aşa

sau altminteri, cu baston sau fără. Am observat cum se uita Jinny la mâinile butucănoase ale lui Susan şi cum şi le-a ascuns apoi pe ale ei. Eu, uitându-mă la Neville, ordonat şi precis, mi-am dat seama cât de nebuloasă e propria viaţă, umbrită de atâtea fraze. Iar el a început să se laude, fiindcă-i era ruşine de camera lui, mereu aceeaşi, adăpostind mereu o singură persoană, şi de succesul lui. Louis şi Rhoda, conspiratorii, iscoadele, stând la masă şi observând, se gândeau: „În definitiv, e Bernard aici care îl poate pune pe chelner să ne aducă chifle – contact care nouă ne e refuzat”. O clipă am văzut în mijlocul nostru făptura omenească desăvârşită pe care am putut-o întruchipa, dar pe care nu o putem uita. Am văzut tot ceea ce am fi putut fi, tot ceea ce am ratat, şi o clipă ne-au înciudat pretenţiile celorlalţi, cum fac copiii când văd că se taie în felii tortul, singurul lor tort, şi că lor o să le revină în felul acesta mai puţin.

Totuşi, aveam sticla noastră de vin, şi certitudinea aceasta fericită ne-a curmat duşmănia şi am încetat să ne mai comparăm între noi. Şi, pe la mijlocul cinei, am început să simţim cum creşte în jur bezna nesfârşită a tot ceea ce este exterior, străin de făptura noastră. Vântul şi huruitul roţilor deveniseră glasul timpului însuşi. Iar noi alergam – încotro? Şi cine eram? Timp de o clipă, flacăra noastră s-a stins, ne-am mistuit ca ultimele scântei într-o hârtie arsă. Iar bezna vuia. Alergam pe lângă timp, pe lângă desfăşurarea istoriei. Pentru mine o astfel de stare durează doar o clipă, îi pune capăt combativitatea mea. Lovesc cu lingura în masă. Dac-aş putea, aş măsura timpul cu compasul, dar, de vreme ce singura mea unitate de măsură e fraza, fac fraze. Am uitat ce fraze anume am făcut atunci. Am redevenit şase oameni aşezaţi la o masă, în Hampton Court. Ne-am ridicat de la masă şi ne-am plimbat cu toţii pe stradă. În amurgul diafan, ireal, veselia

şi viaţa trupului s-au întors în făptura mea, răsunând când şi când ca un zvon de glasuri şi de râsete venit din capătul unei alei. Sub un portal, lângă un cedru, am văzut cum strălucim intens – Neville, Jinny, Rhoda, Louis, Susan şi eu –, cu vieţile noastre, cu identitatea noastră, a fiecăruia. Totuşi, regele William părea un monarh ireal, şi coroana lui dorea o podoabă de betealã. Iar noi, lângă zidul de cărămidă, sub crengile copacului, noi şase, desprinşi din cine ştie câte milioane de oameni, desprinşi pentru o clipă dintr-un belşug nemăsurat de timp trecut şi de timp viitor, înfloream acolo ca nişte flăcări triumfătoare. Clipa aceea însemna totul. Clipa aceea era îndeajuns. Şi apoi Neville, Jinny, Susan şi eu, ca un val care se sparge pe mal, ne-am rupt din grup şi ne-am dat biruiţi celei mai apropiate frunze, unei păsări, unui copil care îşi rostogolea cercul, unui câine care mergea ţanţoş, căldurii care se aduna în pădure după o zi de arşiţă, luminilor împletite ca nişte panglici pe apa unduită. Ne-am îndepărtat; ne-am dizolvat în umbra întunecată a copacilor, lăsându-i pe Rhoda şi pe Louis pe terasă, în picioare lângă urna de piatră.

Când ne-am reîntors după imersiune – o, ce adâncă şi plăcută! –, când am ieşit iar la suprafaţă şi i-am văzut pe cei doi conspiratori stând tot acolo, ne-a cuprins oarecum remuşcarea. Irosiserăm ceea ce ei păstrau încă. îi deranjam. Dar eram istoviţi, şi, fie că fusese bun sau rău ceea ce făcuserăm, fie că fusese desăvârşit sau incomplet, oricum cădea un văl de întuneric asupra încercărilor noastre. Am stat o clipă cu toţii pe terasa care domină râul. Luminile se stingeau. Vapoarele îşi aduceau pasagerii la mal. Se auzeau de departe glasuri care râdeau şi cântau, glasuri de oameni care-şi fluturau probabil pălăriile în mână, intonând o ultimă cântare. Şi, auzind cântecul acesta ce venea peste ape, am simţit că se trezeşte în mine impulsul care m-a pus în mişcare în tot decursul

vieţii, impulsul de a mă arunca pe unda mişcătoare pornită din gâtlejul mai multor oameni cântând acelaşi cântec. Să mă las purtat în sus şi în jos de răsunetul puternic care exprimă sentimente aproape absurde, bucurie, triumf, dorinţe. Dar acum nu mai era la fel. Nu mă puteam aduna. Nu puteam înţelege ce anume e cu mine. Nu mă puteam împiedica să las să se desprindă de mine tot ceea ce o clipă mai devreme îmi stârnise interesul, veselia, gelozia, atenţia şi multe altele. Nu mă puteam aduna, mă copleşea agitaţia neîncetată care ne aruncă de colo-colo dezagregându-ne, ne poartă împotriva voinţei noastre şi ne proiectează brutal, pe tăcute, sub arcadele unui pod, în jurul vreunui pâlc de copaci sau în jurul unei insule; sau tocmai acolo unde pescăruşul se aşază pe câte un pilon, şi, afară în larg, pe deasupra apelor vijelioase, ca să ne facă şi pe noi un val între valuri. Nu-mi puteam reveni din dezagregarea asta. Şi ne-am despărţit.

Aşadar, a mă fi împletit cu Susan, Jinny, Neville, Rhoda şi Louis într-un şuvoi care ne-a purtat până departe însemna un fel de moarte? O nouă asamblare a elementelor? O imagine a ceea ce avea să vină? Am notat observaţia, am închis carnetul. Nu sunt în stare să lucrez susţinut. Nu-mi pot spune lecţia orice ar fi, la ora indicată. Mai târziu, când mă aflam pe Fleet Street, la o oră de mare aglomeraţie, mi-am adus iar aminte de clipa aceea. I-am dat urmare. „Oare va trebui întotdeauna să lovesc cu lingura în masă? m-am întrebat. Voi opune întotdeauna rezistenţă?” în circulaţia intensă, autobuzele veneau unul după altul şi se opreau cu zgomot de verigă adăugată alteia la un lanţ greu. Pe stradă treceau oameni, fără încetare. Nesfârşit de mulţi, cu serviete sub braţ, îşi făceau loc prin aglomeraţie cu nemaipomenită iuţeală şi se scurgeau ca un râu cu apele umflate. Treceau cum trece trenul, mugind, prin tunel. Am aşteptat să traversez, m-am

cufundat într-un pasaj întunecat şi am intrat la frizerul care mă tunde de obicei. Mi-am lăsat capul pe spate, înfăşurat într-un cearşaf. Oglinzile îmi arătau trupul cu aripile tăiate şi o necontenită procesiune de oameni care se opreau, priveau şi treceau mai departe, nepăsători. Frizerul a început să-şi plimbe foarfecă prin părul meu. Îmi dădeam seama că nu am nicio putere să opresc oscilaţiile oţelului rece. „Uite, aşa suntem seceraţi şi înşiraţi în brazde”, mi-am spus. Zăceam în câmpul umed, ramuri ofilite, ramuri în floare. Nu mai suntem nevoiţi să ne ţinem drepţi în bătaia viscolului, să ne purtăm povara fără ca nimeni să ne ajute. Nici să îndurăm în tăcere amiezile palide, la ceasul când pasărea se lipeşte de creangă şi când umezeala se aşază, albă, pe frunze. Suntem seceraţi, am căzut la pământ. Ne-am făcut una cu universul nepăsător care dormea când noi eram mai treji şi devenea incandescent când nouă ne era somn. Am renunţat să stăm drepţi şi zăceam acum, una cu pământul, ofiliţi şi daţi curând uitării. Tocmai când mă gândeam aşa, am surprins în ochiul frizerului o privire furişă, care arăta că îl interesa ceva în stradă.

Ce-l interesa pe frizer? Ce văzuse pe stradă? în felul acesta revin la realitate. (Fiindcă nu sunt un mistic; există întotdeauna ceva care să mă tragă de mânecă: invidie, curiozitate, admiraţie, interes faţă de frizer şi lucruri de felul acesta mă readuc la suprafaţă.) în timp ce peria părul rămas pe haina mea, mă străduiam să înţeleg ce fel de om e. Apoi, legănându-mi bastonul, am pornit pe Ştrand şi, pentru a avea un element opus mie, am evocat-o pe Rhoda, cu mersul ei furişat, cu teama în ochi, mereu în căutarea unei coloane în deşert, ca să descopere în care pustiu a pătruns ca să-şi afle moartea. „Stai puţin”, am spus, imaginându-mi că o iau de braţ (aşa mergem pe stradă cu prietenii). „Stai, aşteaptă până trec autobuzele. Nu traversa când e primejdios să traversezi. Oamenii

aceştia sunt fraţii tăi”. Convingând-o, mă convingeam şi pe mine. Fiindcă vieţile noastre nu sunt izolate. Iar eu nu ştiu întotdeauna dacă sunt bărbat sau femeie, dacă sunt Bernard sau Rhoda, Louis sau Susan, Jinny sau Rhoda. Într-atât e de ciudat contactul cu semenii noştri.

Legănându-mi bastonul, cu părul proaspăt tuns şi cu o senzaţie de mâncărime pe ceafa, treceam pe lângă etajele de jucării importate din Germania şi vândute în preajma catedralei St. Paul – edificiu care stă ca o cloşcă pe ouă cu aripile răsfirate, ocrotind sumedenie de autobuze şi oameni roind în toate direcţiile, în orele de mare aglomeraţie. Mi-l imaginam pe Louis urcând treptele catedralei, îmbrăcat cu mare îngrijire, cu bastonul în mână şi cu mersul lui ţeapăn şi detaşat. El, cu accentul lui australian („Tatăl meu, bancher la Brisbane”), cred că ar fi venit la slujbele tradiţionale cu mai mult respect decât mine, care aud mereu aceleaşi cantilene de mii de ani. Mă impresionează, de câte ori intru aici, statuile cu nasul ros de vreme, alămurile lustruite şi cântecele liturgice, cu câte un glas de copil care-şi avântă melodia plângătoare până sus în cupolă, unde se pierde în zbor de porumbel călător. Mă impresionează statuile morţilor culcaţi acolo, în pace – războinici care odihnesc sub flamurile vechi. Pe urmă îmi vine să râd de câte o piatră funerară acoperită cu înfloriturі fără rost. Şi îmi vine să râd de trompete şi de triumfuri, şi de blazoane, şi de certitudinea că există înviere şi viaţă veşnică, certitudine proclamată atât de zgomotos şi cu atâta insistenţă. Privirea mea rătăcitoare şi cercetătoare descoperă un copil înspăimântat de lucrurile sfinte; un pensionar care îşi târâie picioarele; sau mătăniile vreunei biete vânzătoare al cărei piept plat ascunde cine ştie ce greu conflict interior şi care a venit aici să caute mângâiere, când afară vuieşte viaţa. Rătăcesc aşa de colo-colo, privesc şi îmi pun întrebări şi, uneori, pe nesimţite,

încerc să mă înalţ odată cu ruga altcuiva până sus, în cupolă, apoi dincolo de ea, până în locul spre care se îndreaptă ruga, oricare ar fi locul acela. Dar, asemenea porumbelului rătăcit şi mâhnit, îmi dau seama că mi-am pierdut ţinta, că aripile mele fâlfâie zadarnic şi cobor spre pământ şi fac popas pe una dintre fantasmele sculptate pe acoperişul catedralei – pe nasul ei spart – sau pe o piatră funerară cu înfloriturі fără rost. Cu ironie şi cu mirare am făcut toate acestea. Şi încep apoi din nou să observ vizitatori care trec cu ghidul de voiaj în mână, în vreme ce glasul de copil se avântă spre cupolă şi orga se lasă când şi când în voia unui sentiment de triumf greoi. Mă întrebam cum ar putea Louis să ne adune pe toţi sub acelaşi acoperământ, să ne închidă laolaltă, să facă unul din noi toţi, cu cerneala lui roşie, cu peniţa lui subţire? Sus de tot, sub bolta cupolei, glasul se stingea în vaiet.

Am ieşit apoi din nou în stradă, legănându-mi bastonul, uitându-mă la tăvile de sârmă împletită din vitrinele papetăriilor, la coşurile cu fructe exotice, murmurând: „Capra crapă piatra...”, sau „Ia ascultă, ia ascultă, cum fac câinii zarvă multă”, sau „Se naşte un nou veac de aur”, sau „Desprinde-te de mine, moarte”, amestecând astfel absurdităţile cu poezia şi lăsându-mă purtat de valul mulţimii. Există întotdeauna ceva de făcut în viitorul apropiat. După luni vine marţi, apoi miercuri şi joi. Fiecare dintre ele stârneşte aceeaşi undă. Omul adaugă inel după inel, ca orice copac. Ca orice copac, îşi scuturа şi el frunzişul.

Într-o zi, cum stăteam rezemat de un gard la margine de câmp, ritmul acesta s-a oprit – cu rimele şi cu melodiile lui fredonate, cu absurdităţile şi cu poemele. În sufletul meu s-a deschis o arie de lumină. Privirea mi-a pătruns prin frunzişul des al obişnuinţelor. Stăteam rezemat de gard şi îmi părea rău că există atâta

umplutură, atâta imperfecţiune şi atâtea piedici care ne separă: nu putem străbate Londra să vizităm un prieten, fiindcă avem atâtea de făcut în viaţa de toate zilele. Nu putem lua vaporul spre India, ca să vedem un indigen despuiat pescuind cu suliţa în apele albastre. Mi-am spus atunci că viaţa mea a fost imperfectă, ca o frază neterminată. Aşa cum sunt făcut să cer foc oricărui comis-voiajor întâlnit în tren, mi-a fost cu neputinţă să păstrez o anume continuitate, să am sentimentul că generaţiile se succed, să-mi fie prezente în suflet femeile care se îndreptau spre Nil cu urcioare de lut şi privighetoarea care cântă, fie că trec armate cuceritoare, fie că trec hoarde pribege. „Viaţa mea a însemnat o acţiune prea cuprinzătoare”, mi-am spus în ziua aceea. Şi cum să mai ridic oare piciorul, ca să urc scara? Vorbeam cu mine însumi cum aş fi vorbit cu un tovarăş de drum către Polul Nord.

Vorbeam cu eul meu care-mi fusese alături în atâtea întâmplări nemaipomenite, cu prietenul credincios care mai rămânea lângă foc râcâind cu vătraiul în cenuşă după ce toată lumea se dusese la culcare; cu omul care-mi oferise misterioasa lui prezenţă în pădurea de fagi, sau lângă salcie, pe o bancă, sau când stăteam rezemat de parapet, la Hampton Court, cu omul care-mi stătuse alături de câte ori avusesem senzaţia că un adaos neaşteptat îmi sporeşte şi îmi consolidează făptura, cu omul care şi-a păstrat sângele-rece în momente critice şi care a lovit cu lingura în masă spunând: „Nu mă supun!”

Eul acesta al meu, rezemat de gard cu privirea pierdută asupra câmpiilor care îşi rostogoleau valurile de culori la picioarele mele, eul acesta nu mi-a răspuns. Nu mi-a opus rezistenţă. N-a încercat să facă fraze. N-a încleştat pumnul. Aşteptam, cu auzul încordat. Dar nu se auzea nimic. Am strigat atunci, cu certitudinea subită că

sunt cu totul părăsit. Dar nu exista nimic. Nicio aripioară înotătoare nu mai taie întinderea nesfârşită a apelor. Viaţa m-a răpus. Glasul meu nu stârneşte niciun ecou, niciun alt cuvânt decât al meu. Această moarte e mai adevărată decât moartea prietenilor, decât moartea vârstei tinere. Nu sunt decât momâia aceea învelită la frizerie într-un cearşaf, şi locul care-l ocup în spaţiu e doar acela.

Decorul dinaintea mea s-a ofilit. Era ca într-o eclipsă, în clipa când soarele dispare, iar în urma lui pământul, a cărui vegetaţie de miez de vară înflorise bogat, rămâne sec, fragil, ireal. Am văzut pe un drum şerpuit, într-un văl de ceaţă, dansul nostru: când grupaţi, când desprinşi unii de alţii, când adunaţi în jurul unei mese, când într-o încăpere, când în alta. Am văzut activitatea mea neobosită; alergând de colo-colo, ducând şi aducând, plecând în călătorie şi întorcându-mă, alăturându-mă unui grup sau altuia, primit cu sărutări sau respins. Întotdeauna am ţinut morţiş, în virtutea unui ţel nemaipomenit pe care mi-l propuneam, adulmecând mereu urma, ca un câine de vânătoare; mai scuturam din când în când, mai slobozeam câte un strigăt de uimire sau de deznădejde, dar mă întorceam mereu la urma pe car o adulmecam. Ce umplutură, ce învălmăşeală! Viaţă nouă şi moarte; bucurii şi mulţumire; strădanii şi durere; şi eu însumi, alergând de colo-colo. Dar acum, gata! Nu mai am nicio sete de potolit. Nu mai am săgeţi să-mi otrăvesc cu ele semenii. Nu mai am dinţi ascuţiţi, nici mâini avide, nici poftă să savurez gustul perelor sau al strugurilor, nu mai doresc să văd cum se prelinge lumina soarelui pe zidul care împrejmuieşte livada.

Pădurile dispăruseră. Pământul era o mare întindere de umbră. Niciun zgomot nu spărgea tăcerea peisajului de iarnă. Nici trâmbiţatul cocoşului nu răsuna. Nu se înălţa nicio dâră de fum. Nu trecea niciun tren. „Un om fără eul

lui, mi-am spus. Un trup greu, rezemat de gard. O făptură neînsufleţită”. Cu deznădejde rece, cu dezamăgire totală, am supravieţuit dansului învăluit în ceaţă. Viaţa mea, viaţa prietenilor mei, şi apariţiile acelea fantastice – grădinarii care măturau, doamna care scria, salcia de lângă râu... Nori şi năluci alcătuite din pulbere schimbătoare ca norii care scad, şi sporesc, şi captează lumini roşii sau lumini aurii, şi li se topesc crestele, şi se rostogolesc încolo şi-ncoace, schimbători şi zadarnici. Eu, cu carneţelul meu de însemnări, cu frazele mele, nu am izbutit altceva decât să mă tot schimb. Am fost o umbră sârguincioasă care făcea însemnări despre umbre. „Cum să merg acum mai departe, m-am întrebat, fără eul meu, fără pondere şi fără închipuire, într-o lume lipsită de pondere şi de iluzii?”

Atât de apăsătoare era jalea mea, încât mi-a deschis larg portiţa de care mă rezemasem şi m-a împins, om cărunt şi greoi, în câmpia albă şi pustie. Să nu mai aud ecouri, să nu mai văd năluci, să nu mai caut un termen de opoziţie; să rătăcesc mereu, fără umbră, fără să las urme pe pământul adormit. Măcar de-ar fi fost pe acolo oi care să-şi mişte fălcile şi să-şi mute pasul alene, sau vreo pasăre, sau vreun om care să-şi înfigă lopata în pământ, sau un tufiş care să-mi taie calea, sau un şanţ plin cu frunze umede în care să cad. Dar nu era decât poteca mohorâtă care mă purta pe întinderea plată, către o privelişte din ce în ce mai iernatică, din de in ce mai ştearsă, mereu aceeaşi, pe veci neinteresantă.

Cum se întorcea oare lumina pe pământ după o eclipsă de soare? Ca un miracol fragil. În fâşii subţiri. Ca o colivie de sticlă aninată în cer. Ca un inel pe care-l poate frânge până şi vibraţia unui sunet slab. O scânteie se preschimbă deodată într-o năvală de culori întunecate. Apoi se ridică un abur, ca şi cum pământul şi-ar relua încet-încet răsuflarea. Apoi, în atmosfera întunecată încă,

parcă ar umbla cineva purtând cu el o lumină verde. Apoi se desface în pale de negură o fantomă albă. Pădurea tresaltă ritmic, ba albastră, ba verde. Treptat, câmpia e pătrunsă de lumini roşii, castanii şi de aur. Dintr-odată, râul captează o lumină albastră. Pământul absoarbe culorile ca un burete care se îmbibă, încet-încet, cu apă. Capătă din nou pondere, se rotunjeşte, îşi reia locul în spaţiu şi freamătă sub picioarele noastre.

Tot astfel s-au întors şi imaginile în sufletul meu. Am văzut iar cum tălăzuiesc lanurile, dar cu o deosebire acum: eu le vedeam, dar ele nu mă vedeau pe mine. Îmi alunecase de pe umeri haina cea veche, vechiul sistem de reacţie. Nu mai ţineam mâna căuş, să prind sunetele în ea şi să le restitui iar lumii. Imaterial ca un duh, călcam fără să las urme, preocupat numai de actul de a percepe; şi astfel, umblam singur într-o lume nouă, neexplorată de nimeni altul. Atingeam în mers alte flori, nu mai ştiam să rostesc decât cuvinte monosilabice. Pe mine, care făcusem atâtea fraze, frazele nu mă mai ocroteau. Mergeam neînsoţit, eu, care căutasem mereu compania semenilor mei. Eram stingher, eu, care am împărţit totdeauna cu câte cineva vatra fără foc sau dulapul cu mâner aurit.

Dar cum să descrii o lume pe care o vezi când eul tău nu e acolo? Nu există cuvinte. Până şi culorile mă lasă descumpănit, fiindcă se ascund, devenind compacte în loc să îngăduie luminii să treacă prin ele. Cum să mai pot descrie ceva în cuvinte articulate? Nu pot spune decât că lumea din jurul meu se topeşte, supusă unei transformări treptate, şi că devine, în decursul unei scurte plimbări, lumea cea obişnuită. Aşa cum s-a întâmplat cu priveliştea aceea. Umbli pe sub frunze, şi o frunză e la fel cu alta, şi vederea ţi se întunecă. Dar frumuseţea se întoarce în lume când te uiţi împrejurul tău ajutat de înşiruirea de fraze nevăzute. Răsuflarea ţi-e amplă acum. Jos, în vale, trece

trenul cu o coamă de fum pe spinare.

Dar cândva am stat şi pe iarbă, într-un loc aflat sus, deasupra mării frământate şi a pădurilor foşnitoare. Am văzut de acolo casă, grădina şi valurile care se spărgeau de ţărm. Guvernanta bătrână care întorcea paginile cărţii cu poze s-a oprit şi a spus: „Ia te uită. Aici e adevărul”.

Iată la ce mă gândeam în timp ce mergeam, astă-seară, pe Shaftesbury Avenue. La cartea cu poze mă gândeam. Şi când te-am văzut la vestiar, mi-am spus: „Nu are importanţă cu cine anume mă aflu laolaltă. S-a terminat toată istorioara cu preocupări despre cine sunt. Cine este persoana asta, nu ştiu. Dar nu-mi pasă. Vom lua masa împreună”. Aşa că mi-am agăţat paltonul în cui şi ţi-am spus: „Poftim la masa mea!”

Acum am terminat de mâncat. În jurul nostru, numai coji de fructe şi firimituri de pâine. Am încercat să desprind un buchet şi să ţi-l ofer. Dar nu ştiu dacă buchetul cuprinde ceva şi dacă e adevărat ceea ce cuprinde. Nu ştiu exact nici unde ne aflăm. Ce oraş e acesta, acoperit de peticul de cer de deasupra capetelor? Ne aflăm la Paris sau la Londra, ori într-un oraş meridional cu case zugrăvite în roz, ascunse sub cireşi, la poalele unor munţi înalţi deasupra cărora se rotesc vulturii? în clipa aceasta nu ştiu sigur.

Încep să uit. Încep să mă îndoiesc de stabilitatea meselor, de realitatea momentului prezent şi a locului. Bat în lemnul obiectelor în aparenţă solide şi întreb: „Eşti oare un corp dur?” Am văzut atâtea lucruri! Am făcut atâtea fraze! Tot mâncând, şi bând, şi tocindu-mi privirea asupra atâtor şi atâtor întinderi, am rămas fără carapacea subţire, dar rezistentă care îmi ocrotea sufletul, când eram tânăr. De aceea tinerii lovesc fără milă cu pliscul. Şi acum mă întreb: „Cine sunt eu?” Am vorbit despre Bernard, Neville, Jinny, Susan, Rhoda şi Louis. Sunt eu toţi aceştia laolaltă?

Sau deosebit de ei? Nu ştiu. Am fost aici împreună. Dar Percival a murit, şi Rhoda a murit. Nu mai suntem împreună. Nu mai suntem aici. Totuşi, nu simt că ar exista vreun obstacol care să ne separe. Nu există niciun semn despărţitor între mine şi ei. Vorbeam şi-mi spuneam: „Eu sunt cel cu care vorbesc”. Am depăşit noţiunea de identitate, această deosebire la care ţineam atât de mult. Am fost simţitor şi atent la senzaţiile mele încă de pe vremea când doamna Constable ţinea buretele şi lăsa să curgă pe spinarea mea apă caldă, care mă învăluia parcă în propria făptură. Păstrez pe frunte lovitura pe care a primit-o Percival când a căzut de pe cal. Pe ceafa păstrez urma sărutului pe care Jinny i l-a dat lui Louis. Lacrimile lui Susan îmi scaldă ochii. Văd departe, în zare, coloana pe care a văzut-o Rhoda şi simt cum a vibrat aerul când s-a aruncat în gol.

Aşa că acum, când încerc la masa asta să dau formă vieţii mele şi s-o aşez dinaintea ta ca pe un întreg, trebuie să-mi amintesc de întâmplări de mult petrecute, adânc cufundate în viaţa de acum sau de altă dată şi devenite una cu ea. Vise, obiecte care m-au înconjurat, şi duhurile acelea abia închegate, împletite în viaţa mea, care nu se desprind de mine nici ziua, nici noaptea. Se tot răsucesc în somn, strigă cuvinte învălmăşite, întind mâna fantomatică şi mă apucă, chiar dacă încerc să scap. Sunt umbrele tuturor celor pe care i-aş fi putut întrupa. Sunt toate eurile mele care nu au venit pe lume. Unul dintre ei e bruta ancestrală, sălbaticul hirsut care îşi cufundă degetele în hrana lui de măruntaie încâlcite, care se îndoapă şi râgâie, care emite sunete izvorâte din viscere. Omul acela e aici! Stă ghemuit în mine. În seara asta s-a ghiftuit cu friptură de prepeliţă, cu salată şi cu rinichi de viţel. În clipa asta ţine în mâna lui butucănoasă un pahar de coniac vechi şi bun. Când beau, el toarce ca pisica şi-mi împrăştie în trup

un freamăt. E drept, îşi spală mâinile înainte de a se aşeza la masă, dar mâinile tot păroase îi sunt. Îşi încheie hainele, dar sub ele tot acelaşi trup e. Dacă îl fac să aştepte masa, protestează. Îşi schimonoseşte chipul fără încetare şi arată obiectele pe care le doreşte cu gesturi de semicretin, gesturi de poftă şi de concupiscenţă. Te asigur, mi-e uneori foarte greu să-l ţin în frâu. Omul acesta păros, cu înfăţişare de maimuţă, a luat parte la viaţa mea jucându-şi rolul. El şi-a ţinut torţa cu flacără roşie, cu fum gros şi înţepător îndărătul frunzişului, sporindu-i strălucirea verde. Tot el a luminat până şi nepăsătoarea grădină. El a umblat cu torţa în mână pe străzi lăturalnice, dăruind deodată fetelor care treceau o strălucire roşie, îmbătătoare. Cât de sus a ridicat torţa! De câte ori a făcut din mine ce-a vrut!

Dar acum s-a isprăvit. În seara asta trupul meu suie pe terase din ce în ce mai înalte, ca într-un templu răcoros cu pardoseala acoperită de covoare, un templu unde se aud murmure şi se înalţă fum de pe altare. Dar aici sus, în mintea mea senină, ajung numai subtile adieri de muzică, valuri de tămâie, în timp ce porumbelul rătăcitor îşi plânge jalea, şi flamurile flutură deasupra mormintelor, şi văzduhul întunecat al miezului de noapte se mişcă, scuturând copacii. Când privesc în jos de pe tărâmul acesta înalt, cât de frumoase mi se par până şi firimiturile de pâine! Ce spirale frumoase fac cojile de pară, cât de fine, de pistruiate ca ouăle de pescăruş! Până şi furculiţele, rânduite una lângă alta, cu o înfăţişare de precizie lucidă şi logică. Iar cornurile care au rămas pe masă sunt dure, lucioase, împletite din torsade galbene. Aş fi în stare să-mi preamăresc propria mână: mâna mea e un evantai de oase legate între ele prin misterioase vinişoare albastre, mâna mea mă uimeşte când văd cât de pricepută se arată, cât de suplă şi aptă să mângâie sau să zdrobească, mâna mea cu neamărginita ei sensibilitate.

Acum, când nu-l mai străbat doruri, când curiozitatea nu-l mai scaldă în sute de culori, eul meu îmi pare nesfâştit de receptiv, capabil să cuprindă totul, vibrând de plenitudine, totuşi lucid şi stăpânit. Zace adânc îngropat în mine, calm şi imun, omul care acum nu mai există, pe care îl numeam Bernard şi care purta în buzunar un carneţel pentru însemnări – fraze despre lună, despre chipurile oamenilor, despre felul cum oamenii se uită, întorc capul, aruncă mucul de ţigară. La litera P – pulbere de fluturi, la M – mai multe expresii pentru moarte. Dar acum, dacă s-ar deschide uşa de sticlă care se învârteşte neîncetat, dacă ar intra o femeie sau dacă s-ar aşeza la masă un bărbat în costum de seară, un bărbat cu mustaţă... ar avea ei ceva să-mi spună? Nu! Orice mi-ar putea spune, ştiu. Iar dacă ea s-ar scula să plece, aş spune: „Draga mea, nu mă mai interesează persoana ta!” Zgomotul valului care s-a tot zbătut, care mă trezea şi mă făcea să observ mânerul aurit al uşii de la dulap nu-şi mai comunică freamătul până în miezul obiectului pe care-l ţin în mână.

Aşa că acum, împovărat de misterul lucrurilor, aş putea să umblu prin lume ca o iscoadă, fără să părăsesc locul acesta, fără să mă mişc de pe scaun. Pot ajunge până la hotarul îndepărtat al pustiurilor, acolo unde nomazii stau în jurul focului. Se luminează de zi; o fată îşi ridică spre frunte podoaba de nestemate scăldate în culorile apei, dar cu miez de foc. Soarele îşi ţinteşte razele drept spre casa adormită. Valurile se umflă, se reped către mal, spuma sare înapoi, în vreme ce apa se împrăştie pe nisip, prinzând în îmbrăţişarea ei barca şi spinul de mare. Păsările cântă în cor. Tunele adânci de umbră se deschid printre tulpinile florilor. Casa e scăldată într-o lumină tot mai albă. Omul începe să se întindă în somn. Încetul cu încetul totul se trezeşte. Lumina năvăleşte în cameră şi împinge umbrele una după alta, înghesuindu-le în falduri

misterioase. Ce e acolo, în umbra din mijlocul celorlalte? E ceva? Nu e nimic? Nu ştiu.

Dar aici, dinaintea mea, e chipul tău. Te uiţi la mine. Mă credeam nemărginit, mă credeam templu, catedrală, un întreg univers, mă credeam liber de a mă afla oriunde, fie la hotarele cele mai îndepărtate, fie aici – dar nu sunt decât ceea ce vezi: un om cam trecut, cam greoi, cu tâmplele cărunte, cu cotul sprijinit pe masă (mă văd în oglindă) şi cu un pahar de coniac în mâna stângă. Uite ce lovitură mi-ai dat! M-ai făcut să dau cu capul în stâlp. Mă rostogolesc de colo-colo. Îmi duc mâinile la cap. Pălăria n-o mai am. Nici bastonul. M-am făcut caraghios, şi, pe drept cuvânt, poate să râdă de mine oricare trecător.

Doamne, ce dezgustătoare e viaţa! Ce murdar se poartă cu noi: o clipă ne face să ne credem liberi. Apoi păţim ce am păţit eu adineauri. Iată-ne aici, printre firimituri şi feţe de masă pătate. Pe cuţit s-a întărit stratul de grăsime. Ne înconjoară dezordinea, murdăria, corupţia. Am mâncat din trupul unei păsări ucise. Trebuie să ne reconstruim mereu făptura cu firimituri îmbibate în grăsime, care năclăiesc faţa de masă, şi cu cadavrele unor făpturi mărunte. Întotdeauna trebuie să luăm totul de la început; duşmanul e întotdeauna prezent; întotdeauna trebuie să privim unii în ochii altora; să ne dăm mâna; e întotdeauna câte un efort de făcut. Cheamă chelnerul. Achită nota. Trebuie să ne ridicăm de pe scaun. Trebuie să ne luăm hainele de la vestiar. Trebuie, trebuie, trebuie – groaznic cuvânt! Mă crezusem imun, îmi spusesem: „Acum am scăpat de toate astea”, dar îmi dau seama încă o dată că valul m-a dat peste cap, risipindu-mi lucrurile care încotro, lăsându-mă să mă reconstitui, să-mi adun forţele şi să înfrunt duşmanul.

E ciudat că, supuşi atâtor suferinţe, supunem şi noi pe alţii suferinţei. Ciudat e cum îmi poate impune să

suport o astfel de insultă un om pe care abia îl cunosc, pe care l-am cunoscut, pare-mi-se, pe puntea unui vapor care se îndrepta spre Africa – o simplă schiţă de ochi, obraji şi nas. Te uiţi la mine, te plictisesc sau te amuz – asta e tot ce ştiu. Totuşi, umbra care a stat în faţa mea o oră sau două, masca prin care se vedeau doi ochi are puterea să mă împingă înapoi, să mă înţepenească pe dată, cu aripile tăiate, printre mulţi alţii asemenea mie, să mă închidă într-o seră, să mă izgonească cum ar izgoni un fluture de noapte, trimiţându-l să se zbată între lumini.

Dar, stai puţin! în timp ce ni se face plata, stai o clipă. Acum, după ce te-am ocărit că mi-ai dat o lovitură zdravănă care m-a trimis de-a dura printre firimituri de pâine, coji de fructe şi resturi de carne, îmi voi întipări în minte, cu vorbe monosilabice, faptul că, pe de altă parte, privirea ta m-a constrâns să percep diverse alte lucruri. Ceasul ticăie; femeile strănută; vine chelnerul. Astfel, printr-un proces gradat, mă adun, mă reconsolidez într-o mişcare de accelerare şi de unificare. Ascultă: se aud din stradă un fluierat şi zgomotul roţilor, iar aici uşa scârţâie necontenit, îmi redobândesc simţul complexităţii vieţii, simţul realităţii şi al luptei permanente – lucru pentru care îţi mulţumesc. Şi, cu o urmă de milă, cu puţină invidie şi cu multă bunăvoinţă, îţi urez somn uşor.

Binecuvântată fie singurătatea! Sunt numai cu mine însumi acum. Persoana aceea aproape necunoscută a plecat să prindă trenul, să ia un taxi, ca să ajungă într-un loc sau la cineva necunoscut mie. Chipul care mă privea a plecat. Apăsarea a pierit. Au rămas ceşti de cafea goale. Scaune pe care nu mai stă nimeni. Mese goale, la care nu va mai mânca nimeni în seara asta.

Acum îmi pot înălţa cântecul de slavă. Binecuvântată fie singurătatea! Vreau să fiu singur. Vreau să arunc deoparte vălul de viaţă care mă cuprinde, norul care se

schimbă la cea mai mică suflare, zi şi noapte, toată noaptea şi toată ziua. Stând aici, m-am schimbat. Am observat cum se schimbă cerul. Am văzut cum se perindau norii pe dinaintea stelelor, şi stelele dispăreau, apăreau şi dispăreau iarăşi. Acum mă uit la norii care nu se mai schimbă. Nimeni nu mă mai vede; nu mă mai schimb nici eu. Binecuvântată fie singurătatea care m-a izbăvit de priviri apăsătoare, de cerinţele trupului, de nevoia de a minţi şi de a face faze.

Carnetul meu, doldora de însemnări, a căzut pe jos. Zace sub masă, şi-l va mătura femeia de serviciu când va veni plictisită în zori să adune bucăţele de hârtie, bilete vechi de tramvai, câte o notă de plată mototolită şi aruncată. Ce frază născocisem ca să descriu luna? Dar dragostea? Ce nume dădusem morţii? Nu mai ştiu. Nu mai am nevoie decât de un limbaj pueril, ca limbajul folosit de îndrăgostiţi, nu mai am nevoie decât de cuvinte monosilabice, ca ale copilului când intră în cameră şi o găseşte pe mama lui cu lucrul în mână şi adună de pe jos un firicel de lână viu colorată, sau o pană, sau o bucată de creton. Am nevoie de un strigăt, de un urlet. Când zac la margine de drum şi furtuna aleargă peste câmpia pustie şi pe deasupra mea, nu am nevoie de cuvinte. Nu am nevoie de nimic bine rânduit, care să cadă cu toate cele patru picioare pe pământ. Nu am nevoie de rezonanţele şi de ecourile încântătoare care izbucnesc şi se propagă prin toate fibrele pieptului, dând naştere unei melodii pătimaşe, unor fraze mincinoase. Am terminat cu frazele.

De câte ori mai bună e tăcerea! O ceaşcă de cafea pe masă. Şi să stau singur ca pescăruşul stingher care-şi scutură aripile, poposind pe un stâlp. Aş vrea să stau pe veci aşa, înconjurat numai de obiecte – ceaşca de cafea, cuţitul, furculiţa, lucruri care sunt ele însele, iar eu să fiu eu însumi. Nu veniţi să mă tulburaţi cu aluziile voastre că a

sosit vremea să închideţi restaurantul şi să plecaţi. V-aş da de bunăvoie toată averea mea, ca să nu mă mai tulburaţi, ci să mă lăsaţi să stau aici, şi să tot stau, tăcut şi singur.

Dar acum chelnerul-şef, care a terminat de mâncat, apare şi se încruntă la mine. Îşi scoate fularul din buzunar şi se pregăteşte ostentativ de plecare. Trebuie să plece şi ei.

Trebuie să tragă obloanele, să strângă feţele de masă şi să cureţe mesele cu o cârpă umedă.

Naiba să vă ia! Oricât de frânt aş fi, oricât aş fi încheiat cu tot ce a fost, trebuie să mă smulg de pe scaun, să-mi iau haina de la vestiar, să-mi strecor braţele în mâneci, să mă înfofolesc fiindcă aerul nopţii e rece şi să plec. Eu, eu, eu, ostenit şi vlăguit, ros de a mă fi tot frecat de lucruri, chiar şi eu, un bărbat trecut care a devenit cam greoi şi care detestă efortul, trebuie să plec şi să prind ultimul tren.

Am din nou în faţa ochilor priveliştea obişnuită a străzii. Baldachinul civilizaţiei şi-a stins luminile. Cerul e întunecat ca un os de balenă lucios. Dar iată o strălucire nehotărâtă: felinare sau zori de zi? S-a stârnit un freamăt – pe undeva, într-un platan, au început să sporovăiască vrăbiile. Se simte că mijeşte ziua. Nu le voi spune zori. Ce înseamnă zorile pentru un bărbat cam trecut, care stă pe stradă şi se uită la cer, ameţind puţin? Zorile înseamnă o pânză albă care se aşterne pe cer, un fel de reînnoire. O zi nouă: o nouă zi de vineri, un nou douăzeci martie, ianuarie ori septembrie. O nouă trezire a tuturor. Stelele se retrag şi se sting. Dârele dintre valuri se adâncesc. Aburul de ceaţă care pluteşte deasupra câmpiei se face mai dens. O lumină roşie se concentrează asupra trandafirului palid care s-a căţărat până la fereastra dormitorului. O pasăre ciripeşte. În căsuţele de ţară se aprind lumini timpurii. Da, eterna reînnoire, eterna, mereu reluata mişcare

ascendentă şi descendentă.

Şi în mine se înalţă valul. Se umflă. Îşi arcuieşte spinarea. Simt un dor proaspăt, care se cabrează ca armăsarul mândru pe care călăreţul îl loveşte cu pintenii şi-l struneşte apoi. Tu, care mă porţi în spinare, spune-mi ce duşman e acela care se vede venind către noi, în timp ce tropotul nostru răsună pe caldarâm? E moartea. Moartea e duşmanul. împotriva ei mă năpustesc cu lancea culcată, cu pletele fluturând în urma mea ca pletele unui tânăr, ca pletele lui Percival când galopa în India. Înfig pintenii în coastele calului. Neînfrânt şi dârz, mă năpustesc împotriva ta, Moarte!

Valurile se spărgeau de ţărm.